

Synnerligen grova narkotikabrott

Betänkande av Narkotikastraffutredningen

Stockholm 2014

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2014:43

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst.
Beställningsadress: Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
fritzes.se

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:3 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remiss.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2014.

ISBN 978-91-38-24131-8

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 30 maj 2013 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att överväga och föreslå de ändringar som behövs för att åstadkomma en modern straffrättslig reglering för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott som tydligt ger uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på all illegal hantering av narkotika (dir. 2013:62).

Till särskild utredare förordnades från och med den 4 juni 2013 lagmannen vid Södertörns tingsrätt Petra Lundh.

Som sakkunniga i utredningen förordnades från och med den 3 juli 2013 departementsrådet Lena Gustafson (Finansdepartementet) och dåvarande rättssakkunniga vid Justitiedepartementet, numera rådmannen vid Solna tingsrätt, Karin Sandahl.

Som experter i utredningen förordnades från och med den 3 juli 2013 dåvarande tullkriminalchefen, numera processchefen, Tomas Blixt (Tullverket), vice överåklagaren Astrid Eklund (Åklagarmyndigheten), advokaten Bengt Ivarsson (Sveriges advokatsamfund), verksjuristen Jeanette Karlsson (Rikspolisstyrelsen), utredaren Charlotta Lindström (Brottsförebyggande rådet), chefsrådmannen Stefan Reimer (Helsingborgs tingsrätt), professorn Magnus Ulväng (Uppsala universitet) och regionjuristen Peter Wedin (Kriminalvården).

Som sakkunnig förordnades vidare från och med den 21 november 2013 rättssakkunnige Stefan Jansson (Justitiedepartementet).

Karin Sandahl entledigades som sakkunnig och förordnades i stället som expert i utredningen från och med den 13 januari 2014. Jeanette Karlsson entledigades som expert i utredningen från och med den 13 januari 2014. Som expert i utredningen förordnades från och med samma dag verksjuristen Ove Nilsson (Rikspolisstyrelsen).

Som sekreterare i utredningen anställdes från och med den 1 juli 2013 hovrättsassessorn Anna Graninger.

Utredningen, som har antagit namnet Narkotikastraffutredningen (Ju 2013:11), överlämnar härmed betänkandet *Synnerligen grova narkotikabrott* (SOU 2014:43).

De sakkunniga och experterna har i allt väsentligt ställt sig bakom utredningens överväganden och förslag. Betänkandet har därför formulerats i vi-form.

Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i juni 2014

Petra Lundh

/Anna Graninger

Innehåll

Sammanfattning	9
Summary	11
1 Författningsförslag	13
1.1 Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)	13
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling	15
2 Utredningens uppdrag och arbete	17
2.1 Utredningens uppdrag	17
2.2 Utredningens arbete	17
2.3 Disposition av betänkandet	18
3 Gällande rätt	19
3.1 Inledning.....	19
3.2 Nuvarande lagstiftning	19
3.3 Bakgrund till nuvarande lagstiftning.....	30
4 Praxis i narkotikamål	51
4.1 Inledning.....	51
4.2 Praxis i konkurrensfrågor	51

4.3	Högsta domstolens praxis vid påföljdsbestämningen från den 16 juni 2011.....	57
4.3.1	Bakgrund	57
4.3.2	Domar från den 16 juni 2011 och framåt	62
4.3.3	Slutsatser.....	101
4.4	Hovrättspraxis vid påföljdsbestämningen från den 16 juni 2011.....	105
4.4.1	Metod och urval	105
4.4.2	Domar avseende cannabis.....	111
4.4.3	Domar avseende amfetamin	116
4.4.4	Domar avseende kokain.....	123
4.4.5	Domar avseende heroin	127
4.4.6	Domar som avsett fler än ett preparat	129
4.4.7	Slutsatser.....	134
5	Kriminalstatistik	139
5.1	Introduktion till den redovisade statistiken	139
5.1.1	Om den officiella kriminalstatistiken	139
5.1.2	Metod och syfte	140
5.1.3	Slutsatser.....	141
5.2	Utvecklingen av det totala antalet anmälda brott, lagföringsbeslut och domslut åren 2003–2012	144
5.2.1	Anmälda brott	144
5.2.2	Lagföringsbeslut avseende samtliga brott	145
5.2.3	Narkotikabrott	145
5.2.4	Narkotikasmuggling	146
5.3	Utvecklingen av antal fängelsepåföljder och fängelsemånader samt straffmassa för narkotikabrott och narkotikasmuggling 2003–2012.....	146
5.3.1	Inledning.....	146
5.3.2	Utvecklingen av antal fängelsepåföljder och fängelsemånader	146
5.3.3	Straffmassa.....	152
5.4	Kriminalvårdsstatistik 2003–2013	155
5.5	Utvecklingen av straffnivåer för grovt narkotikabrott 1973–2012	158

5.6	Utvecklingen av straffnivåer för narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden 2008–2012.....	162
5.6.1	Inledning	162
5.6.2	Narkotikabrott av normalgraden.....	163
5.6.3	Narkotikasmuggling av normalgraden	164
5.7	Utvecklingen av straffnivåer för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling samt vissa jämförelsebrott 2008–2012.....	166
5.7.1	Inledning	166
5.7.2	Grovt narkotikabrott.....	167
5.7.3	Grov narkotikasmuggling	169
5.7.4	Grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och grovt rån	171
6	Nuvarande ordning i några andra länder	175
6.1	Inledning.....	175
6.2	Nordiska länder.....	177
6.2.1	Danmark.....	177
6.2.2	Finland.....	183
6.2.3	Norge.....	191
6.3	Andra länder inom EU	199
6.3.1	Nederländerna.....	199
6.3.2	Spanien	202
6.3.3	Tyskland.....	206
6.4	Straffnivåer i olika typfall	208
6.5	Sammanfattande kommentar	213
7	Allmänna utgångspunkter för våra överväganden och förslag.....	217
7.1	Grundläggande principer för påföljdsbestämning	217
7.2	Straffmätning och val av påföljd.....	218
8	Överväganden och förslag.....	227
8.1	Inledning.....	227

8.2	Behov av ändrade straffskalor?	228
8.3	Behov av ändrade kvalifikationsgrunder för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling?	245
8.4	Straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling delas upp	249
9	Konsekvenser av förslagen	263
9.1	Inledning	263
9.2	Ekonomiska konsekvenser	264
9.3	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	265
10	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	267
10.1	Ikraftträdande	267
10.2	Övergångsbestämmelser	267
11	Författningskommentar	269
11.1	Förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)	269
11.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling	273
Bilagor		
Bilaga 1	Kommittédirektiv	277
Bilaga 2	Tabell för straffvärde utifrån enbart narkotikans sort och mängd 2009	285
Bilaga 3	Tabell för straffvärde utifrån enbart narkotikans sort och mängd 2013	287
Bilaga 4	Hovrättspraxis 2013	289

Sammanfattning

Vårt uppdrag

Vårt uppdrag har varit att överväga och föreslå de ändringar som behövs för att åstadkomma en modern straffrättslig reglering för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott som tydligt ger uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på all illegal hantering av narkotika. Vi har i det sammanhanget haft i uppdrag att

- kartlägga och analysera praxis,
- ta ställning till vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt,
- överväga behovet av förändringar med avseende på gradindelningen av narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott, och
- även i övrigt överväga behovet av förändringar i straffskalorna för dessa brott.

Våra bedömningar och förslag

Vi gör bedömningen att straffskalorna för narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden och de ringa formerna av dessa brott inte bör ändras. Vi gör däremot bedömningen att det finns skäl att dela upp straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling.

Den nuvarande straffskalan för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling är relativt vid och spänner från två till tio års fängelse. De grova brotten omfattar en mängd olika typer av förfaranden av varierande grad av allvar. Enligt vår uppfattning går det att skilja ut vissa förfaranden som är så allvarliga att de bör straffmätas på den övre delen av den nuvarande straffskalan för grovt

brott. Bland dem hör vissa förfaranden som avsett hantering av mycket stora mängder narkotika.

Vi föreslår därför att straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling, som nu är fängelse i lägst två och högst tio år, delas upp. För grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling ska enligt vårt förslag dömas till fängelse i lägst två och högst sju år. För narkotikabrott eller narkotikasmugglingsbrott som är att anse som synnerligen grovt ska dömas till fängelse i lägst sex och högst tio år.

Syftet med förslaget om en uppdelad straffskala är att göra lagstiftningen tydligare och att skapa förutsättningar för domstolarna att fullt ut beakta samtliga för straffvärdet relevanta omständigheter i narkotikamål och att döma ut det straff som en viss gärning är värd. Avsikten är inte att generellt påverka straffnivåerna. Våra förslag innebär emellertid att straffen kommer att skärpas för vissa gärningar som avsett hantering av mycket stora mängder narkotika. På så sätt kommer en sträng syn på illegal hantering av narkotika till tydligt uttryck.

Vår uppfattning är att de nuvarande kvalifikationsgrunderna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling väl fångar in de fall som bör förbehållas rubriceringen grovt brott. Kvalifikationsgrunderna har dessutom visat sig fungera även när samhället förändrats. Vi gör därför bedömningen att de särskilda kvalifikationsgrunderna inte bör ändras.

Vi föreslår att motsvarande kvalifikationsgrunder ska gälla för det synnerligen grova brottet som för det grova brottet. Dessa omständigheter står sig nämligen väl även vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt. Är de angivna omständigheterna tillräckligt försvårande är brottet att hänföra till straffskalan för det synnerligen grova brottet.

Vi föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2015.

Summary

Our remit

We have been instructed to consider and propose the amendments needed to bring about modern criminal law regulations for drug offences and drug smuggling offences that clearly express a strict, firm and consistent approach to all illegal handling of drugs. In this context, our task has been to:

- survey and analyse the case law;
- decide on the circumstances to which particular attention should be paid in assessing whether an offence is gross;
- consider the need for amendments with regard to the graduation of drug offences and drug smuggling offences; and
- otherwise consider the need for amendments in the scales of penalties for these offences.

Our assessments and proposals

Our assessment is that the scales of penalties for drug offences and drug smuggling offences of a normal degree of seriousness and the minor forms of these offences should not be amended. However, in our assessment there are grounds to divide the scales of penalties for gross drug offences and gross drug smuggling offences.

The current scale of penalties for gross drug offences and gross drug smuggling offences is relatively broad, with imprisonment ranging from two to ten years. The gross offences include many different types of offences of varying degrees of seriousness. In our view, it is possible to single out certain offences that are so serious that they should result in penalties at the upper end of the current

scale for gross offences. These include certain offences that concern the handling of very large quantities of drugs.

We therefore propose a division of the scales of penalties for gross drug offences and gross drug smuggling offences, which currently are imprisonment for a minimum of two years up to a maximum of ten years. Under our proposal, gross drug offences or gross drug smuggling offences will result in imprisonment for a minimum of two years and a maximum of seven years. Drug offences or drug smuggling offences that are regarded as exceptionally gross will result in imprisonment for a minimum of six years and a maximum of ten years.

The purpose of the proposal to divide the scale of penalties is to make the legislation clearer and to create the conditions for the courts to fully take account of all circumstances of relevance to penal value in drug-related cases and to impose the appropriate sentence for a given offence. The intention is not to influence the levels of penalties in general. However, our proposal means that penalties will be tightened for certain offences that concern the handling of very large quantities of drugs. In this way, a strict approach to the illegal handling of drugs will be clearly expressed.

Our view is that the current criteria for classification as a 'gross drug offence' and a 'gross drug smuggling offence' adequately cover the cases for which the classification 'gross offence' should be reserved. These criteria have also proved to function well despite changes in society. It is therefore our assessment that the special criteria should not be amended.

We propose that the same criteria should apply to exceptionally gross offences and gross offences, as the circumstances enumerated are also appropriate and adequate when assessing whether the offence is exceptionally gross. If the circumstances given are sufficiently aggravating, the offence is to be assigned the scale of penalties for exceptionally gross offences.

We propose that the legislative amendments enter into force on 1 July 2015.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

Härigenom föreskrivs att 3 § narkotikastrafflagen (1968:64) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Är brott som avses i 1 § första stycket att anse som grovt, *skall* för grovt narkotikabrott dömas till fängelse, lägst två år och högst tio år.

Vid bedömande *hurvida* brottet är grovt *skall* särskilt beaktas, om det har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett särskilt stor mängd narkotika eller *eljest* varit av särskilt farlig eller hänsynslös

Föreslagen lydelse

3 §¹

Är brott som avses i 1 § första stycket att anse som grovt, *döms* för grovt narkotikabrott till fängelse *i* lägst två och högst *sju* år. Vid bedömande *av om* brottet är grovt *ska* särskilt beaktas om det har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett *en* särskilt stor mängd narkotika eller *annars* varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

---

¹ Senaste lydelse 2000:1228.

art. *Bedömningen skall grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.*

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms till fängelse i lägst sex och högst tio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Om en gärning som avses i 3 § gäller narkotika, döms för narkotikasmuggling till fängelse i högst tre år.

Om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms för grov narkotikasmuggling till fängelse, lägst två och högst *tio* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* det särskilt beaktas om gärningen avsett en särskilt stor mängd narkotika, om gärningen ingått som ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, eller om verksamheten eller gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

Om brottet är att anse som grovt, döms för grov narkotikasmuggling till fängelse *i* lägst två och högst *sju* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* det särskilt beaktas om gärningen avsett en särskilt stor mängd narkotika, om gärningen ingått som ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, eller om verksamheten eller gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

Om brottet är att anse som synnerligen grovt, döms till fängelse i lägst sex och högst tio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningens uppdrag

Utredningens direktiv beslutades av regeringen den 30 maj 2013. Direktiven finns bifogade som *bilaga 1*.

Utredningens uppdrag enligt direktiven är att överväga och föreslå de ändringar som behövs för att åstadkomma en modern straffrättslig reglering för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott som tydligt ger uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på all illegal hantering av narkotika. Utredningen ska i det sammanhanget kartlägga och analysera praxis, ta ställning till vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt, överväga behovet av förändringar med avseende på gradindelningen av narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott, samt även i övrigt överväga behovet av förändringar i straffskalorna för dessa brott.

2.2 Utredningens arbete

Utredningsarbetet påbörjades i juli 2013 och har bedrivits på sedvanligt sätt med regelbundna sammanträden. Utredningen har sammanträtt vid sammanlagt åtta tillfällen, varav ett i form av ett tvådagars internatsammanträde.

I våra direktiv har angetts att utredningen ska samråda med myndigheter och organisationer i den utsträckning som det befinns lämpligt. Detta samråd har till övervägande del skett genom att de närmast berörda myndigheterna och organisationerna funnits representerade i expertgruppen.

Åklagarmyndigheten, Tullverket, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården och Sveriges advokatsamfund har således deltagit med exper-

ter i utredningen. Vidare har experter från Brottsförebyggande rådet (Brå), allmän domstol och juridisk fakultet deltagit i utredningens arbete. På detta sätt har kunskaper, erfarenheter och synpunkter under arbetets gång inhämtats som underlag för utredningens analyser och överväganden.

Samråd har skett med Utredningen om skärpta straff för organiserad brottslighet (Ju 2013:03) och Utredningen om skärpta straff för allvarliga våldsbrott (Ju 2013:04).

Information om lagstiftning och praxis i andra länder har inhämtats genom sökningar i databaser samt genom kontakter med företrädare för utländska departement, domstolar, myndigheter, advokatsamfund och universitet.

Från Brå och Kriminalvården har utredningen inhämtat vissa statistikuppgifter.

2.3 Disposition av betänkandet

Betänkandet omfattar elva kapitel. I kapitel 3 finns en redogörelse över gällande rätt som främst tar sikte på den materiella rätten. Därefter följer i kapitel 4 en genomgång av domstolspraxis. I kapitel 5 finns viss kriminalstatistik och i kapitel 6 finns en redogörelse över nuvarande ordning i några andra länder.

I kapitel 7 redovisas allmänna utgångspunkter för våra överväganden och förslag. Våra överväganden och förslag redovisas sedan i kapitel 8.

Kapitel 9 innehåller kostnads- och konsekvensanalys och kapitel 10 förslag i fråga om ikraftträdande. Kapitel 11, slutligen, innehåller utredningens författningsförslag med kommentarer. Författningsförslagen är som brukligt också, jämte sammanfattningen, redovisade inledningsvis i betänkandet i kapitel 1.

3 Gällande rätt

3.1 Inledning

I detta kapitel redogör vi inledningsvis för straffbestämmelserna i narkotikastrafflagen (1968:64) och lagen (2000:1225) om straff för smuggling (*smugglingslagen*). Därefter görs en genomgång av bakgrunden till den nuvarande lagstiftningens utformning. Redogörelsen avser främst den materiella rätten. Vi återkommer till praxis i vissa frågor i kapitel 4.

Med *narkotikabrottslighet* avser vi i det följande såväl narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen som narkotikasmuggling enligt smugglingslagen.

3.2 Nuvarande lagstiftning

Narkotikastrafflagen

Bestämmelser om olovlig befattning med narkotika finns i narkotikastrafflagen (1968:64). Bestämmelser om straff för olovlig införsel och utförsel av narkotika finns dock i smugglingslagen. I narkotikastrafflagen finns en hänvisning till smugglingslagen i syfte att markera att det innehav som konstituerar den olaga införseln inte bör föranleda ansvar enligt narkotikastrafflagen utan enbart enligt smugglingslagen. En annan sak är om och i vilken mån det efterföljande innehavet ska medföra ansvar för olaga innehav enligt narkotikastrafflagen.

I 1 § narkotikastrafflagen straffbeläggs under sex punkter olika förfaranden som utgör narkotikabrott om de sker olovligen och uppsåtligen. Att ett visst förfarande faller under två eller flera av straffbestämmelsens olika punkter innebär normalt inte att det är att bedöma som flera brott (prop. 1982/83:141 s. 32 och 35).

Huruvida ett visst förfarande utgör ett eller flera brott, dvs. såväl ett narkotikabrott som ett narkotikasmugglingsbrott eller flera narkotikabrott, avgörs i enlighet med allmänna principer (se prop. 1999/2000:124 s. 112, jfr *NJA* 2012 s. 535 och 1974 s. 108, se vidare närmare om konkurrensfrågor i avsnitt 4.2).

I den *första punkten* anges att det är straffbart att överlåta narkotika. Begreppet överlåtelse anses ha samma innebörd som i civilrättsliga sammanhang, dvs. vad som avses är försäljning, byte, gåva eller annat förfarande varigenom äganderätten överförs till någon annan. Överlåtelse i narkotikastrafflagens mening har inte ansetts föreligga när någon inköpt narkotika för annans räkning som ombud för denne och därvid av egna medel men som en försträckning till den andra personen lagt ut pengar för köpeskillingen. Det rättsliga förhållandet ansågs då nämligen vara att bedöma som ett uppdragsförhållande, kombinerat med ett försträckningsavtal (se *NJA* 1982 s. 64). Utgångspunkten är att varje överlåtelse betraktas som ett brott för sig (se *NJA* 1971 s. 396).

I den *andra punkten* anges att den som framställer narkotika som är avsedd för missbruk (eget eller annans) gör sig skyldig till narkotikabrott. Begreppet framställning omfattar även att odla narkotiska växter. Eftersom syftet med framställningen ska vara att narkotikan ska missbrukas faller t.ex. förfarandet att någon odlar en narkotisk växt som prydnad eller i viltvårdssyfte inte under den andra punkten. Däremot kan i sådant fall straffansvar enligt den sjätte punkten som avser innehav bli aktuellt (prop. 1982/83:141 s. 33 och *NJA* 1981 s. 519).

I den *tredje punkten* anges att det är otillåtet att förvärva narkotika i överlåtelsesyfte. Det saknar betydelse om det utgår någon ersättning för narkotikan eller inte. Det är vidare tillräckligt att en viss del av den förvärvade narkotikan är avsedd att överlåtas. Saknas helt överlåtelsesyfte kan det i stället bli fråga om straffansvar för innehav enligt den sjätte punkten (a. prop. s. 33).

Enligt den *fyjärde punkten* är det straffbart att anskaffa, bearbeta, förpacka, transportera, förvara eller ta annan sådan befattning med narkotika som inte är avsedd för eget bruk. Avsikten med bestämmelsen är att det för vissa speciellt kvalificerade fall av befattning med narkotika ska vara möjligt att döma till ansvar även för de osjälvständiga brottsformerna (till skillnad från vad som gäller för innehav). Tolkningen av vilka slags befattningar som faller in under punkten är avsedd att ske med restriktivitet och avsikten är att det ska krävas att speciella och någorlunda ingripande åtgärder som i

vart fall haft befattningen med narkotika som ett väsentligt ändamål har vidtagits eller varit avsedda att vidtas för att punkten ska tillämpas (a. prop. s. 33–34).

I *NJA 2003 s. 361* hade S för X:s räkning mottagit förseglade paket med heroin. Han fick efter mottagandet reda på att de innehöll narkotika och överlämnade fyra dagar senare paketen till polisen efter att först ha meddelat X att han vägrade att förvara paketen och utan framgång ha uppmanat X att hämta dem. Fråga var om S skulle dömas för förvaring eller innehav av narkotikan. Enligt Högsta domstolen borde S ha tagit kontakt med polisen omedelbart sedan han fattat misstankar om att paketen innehöll narkotika och i vart fall sedan han fått visshet om detta. S ansågs dock berättigad att tillgodoräknas ett skäligt rådrum och vid en samlad bedömning ansåg domstolen att det dröjsmål med att ta kontakt med polisen som låg honom till last inte skäligen borde leda till att han skulle anses ha förövat en brottslig gärning.

I *NJA 2003 s. 473* ansågs K, som hyrt ut ett rum i sin lägenhet och fått kännedom om att hyresgästen förvarade narkotika i rummet inte ha gjort sig skyldig till narkotikabrott (förvar eller innehav) eller medverka till sådant brott genom att förhålla sig helt passiv. Utgången blev densamma i *NJA 2004 s. 797* i vilket fall en person, J, placerat narkotika i ett skåp i sin svärmors lägenhet, varefter han blev häktad och intagen i fängelse för ett annat brott. Under fängelsevistelsen informerade han sin hustru, T, som hade fritt tillträde till lägenheten, om narkotikan. T ansågs inte ha gjort sig skyldig till narkotikabrott (förvar eller innehav) genom att förhålla sig passiv.

I den *femte punkten* anges att det är straffbart att bjuda ut narkotika till försäljning, förvara eller befordra vederlag för narkotika, förmedla kontakter mellan säljare och köpare eller företa någon annan sådan åtgärd, om förfarandet är ägnat att främja narkotikahandel. Syftet med bestämmelsen är bl.a. att komma åt de personer som på olika sätt främjar narkotikahandeln utan att själva ta befattning med narkotikan eller ha närmare kunskaper om de olika konkreta transaktionerna. I punkten anges tre exempel på förfaranden som kan vara ägnade att främja narkotikahandel. Varje sådant förfarande är dock inte ägnat att främja narkotikahandel. För punktens tillämpning krävs att det visas att förfarandena kan antas ha haft eller kunnat få anknytning till transaktioner av sådan omfattning eller frekvens att de skulle kunna betecknas som narkotikahandel. De exempel på förfaranden som anges kunna vara straffbara

enligt punkten är samtliga sådana som typiskt sett har en mer omedelbar anknytning till omsättningen av narkotika och som i detta hänseende har en viss konkretion. Genom att endast andra *sådana* förfaranden anges kunna medföra ansvar markeras att motsvarande krav måste ställas på dessa förfaranden. Utanför det straffbara området faller således sådana förfaranden som möjligen kan antas främja narkotikahandeln i stort men som inte har anknytning till konkreta transaktioner (a. prop. s. 34). För ansvar enligt punkten krävs dock inte att det visas att förfarandet i det konkreta fallet har främjat ett visst narkotikabrott (a. prop. s. 19).

I *NJA 2003 s. 254* ansåg Högsta domstolen att en person, J, som förvarat vederlag från narkotikaförsäljning inte kunde dömas för narkotikabrott enligt femte punkten då hon, efter att hon förstått att pengarna som hon förvarade utgjorde vederlag för narkotika, hade underlåtit att agera för att avbryta förvaringen. J dömdes dock för det underliggande penninghälteriet som bedömdes som grovt brott.

I *NJA 1991 s. 110* hade R sammanfört en köpare och en säljare av narkotika med varandra och lämnat ut den enes telefonnummer till den andra. Han hade således förmedlat kontakt mellan dessa och det ansågs styrkt att detta lett till att köparen vid tre tillfällen köpt sammanlagt 450 gram cannabisharts för 23 000 kronor av säljaren. Frågan var om R genom detta främjat narkotikahandel på det sätt som avses i den femte punkten. Högsta domstolen konstaterade att det av de i förarbetena till bestämmelsen gjorda uttalandena framgick att det skulle vara fråga om den mer organiserade eller annars grövre narkotikabrottsligheten för att narkotikahandel i den aktuella bestämmelsens mening skulle anses föreligga. Den narkotikahandling som R främjat genom att lämna ut säljarens telefonnummer hade visserligen avsett en förhållandevis stor mängd cannabisharts men var dock, enligt Högsta domstolen, inte av sådan art eller omfattning att narkotikahandel objektivt sett kunde anses föreligga i den mening som avsågs i den femte punkten.

I den *sjätte punkten* anges att den som innehar, brukar eller tar annan befattning med narkotika gör sig skyldig till narkotikabrott. Högsta domstolen har klargjort att med innehav avses i princip att någon har narkotika i sin besittning på så sätt att han eller hon har möjlighet att utöva faktisk rådgivning över den (se bl.a. *NJA 2003 s. 473* och *Högsta domstolens dom den 14 mars 2013 i mål B 3730-11*). I *NJA 1981 s. 519* har odlande av cannabisväxter, som inte var av-

sedda att användas som narkotika, ansetts innefatta innehav enligt den sjätte punkten.

Många fall som utgör innehav är, som framgått, ansvarsgrundande redan enligt någon av de tidigare punkterna (främst den fjärde punkten). Huruvida ett visst förfarande som innefattar innehav också faller under någon av de tidigare punkterna anges i förarbetena vara främst av praktisk betydelse för situationer då fråga uppkommer om straffansvar för någon osjälvständig brottsform (a. prop. s. 35). I fall då det däremot endast gäller att fastställa huruvida ett narkotikabrott enligt 1 § föreligger är det i och för sig tillräckligt för ansvar att förfarandet kan visas utgöra ett olovligt innehav. Enligt förarbetena saknar det i dessa fall i allmänhet egentlig praktisk betydelse om förfarandet formellt också faller under exempelvis punkt 4 och enligt dessa kan antas att det många gånger är lättare att dokumentera att gärningsmannen olovligen innehaft narkotikan än att han eller hon också gjort sig skyldig till ett förfarande som faller under någon av de tidigare punkterna. I förarbetena har därför förutsatts att i praktiken den lösningen ofta väljs att det olovliga innehavet läggs till grund för åtal också i sådana fall där ett förfarande som faller under någon av de andra punkterna kan föreligga (a. prop. s. 35). I princip är dock punkterna i 1 § avsedda att tillämpas i ordningsföljd, varvid det okvalificerade innehavet i punkt 6 utgör den minst kvalificerade gärningsformen (a. prop. s. 14, Jareborg, *Straffrättens gärningslära*, 1995, s. 196 och Andersson m.fl., *Narkotikabrotten, En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott*, 2012, s. 33–34).

Straffet för *narkotikabrott av normalgraden* enligt 1 § är fängelse i högst tre år. Om brottet med hänsyn till arten och mängden narkotika samt övriga omständigheter är att anse som *ringa*, döms enligt 2 § till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms enligt 3 § för *grovt narkotikabrott*. Straffskalan är fängelse i lägst två och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Bedömningen ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Den som av grov oaktsamhet begår en gärning som avses i 1 § första stycket 1–5 narkotikastrafflagen döms enligt 3 a § samma lag

för *vårdslöshet med narkotika* till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall ska inte dömas till ansvar.

I 4 § narkotikastrafflagen föreskrivs ansvar för försök och förberedelse till narkotikabrott och grovt narkotikabrott liksom för stämpling till narkotikabrott, som inte är att anse som ringa, och till grovt narkotikabrott. Enligt bestämmelsen döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. För ansvar förutsätts att gärningen avsett annan befattning än som anges i 1 § första stycket 6 narkotikastrafflagen, dvs. innehav, brukande eller annan befattning med narkotika.

I 4 § narkotikastrafflagen nämns inte brottstypen ringa narkotikabrott särskilt i uppräknningen av brott som är kriminaliserade på förberedelse- och försöksstadiet. När det gäller gradindelade brott utgör varje grad av brottet en egen brottstyp, med egen straffskala och preskriptionstid etc., även om brottstypen inte getts en egen brottsbeteckning eller endast behandlas i ett särskilt stycke eller i en särskild mening i en viss paragraf (se Ulväng m.fl., *Brotten mot allmänheten och staten*, 2012, s. 18). Ringa narkotikabrott är alltså en egen brottstyp. Vid uppräknningar av brottstyper, exempelvis i bestämmelser som kriminaliserar osjälvständiga gärningsformer, gäller trots detta att en hänvisning till brott av normalgraden innefattar också andra grader av brottet, så länge dessa inte har en särskild brottsbeteckning (a.a. s. 18).

Försök och förberedelse till ringa narkotikabrott är alltså straffbelagt, eftersom det i lagtexten anges att för försök eller förberedelse till *narkotikabrott* döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken och den ringa formen av detta brott inte har någon särskild brottsbeteckning. Att så ska vara fallet är också lagstiftarens uppfattning och intentioner (se prop. 1984/85:46 s. 17 och 26, se även JuU 1984/85:12).

Anstiftan av och medhjälp till grovt narkotikabrott, narkotikabrott av normalgraden och ringa brott är straffbart enligt 5 § narkotikastrafflagen om gärningen inte innefattar endast befattning enligt 1 § första stycket 6, dvs. innehav, brukande eller annan befattning med narkotika.

I 6 och 7 §§ narkotikastrafflagen finns bestämmelser om förverkande och beslag.

I 8 § narkotikastrafflagen definieras narkotika som läkemedel eller hälsofarliga varor med beroendeframkallande egenskaper eller euforiserande effekter eller varor som med lätthet kan omvandlas till varor med sådana egenskaper eller effekter och som

1. på sådan grund är föremål för kontroll enligt en internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, eller
2. av regeringen har förklarats vara att anse som narkotika enligt lagen.

I bilaga till förordningen (1992:1554) om kontroll av narkotika (narkotikakontrollförordningen) förtecknas de substanser som av regeringen förklarats vara narkotika. Enligt 1 § andra stycket lagen (1992:860) om kontroll av narkotika (narkotikakontrollagen) och 3 § narkotikakontrollförordningen ska Läkemedelsverket upprätta och kungöra förteckningar över narkotika. I dessa förteckningar anges samtliga ämnen som klassificerats som narkotika genom regeringens beslut och genom internationella överenskommelser som Sverige biträtt. Den gällande definitionen av vad som är narkotika är dock den som anges i 8 § narkotikastrafflagen. För att en vara ska anses som narkotika krävs alltså både att den har vissa angivna egenskaper (beroendeframkallande egenskaper eller euforiserande effekter etc.) och att den antingen på sådan grund är föremål för kontroll enligt en internationell överenskommelse som Sverige biträtt eller att regeringen i förordning förklarat den som narkotika. Regleringen innebär således att Läkemedelsverkets förteckningar saknar självständig betydelse för vad som är att anse som narkotika.

Narkotikaprekursorer är ämnen som kan användas vid framställning av narkotika. Sådana ämnen anses inte som narkotika och ämnena har ofta även andra, legala, användningsområden. För att motverka illegal framställning av narkotika är den legala hanteringen av prekursorer omgärdad av stränga föreskrifter. Bestämmelser rörande detta finns bl.a. i narkotikakontrollagen. I 3 b § narkotikastrafflagen finns en särskild straffbestämmelse som innebär att den som på olika sätt uppsåtligen tar befattning med narkotikaprekursorer som är avsedda för olovlig framställning av narkotika döms för *olovlig befattning med narkotikaprekursorer* till fängelse i högst två år. Normalgraden av brottet har alltså ett lägre maximistraff än normalgraden av narkotikabrott (och narkotikasmuggling). Om brottet med hänsyn till arten och mängden narkotika som avses framställas samt övriga omständigheter är att anse som ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är att anse som grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det

särskilt beaktas om brottet har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett framställning av särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Såväl minimistraffet som maximistraffet för det grova brottet är alltså lägre än vad som gäller för grovt narkotikabrott (och grov narkotikasmuggling) samtidigt som de särskilda kvalifikationsrekvisiten för grovt brott överensstämmer med vad som gäller vid grovt narkotikabrott (och grov narkotikasmuggling).

Smugglingslagen

Enligt 3 § smugglingslagen döms den som förfar på visst sätt i samband med införsel eller utförsel till landet av vissa varor för smuggling.

Om gärningen gäller narkotika ska enligt 6 § dömas för *narkotikasmuggling* till fängelse i högst tre år. Om brottet är *ringa* döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är att anse som grovt döms för *grov narkotikasmuggling* till fängelse i lägst två och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen avsett en särskilt stor mängd narkotika, om gärningen ingått som ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt eller om verksamheten eller gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Straffskalan för brott av normalgraden, ringa brott och grovt brott överensstämmer alltså med vad som gäller för narkotikabrott. Även de särskilda kvalifikationsrekvisiten för grovt brott överensstämmer med vad som gäller för grovt narkotikabrott.

Enligt 2 § andra stycket 1 smugglingslagen förstås med narkotika i den lagen sådana varor som anges i 8 § narkotikastrafflagen.

Grundbestämmelsen även för narkotikasmuggling är alltså 3 § smugglingslagen. Enligt denna bestämmelses första stycke döms för smuggling den som, i samband med införsel till landet av en vara som omfattas av ett särskilt föreskrivet förbud mot eller villkor för införsel, uppsåtligen bryter mot förbudet eller villkoret genom att underlåta att anmäla varan till tullbehandling.

Detsamma gäller, enligt andra stycket, den som, i samband med att en sådan vara förs in till landet, uppsåtligen lämnar oriktig uppgift vid tullbehandling eller underlåter att lämna föreskriven upp-

gift vid tullbehandling och därigenom ger upphov till fara för att införseln fullföljs i strid med förbudet eller villkoret.

För smuggling döms också, enligt tredje stycket, den som uppsåtligen

1. från landet för ut en vara i strid med ett särskilt föreskrivet förbud mot eller villkor för utförsel eller efter utförseln förfogar över varan i strid med förbudet eller villkoret,
2. under pågående tullbehandling förfogar över en vara som omfattas av ett särskilt föreskrivet förbud mot eller villkor för införsel och därigenom föranleder att införseln fullföljs i strid med förbudet eller villkoret,
3. till landet för in eller från landet för ut en vara med stöd av ett tillstånd som föranletts av att någon lämnat oriktig uppgift eller underlåtit att lämna föreskriven uppgift till en tillståndsmyndighet eller förfar på ett sådant sätt hos en tillståndsmyndighet och därigenom föranleder att tillstånd meddelas och att varan förs in till eller ut från landet med stöd av tillståndet, eller
4. förfogar över en vara i strid med villkor som uppställts för eller i samband med varans införsel eller utförsel.

Med tullbehandling förstås enligt 2 § andra stycket smugglingslagen vad som föreskrivs i tullagstiftningen om att en vara ska läggas upp på tillfälligt lager, bli föremål för godkänd tullbehandling eller bli föremål för åtgärder enligt 3 kap. 4 § tullagen (2000:1281), då varan förs in till eller ut från landet. Det är alltså fråga om förfaranden som den som korsar territorialgränsen är skyldig att underkasta varan från och med att han eller hon fullgjort sin skyldighet att föra varan till det tullkontor eller annan plats som följer av tullagstiftningen. Tullagstiftningen gäller då en vara förs in till landet från ett område utanför EU:s tullområde eller skatteområde eller då den förs ut från landet till ett sådant område. Tullagstiftningen gäller dessutom då en icke-gemenskapsvara, som är underkastad ett tullförfarande, förs in till landet från en plats inom EU:s tullområde. Som exempel kan nämnas att en vara transiteras från ett land utanför EU via Tyskland till Sverige. På grund av 3 kap. 4 § tullagen gäller tullagstiftningen i den här situationen även om varan inte är underkastad ett tullförfarande. Som exempel kan nämnas att en icke-gemenskapsvara smugglas från ett land utanför EU via Tyskland till Sverige (se prop. 1999/2000:124 s. 108).

Av 3 § fjärde stycket smugglingslagen framgår att i det fall bestämmelserna om tullbehandling inte är tillämpliga vid införsel från eller utförsel till ett annat EU-land gäller vad som sagts angående tullbehandling i stället förfarandet enligt lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen (*inregränslagen*). Bakgrunden till bestämmelsen i fjärde stycket är att tullagstiftningen, mot bakgrund av den inre marknaden, i princip inte är tillämplig då det är fråga om införsel från eller utförsel till andra EU-länder. Icke-gemenskapsvaror kan dock, som nyss nämnts, omfattas av tullagstiftningen, och därmed bli föremål för tullbehandling då de förs in från ett annat EU-land (transitering och smuggling från ett icke medlemsland via ett medlemsland till Sverige).

Vilka varor som omfattas av särskilt föreskrivna in- eller utförselrestriktioner framgår inte av smugglingslagen utan av bestämmelser i ett stort antal andra författningar. Många sådana bestämmelser finns direkt i lag eller har sin grund i bemyndiganden som meddelats i lag. Villkoren kan vara föreskrivna av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av en annan myndighet. Ansvar för smuggling förutsätter alltid att en införsel- eller utförselreglering överträds i det enskilda fallet.

I inregränslagen finns bestämmelser om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat EU-land. Lagen är tillämplig endast på vissa varor som räknas upp i lagens 3 §. Uppräkningen i 3 § inregränslagen avser sådana varor som omfattas av restriktioner vilka anses tillåtna enligt EU-rätten och omfattar bl.a. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (3 § 2). Inregränslagen anger att den som till Sverige för in en vara som omfattas av lagens tillämpningsområde utan dröjsmål ska anmäla varan till Tullverket vid närmaste bemannade tullplats (4 § första och tredje styckena).

I 3 § första stycket smugglingslagen straffbeläggs alltså att någon bryter mot ett särskilt föreskrivet införselförbud eller införselvillkor genom att underlåta att anmäla en vara till tullbehandling. I andra stycket straffbeläggs att någon vid tullbehandling lämnar oriktig uppgift eller underlåter att lämna föreskriven uppgift och därigenom ger upphov till fara för att införseln fullföljs i strid med ett sådant förbud eller villkor. Enligt båda bestämmelserna krävs

1. att det är fråga om en vara,
2. att varan omfattas av ett särskilt föreskrivet införselförbud eller införselvillkor,

3. att gärningen sker uppsåtligen, och
4. att gärningen sker i samband med att varan förs in till landet.

Som framgått gäller i stället för anmälan till tullbehandling vid införsel från ett annat EU-land att den aktuella varan (om den omfattas av inregränslagens tillämpningsområde) utan dröjsmål ska anmälas till Tullverket vid närmaste bemannade tullplats.

En vara ska enligt 2 § första stycket smugglingslagen anses ha förts in till landet när den har förts över gränsen för svenskt territorium. Med vara förstås i princip materiella ting (prop. 1999/2000:124 s. 104).

Ett smugglingsbrott enligt 3 § första stycket fullbordas i och med att gärningsmannen efter införseln underlåtit att i enlighet med tullagstiftningen anmäla den införda varan till föreskriven tullbehandling inom landet (prop. 1999/2000:124 s. 114). Vid införsel från ett annat EU-land gäller i fråga om anmälningskyldighet, som tidigare angetts, i stället för tullagstiftningen, reglerna i inregränslagen som anger att den som till Sverige för in en vara som omfattas av lagens tillämpningsområde utan dröjsmål ska anmäla varan till Tullverket vid närmaste bemannade tullplats.

I praxis har, när narkotika förts in till Sverige genom en postförsändelse och beställaren inte på något sätt har sett till att försändelsen vid ankomsten till Sverige ska komma under tullbehandling, smugglingsbrottet ansetts fullbordat redan när narkotikan förts in i Sverige och påträffats i tullen.¹ Förfarandet har därvid jämförts med att uppsåtligen kringgå en tullplats, vilket enligt förarbeten och praxis innefattar underlåtenhet att anmäla varan till tullbehandling och därför medfört ansvar för fullbordat smugglingsbrott (se prop. 1999/2000:124 s. 116 och *NJA 2001 s. 464*).

Enligt 14 § smugglingslagen är försök och förberedelse till narkotikasmuggling och grov narkotikasmuggling liksom stämpling

---

¹ Se bl.a. Svea hovrätts domar den 12 december 2013 i mål B 8958-13 och den 17 februari 2012 i mål B 9032-11, Hovrättens över Skåne och Blekinge domar den 14 maj 2013 i mål B 3530-12 och den 4 februari 2010 i mål B 2569-09 samt Göta hovrätts dom den 18 februari 2013 i mål B 3228-12, jfr dock Hovrättens för Övre Norrland dom den 11 december 2013 i mål B 726-13 där den tilltalade dömdes för försök till narkotikasmuggling i stället för fullbordat brott. Riksåklagaren har överklagat den sist nämnda domen till Högsta domstolen och yrkat att Högsta domstolen ska döma den tilltalade för narkotikasmuggling. Enligt riksåklagaren råder oenighet i underrätterna om en gärning av det aktuella slaget ska bedömas som ett försöksbrott eller som ett fullbordat brott och det vore därför, enligt riksåklagaren, av värde att Högsta domstolen gav vägledande uttalanden om när ett smugglingsbrott som sker via postförsändelse fullbordas. Högsta domstolen har den 19 mars 2014 meddelat prövningstillstånd i målet.

till narkotikasmuggling, som inte är ringa, och grov narkotikasmuggling straffbart. Bestämmelsen är konstruerad på samma sätt som den bestämmelse som reglerar ansvar för försök och förberedelse i narkotikastrafflagen (4 §). Försök och förberedelse till ringa narkotikasmuggling är alltså straffbart, trots att ringa narkotikasmuggling är en egen brottstyp, eftersom det i lagtexten anges att för försök och förberedelse till *narkotikasmuggling* döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken och den ringa formen av brottet inte har en särskild brottsbeteckning.²

Anstiftan av och medhjälp till narkotikasmuggling av normalgraden och ringa sådant brott samt grov narkotikasmuggling är straffbart.

Även i smugglingslagen finns bestämmelser om förverkande (16–17 §§).

3.3 Bakgrund till nuvarande lagstiftning

Tillkomsten av narkotikastrafflagen

Narkotikastrafflagen trädde i kraft den 1 april 1968. Innan lagen trädde i kraft fanns bestämmelser om ansvar för olaga tillverkning, saluhållande, överlåtelse och innehav av narkotika i 13 § narkotikaförordningen den 14 december 1962 (nr 704). Straffet var fängelse eller, vid ringa brott, dagsböter. Straffmaximum för sådan brottslighet var, i tiden närmast före narkotikastrafflagens införande, fängelse i ett år (eftersom det för brottet var stadgat fängelse utan angivande av längsta tid, se 4 § första stycket BrP).

Genom narkotikastrafflagen höjdes straffmaximum för narkotikabrott från ett till fyra års fängelse. Brottet delades upp i tre grader, nämligen narkotikabrott (1 §), narkotikaförseelse (2 §) och grovt narkotikabrott (3 §). Straffskalan för narkotikabrott bestämdes till böter eller fängelse i högst två år. För narkotikaförseelse kunde bara utdömas böter. För grovt narkotikabrott sattes straffskalan till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om ett brott var grovt skulle särskilt beaktas om det utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett en särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt

---

² Det är också på det sättet som lagstiftaren har avsett att bestämmelsen ska läsas och det är så den har tillämpats i praxis, se prop. 1984/85:46 s. 28, jfr prop. 1999/2000:124 s. 73–74 och 146–147, se bl.a. Stockholms tingsrätts dom den 13 november 2009 i mål B 14178-09 och Attunda tingsrätts dom den 4 september 2013 i mål B 1208-13.

farlig art. Genom narkotikastrafflagen straffbelades även försök, förberedelse och stämpling till narkotikabrott eller grovt narkotikabrott som avsåg tillverkning, saluhållande eller överlåtelse.

Ansvarsbestämmelser för olovlig införsel eller utförsel av narkotika fanns i lagen den 30 juni 1960 (nr 418) om straff för varusmuggling (varusmugglingslagen). Någon särskild bestämmelse gällande just narkotika fanns dock inte, utan de allmänna bestämmelserna om varusmuggling tillämpades. Varusmugglingsbrottet omfattade tre grader. Straffskalan för normalgraden av varusmuggling (1 §) var böter eller fängelse i högst ett år. För ringa brott (2 §) gällde endast böter. För grov varusmuggling (3 §) skulle dömas till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet var grovt skulle särskilt beaktas om det förövats yrkesmässigt eller avsett gods av betydande myckenhet eller värde eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art. I förarbetena till lagen uttalades att grovt brott torde föreligga bl.a. om smugglingen avsett narkotika (prop. 1960:115 s. 107).

Varusmugglingslagen ändrades vid samma tidpunkt som narkotikastrafflagen infördes, så att straffmaximum för smuggling av narkotika, genom ett tillägg till 3 § första stycket som speciellt tog sikte på smuggling av narkotika, motsvarade vad som gällde för (grovt) narkotikabrott.

Även smuggling av narkotika kom efter lagändringarna att omfatta tre grader, dels ett ringa brott som föll under 2 § varusmuggningslagen, dels ett brott av normalgraden som föll under 1 § varusmuggningslagen, dels ett grovt brott som enligt den nya lydelsen av 3 § hade en straffskala som sträckte sig från fängelse sex månader till fängelse fyra år. Vidare straffbelades förberedelse och stämpling till smuggling av narkotika i de fall då brottsligheten inte var ringa.

Skälen för straffskärpningen och kriminaliseringen av vissa dittills inte straffbelagda handlingar var att narkotikamissbruket i Sverige ökat och att det ansågs tvunget att bekämpa det med all kraft. I den aktuella propositionen (prop. 1968:7) behandlades, förutom straffrättsliga frågor, frågor om vård och behandling av narkotikamissbrukare. Jämsides med förebyggande åtgärder för att hindra uppkomst och spridning av narkotikamissbruket måste, anfördes det i propositionen, samhället se till att den som drabbades av den sjukdom missbruket utgjorde fick vård och behandling (a. prop. 63). Det ansågs att det i vårdorganisationen borde ingå uppsökande verksamhet, öppen och sluten vård samt fortsatt behandling. Narkotikamissbrukare borde spåras upp och erbjudas

behandling vid öppen mottagning eller vid psykiskt sjukhus eller klinik och för de svårast skadade missbrukarna borde inrättas särskilda vårdavdelningar. Vidare borde det anordnas behandlingshem där fortsatt terapi skulle ges i kombination med arbete eller utbildning.

När det gällde de förebyggande åtgärderna konstaterades i propositionen att de medel som narkotikamissbrukarna använde i regel inte var sådana som förskrivits av läkare utan hade smugglats in i landet eller tillverkats på illegalt sätt, varför tullens och polisens arbete för att upptäcka och hindra den olagliga hanteringen av narkotika hade stor betydelse (a. prop. s. 71). För att motverka missbruket ansågs det särskilt angeläget att bekämpa den illegala handeln med sådana medel. Framför allt borde man med kraft försöka ingripa mot personer som i yrkesmässiga former distribuerade narkotika. Den illegala handeln med narkotika angavs av departementschefen som ett av de främsta exemplen på organiserad brottslighet som bedrevs av organisationer med avsevärda resurser i form av pengar, utrustning och personal. Om man effektivt kunde komma åt de illegala distributionsleden hade han förhoppningen att mycket skulle vara vunnet i kampen mot missbruket (a. prop. s. 107).

Som ett led i strävandena att bekämpa smuglingen ansågs i propositionen att straffet för olovlig införsel av narkotika borde skärpas och, som nämnts, höjdes straffmaximum för grov smugling av just narkotika till fängelse i fyra år. Samtidigt straffbelades förberedelse och stämpling till smugling av narkotika som inte var ringa. I specialmotiveringen uttalades, mot bakgrund av uttalandena i prop. 1960:115 om att grovt varusmugglingsbrott torde föreligga om smuglingen avsett narkotika, att det förhållandet att smuglingen avsett narkotika visserligen var en omständighet som var ägnad att leda till att smuglingen bedömdes som grov, men att detta inte fick utesluta tillämpning av bestämmelserna i såväl 1 som 2 § varusmuggningslagen även på smugling av narkotika (prop. 1968:7 s. 123).

När det gällde tillverkning, överlåtelse och innehav av narkotika anförde departementschefen i propositionen att man inte borde överdriva betydelsen av straffskärpningar, men att narkotikafrågan var så allvarlig att inget medel borde lämnas oprövat i kampen mot narkotikamissbruket (a. prop. s. 111). Det framhölls att vad som i första hand avhöll från brott i allmänhet inte var straffets stränghet utan den risk för upptäckt som vederbörande hade att räkna med. Den typ av brottslighet som det var fråga om ansågs emellertid i viss mån inta en särställning. Polisens erfarenheter av den kategori

kriminella som sysslade med narkotikasmuggling och illegal överlåtelse av narkotika var nämligen att dessa kallt vägde vinstmöjligheterna mot den påföljd som risktagandet medförde. Den starka lockelse som de betydande vinstmöjligheterna i den illegala narkotikahandlingen erbjöd talade för, anfördes det i propositionen, att möjligheter borde finnas att döma ut stränga straff. De brott som det i sammanhanget ansågs röra sig om var, uttalades det, i sina mest utstuderade och hänsynslösa former att anse som mycket samhällsfarliga om man tog i betraktande de skadeverkningar som de gav upphov till i synnerhet hos den unga generationen (a. prop. s. 111).

Mot den bakgrunden höjdes alltså straffmaximum för narkotikabrott från fängelse i ett år till fängelse i fyra år samtidigt som brottet gradindelades. Straffmaximum för grovt narkotikabrott kom således att sammanfalla med vad som kom att gälla beträffande grov smuggling av narkotika.

Uppräkningen av omständigheter som särskilt skulle beaktas vid bedömning av om narkotikabrottet var grovt var inte avsedd att vara uttömmande. Överlåtelse till ungdom borde, enligt specialmotiveringen, skärpa bedömningen av brottets farlighet och brottet borde bedömas allvarligare ju yngre mottagaren var samtidigt som medlets farlighet var tvunget att beaktas vid brottsgraderingen (a. prop. s. 119). Ansvar för grovt narkotikabrott kunde, enligt uttalanden i propositionen, anses föreligga även då gärningen bestod i innehav av narkotika, men då huvudsakligen i sådana fall då innehavet utgjorde ett led i en verksamhet som hade till syfte att överlåta eller smuggla narkotika (a. prop. s. 112).

I propositionen betonades att syftet med samhällets åtgärder i första hand skulle vara att hjälpa och bota, inte att straffa och att det inte var avsett att straffskärpningarna skulle få minska möjligheterna för den illegala handlings offer att få erforderlig vård (a. prop. s. 108). Liksom när det gällde varje annan brottslighet fick därför domstolarna vid bestämmande av påföljd för narkotikabrottsligheten beakta hela det komplex av fakta som förelåg till bedömning. Hit hörde, enligt uttalandena i propositionen, brottets samhällsfarlighet, omständigheterna vid och kring brottet, gärningsmannens avsikt med brottet och gärningsmannens personliga förhållanden (a. prop. s. 107).

Ändringar i narkotikastrafflagen och varusmugglingslagen

Inledning

Narkotikastrafflagen har efter att lagen trädde i kraft den 1 april 1968 ändrats vid ett flertal tillfällen. Ändringarna har bestått i dels att de olika gärningsformerna för narkotikabrott har kompletterats och utvidgats, dels att olika straffskärpningar fortlöpande har genomförts. Eftersom bestämmelserna om narkotikabrott och narkotikasmuggling vilar på samma rättspolitiska grund har motsvarande ändringar i huvudsak gjorts efter hand även i varusmugglingslagen, som gällde fram till den 1 januari 2001 då smugglingslagen infördes. I det följande görs en genomgång av de lagändringar som gjorts med avseende på narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott från narkotikastrafflagens ikraftträdande fram till i dag.

Lagändringen 1969 – Straffskalan för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling som gällt narkotika skärptes till fängelse i lägst ett och högst sex år

Genom en lagändring 1969 skärptes straffskalan för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling som gällt narkotika till fängelse i lägst ett och högst sex år. Samtidigt höjdes straffmaximum för varusmuggling som inte var att anse som grov till fängelse i högst två år för de fall då smuglingen gällt narkotika.

Skälen för straffskärpningarna angavs vara att narkotikabrottsligheten sedan narkotikastrafflagens ikraftträdande fortsatt att öka och fått en allt större spridning (prop. 1969:13 s. 6). Enligt departementschefen visade den illegala handeln med narkotika tendenser att tillta och få en alltmer svårartad karaktär och brottsligheten blev allt grövre och präglades av förslagenhet och hänsynslöshet (a. prop. s. 8). Det var, enligt departementschefen, nödvändigt att gripa in med kraft mot denna företeelse. I Norge hade, efter det att den svenska narkotikastrafflagen trätt i kraft, införts ett straffmaximum för narkotikabrott på sex års fängelse och i Danmark hade lagts fram ett förslag om höjning av straffmaximum för sådana brott från två till sex års fängelse. Genom straffskärpningen ville man bl.a. motverka att internationellt verksamma importörer, tillverkare och försäljare inom narkotikabranschen skulle betrakta Sverige som en tacksam marknad att verka på, på grund av en i jämförelse med andra länder mild straffreaktion (a. prop. s. 8).

I propositionen underströk departementschefen att straffskärpningen var avsedd att bereda domstolarna ytterligare utrymme för att döma ut avsevärda straff främst för dem som i stor skala för egen vinning utnyttjade andras okunnighet, nyfikenhet eller beroende av narkotika (a. prop. s. 9). Samtidigt borde, enligt departementschefen, fortfarande gälla det som uttalats i förarbetena vid narkotikastrafflagens införande om att kontrollorganisationens verksamhet måste utformas så att den inte motverkade utan understödde samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande missbrukare.

Lagändringen 1972 – Maximistraffet för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling avseende narkotika höjdes till tio års fängelse

Genom en lagändring 1972 höjdes maximistraffet för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling som avsett narkotika till fängelse i tio år.

I propositionen pekade departementschefen på att narkotikahandlingen i hög grad var internationaliserad och att den organiserade handeln med narkotika systematiskt inriktades på länder där en marknad fanns eller lätt kunde arbetas upp, där vinstutsikterna var stora och där riskerna med verksamheten bedömdes som förhållandevis måttliga (prop. 1972:67 s. 27). I flera länder i Norden och i Västeuropa hade genomförts eller planerats höjningar av straffen för grova narkotikabrott: I Finland hade maximistraffet för sådana brott höjts till tukthus i tio år, i Norge hade lagts fram en proposition med förslag om höjning av maximistraffet till fängelse i tio år, i Tyskland skulle straffmaximum under året bli frihetsstraff i tio år, i England var maximistraffet fängelse i tio år, men skulle inom kort höjas till fängelse i 14 år, i Frankrike hade straffmaximum nyligen höjts till fängelse i 20 år och i Schweiz, där det högsta straffet var fängelse i fem år, fanns ett förslag om att höja straffmaximum till 20 år.

Straffhotet och den kriminalpolitiska behandlingen i övrigt av personer som gjort sig skyldiga till grova narkotikabrott var, enligt departementschefen, en faktor bland flera av betydelse i kampen mot den internationella narkotikatrafik som var inriktad på Sverige (a. prop. s. 27). Enligt departementschefen fanns det skäl att undvika stora skillnader i fråga om den straffrättsliga värderingen av narkotikabrott mellan Sverige och andra länder i vår närhet och det borde övervägas att höja maximistraffet för grova narkotikabrott så

att svensk lagstiftning kom i paritet med finsk, norsk och västtysk lagstiftning (a. prop. s. 27). I sammanhanget upplyste departementschefen om att det enligt uppgifter som han inhämtat inte var uteslutet att även den danska lagstiftningen, där straffmaximum liksom i Sverige var sex års fängelse, skulle komma att ändras i samma riktning, dvs. höjas som i Finland och Norge etc.

Mot den bakgrunden föreslogs att maximistraffet för grovt narkotikabrott (och för grov varusmuggling som avsåg narkotika) skulle höjas till fängelse i tio år. Något behov av en allmän höjning av straffsatserna för narkotikabrott av olika grader såg dock departementschefen inte (a. prop. s. 28). Inte heller fann han det önskvärt med en generell skärpning av domstolarnas praxis. Den lagändring som föreslogs var, enligt departementschefen, avsedd att få effekt endast beträffande den farligaste brottsligheten inom den kategori av lagöverträdelse som lagtekniskt sett hörde hemma under rubriken grovt narkotikabrott (a. prop. s. 28).

Lagändringen 1981 – Straffminimum för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling avseende narkotika höjdes till två års fängelse och straffmaximum för narkotikabrott och varusmuggling av narkotika till tre års fängelse

Nya lagändringar gjordes 1981. Då höjdes straffminimum för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling avseende narkotika till två års fängelse och straffmaximum för narkotikabrott och varusmuggling av narkotika av normalgraden till tre års fängelse. Samtidigt utformades de kriterier som i främsta rummet skulle läggas till grund för bedömningen av om ett brott skulle anses grovt på ett sådant sätt att graden av hänsynslöshet i gärningsmannens förfarande skulle komma att tillmätas ökad vikt vid rättstillämpningen.

I propositionen konstaterade departementschefen att narkotikamissbruk ledde till många mänskliga tragedier, låg till grund för en vitt förgrenad brottslighet och att skadeverkningarna för missbrukarna själva, deras anhöriga och samhället var utomordentligt omfattande (prop. 1980/81:76 s. 198). Vidare konstaterade hon att betydande insatser de senaste åren gjorts på skilda områden för att motverka narkotikamissbruket men att detta fortfarande var ett av våra stora sociala problem. Mot den bakgrunden var det, anförde hon, ytterst angeläget att överväga vilka ytterligare åtgärder som kunde vidtas för att förbättra situationen. Ändringar när det gällde

de straffrättsliga reglerna borde övervägas som ett medel bland flera för att tränga tillbaka narkotikamissbruket. Syftet med ändringarna skulle vara att på en gång markera samhällets avståndstagande till missbruk av narkotika och bidra till en skärpt allmänprevention (a. prop. s. 199).

Minimistrafvet för grovt narkotikabrott borde därför, enligt departementschefen, höjas från ett till två års fängelse. Härigenom markerades nämligen ytterligare brottets straffvärde. Höjningen av straffminimum för det grova brottet var emellertid, underströk hon, avsedd att ge underlag för en skärpning av påföljderna för de allvarligaste narkotikabrotten (a. prop. s. 207). Den borde härigenom, anförde hon, rimligtvis ha en avskräckande effekt för de narkotikabrottslingar som kalkylerade med ett tänkbart straff närmast som en företagsmässig riskfaktor, t.ex. vissa internationella brottsyndikat inom narkotikahandeln. Denna grupp brottslingar var, anförde departementschefen, själva inte beroende av narkotika men utnyttjade för egen vinning hänsynslöst andras okunnighet eller beroende i en verksamhet som ofta skedde yrkesmässigt. Tecken tydde på att den illegala narkotikahandeln blev allt mer organiserad och att inslaget av utländska brottsyndikat ökade. Ytterligare ett skäl för att höja minimistrafvet för grovt narkotikabrott var ändrade regler i fråga om villkorlig frigivning, vilka, om man inte åstadkom en skärpning av straffen för de grövsta narkotikabrotten, skulle komma att medföra en faktisk straffflindring för vissa kategorier narkotikabrottslingar (a. prop. s. 204 och 207).

Som en konsekvens av höjningen av minimistrafvet för grovt narkotikabrott höjdes maximistrafvet för narkotikabrott av normalgraden till tre års fängelse. I annat fall skulle straffskalorna för grovt brott och brott av normalgraden inte ha överlappat varandra (a. prop. s. 209).

Skälen för ändringarna av straffskalorna i narkotikabrottslagen gjorde sig givetvis i allt väsentligt gällande även beträffande grov varusmuggling avseende narkotika och varusmuggling av narkotika av normalgraden (a. prop. s. 209). Motsvarande straffskaleändringar gjordes därför i varusmuggningslagen.

Vad angick kriterierna för när ett grovt narkotikabrott skulle anses föreligga hade i den promemoria som låg till grund för lagstiftningen (Förslag till ändringar i narkotikastrafflagen [1968:64] m.m. [Ds Ju 1980:4]) anförts följande (se a. prop. s. 204–206).

Om minimistrafvet för grovt narkotikabrott höjdes från ett till två år (vilket förordades i promemorian), talade starka skäl för att

man samtidigt försökte åstadkomma en ändring av de kriterier som bildade underlag för bedömningen av om ett brott skulle anses som grovt eller inte. Annars riskerade man att höjningen drabbade alltför onyanserat. Genom en sådan ändring skulle man också tillgodose intresset av att reservera rubriceringen grovt brott för den svåraste narkotikabrottsligheten. Vad som då närmast kunde ifrågasättas var om man inte borde gå ifrån dåvarande tillämpning i vad den innebar att mängden narkotika i så stor utsträckning var det utslagsgivande kriteriet. I stället skulle graden av hänsynslöshet i gärningsmannens förfarande tillmätas ökad vikt, varvid särskilt avseende skulle kunna fästas vid sådana faktorer som att det aktuella preparatet var särskilt farligt och att fråga hade varit om systematiskt bedriven överlåtelse till skolelever eller annan ungdom eller till intagna på anstalter. Stor betydelse skulle i så fall också tillmätas det förhållandet att brottet hade begåtts av någon som inte själv var narkotikaberoende och med det främsta syftet att tjäna pengar. Eftersom sådana omständigheter redan beaktades, särskilt vid straffmätningen, skulle detta inte innebära något egentligt nytt inslag i bedömningen utan endast en förskjutning i de olika kriteriernas inbördes betydelse för rubriceringsfrågan.

Mot en sådan lösning kunde enligt promemorian framför allt två invändningar riktas. Den ena kunde uttryckas på det sättet att den som i stor skala tog befattning med narkotika begick ett brott som – oavsett hans egentliga motiv – ofta ledde till en omfattande missbruksspridning med åtföljande personligt lidande för ett stort antal människor. Samhällsfarligheten hos brottet kunde alltså sägas vara i huvudsak detsamma oavsett sådana omständigheter som gärningsmannens syfte med brottet och hans egen missbrukssituation. Den andra huvudinvändningen mot att ge mängden narkotika mindre avgörande betydelse som kriterium vid rubriceringsfrågans bedömning var att det skulle kunna ge upphov till en ojämn praxis. Mängden var en objektiv omständighet som var betydligt lättare att bevisa än kvalitativa kriterier såsom hänsynslöst utnyttjande av andras okunnighet, nyfikenhet eller beroende i rent vinningssyfte.

Enligt promemorian var synpunkterna i hög grad beaktansvärda. Med hänsyn till narkotikabrottens samhällsfarlighet måste en sträng praxis tillämpas både i fråga om val av påföljd och när det gällde straffmätningen så snart brottet hade gällt en kvantitet narkotika som inte kunde betecknas som obetydlig. Det syntes enligt promemorian inte kunna ifrågasättas annat än att vissa schabloner i praktiken skulle kunna användas som utgångspunkt för bedömningen

då frågan var om åtalsunderlåtelse skulle meddelas eller om en gärning skulle bedömas som narkotikaförseelse eller narkotikabrott. Situationen var emellertid enligt vad som anfördes i promemorian delvis en annan när det gällde om brottet skulle hänföras till den grövsta kategorin narkotikabrott för vilken tio års fängelse ingick i straffskalan. Det kunde med fog göras gällande, anfördes det, att detta ställningstagande i högre grad än i de mera rutinbetonade fallen borde ske under hänsynstagande till samtliga omständigheter. Mängden narkotika borde i så fall vara en av dessa omständigheter, men den behövde inte enligt promemorian i lika stor utsträckning som då ha dominerande betydelse.

En lagändring med den inriktningen skulle enligt promemorian ge underlag för en ytterligare nyansering av praxis vid bestämmande av påföljd för den kategori av lagöverträdare som utgjordes av yngre narkotikaberoende missbrukare som begick narkotikabrott i det huvudsakliga syftet att finansiera eget missbruk. Ofta rörde det sig här, anfördes det, om förhållandevis stora kvantiteter narkotika, men det var inte sällan beroende av tillfälligheter vilken mängd brottet hade avsett i det särskilda fallet. Det torde enligt promemorian inte innebära några nackdelar från allmänpreventiv synpunkt, om brott av denna typ i något större utsträckning än som vid tiden var fallet bedömdes som normalbrott.

Mot den bakgrunden förordades i promemorian att de kriterier som i främsta rummet skulle ligga till grund för bedömningen av om ett brott skulle anses grovt utformades så att de gav större möjlighet att ta hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter även i fall där befattningen med narkotika hade avsett jämförelsevis stora kvantiteter. Lämpligen borde därvid de kvantitativa begreppen "i större omfattning" och "avsett särskilt stor mängd narkotika" utgå. I stället borde föreskrivas att det vid bedömningen av om ett narkotikabrott var grovt särskilt skulle beaktas om brottet hade utgjort led i en verksamhet som hade bedrivits yrkesmässigt eller annars hade varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

När det gällde förslaget om ändrade kriterier för grovt narkotikabrott var en majoritet av de remissinstanser som yttrade sig kritiska. Framför allt riktade sig kritiken mot förslaget i promemorian att ta bort det s.k. mängdkriteriet.

Departementschefen anförde att hon hade förståelse för remisskritiken och föreslog därför att såväl kriteriet "särskilt stor mängd" som kriteriet "i större omfattning" behölls i lagtexten, vilket också blev fallet.

Hon anförde emellertid att hon delade den uppfattning som framfördes i promemorian att graden av hänsynslöshet i gärningsmannens förfarande borde tillmätas förhållandevis större vikt vid bedömningen av om brottet skulle anses grovt (a. prop. 208). Därmed avsåg hon sådana faktorer som att det aktuella preparatet var särskilt farligt eller att fråga hade varit om systematiskt bedriven överlåtelse till skolelever eller annan ungdom eller till intagna på anstalter. Om gärningen utgjorde ett led i en organiserad brottslighet, borde detta också beaktas i större utsträckning, menade hon. Att gärningen varit av särskilt hänsynslös art borde därför uttryckligen nämnas bland de omständigheter som särskilt skulle beaktas vid bedömningen av om brottet skulle anses grovt.

Enligt departementschefen var det nya rekvisitet i förening med det höjda minimistrafvet avsett att få särskild betydelse för bedömningen av den allvarligaste kategorin narkotikabrott (a. prop. s. 208). Däremot borde inte höjningen medföra genomsnittligt längre strafftider för t.ex. unga narkotikamissbrukare som överlät eller medverkat till överlåtelse av narkotika i det huvudsakliga syftet att finansiera sitt eget missbruk i sådana fall då endast mängden narkotika föranledde att brottet bedömdes som grovt. Det borde, menade hon, inte innebära några nackdelar från allmänpreventiv synpunkt om brott av den typen i större utsträckning än som då var fallet bedömdes som normalbrott. Tvärtom var det, anförde hon, från preventionssynpunkt en fördel att brottsrubriceringen grovt narkotikabrott inte urvattnades. Hon underströk dock att det förhållandet att gärningsmannen missbrukade narkotika givetvis inte kunde åberopas som skäl för straffflindring vid narkotikabrott av verkligt allvarlig natur, t.ex. när gärningsmannen tagit befattning med narkotika i stor omfattning eller när gärningen var ägnad att leda till en omfattande spridning av missbruket. Departementschefen förutsatte att höjningen av minimistrafvet jämte ändringen i fråga om kriterierna för vad som var grovt brott skulle leda till att gränsen mellan normalbrottet och grovt brott försköts och till att bedömningen i större utsträckning än som hittills skett gjordes med utgångspunkt i samtliga föreliggande omständigheter (a. prop. s. 208). På inrådan av Lagrådet gjordes ett förtydligande tillägg i lagtexten, efter uppräkningslistan av de särskilda kriterierna, om att bedömningen av om brottet var grovt skulle grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

När det gällde grov varusmuggling ändrades 3 § varusmuggningslagen, på förslag från Lagrådet, på det sättet att man vid be-

dömningen av om brottet var grovt om det gällt narkotika särskilt skulle beakta, utöver de omständigheter som redan nämndes i paragrafen, om gärningen utgjort led i en verksamhet av särskilt hänsynslös art.

Lagändringen 1983 – En utvidgning av det straffbara området

Genom lagändringar 1983 gjordes justeringar och kompletteringar av de olika gärningsformerna i narkotikastrafflagen. Huvudskälet till detta var att en del förfaranden med anknytning till narkotika som ansågs uppenbart straffvärda hade visat sig inte vara täckta av de dåvarande bestämmelserna (prop. 1982/83:141 s. 11–12). I samband med att gärningsformerna justerades och kompletterades delades den centrala 1 § i narkotikastrafflagen upp i sex punkter avseende olika straffbelagda förfaranden med narkotika.

Av narkotikastrafflagens gärningsformer behölls överlåtelse och innehav i oförändrad form. I stället för tillverkning straffbelades framställning av narkotika. Härigenom kunde även odling av narkotiska växter falla in under gärningsformen. Den särskilda straffbelägningen av saluhållande av narkotika avskaffades, eftersom den ansågs sakna praktisk betydelse. Förvärv av narkotika i överlåtelssyfte liksom bearbetning, transport, förvaring och vissa andra sådana kvalificerade befattningar med narkotika som inte var avsett för eget bruk straffbelades särskilt. Även vissa åtgärder som var ägnade att främja narkotikahandel blev belagda med straff.

Vidare straffbelades gärningar som avsågs i 1 § också om de begicks av grov oaktsamhet genom en särskild straffbestämmelse, 3 a §, om *vårdslöshet med narkotika*. Straffskalan sattes till böter eller fängelse i högst ett år. Förfaranden som endast innefattade innehav undantogs från det straffbara området. I ringa fall skulle inte dömas till ansvar.

Lagändringen 1985 – Straffmaximum för ringa brott höjdes till fängelse sex månader och böter utgick ur straffskalan för brott av normalgraden

Genom lagändringar 1985 slopades beteckningen narkotikaförseelse beträffande narkotikabrott som var att anse som ringa och straffmaximum för sådant brott höjdes till fängelse i sex månader.

För normalgraden av narkotikabrott utgick vidare böter ur straffskalan. Straffet för sådant brott blev därmed fängelse i högst tre år. I fråga om varusmuggling som avsåg narkotika ändrades straffskalan för normalbrottet och för brott som var att anse som ringa på motsvarande sätt. En viss utvidgning skedde även av kriminaliseringen vid försök och andra osjälvständiga gärningsformer vid brott enligt narkotikastrafflagen och varusmuggningslagen.

Till grund för lagändringarna 1985 låg Narkotikakommissionens arbete. Kommissionen tillsattes 1982 och hade i uppdrag att lämna förslag om åtgärder mot narkotikamissbruket.

Anledningen till att den särskilda brottsbeteckningen narkotikaförseelse för narkotikabrott som var att anse som ringa slopades var att det med hänsyn till narkotikabrottslighetens allvarliga art ansågs som föga adekvat att beteckna ens den lindrigaste graden som förseelse. Det ansågs rimma illa med den stränga inställningen till narkotikabrottsligheten att använda begreppet förseelse i sammanhanget, och det befarades att det kunde ge en felaktig föreställning om straffvärdet hos de aktuella gärningarna (prop. 1984/85:46 s. 13–14). Eftersom fängelse också var tänkt att föras in i straffskalan för narkotikabrott som var att anse som ringa, tedde det sig också, enligt departementschefen, än mer befogat att utmönstra uttrycket narkotikaförseelse (a. prop. s. 14).

Som skäl för förslaget om höjning av straffskalan för ringa brott hade Narkotikakommissionen bl.a. anfört att vissa processuella tvångsmedel därigenom kunde användas och att man uppnådde en bättre balans i förhållande till straffskalorna för vissa andra brott.

Departementschefen anförde för egen del i propositionen att en sådan ändring i enstaka fall kunde vara en fördel vid påföljdsbestämningen för vissa särskilda brottsformer som avsåg små mängder men som ändå hade ett relativt högt straffvärde, t.ex. gatulangning och befattning med narkotika i kriminalvårdsanstalt (a. prop. s. 14). Man kunde vidare tänka sig, anförde han, att det emellanåt kunde vara en fördel att öppna en möjlighet för domstolarna att döma till skyddstillsyn i exempelvis vissa kvalificerade återfallssituationer där enbart ringa brott hade begåtts. Enligt hans mening kunde man inte heller bortse från att enligt huvudregeln fängelse måste ingå i straffskalan för att polis och åklagare skulle kunna använda vissa tvångsmedel, t.ex. husrannsakan.

Departementschefen kom därmed fram till att straffskalan för narkotikabrott som var att anse som ringa borde omfatta böter eller fängelse i högst sex månader. Han underströk dock att fängelse-

straff enligt hans uppfattning borde användas utomordentligt sällan vid ringa brott. I princip borde sådan påföljd, anförde han, väljas endast vid gärningar som tidigare hade bedömts som normalgraden av narkotikabrott (a. prop. s. 14). Avsikten med förslagen var alltså inte att åstadkomma en strängare straffmätning.

När det gällde borttagandet av böter ur straffskalan för normalgraden av narkotikabrott gjordes det främst i syfte att undvika att skapa ett intryck av att samhället inte hade en fast och konsekvent syn på den straffrättsliga behandlingen av den illegala narkotika-hanteringen (a. prop. s. 15). Ett annat skäl som anfördes var att man generellt sett borde undvika stora överlappningar mellan straffskalorna för olika grader av samma gärningsart. Förslaget till skärpning av straffmaximum för narkotikabrott som var att anse som ringa motiverade mot den bakgrunden en skärpning också av straffminimum för normalbrottet. Något motiv för en generell straffhöjning för sådana gärningar som vid den tiden bedömdes som tillhörande normalgraden men för vilka påföljden ansågs kunna bestämmas till endast böter ansågs dock inte finnas. Enligt departementschefen fanns det anledning att utgå från att domstolarna skulle komma att rubricera åtminstone flertalet av de fallen som ringa, om böter togs bort ur straffskalan för normalfallen (a. prop. s. 15).

Lagändringen 1988 – Eget bruk av narkotika kriminaliserades

Genom en lagändring 1988 blev även själva konsumtionen av narkotika straffbar. Den utvidgade kriminaliseringen avsåg, förutom bruk, även andra sådana olovliga befattningar med narkotika som inte täcktes av den dåvarande lagstiftningen. För den som endast gjort sig skyldig till eget bruk av narkotika infördes enbart böter i straffskalan, under förutsättning att brottet var att anse som ringa. För den speciella situationen att det genom att någon sökt eller underkastat sig vård eller behandling uppdagats att han eller hon brukat narkotika infördes en särskild regel om ansvarsfrihet.

I propositionen anförde departementschefen att till förmån för tanken på en kriminalisering av konsumtion av narkotika talade vikten av att narkotikapolitiken utformades så att någon tvekan inte uppkom om att samhället med fasthet och konsekvens tog avstånd från allt olovligt narkotikabruk. En straffri zon, låt vara att den i den praktiska hanteringen var av mindre betydelse, kunde,

menade han, tänkas föra med sig fara för en bristande tilltro till rättsväsendets och rättsordningens möjligheter att motverka narkotikamissbrukets utbredning (prop. 1987/88:71 s. 16). Narkotikastrafflagen borde enligt departementschefen på ett klart och otvetydigt sätt ge uttryck för samhällets avståndstagande från alla former av befattning med illegal narkotika. Det kunde vidare inte uteslutas, menade han, att en kriminalisering som också omfattade konsumtionen som sådan kunde ha ett psykologiskt värde och en preventiv funktion bland framför allt ungdomar och andra som befann sig i riskzonen för att bli narkotikamissbrukare eller som övervägde att använda narkotika av okunnighet eller lättsinne (a. prop. s. 16).

Frågan om konsumtion eller brukande av narkotika borde kriminaliseras hade åren före den nu aktuella propositionen varit föremål för en livlig debatt. Som skäl för att nu kriminalisera eget bruk anförde departementschefen också att man förhoppningsvis då kunde avföra frågan som debattämne och att utrymmet skulle komma att öka för att inrikta det praktiska arbetet på andra och mer centrala frågor på området (a. prop. s. 16).

Det främsta skälet som riktats mot en vidgad kriminalisering var farhågorna att en sådan kunde inverka negativt på narkotikamissbrukares ambitioner och ansträngningar att söka och underkasta sig vård för sitt missbruk. Departementschefen anförde att han hade förståelse för dessa invändningar. En grundläggande utgångspunkt var därför att en ändrad ordning utformades så att riskerna undanröjdes för att den enskildes och myndigheternas vårdansträngningar motarbetades (a. prop. 17). Mot den bakgrunden infördes den särskilda regeln om ansvarsfrihet om gärningen uppdagats genom att den misstänkte hade sökt vård eller behandling (a. prop. s. 22–24). Vidare infördes en särskild straffskala för de fall då det endast varit fråga om eget bruk, i syfte att undvika att den utvidgade kriminaliseringen skulle leda till en förskjutning av tyngdpunkten i det offentliga insatser mot missbruket från det socialrättsliga till det kriminalrättsliga fältet (a. prop. s. 21). Avsikten med kriminaliseringen av eget bruk var alltså inte att denna skulle användas för att få till stånd frihetsberövanden och tvångsvård och att således bakvägen öppna för en helt ny form av tvångsvård.

Lagändringen 1993 – Den straffrättsliga regleringen av eget bruk av narkotika och andra ringa narkotikabrott skärptes

Genom en lagändring 1993 togs den särskilda straffskalan för eget bruk av narkotika bort. Den allmänna straffskalan för ringa brott med böter eller fängelse i högst sex månader skulle således gälla även för eget bruk av narkotika. Samtidigt slopades den särskilda regeln om ansvarsfrihet när bruket uppdagats vid en vård- eller behandlingskontakt.

I propositionen anförde departementschefen att det var av stor betydelse att inte bara reglerna om de allvarligaste formerna av narkotikabrottsligheten utan även reglerna om de mindre allvarliga narkotikabrotten hade en ändamålsenlig avgränsning och utformning (prop. 1992/93:142 s. 15). Tillämpningen även av det ringa brottet måste, enligt henne, präglas av fasthet och konsekvens. Ofta var det, anförde hon, vid de mindre allvarliga narkotikabrotten man kom närmast själva missbruket och hade de största möjligheterna att komma till rätta med ett begynnande narkotikaberoende. Genom ett ingripande kunde man för den enskilde markera allvaret i situationen och dessutom överväga vilka former av hjälp och stöd som behövdes.

Ett upphävande av den straffrättsliga särregleringen vad avsåg eget bruk var avsett att ses som ett uttryck för att lagstiftaren såg allvarligt även på de narkotikabrott som begåtts i missbrukarledet (prop. 1992/93:142 s. 16). Straffskalan med enbart böter för eget bruk av narkotika speglade enligt departementschefen inte brottets straffvärde (a. prop. s. 18). Genom fängelse i straffskalan även för eget bruk av narkotika skulle det vara möjligt för domstolarna att göra en mer differentierad påföljdsbestämning, vilket ansågs önskvärt (a. prop. s. 19). Vidare skulle vissa regler om tvångsmedel som husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning bli tillämpliga vid misstanke om eget narkotikabruk som utgjort ringa brott.

Enligt departementschefen fanns det inte någon anledning att anta att de rättstillämpande myndigheterna vid ett ringa narkotikabrott skulle agera på ett sådant sätt att möjligheterna till vård spolierades, varför de farhågor om att konsekvenserna för narkomanvården skulle bli betänkliga om särregleringen togs bort, som väckts av några remissinstanser, avfärdades (a. prop. s. 19).

I lagstiftningsärendet preciserades vidare bestämmelsen om ringa brott så att det i lagtexten angavs vilka huvudsakliga omständigheter som kunde medföra att ett brott bedömdes som ringa.

Som sådana omständigheter togs uttryckligen upp arten och mängden narkotika, men också andra omständigheter skulle kunna beaktas vid bedömningen av brottets svårhetsgrad. Avsikten var att markera att ett brott skulle anses som ringa endast om det med hänsyn till samtliga omständigheter framstod som lindrigt och att sorten och mängden narkotika därvid hade särskild betydelse (a. prop. s. 16). I rättspraxis hade dittills, om brottet avsett innehav för eget bruk, som en yttersta gräns för när brottet kunde bedömas som ringa gällt att mängden inte fick överstiga 80 gram cannabisharts eller 8 gram amfetamin. Enligt departementschefen borde dessa gränser sänkas något (a. prop. s. 16).

Enligt propositionen borde utöver sorten och mängden narkotika särskilt beaktas vilken typ av befattning med narkotika det varit fråga om. Det ringa brottet borde i huvudsak vara förbehållet gärningar som bestått i eget bruk eller innehav för eget bruk (a. prop. s. 17). Hade narkotika överlåtits eller hade narkotika innehafts i överlåtelsesyfte borde tillämpningen av det ringa brottet i princip vara utesluten. Undantag borde kunna göras endast för överlåtelser av mycket små mängder, motsvarande någon enstaka bit cannabisharts eller dylikt inom en sluten krets av missbrukare. Hantering av narkotika på kriminalvårdsanstalt borde vidare, i enlighet med vad som dittills gällt, bedömas strängt oavsett om narkotikan var avsedd för eget bruk eller inte (a. prop. s. 17).

Lagändringen 2000 – Smugglingslagen infördes

Lagen (2000:1225) om straff för smuggling (smugglingslagen) trädde i kraft den 1 januari 2001 och ersatte då varusmugglingslagen. Smuggling av narkotika bestraffas sedan dess genom smugglingslagen. Huvudsyftet med den nya lagen var att bestämmelsernas innehåll och systematik skulle framgå tydligare än i varusmugglingslagen. Vid smugglingslagens tillkomst anpassades regleringen av införsel av narkotika ytterligare till narkotikastrafflagen. På förslag av Lagrådet gavs smuggling av narkotika en särskild brottsrubricering, nämligen narkotikasmuggling eller grov narkotikasmuggling. Sådan smuggling upptogs vidare i en särskild paragraf (6 §).

I 6 § första stycket kom att regleras normalfallen av narkotikasmuggling, i andra stycket de ringa fallen och i tredje stycket grov narkotikasmuggling. Straffskalorna är desamma som de som före-

skrevs i varusmugglingslagen när det var fråga om varusmuggling som gällt narkotika.

I tredje stycket upptogs en exemplifiering av omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömning av om brottet är grovt. Exemplifieringen stämmer i allt väsentligt överens med vad som föreskrivs i 3 § andra stycket narkotikastrafflagen för grovt narkotikabrott. I specialmotiveringen angavs att bestämmelsen om grovt narkotikabrott och bestämmelsen i smugglingslagen vilar på samma rättspolitiska grundval och att tillämpningen av bestämmelserna således bör stå i överensstämmelse med varandra (prop. 1999/2000:124 s. 124). Bedömningen av om brottet är att anse som grovt ska därför – precis som när det gäller narkotikabrott – grundas på en helhetsavvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

När det gällde hänsynslöshetsrekvisitet utformades det något annorlunda än i narkotikastrafflagen. Anledningen var att Lagrådet uttalat att man i fråga om narkotikabrott kunde tala om att *gärningen* var av särskilt hänsynslös art vid exempelvis överlåtelse av narkotika till skolungdom, medan det när det var fråga om smuggling var mer naturligt att säga att *gärningen ingått som ett led i en verksamhet* som varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

I samband med smugglingslagens införande gjordes vissa ändringar i narkotikastrafflagen, dock inte några ändringar i sak.

Lagändringen 2006 – Ett nytt brott – olovlig befattning med narkotikaprekursorer – infördes

Rådets rambeslut 2004/757/RIF av den 25 oktober 2004 om minimibestämmelser för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel, innehåller bestämmelser om vad som ska anses vara olaglig handel med narkotika och med s.k. prekursorer, dvs. ämnen som kan användas vid framställning av narkotika, samt vilka straffrättsliga påföljder som dessa gärningar ska kunna leda till. Vidare innehåller rambeslutet bestämmelser om förverkande samt ansvar och påföljder för juridiska personer liksom straffrättslig jurisdiktion.

I rambeslutet anges bl.a. (artikel 2) att medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att vissa i artikeln uppräknade handlingar är belagda med straff när de begås uppsåtligen och orättmätigt. Rambeslutet omfattar dock inte handlingar som enbart har avsett gärningsmannens privata konsumtion. I rambeslutet

anges vidare närmare (artikel 4) vilken nivå på straffskalan som ska gälla för de brott som avses i artikel 2. Som minst ska ett maximistraff om fängelse ett till tre år vara föreskrivet för brotten. För vissa av brotten gäller dock att det maximala fängelsestraffets minimum ska finnas inom skalan fem till tio år. Detta gäller om brottet har avsett en stor mängd narkotika eller narkotika av typer som är hälsovådliga eller har förorsakat betydande skador på många människors hälsa. Om brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation³ gäller dock att den inhemska lagen ska föreskriva ett maximalt fängelsestraff om minst tio år.

För att Sverige fullt ut skulle uppfylla åtagandena i rambeslutet infördes 2006 ett nytt brott i narkotikastrafflagen, nämligen olovlig befattning med narkotikaprekursorer. I övrigt gjordes bedömningen att svensk rätt uppfyllde rambeslutets bestämmelser (prop. 2003/04:147 och 2005/06:42).

Det nya brottet fick tre gradindelningar – olovlig befattning med narkotikaprekursorer av normalgraden, ringa brott och grovt brott. Försök till det nya brottet är straffbart. Också anstiftan och medhjälp är som huvudregel straffbart.

Som nämnts i avsnitt 3.2 är straffskalan för brott av normalgraden fängelse i högst två år medan straffskalorna för ringa brott och för grovt brott är böter eller fängelse i högst sex månader respektive fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

För att uppfylla kraven i rambeslutet var det nödvändigt att det nya brottet hade minst ett års fängelse i straffskalan enligt huvudregeln och vid vissa försvårande omständigheter minst fem års fängelse. I lagstiftningsärendet anförde regeringen att det inte helt gick att jämställa befattning med narkotikaprekursorer med befattning med narkotika och att detsamma måste gälla i fråga om straffskalorna (prop. 2005/06:42 s. 40). Rambeslutet föreskriver också strängare straff för befattning med narkotika än med narkotikaprekursorer. I svensk rätt bedömdes det även (innan det nya brottet infördes) som förberedelse till narkotikabrott eller grovt narkotikabrott att ta sådan befattning med prekursorer som inte inneburit att försökspunkten uppnåtts eller att narkotikabrott fullbordats och som därmed principiellt motsvarade den befattning som skulle straffbeläggas i det nya brottet. Sådan befattning ledde till att straffet sattes lägre än för försök till brott eller för fullbordat brott. En ytterligare utgångspunkt vid utformningen av straffskal-

³ Enligt definitionen i gemensam åtgärd 98/733/RIF av den 21 december 1998 om att göra deltagande i en kriminell organisation till ett brott.

orna var därför enligt regeringen att olovlig befattning med narkotikaprekursorer inte kunde anses motivera lika stränga straffskalor som motsvarande befattning med narkotika (a. prop. s. 40). Straffskalorna för befattning med narkotikaprekursorer som var avsedda för framställning av narkotika skulle därmed, menade regeringen, bestämmas under dessa straffskalor. Mot den bakgrunden och för att passa in i svensk systematik i allmänhet bestämdes straffskalorna för brott av normalgraden och grovt brott till fängelse i högst två år respektive fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

De särskilda kvalifikationsrekvisiten för grovt brott bestämdes i överensstämmelse med vad som gäller vid grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling (a. prop. s. 42).

4 Praxis i narkotikamål

4.1 Inledning

I vårt uppdrag ingår att kartlägga gällande praxis i narkotikamål (dvs. mål om narkotikabrott eller narkotikasmuggling) och analysera hur rättstillämpningen har utvecklats sedan juni 2011. I detta kapitel görs därför en genomgång och analys av Högsta domstolens nya praxis vid påföljdsbestämningen i narkotikamål. Vidare görs, mot bakgrund av ett urval domar från hovrätterna som meddelats under 2013, en kartläggning och analys av gällande hovrättspraxis vid påföljdsbestämningen i narkotikamål. Först redovisas emellertid viss praxis som närmast tar sikte på olika konkurrensfrågor. I avsnitt 3.2 finns vidare redovisad en del praxis hänförlig till de olika gärningsformerna i 1 § narkotikastrafflagen.

4.2 Praxis i konkurrensfrågor

Innan en domstol bestämmer påföljd måste avgöras om den tilltalade ska dömas för ett eller flera brott. Om domstolen kommer fram till att den tilltalade har gjort sig skyldig till flera än ett brott ska som huvudregel bestämmas en gemensam påföljd för brotten med utgångspunkt i den samlade brottslighetens straffvärde (se bl.a. 30 kap. 3 § brottsbalken). Vid flerfaldig brottslighet gäller enligt 26 kap. 2 § brottsbalken en gemensam straffskala för den samlade brottsligheten. Utgångspunkten för den gemensamma straffskalan är det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten. Med ett visst tillägg utgör det straffskalans maximum. Tillägget är som minst ett år och som mest fyra år beroende på hur allvarlig brottsligheten är. Om påföljden bestäms till fängelse på viss tid får straffet aldrig överstiga vare sig de högsta straffen sammanlagda med varandra eller 18 år. Den gemensamma straffskalans straffminimum utgörs av det svåraste av de lägsta straffen.

Regleringen i 26 kap. 2 § brottsbalken innebär bl.a. att straffskalan vid flera fall av grov narkotikabrottslighet (grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling) är fängelse i lägst två och högst 14 år. Detsamma gäller om en person samtidigt ska dömas till ansvar för ett grovt narkotikabrott (eller grovt narkotikasmugglingsbrott) och ett narkotikabrott (eller narkotikasmugglingsbrott) av normalgraden. Straffskalan för flerfaldig narkotikabrottslighet av normalgraden är fängelse i högst fyra år.

Oberoende av om det är fråga om ett eller flera brott, kan straffskalan i vissa speciella återfallssituationer utsträckas med ytterligare fyra år, vilket framgår av 26 kap. 3 § brottsbalken. Förutsättningarna för detta är att någon tidigare har dömts till fängelse i lägst två år och därefter, sedan domen har vunnit laga kraft, begår ett brott som är belagt med fängelse i mer än sex år. I allvarliga återfallssituationer är det längsta fängelsestraff som någon kan ådömas om fråga är om ett brott följaktligen 14 år. Om det är fråga om såväl flerfaldig brottslighet som återfall enligt 26 kap. 3 § brottsbalken, kan straffet bestämmas till fängelse i 18 år.

Vad som anses utgöra ett respektive flera brott är inte en självklar fråga. Det finns vissa grundläggande principer för att utifrån särskilda kriterier lägga samman gärningar till ett och samma brott, liksom även principer för att låta vissa delar av ett händelseförlopp konsumeras som antingen subsidiära eller medbesträffade. Det är ofrånkomligt att bedömningarna varierar och man kan inte alltid dra några slutsatser om hur straffvärt ett visst händelseförlopp är enbart genom att räkna antalet brott. Den som vid samma tillfälle innehar t.ex. 100 gram amfetamin, 100 gram kokain och 100 gram cannabis, har begått ett brott bestående i innehav, medan den som t.ex. förvärvar 100 gram amfetamin, och därefter överlåter 50 gram av den innehavda narkotikan, har förövat två brott. Om någon i ett sammanhang t.ex. först mottar och transporterar 10 gram kokain, för att därefter inneha samma parti och slutligen överlåta narkotikan vid tio olika tillfällen, har personen begått åtminstone 13 brott; normalt sett ska gärningsmannen dock endast dömas för tio av dessa (överlåtelseerna). Den föregående transporten anses vara medbesträffad och innehavet konsumeras som subsidiärt till överlåtelserna.

Antalsräkningen av brott kan följaktligen ha stor betydelse för påföljdsbestämningen, men behöver inte ha det eftersom straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet ska avse den samlade brottsligheten och ett stort antal brottsliga moment kan komma att

konsumeras vid den samlade bedömningen. När man avgör hur allvarligt ett visst handlande är kan det sakna betydelse om det rör sig om ett eller flera brott.

Huvudregeln om vad som utgör ett narkotikabrott kan sägas vara att varje tidsmässigt avgränsad olovlig befattning med narkotika utgör ett brott (Andersson m.fl., *Narkotikabrotten, En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott*, 2012, s. 153). Vad som utgör en brottsenhet eller en gärning vid narkotikabrottslighet kan emellertid inrymma komplexa och komplicerade frågor (se Ulväng, *Brottslighetskonkurrens*, s. 296–304).

I *NJA 1971 s. 396* slog Högsta domstolen fast att varje överlåtelse av narkotika ska betraktas som ett brott för sig.

I *NJA 1986 s. 736* hade en person, B, vid ett stort antal tillfällen under år 1981 och därefter fram till början av år 1984 för egen omedelbar konsumtion av en annan person fått en dos om några tiondels gram amfetamin avsedd för direkt injicering efter utblandning i vatten. Befattningarna bedömdes som innehav. B hade vidare innehaft dels vissa mindre mängder amfetamin, dels vid ett tillfälle en påse med 5 till 10 gram amfetamin. Det var således utrett att B hade innehaft narkotika vid en stor mängd tillfällen som hade legat nära varandra i tid. Innehavet hade vid så gott som varje tillfälle varit begränsat till vad som hade gått åt för omedelbar konsumtion och med ett par enstaka undantag hade narkotikan innehafts uteslutande för eget bruk. B:s innehav borde mot den bakgrunden enligt Högsta domstolen bedömas som ett antal från varandra fristående brott. Innehavet av påsen med 5 till 10 gram amfetamin borde bedömas som narkotikabrott. I övrigt var gärningarna att anse som narkotikaförseelser (dvs. den dåvarande beteckningen på ringa narkotikabrott).

I *NJA 2007 s. 557* var fråga om gärningsidentitet förelåg. Enligt ett åtal för narkotikabrott hade en person, J, olovligen mottagit, förpackat och förvarat en viss mängd amfetamin i en lägenhet. Därefter väcktes ett nytt åtal mot J för grovt narkotikabrott. Åklagaren påstod därvid att J i lägenheten hade mottagit och förvarat dels ecstasytabletter, dels en mängd amfetamin, varvid det anmärktes att en del av amfetaminet omfattades av det första åtalet. Enligt det nya åtalet hade J dessutom förpackat och transporterat den narkotika som inte omfattades av det första åtalet till ett gömställe. All narkotika hade mottagits vid samma tillfälle. Högsta domstolen ansåg att de båda åtalen avsett samma gärning, och det andra åtalet kunde inte tas upp till prövning.

Även om huvudregeln alltså är att varje överlåtelse och varje innehav är att betrakta som ett brott för sig kan det finnas situationer där en helhetsbedömning av olika tillfällen då någon befattat sig med narkotika innebär att de olika gärningarna ses som *ett* brott. Flera ringa brott skulle exempelvis kunna betraktas som ett brott av normalgraden och flera brott av normalgraden kunna ses som ett grovt brott. Avgörande torde då vara om det finns ett sådant samband mellan de olika tillfällena att de bör bedömas som led i en samlad och planerad verksamhet (se bl.a. prop. 1984/85:46, s. 16 och Andersson m.fl. *Narkotikabrotten, En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott*, 2012, s. 155–158). I Högsta domstolens praxis och i doktrinen har emellertid vid upprepade tillfällen framhållits att det finns ett begränsat utrymme att lägga ihop flera gärningar till ett brott (se bl.a. NJA 2011 s. 675, som refereras nedan, NJA 1985 s. 164, 1986 s. 736, 1989 s. 837, 1992 s. 108 och 1997 s. 522 samt Ulväng, *Brottslighetskonkurrens*, s. 305–320). Det har därvid framhållits att en sammanläggning av olika gärningar till en brottsenhet när det gäller just narkotikabrottslighet riskerar att sätta frågor om brottsrubricering och straffmätning helt ur spel och att lagföringen skulle snudda vid gränsen till att bestraffa någon för dennes livsföring eller karaktär (Ulväng, *Brottslighetskonkurrens*, s. 308). Vidare har anförts att det ofta torde saknas ett tillräckligt betydelsefullt eller relevant samband mellan olika narkotikabrott för att betrakta olika gärningar som delar av samma brott (a.a. s. 314). I NJA 2011 s. 799, som refereras i följande avsnitt, anförde Högsta domstolen emellertid, när det gällde huvudgärningsmannen A, att ”[d]e olika delarna av den organiserade brottsligheten har ett sådant nära samband med varandra att brottsligheten i dess helhet ska rubriceras som grovt narkotikabrott”. I *RH 1986:170* hade en person, D, vid ett flertal tillfällen överlåtit amfetamin till olika personer. Mängden överlåten narkotika var relativt begränsad vid de olika överlåtelse tillfällena. D dömdes trots detta för grovt narkotikabrott med motiveringen att hans befattning med narkotikan fick anses ha utgjort en yrkesmässig verksamhet och att hans plats i distributionskedjan var sådan att annan rubricering av brottsligheten inte kunde komma i fråga.

Som angetts i avsnitt 3.2 kan ett visst förfarande vara sådant att det faller under flera punkter i 1 § narkotikastrafflagen. Enligt allmänna straffrättsliga principer ska förfarandet ändå bara bedömas som ett brott. Vissa brott som förövats genom samma gärning som andra, anses vara subsidiära och konsumeras således. I avsnitt 3.2

har vidare nämnts att den hänvisning som finns i narkotikastrafflagen till smugglingslagen syftar till att markera att det narkotika-innehav som konstituerar den olaga införseln inte bör föranleda ansvar enligt narkotikastrafflagen utan enbart enligt smugglingslagen, men att en annan sak är om och i vilken mån det efterföljande innehavet ska medföra ansvar för olaga innehav enligt narkotikastrafflagen.

I *NJA 1974 s. 108* hade B, tillsammans med en annan person, D, vid skilda tillfällen under knappt ett års tid i Danmark köpt sammanlagt 375 gram morfinbas. B hade vid ett flertal tillfällen smugglat in mindre kvantiteter av narkotikapartiet. B och D hade därefter gemensamt innehaft narkotikan i Malmö och även sålt en del av partiet till andra personer. B dömdes för såväl grovt narkotikabrott som varusmuggling avseende narkotika.¹

I *RH 2010:54* hade A och V smugglat in drygt 4,5 kg amfetamin till Sverige från Danmark. Narkotikapartiet hade transporterats in i landet via tåg över Öresundsbron. V, som var den som utförde den faktiska transporten av narkotikan, steg av vid den första tågstationen efter bron. Gripandet av A och V skedde på denna tågstation strax därefter. Tingsrätten hade dömt A och V för såväl narkotikasmuggling som narkotikabrott. Hovrätten konstaterade att det var klart att rekvisiten för båda brotten var uppfyllda. Den transport som konstituerade den olaga införseln i Sverige borde dock, enligt hovrätten, inte föranleda ansvar för narkotikabrott utan enbart för narkotikasmuggling. Med hänsyn till att gripandet skedde en kort tid efter och ett kort avstånd från gränspassagen till Sverige förelåg vidare enligt hovrättens mening inte tillräckliga förutsättningar för att bedöma transporten av narkotikan i landet som en så självständig hantering att den borde föranleda ansvar också för narkotikabrott. A och V dömdes i hovrätten således endast för narkotikasmuggling.

I *RH 2010:3* hade en person, I, i en husbil transporterat 11,6 kg amfetamin från Lettland till Stockholms Frihamn. Amfetaminet hade varit dolt i bilens septiktank. Tingsrätten dömde I för såväl grov narkotikasmuggling som grovt narkotikabrott. Hovrätten konstaterade att I inte vidtagit några åtgärder med partiet efter det att han gripits vid tullstationen i Stockholms Frihamn. Vid sådana förhållanden ansåg hovrätten att det inte fanns förutsättningar att

---

¹ Frågan i Högsta domstolen var emellertid om B handlat under inflytande av psykisk abnormitet av så djupgående natur att den måste anses jämställd med sinnessjukdom och om valet av påföljd.

döma I för både narkotikabrott och narkotikasmuggling, utan att han enbart skulle dömas för smugglingsbrottet.

I *NJA 2012 s. 535* (även utförligt refererat i nästa avsnitt) hade M och N transporterat sammanlagt nästan 68 kg cannabisharts från Danmark till Helsingborg med färja. Vid tingsrätten hade åklagaren gjort gällande att N och M skulle dömas för såväl grov narkotikasmuggling som grovt narkotikabrott (det sist nämnda eftersom narkotikan transporterats även i Sverige). Tingsrätten dömde N och M enbart för grov narkotikasmuggling med motiveringen att det inte hade varit fråga om en längre transportsträcka, att transporten hade varit ett led i själva smugglingsbrottet och att transporten i Sverige hade varit ett nödvändigt led för att nå fastlandet.

Hovrätten konstaterade att M och N inte hade kommit fram till tullfiltret då tulltjänstemännen ingrep och ansåg mot den bakgrunden att smugglingsbrottet inte kunde anses vara fullbordat. M och N dömdes därför i hovrätten för försök till grov narkotikasmuggling.

Högsta domstolen konstaterade i domen följande. Det narkotikainnehav som konstituerar en olaga införsel bör inte föranleda ansvar enligt narkotikastrafflagen utan enbart enligt smugglingslagen. Ansvar för narkotikasmuggling konsumerar alltså ansvar för narkotikabrott. De straffskalor som gäller för fullbordad narkotikasmuggling är likalydande med dem som gäller för fullbordat narkotikabrott. Straffskalan för försöksbrott är emellertid utformad på ett annat sätt än straffskalan för fullbordat brott. Samma maximistraff gäller, men minimistraffet är generellt sett lägre för försöksbrott. Dessutom gäller i princip att straffvärdet av ett försöksbrott är lägre än straffvärdet av ett motsvarande fullbordat brott.

Om en gärning innefattar en fullbordad narkotikasmuggling men också ett fullbordat narkotikabrott ska alltså dömas endast för smugglingsbrottet, uttalade domstolen. Om smugglingsbrottet emellertid har stannat vid ett försök och gärningsmannen också har gjort sig skyldig till ett fullbordat narkotikabrott uppstår dock, enligt Högsta domstolen, frågan om han eller hon bör dömas för båda brotten (i brottskonkurrens) eller för endast det ena, och i så fall för vilket brott. Vad som ska gälla i situationer av detta slag, dvs. när ett och samma handlande är straffbelagt enligt olika straffbestämmelser, finns det, uttalade Högsta domstolen, inte någon generell reglering av. En grundläggande princip är dock, uttalade domstolen, att om brottsstadgandena har samma kriminalpolitiska grund – vilket bestämmelserna om narkotikabrott och narkotikasmuggling har – talar detta för att det ena brottet ska konsumera det andra, vilket

alltså innebär att den tilltalade ska dömas för endast ett av brotten. En annan princip som brukar upprätthållas är, framhöll domstolen, att ett fullbordat brott konsumerar ett försöksbrott. En tredje princip innebär, enligt domstolen, att om ett handlande innefattar fler än ett brott så ska det normalt dömas för det brott som har den strängaste straffskalan. De två sist nämnda principerna har, uttalade domstolen, delvis samma skäl för sig.

Eftersom narkotikabrott och narkotikasmuggling har samma kriminalpolitiska grund och straffskalan för försök till narkotikasmugglingsbrott är mindre sträng än den för motsvarande fullbordade narkotikabrott skulle N och M enligt Högsta domstolen dömas för brott enligt narkotikastrafflagen.

4.3 Högsta domstolens praxis vid påföljdsbestämningen från den 16 juni 2011

4.3.1 Bakgrund

Domstolspraxis har länge haft stor betydelse för påföljdsbestämningen i narkotikamål. I praxis har inte sällan sorten och mängden narkotika varit av avgörande betydelse vid bedömningen av rubricering och straffvärde.

Vid införandet av de nuvarande kriterierna för grovt narkotikabrott i narkotikastrafflagen uttalades emellertid i förarbetena att vid brottsrubriceringen större betydelse än tidigare borde tillerkännas andra omständigheter än just mängden narkotika (prop. 1980/81:76 s. 211, se även avsnitt 3.3). Bakgrunden till det ställningstagandet var en i propositionen redovisad praxis enligt vilken mängden narkotika ofta var helt avgörande för rubriceringsfrågan (a. prop. s. 204). Vid lagrådsbehandlingen av förslaget uppmärksammades också mängdrekvisitets betydelse och Lagrådet föreslog att bestämmelsen om kriterierna för grovt brott skulle kompletteras med ett särskilt tillägg om att bedömningen skulle grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet. Samtidigt, ansåg Lagrådet, borde det klargöras i motivuttalandena att mängdrekvisitet var avsett att få minskad betydelse. Lagrådets förslag godtogs och i sitt betänkande underströk Justitiekottet att den ändrade lagstiftningen enligt utskottets mening innebar att mängdrekvisitet skulle ges minskad betydelse (JuU 1980/81:25 s. 48).

Högsta domstolen har i tiden efter dessa lagändringar i några fall, mot bakgrund av de redovisade uttalandena om mängdrekvisitets minskade betydelse, betonat att det inte utan vidare går att använda sig av generella schabloner avseende sort och mängd narkotika som grund för straffvärdebedömningen i enskilda fall. I exempelvis NJA 2004 s. 354, som i huvudsak gällde innehav av 788 tabletter ecstasy, uttalade domstolen:

... att försiktighet bör iaktas med att fastställa och tillämpa generella schabloner avseende art och mängd narkotika när det gäller gränsen mellan normalbrott och grova brott. Vid bedömningen måste även andra faktorer ges en betydande vikt.

I NJA 2008 s. 653, som gällde innehav av 0,73 gram kokain, anförde Högsta domstolen vidare:

Som utgångspunkt för bedömningen av straffvärdet i narkotikamål använder domstolarna i allmänhet på grundval av praxis utvecklade tabeller i vilka ett " normalt " straffvärde anges i förhållande till den art och mängd narkotika som gärningen avser (se Sterzel, Studier rörande påföljdspraxis med mera, tredje upplagan, 2005, s. 461–504). Såväl lagstiftaren (se särskilt prop. 1980/81:76) som HD (se senast NJA 2004 s. 354) har emellertid i olika sammanhang betonat vikten av att iaktta försiktighet med att fastställa och tillämpa generella schabloner avseende art och mängd som grund för straffvärdebedömningen i enskilda fall. Detta gäller särskilt när det är fråga om hantering av mer betydande mängder narkotika. När det gäller mindre mängder narkotika framstår det, om inga särskilda omständigheter föreligger (jfr t.ex. NJA 1987 s. 757 och 1989 s. 837), som mer naturligt att straffvärdebedömningen sker med tillämpning av schabloner (jfr NJA 1993 s. 38). Ett sådant synsätt ligger också bakom den år 1993 införda ändringen i 2 § narkotikastrafflagen enligt vilken bedömningen av om ett brott är att anse som ringa skall göras med "hänsyn till arten och mängden narkotika samt övriga omständigheter".

Trots de redovisade uttalandena från lagstiftaren och Högsta domstolen har dock påföljderna i narkotikamål ofta bestämts på ett förhållandevis schablonmässigt sätt och i stor utsträckning grundats på värden angivna i tabeller. I sammanhanget bör också påpekas att Högsta domstolen i vissa fall själv lagt stor vikt vid mängdrekvisitet, exempelvis vid bedömningen av om ett narkotikabrott eller narkotikasmugglingsbrott är att bedöma som grovt (se NJA 1998 s. 24 och 2003 s. 339, båda gällande Rohypnol). I NJA 1993 s. 38 uttalade Högsta domstolen vidare följande.

Vid gränsdragningen mellan ringa brott och annat brott synes man i rättspraxis tillmäta – förutom arten av narkotika – mängden av narkotika stor betydelse. I flera lagstiftningsärenden har departementschefen berört denna praxis och framhävt vikten av att man gör en samlad bedömning av omständigheterna i målet och frigör sig från ett strikt mängdtänkande. Även med denna utgångspunkt för bedömningen står det dock klart att mängden av narkotika betyder mycket vid bedömningen. Föreligger inga särskilda, anmärkningsvärda förhållanden kring brottet är det naturligt att låta mängd – liksom art – få avgörande betydelse.

De tabeller som domstolarna i huvudsak använt som riktlinjer när det gällt straffvärdebedömningen av sort och mängd narkotika utgjordes först av det som kallats ”chefsrådmännens lista”, vilken togs fram i slutet av 1980-talet. Från mitten av 1990-talet och framåt har i huvudsak använts de av rådmannen Georg Sterzel utformade tabellerna, som först gavs ut i kompendieform men som sedan 1998 finns i boken *Studier rörande Påföljdspraxis m.m.* Tabellerna i boken har från och med den tredje upplagan 2005 vidareutvecklats och uppdaterats av justitierådet Martin Borgeke och chefsrådmannen Stefan Reimer.² Den sort och mängd narkotika som en gärning har avsett har i princip varit utslagsgivande för brottets rubricering och straffvärde. Fram till juni 2011 gällde således en straffmätningstradition som var utmärkande för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten och som innebar att påföljden i narkotikamål i praktiken oftast bestämdes enbart med hänsyn till den mängd och sort narkotika som en gärning avsett.

Genom Högsta domstolens dom av den 16 juni 2011 (NJA 2011 s. 357) inleddes en omläggning av denna praxis. Efter den domen har Högsta domstolen – fram till juni 2014 – meddelat ytterligare 17 domar, av vilka tolv har refererats som vägledande avgöranden. I avgörandena från juni 2011 och framåt har Högsta domstolen framhållit betydelsen av att samtliga omständigheter i det enskilda fallet beaktas i narkotikamål på samma sätt som görs i brottmål i allmänhet. Genom att fjärma sig från den tidigare straffmätningstraditionen har Högsta domstolen förändrat praxis och grunderna för hur påföljdsbestämningen sker i narkotikamål.

---

² För en utförlig beskrivning av framväxten av tabellerna se Borgeke, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 1. Av den beskrivningen framgår också att det periodvis förekommit andra listor och tabeller, särskilt vid domstolar som ofta hanterar narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott. Vidare beskrivs tillkomsten av Drogpraxisgruppen och den betydelse som den gruppen haft, bl.a. som diskussionsforum inför nya upplagor av *Studier rörande Påföljdspraxis m.m.*

I det följande görs en genomgång av Högsta domstolens domar från juni 2011 och framåt. För att en bedömning ska kunna göras av vilken betydelse som har tillmätts de faktorer som Högsta domstolen – utöver sort och mängd – lyft fram vid bedömningen av rubricering och straffvärde, nämns i samband med redogörelsen för domarna i de flesta fall vilket straffvärde som anges för den aktuella befattningen i dels fjärde upplagan, dels femte upplagan av *Studier rörande Påföljdspraxis m.m.* Våren 2013 utkom nämligen en femte upplaga av *Studier rörande Påföljdspraxis m.m.*, i vilken Högsta domstolens senare domar på området har beaktats.³ I tabellerna anges alltså vilket straffvärdet, som *utgångspunkt* för en bedömning av betydelsen av sort och mängd, kan anses vara för befattning med en viss mängd av ett visst preparat. Det straffvärde avseende befattning med en viss mängd av en viss sorts narkotika som anges i den fjärde upplagan av boken benämns i avsnittet kortfattat som *tabellvärde 2009* och det straffvärde som anges i den femte upplagan *riktvärde 2013*. Tabellvärdena och riktvärdena finns dessutom bifogade betänkandet som *bilaga 2* och *3*.

En jämförelse mellan de nya riktvärdena och de tabeller som tidigare användes visar att någon egentlig förändring inte skett såvitt avser var gränsen mellan normalgraden av narkotikabrott och ringa brott dras. När det gäller var den preliminära gränsen för grovt brott bör dras framgår att de mängder som krävs för grovt brott är fördubblade i de nya riktvärdena.⁴

Då en jämförelse görs mellan de äldre tabellerna och de nya riktvärdena bör emellertid framhållas att skillnaderna mellan dem inte enbart är resultatet av en strävan att tona ned mängdrekvisitets betydelse i syfte att öka utrymmet för att inom den befintliga straffskalan beakta andra straffvärdepåverkande omständigheter. I de nya riktvärdena har nämligen vissa preparat (främst ecstasy och ecstasyliknande preparat), mot bakgrund av den syn som Högsta domstolen gett uttryck för i de nya domarna, omvärderats i farlighetshänseende samtidigt som de mängder som anges för ett visst straffvärde har räknats så att det antal hanterade missbruksdoser som mängden motsvarar stämmer överens med de olika preparatens generella farlighetsbedömningar. De äldre tabellvärdena inne-

---

³ I den femte upplagan har Martin Borgeke haft huvudansvaret för redovisningen av praxis avseende påföljdsbestämning för narkotikabrott.

⁴ Detta gäller för de preparat som inte också har omvärderats i farlighetshänseende, dvs. således för exempelvis amfetamin, cannabis, heroin, kokain, kat, opium, Subutex och svamp.

höll, enligt Högsta domstolen, vissa inkonsekvenser i sist nämnt avseende.⁵

En förutsättning för att sort och mängd ska kunna fungera som en lämplig måttstock för straffvärdebedömningen är att det är möjligt att jämföra hur farliga olika preparat är i de för den bedömningen relevanta hänseendena. Om man vill jämföra inte bara den allmänna farligheten av olika preparat utan också farligheten av olika mängder av de olika preparaten är det också nödvändigt att ha en jämförelseenhet. Tabellerna och riktvärdena för narkotika utgår från en ”normal missbruksdos”. Hur stor en sådan dos bör anses vara vid ett visst preparat är dock inte en gång för alla givet och det finns utrymme för olika uppfattningar i frågan. Detta beror bl.a. på att preparatens renhetsgrad ofta varierar. Om dosen anges i intervaller, vilket den ofta gör, så förlorar den även i värde som jämförelseenhet samtidigt som den minskar i tillförlitlighet om den anges exakt.

I de tabeller som tidigare användes var vissa preparat annorlunda värderade i farlighetshänseende och vidare var den mängd som angavs för ett visst straffvärde (dvs. ett visst antal hanterade missbruksdoser), bl.a. när det gällde gränsen mot grovt brott, inte fullt ut förenlig med de generella farlighetsbedömningar som gällde för olika preparat. I de nya riktvärdena har således vissa preparat omvärderats i farlighetshänseende samtidigt som de mängder som anges för ett visst straffvärde har räknats så att det antal hanterade missbruksdoser som mängden motsvarar stämmer överens med de olika preparatens generella farlighetsbedömningar.

Högsta domstolens uttalanden i några av de domar som redogörs för i det följande (främst Nittiosjukilosdomen och Cannabis-smugglingsdomen) har uppfattats som att Högsta domstolen har satt upp ett straffvärdemässigt tak för mängdrekvisitets betydelse. I litteraturen har mot den bakgrunden angetts var den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse kan tänkas gå när det gäller olika preparat (se Borgeke, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 53–54 och Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte upplagan, 2013, s. 946). I de nya riktvärdena anges det straffvärdemässiga taket för cannabis gå vid cirka fyra år och sex månader (motsvarande minst 40 kg), för amfetamin, mefdron och ecstasy gå vid cirka fem år (motsvarande minst 5 kg) och

---

⁵ Se bl.a. NJA 2011 s. 357 p. 25.

för kokain och heroin gå vid cirka fem år och sex månader (motvarande minst 1,4 kg respektive 700 gram).

Det tabellstraffvärde som anges i den fjärde upplagan av *Studier rörande Påföljdspraxis m.m.* kan, mot bakgrund av att påföljderna i narkotikamål tidigare bestämdes tämligen schablonmässigt och ofta grundades på värden angivna i de tabellerna, förmodas ha varit det straffvärde som det aktuella brottet skulle ha ansetts haft av domstolarna, om inte Högsta domstolen hade tagit avstånd från den tidigare straffmätningstraditionen.

4.3.2 Domar från den 16 juni 2011 och framåt

”Mefedronen”⁶ (NJA 2011 s. 357)

Straffvärdebedömning i narkotikamål (mefedron).

Det preparat som den illegala hanteringen gällde i NJA 2011 s. 357 var mefedron, som vid den aktuella tidpunkten var ett nytt preparat. Olika uppfattningar fanns om hur mefedrons farlighet borde bedömas och om mefedron var att jämföras med ecstasy eller amfetamin i farlighetshänseende.

Två av de tilltalade (huvudmännen M och L) dömdes för två fall av narkotikabrott och narkotikasmuggling genom att vid vardera tillfället i Tyskland ha förvärvat 1 kg mefedron som de därefter fört in i Sverige där de innehaft narkotikan i överlåtelsesyfte och även överlätit till andra personer. De dömdes vidare för försök och stämpling till narkotikabrott och narkotikasmuggling avseende 0,5 respektive 9,5 kg mefedron genom att ha beställt och betalat för den mindre mängden och genom att ha kommit överens om beställningen när det gällde den större mängden. Någon leverans av den narkotikan hade dock inte skett.

En tredje tilltalad (N) dömdes för försök till narkotikabrott och narkotikasmuggling genom att i samråd med fyra andra personer via internet ha beställt och med 10 000 kronor ha betalat för 100 gram mefedron. Någon leverans skedde dock inte. De

---

⁶ Denna och följande elva domar benämns här samma sak som i Borgeke, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 1 och Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte uppl. 2013.

inblandade hade alla bidragit med samma summa till betalningen och avsikten var att mefedronet skulle fördelas lika mellan dem.

Tingsrätten, som jämställde mefedron med amfetamin i farlighetshänseende, dömde M och L för bl.a. grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling till sex års fängelse medan påföljden för N (som dömdes för försök till brott av normalgraden) bestämdes till villkorlig dom med samhällstjänst i 160 timmar med ett alternativstraff om sex månaders fängelse. Om mefedron i farlighetshänseende jämställs med amfetamin måste det av tingsrätten bestämda straffet för M och L, vid ett rent mängdresonemang, sägas ha varit i linje med de narkotikatabeller som vid tiden användes av domstolarna. Enligt den rådande "amfetamintabellen" var straffvärdet för befattning med 1 kg amfetamin någonstans mellan fyra och fem års fängelse (*tabellvärde 2009* för 850 gram var fyra års fängelse och för 1,5 kg fem års fängelse).

Hovrätten, som till skillnad från tingsrätten kom fram till att mefedron i farlighetshänseende närmast kunde jämföras med ecstasy, gjorde bedömningen att de gärningar som M och L gjort sig skyldiga till, såvitt avsåg de fullbordade brotten, var för sig – utifrån ett rent mängdresonemang – hade ett straffvärde på tio års fängelse. Med tillämpning av reglerna om fängelse som gemensamt straff för flera brott (26 kap. 2 § brottsbalken) bestämde hovrätten påföljden för M och L till 14 års fängelse. N dömdes för försök till grovt brott till ett års fängelse.

I sin dom hänvisade Högsta domstolen till att ett av huvudsyftena med lagändringarna i narkotikastrafflagen 1981, som innebar en höjning av den lägre straffgränsen för grovt narkotikabrott och en ändring av kriterierna för bedömningen av om ett grovt brott ska anses föreligga (se prop. 1980/81:76 och avsnitt 3.3), var att beteckningen grovt brott – och därmed den stränga straffskala som gäller för sådant brott – skulle förbehållas de allvarligaste gärningarna. Avsikten med lagändringarna var, anförde Högsta domstolen, att det hänsynslöshetsrekvisit som infördes bland kriterierna på grov brottslighet, i förening med höjningen av minimi-straffet, skulle bidra till utvecklingen av en praxis, enligt vilken andra omständigheter än mängden narkotika skulle tilläggas större betydelse än tidigare vid bedömningen av vad som utgjorde grovt brott.

Rubriceringen grovt narkotikabrott är, anförde Högsta domstolen, avsedd för främst sådana allvarliga gärningar som ingår i en organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinningssyfte

sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende. Narkotikabrott som står i ett direkt samband med eget missbruk är däremot, enligt Högsta domstolen, som regel inte avsedda att betecknas som grova brott och får allmänt sett anses ha ett lägre straffvärde. Det förhållandet att gärningsmannen missbrukar narkotika kan dock givetvis inte, anförde Högsta domstolen under hänvisning till de nyss nämnda förarbetena, åberopas som skäl för straff lindring vid narkotikabrott av verkligt allvarlig natur, t.ex. när gärningsmannen tagit befattning med narkotika i stor omfattning eller när gärningen är ägnad att leda till en omfattande spridning av missbruket.

Högsta domstolen framhöll att det är självklart att sorten och mängden av den narkotika som en tilltalad har befattat sig med är en faktor som är viktig vid straffvärdebedömning i narkotikamål och att tabeller som har upprättats med stöd av praxis och med utgångspunkt i art och mängd ofta kan vara ett värdefullt hjälpmedel. Särskilt gäller detta, anförde domstolen, i fråga om brottslighet som inte är grov. Tabeller som upprättas med utgångspunkt i sort och mängd är dock alltid, poängterade domstolen, förenade med osäkerheter och därmed också med risker för missvisande jämförelser, varför de måste användas med försiktighet och med insikt om att det kan finnas behov av att ompröva de utgångspunkter på vilka de vilar. Domstolen pekade i sammanhanget också på vissa uppenbara felaktigheter i de tabeller som upprättats med utgångspunkt i sort och mängd och som vid tiden användes (dvs. tabellerna i Borgeke och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, fjärde uppl. 2009). Tabellernas utformning var, enligt Högsta domstolen, inte i alla delar förenliga med de generella farlighetsbedömningar som domstolen har gjort av olika preparat.

Problemen med osäkerheter och risker för missvisande jämförelser visar sig särskilt, enligt domstolen, när det gäller större mängder narkotika. En mekanisk tillämpning av tabeller medför i sådana fall – utöver att andra och i många fall viktigare faktorer för bedömningen av straffvärdet inte kommer i beaktande – betydande risker, framhöll domstolen, för fel eller inkonsekvenser i dömandet. Vidare framhöll domstolen (med hänvisning till rättsfallet NJA 2010 s. 592) att det förhållandet att tabellerna ändå utsträckts till att omfatta större mängder medverkat till problemet att det beträffande narkotikabrott inte finns något utrymme för egentlig straffmätning vid den grövsta brottsligheten.

Högsta domstolens slutsats blev att när det gäller de övre delarna av straffskalan för grovt brott får tabeller utifrån sort och

mängd anses fylla en begränsad funktion. I sådana fall utgör, enligt domstolen, den mängd narkotika som den tilltalade har tagit befattning med i första hand en indikation på huruvida hanteringen har ”utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt”.

När det gällde farligheten av det i målet aktuella preparatet kom Högsta domstolen fram till att mefedrons generella farlighet inte på något för straffvärdebedömningen i målet avgörande sätt skiljde sig från amfetamins generella farlighet.

Vad gällde L:s och M:s brottslighet fick den, enligt Högsta domstolen, visserligen antas ha haft samband med deras eget missbruk, men redan mängden gav vid handen att befattningen hade syftat till handel med narkotika. Befattningarna var enligt domstolen i bägge fallen, liksom försöks- och stämplingsbrotten, att bedöma som grova brott. Vad gällde N:s brottslighet (försök att anskaffa 100 gram mefedron) var mängden inte i sig tillräckligt stor för att försöket skulle anses avse grovt brott enligt Högsta domstolen. Då det inte heller framkommit några andra omständigheter som gav anledning till detta bedömdes brottet som försök till brott av normalgraden.

Såsom faktorer som påverkade straffvärdet, vid sidan av sorten och mängden narkotika, framhöll Högsta domstolen i domen att:

- brottsligheten hade ett samband med de tilltalades eget missbruk,
- brottsligheten hade avsett och syftat till en förhållandevis omfattande handel med narkotika,
- verksamheten hade varit ägnad att ge en inte obetydlig ekonomisk vinst,
- de tilltalade inte hade stått främmande för en fortsatt och utvidgad handel med narkotika,
- brottsligheten låg förhållandevis långt ifrån delaktighet i den organiserade och ofta internationella narkotikahandel för vilken de övre delarna av straffskalan främst är avsedda,
- brottsligheten inte ingick som ett led i en vidare verksamhet och inte hade varit mer omfattande än att den i sin helhet hade skötts av de två huvudåtalade,
- brottsligheten inte hade sträckt sig över någon längre tid,

- försäljningen hade varit begränsad till vänner och bekanta,
- det hade varit fråga om ett ursprungligt samköp (gällde N, som enbart skulle ha 20 gram av mefedronet – resterande 80 gram skulle delas upp mellan fyra av hans kamrater), och
- det var fråga om ett försöksbrott (gällde framför allt N).

Straffvärdet för L:s och M:s brottslighet fick enligt Högsta domstolen anses motsvara fyra års fängelse, vilket också blev påföljden. Straffvärdet för N:s brottslighet var enligt Högsta domstolen fängelse tre månader. Påföljden för N bestämdes till villkorlig dom i förening med 100 timmars samhällstjänst och ett alternativstraff om tre månaders fängelse.

Riktvärde 2013 för befattning med 1 kg mefedron är tre års fängelse och för 2 kg fyra års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 100 gram mefedron är sju månaders fängelse. Motsvarande värde gäller för amfetamin.

”MDPV-domen I” (NJA 2011 s. 675 I)

Brottsrubricering och straffvärdebedömning i mål om narkotikabrott och narkotikasmuggling avseende syntetiska katinoner.

Rättsfallet NJA 2011 s. 675 I gällde den syntetiska drogen MDPV. Den brottslighet som den tilltalade (P) hade gjort sig skyldig till och som var av störst betydelse för straffmätningen bestod i att hon via internet beställt MDPV från Kina som smugglats in i Sverige. Leveranserna, som skett vid åtta olika tillfällen, hade vid flertalet tillfällen avsett 45 gram, vid ett tillfälle 30 gram samt vid det sista tillfället 47,7 gram. Sammanlagt hade det rört sig om 347,7 gram MDPV.

P var narkotikamissbrukare. Vid tiden för brotten rökte hon MDPV flera gånger varje dag och kunde förbruka mer än 1 gram dagligen. Hon arbetade från och till som kock på en förskola och rökte då inte under arbetstid. Hon beställde MDPV från Kina vid *fyra* tillfällen men leveranserna delades upp på *åtta* tillfällen, något som bestämdes av leverantören. Priset var 800 US-dollar för 100 gram. Som regel var de fem till åtta vänner och bekanta som gick ihop för att finansiera och göra inköpen. Det var hon som gjorde beställningarna eftersom hon hade tillgång till dator och var

van vid att använda internet. Hon fick pengar av de andra och när narkotikan levererades delade hon upp den efter envars insats. Hon hade inte gjort någon vinning på den narkotika som hon beställde för de andras räkning. Insatsbeloppen beräknades så att hon kunde täcka sina utgifter, t.ex. för att skicka pengar till leverantören. Sin egen andel brukade hon själv, tillsammans med sin pojkvän som också missbrukade MDPV. Hon sålde inte narkotika till andra än vänner och bekanta.

Högsta domstolen kom fram till att MDPV och mefedron, liksom andra syntetiska katinoner, bör jämföras i farlighetshänseende, och att MDPV alltså (mot bakgrund av Mefedrondomen) inte skilde sig från amfetamin på något för straffvärdebedömningen i målet avgörande sätt i fråga om generell farlighet.

I domen betonade Högsta domstolen, liksom i Mefedrondomen, att rubriceringen grovt narkotikabrott är avsedd för främst sådana allvarliga gärningar som ingår i en organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinningssyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende och att hänsynslösheten i gärningsmannens förfarande, efter lagändringarna 1981, ska tillmätas ökad betydelse vid bedömningen.

Sammantaget ansåg Högsta domstolen att de ifrågavarande brotten inte varit av sådan karaktär och inte avsett sådana mängder att de var att bedöma som grova. Brotten bedömdes därför som narkotikabrott och smuglingsbrott av normalgraden.

När det gällde straffvärdet avseende de aktuella brotten uttalade Högsta domstolen att sorten och mängden av den narkotika som en tilltalad har befattat sig med, särskilt när det gäller brottslighet som inte är grov, är viktiga faktorer vid bedömningen av straffvärdet. Sort och mängd är emellertid, uttalade Högsta domstolen, inte de enda faktorer som ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet. I stället utgör de, betonade domstolen, endast en del av bedömningsunderlaget och det är angeläget att omständigheter vid sidan av sort och mängd tillmäts större betydelse vid bestämningen av straffvärdet än vad som ofta har skett. Det gäller, framhöll domstolen, inte bara vid grova brott utan även vid brott av normalgraden. En samlad bedömning av alla relevanta faktorer leder, enligt domstolen, till att straffvärdet kan bli såväl högre som lägre än vad det blir om bara sort och mängd beaktas.

När det gällde de straffvärden som framgick av den av domstolarna ofta använda amfetamintabellen (dvs. amfetamintabellen i Borgeke och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, fjärde

uppl. 2009, s. 644, se även bilaga 2), som utgick från mängd, måste de vidare, menade Högsta domstolen, anses vara för höga. Enligt domstolen följde en sänkning av de värdena som en naturlig konsekvens av Mefedrondomen, vilket möjliggör en mer differentierad straffvärdebedömning utan att brottet blir att bedöma som grovt.

De brott som var av störst betydelse för straffmätningen var enligt Högsta domstolen de närmast fyra identiska beställningarna av MDPV som resulterat i åtta leveranser. Varje sådan *beställning* borde enligt Högsta domstolen i straffvärdehänseende bedömas som en gärning och därmed som ett brott.

Såsom faktorer som påverkade straffvärdet (samtliga förmildrande), vid sidan av sorten och mängden narkotika, framhöll Högsta domstolen i domen att:

- det hade varit fråga om ursprungliga samköp,
- mer eller mindre tillfälliga faktorer lett till att det varit just den tilltalade som utfört beställningarna,
- det hade varit fråga om utpräglat missbruksrelaterad brottslighet, och
- den tilltalade hade saknat vinstsyfte.

Var och en av de fyra beställningarna skulle enligt Högsta domstolen vid en samlad bedömning anses ha ett straffvärde på fängelse i sex månader. Varje beställning måste ha avsett cirka 80–90 gram.

Tabellvärde 2009 avseende 80–90 gram amfetamin var 10–11 månaders fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 80 gram amfetamin är sex månaders fängelse.

Vid bedömningen av den sammantagna brottslighetens straffvärde fanns enligt Högsta domstolen skäl för en betydande avvikelse från vad som skulle följa av en ren kumulation av straffvärdet för brotten (på grund av att det var fråga om missbruksrelaterade brott avseende narkotika med starka tidsmässiga samband). Den samlade brottslighetens straffvärde ansågs därför motsvara fängelse i ett år, vilket P även dömdes till.

MDPV-domen II (NJA 2011 s. 675 II)

Brottsrubricering och straffvärdebedömning i mål om narkotikabrott och narkotikasmuggling avseende syntetiska katinoner.

Även NJA 2011 s. 675 II gällde i huvudsak MDPV. Den brottslighet som den tilltalade (A) gjort sig skyldig till och som var av störst betydelse för straffmätningen bestod i att han via internet vid tre tillfällen beställt narkotika som hade förts in i Sverige från ett annat land. Beställningarna hade avsett 250 respektive 49,5 gram MDPV samt 50 gram metylon. Av det beställda hade 247 respektive 49,5 gram MDPV samt 50 gram metylon levererats.

A var narkotikamissbrukare sedan flera år. Han började använda MDPV år 2009 då drogen fortfarande var laglig. Han injicerade MDPV, vissa perioder många gånger per dag. Under år 2010 arbetade han från och till i Norge och han behövde inte sälja narkotika för att finansiera sitt missbruk. Han hade inte som sysselsättning att sälja narkotika. Betalning skedde i förskott.

Högsta domstolen betonade i domen, liksom i Mefedrondomen och MDPV-domen I, att rubriceringen grovt brott i narkotikamål är avsedd för främst sådana gärningar som ingår i en organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinstsyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende och att detta förutsätter att det vid narkotikasmuggling, liksom vid narkotikabrott, görs en sammanvägning av samtliga omständigheter. Preparatets farlighet samt mängden och graden av hänsynslöshet i gärningsmannens förfarande är, enligt vad domstolen uttalade, omständigheter som generellt måste tillmätas betydelse vid bedömningen. Det innebär, uttalade Högsta domstolen, att det vid missbruksrelaterad brottslighet som består i smuggling utan att det föreligger vinningssyfte och utan andra faktorer som ger uttryck för hänsynslöshet finns ett inte obetydligt utrymme att betrakta hantering av större mängder narkotika som brott av normalgraden, till skillnad från vad som är fallet vid sådana gärningar som ingår i en sådan organiserad narkotikahandel som tidigare nämnts.

Enligt Högsta domstolen hade de beställningar som A gjort till stor del avsett narkotika för eget bruk, mängden narkotika och det faktum att han vid något tidigare tillfälle överlätit narkotika visade dock att han, i vart fall till viss del, hade haft för avsikt att sälja narkotikan, men utredningen hade inte visat att något vinstsyfte hade

förelegat. Det var enligt domstolen fråga om en utpräglad missbruksrelaterad brottslighet. De brott som A hade gjort sig skyldig till var enligt Högsta domstolen inte av sådan karaktär och hade inte heller avsett sådana mängder att de var att bedöma som grova. Brotten bedömdes därför som smugglingsbrott av normalgraden.

Såsom faktorer som påverkade straffvärdet, vid sidan av sorten och mängden narkotika, framhöll Högsta domstolen i domen att:

- den tilltalade haft för avsikt att, åtminstone delvis, överlåta den narkotika han beställde,
- brottsligheten hade en tydlig koppling till den tilltalades eget missbruk,
- förvärven till övervägande del hade skett för att tillgodose den tilltalades eget behov av narkotika,
- vinstintresse hade saknats, och
- brottsligheten inte hade varit organiserad.

Det allvarligaste brottet – leveransen avseende cirka 247 gram MDPV – ansågs av Högsta domstolen ha ett straffvärde motsvarande fängelse ett år och tre månader.

Tabellvärde 2009 avseende 250 gram amfetamin var två års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 200 gram amfetamin är ett års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 500 gram amfetamin är två års fängelse.

Den samlade brottslighetens straffvärde motsvarade enligt Högsta domstolen fängelse i ett år och sex månader (liksom i MDPV-domen I fanns enligt domstolen skäl för en betydande avvikelse från vad som skulle följa av en ren kumulation av straffvärdet för brotten), vilket också blev påföljden.

”Internetförsäljningsdomen” (NJA 2011 s. 799)

Straffvärdebedömning avseende organiserad narkotikahandel via internet (mefedron och MDPV).

I NJA 2011 s. 799 hade ett antal personer på olika sätt medverkat i en organiserad handel med narkotika (mefedron och MDPV) via

internet. Den centrala frågan i målet var hur straffvärdet av de tilltalades olika delaktighet i narkotikahandeln skulle bedömas.

A (huvudgärningsmannen) hade under en längre tid importerat och över egna hemsidor på internet sålt olika preparat. Under den i målet aktuella tiden, januari–mars 2010, omfattade verksamheten bl.a. mefedron och MDPV, som marknadsfördes på hans egna hemsidor på internet, rc-traders.com och mephedrone.cc. A beställde själv preparaten från Kina, varefter de levererades via olika mellanstationer i Europa. Den praktiska hanteringen i övrigt uppdrog han åt andra att sköta. Vissa skötte hemsidorna, vilket innebar att ta emot beställningar, besvara e-post och kontrollera att betalning inflöt för beställda partier. Samma eller andra personer hade till uppgift att hyra postboxar, att hämta ut inköpta (importerade) partier från posten och förvara dem, att förpacka narkotikan i påsar om 1, 5 eller 10 gram och posta dem till beställarna. För detta fick de ersättning, någon i form av andel i vinsten och andra per månad eller per parti. Han överlät även åt andra att öppna bankkonton till vilka pengar från försäljningen flöt in och att ta ut och lämna över kontanta pengar till honom. För detta fick de ersättning med fem eller tio procent av det uttagna beloppet.

De medtilltalade deltog i verksamheten på i huvudsak följande sätt.

- H.S. skötte hemsidan rc-traders.com. Han bjöd även ut, överlät och förvarade MDPV.
- J tog över uppdraget att sköta hemsidan rc-traders.com sedan samarbetet mellan H.S. och A brutits. J skötte även hemsidan mephedrone.cc och bjöd ut och överlät mefedron och MDPV. J förmedlade även (tillsammans med H.K.) en kontakt om förvaring mellan A och D.
- P förvarade mefedron och MDPV.
- D och L förvarade mefedron.
- H.K. förmedlade (tillsammans med J) en kontakt om förvaring mellan A och D.

Högsta domstolen uttalade att av betydelse vid rubriceringen och straffvärdebedömningen i narkotikamål inte bara är sorten och mängden narkotika. I en sådan organiserad narkotikahandel som det var fråga om i målet ska, enligt domstolen, särskilt beaktas faktorer som hur *omfattande* och *välorganiserad* verksamheten har

varit, hur narkotikan har *marknadsförts* och *distribuerats* samt *hur länge* verksamheten har fortgått. Särskild tyngd bör, enligt domstolen, läggas vid moment som måste betraktas som uttryck för *hänsynslöshet* i någon mening. Ett sådant moment är, uttalade domstolen, om narkotikan har gjorts lättåtkomlig för unga missbrukare.

Straffvärdet för var och en av dem som hade tagit del i verksamheten ska vidare enligt Högsta domstolen grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det enskilda fallet. Av betydelse är därvid främst, uttalade domstolen, *graden av delaktighet* i narkotikahandlingen och den *ställning* som den tilltalade har intagit i organisationen liksom hur *omfattande* och *varaktig* delaktigheten har varit. Att beakta är vidare, betonade Högsta domstolen, den *insikt* som den tilltalade har haft rörande *narkotikahandelns organisation, storlek* och *inriktning* samt hans eller hennes eget *syfte* med handlingen. Vidare ska enligt domstolen *fördelningen* av brottslighetens *ekonomiska utbyte* tillmätas betydelse.

När det gällde den i målet aktuella narkotikahandeln konstaterade Högsta domstolen följande. Det hade varit fråga om en i företagsliknande former och i vinningssyfte bedriven narkotikahandel, där mefedron och MDPV köptes från utlandet och bjöds ut till försäljning via internet. Narkotikan marknadsfördes inte bara genom hemsidorna utan i samband med att hemsidan mephedrone.cc lanserades skickades även ett meddelande om den nya hemsidan till 2 000 personer som var kunder på hemsidan rc-traders.com. Narkotikahandeln pågick, under tiden januari–mars månad 2010. Handlingen omfattade omkring 1,5 kg mefedron och 1,3 kg MDPV. Verksamheten gav mycket höga vinster.

Eftersom utbudande och försäljning skedde via internet gjordes narkotikan enligt Högsta domstolen tillgänglig för och kunde spridas till en stor krets av okända köpare. Brottsligheten hade därmed, enligt domstolens bedömning, varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika, framför allt till ungdomar.

Verksamheten hade dock, menade Högsta domstolen, bedrivits av endast ett fåtal personer, och åtalen gällde en förhållandevis kort tid. Fastän det var fråga om en mycket allvarlig brottslighet utgjorde den därför inte en organiserad narkotikahandel av det grövsta slaget.

A:s brottslighet rubricerades i sin helhet som grovt narkotikabrott och brottslighetens straffvärde motsvarade enligt Högsta domstolen fängelse i sju år. Vid bedömningen tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- A hade varit huvudman för narkotikahandeln och organiserat verksamheten,
- verksamheten hade varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika,
- A:s enda avsikt hade varit att tjäna pengar,
- A hade i syfte att minska riskerna för sig själv begränsat sin egen praktiska delaktighet till inköp och i stället engagerat andra och överlätit åt dem att fysiskt hantera narkotikan genom att uppdra åt dem att hämta, förvara och distribuera den till köparna,
- A hade bestämt vinstfördelningen och själv tagit största vinsten.

Tabellvärde 2009 avseende 1,5 kg amfetamin var fem års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 1 kg amfetamin är tre års fängelse, för 2 kg fyra års fängelse och för 5 kg fem års fängelse.

Straffvärdet av A:s brottslighet ansågs alltså, genom att hänsyn togs till ett antal straffvärdehöjande faktorer, vara betydligt högre än vad det skulle ha ansetts vara om bara sort och mängd narkotika hade beaktats.

Även H.S. brottslighet rubricerades i sin helhet som grovt narkotikabrott. Straffvärdet av hans delaktighet i den organiserade narkotikahandeln motsvarade enligt Högsta domstolen fängelse i fyra år. Vid bedömningen tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- H.S. hade full insikt om verksamheten som A bedrev,
- H.S. delaktighet (utbudande och försäljning av MDPV via internet) var väsentlig och förhållandevis självständig,
- brottsligheten skedde i vinningssyfte och med del i vinsten,
- brottsligheten var ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika.

Även J:s brottslighet rubricerades i sin helhet som grovt narkotikabrott. Hennes del i den organiserade brottsligheten hade, enligt Högsta domstolen, varit betydande och straffvärdet motsvarade därför fyra års fängelse, trots att hennes fysiska befattning med narkotikan omfattat avsevärt mindre mängder än vad som gällde för H.S. Vid bedömningen tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- J hade vid sidan av A en central roll vid nätförsäljningen,
- J hade kunskap om A:s narkotikaverksamhet,
- J:s delaktighet i narkotikaverksamheten syftade till egen inte obetydlig vinning,
- brottsligheten var ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika.

Också *P:s* brottslighet rubricerades som grovt narkotikabrott, då hennes delaktighet hade sin grund i egen vinning och då hon förvarat stora mängder narkotika (996,4 gram mefedron och 808,74 gram MDPV). Straffvärdet av *P:s* brottslighet var enligt Högsta domstolen fängelse i tre år. Vid bedömningen av straffvärdet tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- *P* hade en underordnad roll,
- *P:s* ersättning var mycket begränsad i förhållande till de stora vinster som narkotikahandeln totalt sett gav,
- att *P* kom att förvara så stora partier narkotika som sammanlagt 1,8 kg var från hennes synpunkt en tillfällighet,
- *P* höll ett narkotikalager avsett för internethandel, vilket hon visste om (enligt domstolen borde detta i straffvärdehänseende tillmätas större betydelse än att det rörde sig om stora mängder narkotika).

D, som mot ekonomisk ersättning tillsammans med *L* förvarat 448,4 gram mefedron, dömdes även han för grovt narkotikabrott. I rubriceringsfrågan tog Högsta domstolen hänsyn främst till det förhållandet att förvaringen utgjorde ett led i en internetbaserad handel med narkotika men också sorten och mängden narkotika spelade in. Straffvärdet av *D:s* brottslighet var enligt Högsta domstolen fängelse i två år. Vid bedömningen av straffvärdet tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- *D* hade en underordnad roll,
- *D:s* ersättning var mycket begränsad i förhållande till de stora vinster som narkotikahandeln totalt sett gav,
- *D* höll ett narkotikalager avsett för internethandel, vilket han visste om (enligt domstolen borde detta i straffvärdehänseende

alltså tillmätas större betydelse än den faktiskt förvarade mängden),

- D:s brottslighet motiverade ett lägre straffvärde än P:s, eftersom han enbart tagit emot och förvarat narkotika vid ett tillfälle medan det för P:s del rört sig om två tillfällen.

Tabellvärde 2009 avseende befattning med 500 gram amfetamin var tre års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 500 gram amfetamin är två års fängelse.

L, som tillsammans med D förvarat 448,4 gram mefedron, dömdes för narkotikabrott av normalgraden till fängelse i ett år. Vid bedömningen av brottets rubricering och straffvärde tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- L hade inte bara passivt accepterat förvaringen utan även åtagit sig att göra sig av med narkotikan om det skulle behövas,
- L kände inte till A och dennes narkotikahandel,
- L fick eller betingade sig inte någon ersättning för förvaringen,
- L hade inte anledning att räkna med att narkotikan var avsedd att säljas via internet.

H.K., som tillsammans med J, förmedlat kontakt mellan A och D om förvaring av 448,4 gram mefedron, dömdes för medhjälp till grovt narkotikabrott till ett års fängelse. Det ansågs styrkt att H.K. visste att förvaringen gällde mefedron. Vid bedömningen av brottets rubricering och straffvärde tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- H.K. var väl medveten om vad det var för slags verksamhet som A bedrev och att det ingick i affärsidén att använda olika förvaringsplatser som inte kunde kopplas till A,
- H.K. hade medverkat till brottet i mindre mån.

”Källarförrådsdomen” (NJA 2012 s. 70)

Brottsrubricering och straffvärdebedömning i narkotikamål (amfetamin).

Den brottslighet som den tilltalade (K) gjort sig skyldig till i NJA 2012 s. 70 och som var av betydelse för straffmätningen bestod i innehav av dels cirka 127 gram amfetamin, dels cirka 490 gram amfetamin.

K berättade att han använt amfetamin varje dag i många år. Han brukade köpa amfetaminet en gång i månaden. Ungefär 40–50 gram räckte för en månads förbrukning. Efter det att polisen hade hittat amfetamin hos honom (den mindre mängden amfetamin) blev han försiktigare och började köpa mindre mängder flera gånger i månaden. Han köpte sedan många år tillbaka sitt amfetamin av samma person, som han visste sålde också till andra. Han lånade ut en nyckel till sitt källarförråd till sin leverantör för att denne, eller några andra personer, skulle förvara något där under några dagar. Han förstod att det var narkotika. Han fick ingen ersättning utan räknade det som en väntjänst och hoppades att det skulle innebära att han även i fortsättningen skulle få betala samma pris som tidigare trots att han börjat köpa mindre mängder åt gången.

Vid sin bedömning utgick Högsta domstolen från att narkotikan i källarförrådet inte var K:s utan att den i stället tillhörde K:s leverantör eller någon i dennes omgivning. Med den utgångspunkten och med beaktande av mängden stod det enligt Högsta domstolen klart att narkotikan var avsedd att överlåtas. Högsta domstolen kom vidare fram till att det var klart att K förstått att det gällt amfetamin och att narkotikan var avsedd att säljas samt att mängden omfattades av hans uppsåt.

I domen lyfte Högsta domstolen på nytt fram att rubriceringen grovt narkotikabrott är avsedd för de allvarligaste gärningarna, att mängden narkotika endast är en av flera omständigheter som ska beaktas vid rubriceringen och straffvärdebedömningen av narkotikabrott och att omständigheter vid sidan av mängden ska tillmätas större betydelse än vad som har skett i praxis och att detta inte bara gäller vid grovt narkotikabrott utan även vid brott av normalgraden.

Högsta domstolen anförde också att en omständighet av betydelse för straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken är vilka avsik-

ter eller motiv den tilltalade haft. En befattning med narkotika som inte är avsedd för eget bruk, t.ex. förvaring, har således, menade domstolen, generellt sett ett högre straffvärde än innehav av narkotika för eget bruk. I linje med det ligger, framhöll domstolen, att ett narkotikabrott som står i ett direkt samband med ett eget narkotikamissbruk som regel inte är avsett att betecknas som grovt och har också allmänt sett ett lägre straffvärde. Typsituationen är, enligt Högsta domstolen, att någon köper narkotika för att själv använda den och att det då kan röra sig om beaktansvärda mängder – t.ex. vid samköp – hindrar inte att det i regel ska anses vara fråga om narkotikabrott av normalgraden. Eget narkotikamissbruk utgör emellertid inte i sig, betonade domstolen, en generellt förmildrande omständighet, lika lite vid narkotikabrott som vid andra brott.

Vid bedömningen av brottets rubricering och straffvärde (förvaringen av det större amfetaminpartiet) tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- narkotikahandlingen hade inte varit av något mer sofistikerat slag eller haft inslag av särskild hänsynslöshet,
- K:s inblandning hade varit tillfällig och kortvarig,
- K hade inte utlovats någon ersättning även om han räknade med att dra fördelar av förvaringen,
- K:s delaktighet i leverantörens narkotikaverksamhet hade varit passiv och okvalificerad (om än inte betydelselös),
- K hade inte haft någon fysisk eller administrativ befattning med narkotikan.

Sammantaget gjorde Högsta domstolen bedömningen att brottet skulle rubriceras som narkotikabrott av normalgraden. Straffvärdet fick enligt Högsta domstolen, med beaktande även av sorten och mängden narkotika, anses motsvara fängelse i ett år och sex månader. Den samlade brottsligheten bedömdes ha ett straffvärde som motsvarade fängelse i ett år och nio månader, vilket också blev påföljden.

Tabellvärde 2009 avseende 500 gram amfetamin var tre års fängelse och avseende 100 gram ett års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 500 gram amfetamin är två års fängelse och för 120 gram åtta månaders fängelse.

”Målvaktsdomen” (NJA 2012 s. 115)

Brottsrubricering och straffvärdebedömning i narkotikamål (ecstasy).

I NJA 2012 s. 115 hade den tilltalade (R) bl.a. gjort sig skyldig till narkotikabrott genom att han förvärvat minst 350 gram MDMA (ecstasy) i överlåtelsesyfte, varav han förvarat cirka 300 gram, överlåtit minst 50 gram och bjudit ut 6–7 gram.

R, som var blandmissbrukare sedan länge, hade agerat säljare åt en kamrat som i sin tur hade köpt partiet om 350 gram MDMA via internet. Kamraten hade hållit på med liknande verksamhet i flera år, han hade flera hemsidor där han bjöd ut narkotika till försäljning och hade ett stort kontaktnät. Själv skulle R medverka som ”målvakt” och säljare för att tjäna pengar. R:s uppgift var att förvara narkotikan, ta emot betalning för gjorda beställningar, paketera narkotikan och posta den. Det var kamraten som tog emot beställningarna via hemsidan. Avtalet mellan R och kamraten var att de skulle dela lika på vinsten.

I domen framhöll Högsta domstolen att domstolen, med början i Mefedrondomen, tagit avstånd från den straffvärdebedömning som hade utvecklats i domstolarna, särskilt när det gällde grova narkotikabrott samt att mängden narkotika således endast är en av flera omständigheter som ska beaktas vid rubriceringen och straffvärdebedömningen av narkotikabrott och att omständigheter vid sidan av mängden ska tillmätas större betydelse.

Av Högsta domstolens praxis följer, uttalade domstolen med hänvisning till NJA 2004 s. 354 och Internetförsäljningsdomen, att bedömningen ska ske med beaktande av den roll som gärningsmannen har haft när det gäller narkotikahandlingen i vidare mening, graden av delaktighet i handlingen och, vid mer organiserad verksamhet, den ställning som den tilltalade intagit i organisationen. Av betydelse är därvid, framhöll Högsta domstolen, vilken insikt den tilltalade har haft rörande narkotikahandelns organisation och hans eller hennes eget syfte med handlingen samt fördelningen av brottslighetens ekonomiska utbyte.

När det gäller ecstasys farlighet hade domstolarna fram till den nu aktuella domen gjort stor skillnad mellan ecstasy och amfetamin när det gäller hur narkotikabrotten ska rubriceras och straffvärdebedömas, varvid ecstasy ansetts mycket farligare. En sådan skillnad hade också kommit till uttryck i narkotikatabellerna. Enligt Högsta domstolen saknades det dock hållfast stöd för att anse skillnaden i

farlighetshänseende mellan ecstasy och amfetamin vara mer än begränsad.

Vid bedömningen av det aktuella brottets rubricering och straffvärde tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- brottet hade begåtts inom ramen för en organiserad narkotikahandel, vilket R hade full insikt om,
- R:s roll i hanteringen hade varit av avgörande betydelse för att narkotikahandeln skulle fungera,
- eftersom handeln ägde rum via internet hade brottsligheten varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika,
- R:s delaktighet hade skett i syfte att tjäna pengar och han skulle få hälften av vinsten.

Enligt Högsta domstolen rörde det sig visserligen inte om det allvarligaste slaget av organiserad narkotikahandel, men på grund av omständigheterna kring brottsligheten, tillsammans med sorten och mängden narkotika, var brottet ändå av ett så allvarligt slag som rubriceringen grovt narkotikabrott är avsedd för. Brottet bedömdes därför som grovt. Straffvärdet motsvarade enligt Högsta domstolen fängelse i tre år, vilket också blev påföljden.

I litteraturen fanns vid tiden för domen en särskild tabell för ecstasy, men enligt Högsta domstolen kan alltså ecstasy inte anses vara särskilt mycket farligare än amfetamin. *Tabellvärde 2009* avseende 350 gram amfetamin var någonstans mellan två och tre års fängelse (*tabellvärde 2009* för befattning med 250 gram var fängelse två år och för 500 gram tre år). *Riktvärde 2013* för befattning med 200 gram ecstasy är ett års fängelse och för 500 gram två års fängelse. Riktvärdena för ecstasy motsvarar i fråga om mängd och straffvärde helt riktvärdena för amfetamin.

”Nittiosjukilosdomen” (NJA 2012 s. 144)

Straffvärdebedömning av transport, förvaring och innehav av 97 kg cannabisharts.

I NJA 2012 s. 144 hade den tilltalade (P) gjort sig skyldig till narkotikabrott genom att han inom Sverige transporterat cirka 97 kg cannabisharts. Han hade därefter under kort tid förvarat narkotikan.

P hade missbrukat hasch i ungefär 30 år, men hade trots det kunnat fungera socialt. Han hade haft arbete och sambo och bodde i eget hus. Sin narkotika hade han under många år köpt av samma person. Leverantören hade vid ett tillfälle frågat om han kunde tänka sig att hämta ett parti hasch mot ersättning i form av 2 hekto hasch. P trodde att det skulle röra sig om ett par påsar eller som mest 10 kilo. Han accepterade erbjudandet och fick de 2 hektona. P fick besked om var han skulle hämta narkotikan. När P kom dit konstaterade han att det rörde sig om fyra stora väskor och att mängden narkotika var mycket större än han hade fått uppgift om. P tyckte i det läget att han inte kunde backa ur även om han aldrig skulle ha ställt upp om han i förväg hade vetat att det rörde sig om så mycket narkotika. Väskorna lastades in i P:s bil och P körde tillbaka till sin bostad där han placerade dem under sängen. Han undersökte en av väskorna och tog ut en haschkaka om cirka 100 gram som extra betalning, eftersom det rörde sig om en så stor mängd narkotika. Narkotikan skulle hämtas dagen efter. Detta blev emellertid inte av eftersom P greps av polis. Sammantaget hade P hand om narkotikan i ungefär tolv timmar.

I domen hänvisade Högsta domstolen till sin nya narkotika-praxis (Mefedrondomen, MDPV-domen I och II och Internet-försäljningsdomen) i vilken domstolen, särskilt när det gäller den allvarigare narkotikabrottsligheten, inskräppt betydelsen av att andra faktorer än sort och mängd narkotika ges ett avgörande inflytande över bedömningen av brottslighetens straffvärde. För att detta ska vara möjligt måste, betonade Högsta domstolen, betydelsen av sort och mängd narkotika tonas ned. Det måste helt enkelt, framhöll Högsta domstolen, inom straffskalan – särskilt för grovt narkotikabrott – finnas ett tillräckligt utrymme för beaktande av sådana faktorer som omfattningen av brottsligheten, den eventuella yrkesmässighet som har präglat den, dess farlighet samt graden av hänsynslöshet.

Detta innebär, enligt Högsta domstolen, dels att beteckningen grovt brott ska reserveras för de narkotikabrott som verkligen kan sägas vara allvarliga, dels att den övre delen av straffskalan för grovt brott ska förbehållas fall i vilka man kan tala om brottslighet som har präglats av en verkligt betydande farlighet eller hänsynslöshet. En följd av detta är, menade domstolen, att det s.k. mängdrekvisitet visserligen, även ensamt, i vissa fall bör kunna motivera att ett narkotikabrott ska bedömas som grovt. Det bör även, uttalade domstolen, kunna ligga till grund för ett straff som är klart högre än minimistraflet för grovt narkotikabrott. Men enbart mängden bör i allmänhet, enligt Högsta domstolen, inte föranleda bedömningen att straffvärdet motsvarar ett fängelsestraff som sträcker sig mer än några år över minimistraflet för grovt brott. I sammanhanget framhöll domstolen dock att den betydelse som tillmäts mängden narkotika måste tillåtas variera något med preparatets farlighet.

Eftersom mängden hasch i det förevarande målet hade varit synnerligen stor och då hanteringen hade innefattat transport, förvaring och innehav av narkotikan saknades det enligt Högsta domstolen utrymme för någon annan bedömning än att brottet var grovt. Detta innebar att straffvärdet motsvarade fängelse i minst två år. Vid bedömningen av om straffvärdet motsvarade ett längre fängelsestraff än minimistraflet tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer (hänsyn måste härvid även ha tagits till mängden, även om det inte sägs uttryckligen):

- narkotikahandlingen hade avsett cannabisharts (hasch), vilken narkotikasort får bedömas som mindre farlig än exempelvis amfetamin och som en avsevärt mindre farlig drog än exempelvis kokain och heroin,
- P hade fått ersättning för sitt uppdrag även om betalningen, med hänsyn till storleken av narkotikapartiet, varit förhållandevis begränsad,
- P uppfattade det så att uppdraget avsåg en avsevärt mindre mängd narkotika, vilket borde tillmätas viss betydelse i mildrande riktning, trots att han varit beredd att hantera en ganska obestämd mängd narkotika och att han kunde ha dragit sig ur uppdraget när det visade sig att partiet var större än han trott,
- P kunde knappast sägas ha blivit utnyttjad eftersom han inte befunnit sig i någon utsatt social situation,

- P:s roll hade varit liten i sammanhanget och han hade inte tagit några egna initiativ vid transporten utan endast följt de anvisningar som han hade fått,
- P:s insats var begränsad till en transport inom Sverige och en mycket kort tids innehav och förvaring,
- P hade visserligen förstått att han hade kommit i kontakt med en organiserad brottslighet av allvarligt slag, men det hade inte kommit fram att han hade haft någon som helst kännedom om hur denna hade varit upplagd och vilken allmän omfattning som den hade haft.

De uppräknade faktorerna innebar sammanfattningsvis enligt Högsta domstolen att straffvärdet av gärningen var något lägre än vad en bedömning grundad på endast sort och mängd skulle leda till. Straffvärdet motsvarade enligt Högsta domstolen fängelse fyra år, vilket också blev påföljden.

Tabellvärde 2009 för befattning med 97 kg cannabis var (drygt) nio års fängelse, vilket också var det straff som tingsrätten dömde ut. Hovrättens dom meddelades i september 2011, dvs. efter att Högsta domstolen meddelat Mefedrondomen. Hovrätten, som i sin dom tagit intryck av Mefedrondomen, ansåg straffvärdet vara just fyra års fängelse.

Riktvärde 2013 för befattning med cannabis stannar på 40 kg/fyra år och sex månader.

”Bagageutrymmesdomen” (NJA 2012 s. 510)

Brottsrubricering och straffvärdebedömning av narkotikabrott (4 973 tabletter ecstasy).

I NJA 2012 s. 510 hade den tilltalade (C) bl.a. gjort sig skyldig till narkotikabrottslighet bestående i att olovligen ha innehaft och förvarat 4 973 tabletter ecstasy.

C hade tagit emot ecstasytabletterna genom att han tillät andra personer att lägga en plastpåse med tablettorna i bagageutrymmet i hans bil när den var uppställd i garaget till den fastighet där han bodde. C hade förstått att påsen innehöll ecstasytabletter, men han visste inte hur många. Han trodde att det rörde sig om kanske upp

till 1 000 tabletter. C hade uppgett att han inte skulle ha gått med på att ta emot och förvara tabletterna om han hade vetat att mängden uppgick till cirka 5 000. Domstolarna hade emellertid kommit fram till att C insåg att det fanns en avsevärd risk för att påsen innehöll så mycket som närmare 5 000 tabletter och att detta förhållande, dvs. att påsen faktiskt innehöll så många tabletter, inte utgjorde ett relevant skäl för C att avstå från gärningen. Gärningen, dvs. innehav och förvaring av 4 973 tabletter ecstasy, omfattade alltså dels insiktsuppsåt (de cirka 1 000 tabletterna), dels likgiltighetsuppsåt (de övriga tabletterna) från C:s sida. C:s uppdrag bestod i förvaring av narkotikan i ungefär ett dygn. För sin insats skulle C få 50 tabletter. Det fanns inga uppgifter om vilka personer i övrigt som varit inblandade i narkotikahanteringen, varför narkotikan förvarades hos C, hur narkotikahanteringen bedrevs eller vad den syftade till.

I domen tog Högsta domstolen, mot bakgrund av domarna som domstolen meddelat från juni 2011 och framåt, upp betydelsen av sort och mängd narkotika när det gäller gradindelning och straffvärde. Domstolen uttalade därvid bl.a. följande. Bedömningen av narkotikabrott, både när det gäller gradindelningen och beträffande straffvärdet, ska ske på ett nyanserat sätt med beaktande av samtliga de omständigheter som är av betydelse. Särskilt ska observeras att vid en given sort är mängden narkotika endast en faktor bland andra som ska inverka på bedömningen. Mängdfaktorns relativa betydelse kan vara ganska stor vid mindre allvarlig brottslighet men betydligt mindre vid brottslighet av allvarligare slag. Redan vid brottslighet som straffvärdemässigt befinner sig strax under eller vid gränsen för grovt brott spelar sort och mängd en förhållandevis mindre roll, medan sådana omständigheter som yrkesmässighet, organisationsgrad, vinningssyfte och hänsynslöshet vid spridningen av narkotikan träder i förgrunden. Innehav eller annan befattning med stora mängder narkotika kan i och för sig tala för att narkotikahanteringen har varit av det slaget att det har rört sig om en yrkesmässig och organiserad verksamhet som har bedrivits i vinningssyfte eller i övrigt på ett hänsynslöst sätt. Att någon har hanterat en stor mängd narkotika behöver emellertid inte betyda att han eller hon har haft del i en verksamhet av nu angivet slag eller har känt till att en sådan har förekommit. Att den hanterade mängden narkotika har varit mycket stor är dock ett bevisfaktum som talar i denna riktning.

Enligt vad Högsta domstolen vidare uttalade hindrar inte det förhållandet att sort och mängd endast är faktorer bland andra av betydelse för ett narkotikabrotts svårhetsgrad att dessa ofta i praktiken bildar *utgångspunkt* för bedömningen. Men det är, enligt domstolen, väsentligt att bedömningen inte stannar där. Om det i rättspraxis kan anges när ett narkotikabrott är att bedöma som grovt utifrån endast sort och mängd får domstolarna, menade Högsta domstolen, en utgångspunkt för sina bedömningar. Det skulle också enligt vad domstolen uttalade underlätta ställningstagandet till sådana preliminära frågor där minimistrafvet (fängelse två år) har betydelse. Det gäller enligt Högsta domstolen fastän det står klart att den slutliga bedömningen, med hänsyn till vad som kommer fram i utredningen beträffande andra straffvärdepåverkande omständigheter, många gånger kan mynna ut i att brottet inte var av så allvarligt slag att den stränga straffskalan för grovt brott ska tillämpas. Omvänt kan det naturligtvis också, menade domstolen, inträffa att en första bedömning, grundad på endast sort och mängd, som går ut på att en gärning utgör narkotikabrott av normalgraden får ändras till att det rör sig om ett grovt brott när en mer komplett bild av gärningen framträder.

När det gäller amfetamin uttalade Högsta domstolen, mot bakgrund av Källarförrådsdomen, att en hantering av cirka 500 gram amfetamin, vid sådana omständigheter som normalt förekommer vid hantering av en sådan mängd – och där det inte förekommer några omständigheter som talar i motsatt riktning – många gånger kan vara att bedöma som ett grovt brott. När det gäller ecstasy bör enligt vad Högsta domstolen uttalade – innan tillräckligt underlag för en sammanvägd och slutlig bedömning föreligger och om inga andra omständigheter av betydelse har kommit fram – cirka 5 000 tabletter (förutsatt att varje tablett innehåller 0,1 gram verksam substans) eller motsvarande mängd pulver (dvs. cirka 500 gram) mera generellt kunna tas som riktpunkt för att det rör sig om ett grovt brott.

Vid bedömningen av det aktuella brottets rubricering och straffvärde tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- det rörde sig om en stor mängd ecstasy (mängden i sig innebar att det skulle kunna röra sig om ett grovt narkotikabrott),
- C:s brottslighet inskränkte sig till en mycket kort tids förvaring av narkotikan,

- C:s delaktighet hade i och för sig varit självständig, men samtidigt passiv och okvalificerad,
- C skulle för sin insats få ersättning i form av tabletter, men han hade inte någon del i vinningen av brottsligheten,
- C dömdes när det gällde mängden tabletter i stor utsträckning med tillämpning av principerna för likgiltighetsuppsåt (situationen vid brottet var dock inte sådan att detta förhållande i någon nämnvärd grad inverkar på straffvärdet).

Sammantaget ansåg Högsta domstolen att omständigheterna inte var sådana att brottet borde bedömas som grovt, utan som narkotikabrott av normalgraden. Straffvärdet motsvarade enligt domstolen fängelse ett år sex månader. C dömdes även för viss annan brottslighet, varför påföljden bestämdes till fängelse två år sex månader.

I litteraturen fanns vid tiden för domen en särskild tabell för ecstasy, men enligt vad Högsta domstolen uttalat i Målvaktsdomen och även i den nu aktuella domen kan ecstasy inte anses vara särskilt mycket farligare än amfetamin. *Tabellvärde 2009* avseende 500 gram amfetamin var tre års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 500 gram ecstasy är två års fängelse. Som nämnts, motsvarar riktvärdena för ecstasy i fråga om mängd och straffvärde helt riktvärdena för amfetamin.

”Kokainhandelsdomen” (NJA 2012 s. 528)

Brottsrubricering och straffvärdebedömning av narkotikabrott (87,53 gram kokain).

I NJA 2012 s. 528 hade den tilltalade (D) i överlåtelsesyfte förvärvat 87,53 gram kokain.

När D hade förvärvat kokainet hade han tagit hem det till sin lägenhet. Där hade han delat upp en del av narkotikapartiet i portioner (cirka 0,5 gram) och förpackat dessa i s.k. redlinepåsar. Han greps av polis när han var på väg till Upplands Väsby. Då hade han sammanlagt 17,93 gram av partiet på sig. D:s avsikt var att sälja kokainet för att få in pengar. Han hade ingen särskild plan för hur

det skulle gå till, men avsikten var att han skulle sälja till vem som helst som ville köpa, dock inte till personer under 18 år.

Med hänvisning till uttalandena i Bagageutrymmesdomen om det relevanta i att i rättspraxis ange när ett narkotikabrott är att bedöma som grovt utifrån endast sort och mängd så att domstolarna får en utgångspunkt för sina bedömningar, angav Högsta domstolen i domen att för kokain bör som riktpunkt gälla – om inga andra omständigheter av betydelse har kommit fram – att en hantering av ungefär 100 gram kan antas vara att hänföra till grovt brott.

När det gällde det aktuella brottet konstaterade Högsta domstolen att brottsligheten avsett hantering av en stor mängd kokain, men att en bedömning utifrån endast sort och mängd knappast ledde till att gärningen utgjorde ett grovt brott. Vid bedömningen av det aktuella brottets rubricering och straffvärde tog Högsta domstolen emellertid hänsyn även till följande faktorer:

- D hade full kännedom om vad det var för preparat som han hanterade,
- det helt överskuggande syftet med gärningen var att D skulle sälja narkotikan för att på så sätt berika sig själv,
- försäljningen skulle ske till vem som helst som ville köpa, låt vara att avsikten var att ungdomar skulle vara undantagna,
- det rörde sig om handel med narkotika med ett utpräglat försäljnings- och vinstsyfte.

Sammantaget ansåg Högsta domstolen att gärningen innehållit ett så stort mått av hänsynslöshet att den var att bedöma som grovt narkotikabrott med ett straffvärde som motsvarade fängelse två år tre månader, vilket också blev påföljden.

Tabellvärde 2009 avseende 100 gram kokain var tre års fängelse och gränsen för grovt brott gick vid 50 gram. *Riktvärde 2013* för befattning med 100 gram kokain är två års fängelse.

”Cannabissmugglingsdomen” (NJA 2012 s. 535)

Brottsrubricering och straffvärdebedömning avseende en narkotikatransport från Danmark till Sverige (drygt 67 kg cannabis).

I NJA 2012 s. 535 hade de båda tilltalade (de danska medborgarna M och drygt 20-åriga N) transporterat sammanlagt nästan 68 kg cannabisharts från Danmark till Helsingborg. Av omständigheterna i målet hade annat inte framkommit än att M och N var utpräglade kurirer. N ville inte uttala sig över huvud taget och M hävdade att han på grund av en påstådd skuld till en person som han tidigare köpt hasch av blivit hotad att föra en väska, som han förstod innehöll cannabis, till Sverige.

I domen uttalade sig Högsta domstolen om hur en kurirs gärning ska bedömas. Domstolen hänvisade här till rättsfallet NJA 1991 s. 255 då en person vid upprepade tillfällen tagit befattning med stora mängder narkotika såsom kurir i en organiserad yrkesmässig internationell verksamhet av stor omfattning. I den domen konstaterade Högsta domstolen att kuriren vid en på detta sätt organiserad verksamhet som regel utgör en viktig länk i distributionskedjan. Även om personen i fråga hade fått endast blygsam ersättning för sin insats förtjänade han enligt domstolen ett strängt straff. Enligt Högsta domstolen var det emellertid i det målet fråga om en avancerad kurirverksamhet av ett helt annat slag än den som var aktuell i det förevarande målet. Omständigheter av betydelse för straffvärdet i dessa fall är, enligt vad Högsta domstolen uttalade, att kuriren många gånger hålls ovetande om verksamhetens organisation och om vilka personer som deltar i den. Den ersättning som, enligt vad den tilltalade brukar uppge, vanligtvis utgår är också liten i förhållande till den risk som kuriren tar. Inte sällan framstår det som att kuriren utnyttjas av den eller de som står bakom narkotikahandlingen. Enligt Högsta domstolen finns det anledning att beakta sådana förhållanden vid den nyanserade bedömning som ska göras av även kurirens gärning. Detta gäller också, menade Högsta domstolen, om omständigheterna inte är sådana att bestämmelsen i 23 kap. 5 § brottsbalken om tvång eller medverkan i mindre mån m.m. är tillämplig. I sammanhanget erinrade Högsta domstolen, mot bakgrund av sin senaste praxis, om att den stränga straffskala som gäller för grov narkotikabrottslighet bör tillämpas endast på den allvarligaste brottsligheten, främst

sådana allvarliga gärningar som ingår i en organiserad narkotika-handel med inriktning på att i vinningssyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende och att det uppenbarligen är ofta som kurirens gärning inte är av detta slag.

Fastän även kurirens gärning alltså ska bedömas på ett allsidigt sätt måste det konstateras, anförde Högsta domstolen vidare, att det förekommer fall där det saknas andra omständigheter att bedöma straffvärdemässigt än sort och mängd narkotika. Det kan, menade domstolen, t.ex. vara så att den som är åtalad för narkotikabrottslighet, exempelvis i form av narkotikasmuggling, har lämnat en berättelse som, på grund av berättelsens egen orimlighet eller av något annat skäl, inte kan vara riktig och som domstolen därför lämnar utan avseende. I sådana fall får det, anförde domstolen, accepteras att sorten och mängden narkotika blir avgörande både för bedömningen av till vilken grad av brottet som gärningen hör och för straffvärdet av den.

När det gällde frågan om det kan vara att bedöma som mera allvarligt att föra narkotika från ett annat land till Sverige än att transportera den inom landet anförde Högsta domstolen att det – mot bakgrund av att den helt dominerande mängden narkotika som finns i Sverige kommer från andra länder – görs särskilda insatser i syfte att motverka att narkotika kommer in i landet. En gärning som innebär att dessa insatser inte får avsedd verkan utan att narkotika kommer hit, där den sedan kan spridas, får därför enligt Högsta domstolen bedömas ha ett visst högre straffvärde än en gärning som inte innehåller ett sådant moment. Om risken för upptäckt vid de kontroller som finns vid landsgränsen föranleder att transporten sker med en särskild förslagenhet kan det även, enligt vad Högsta domstolen uttalade, motivera ett ytterligare högre straffvärde. Det sagda gäller enligt domstolen oavsett om gärningen ska bedömas enligt narkotikastrafflagen eller enligt smugglingslagen.

På motsvarande sätt som i Bagageutrymmesdomen och Kokainhandelsdomen, där Högsta domstolen angav riktlinjer för när befattning med amfetamin och ecstasy respektive kokain utifrån endast sort och mängd bör kunna antas vara att hänföra till grovt brott, uttalade Högsta domstolen vidare i domen att, när det gäller cannabis, befattning med cirka 5 kg under omständigheter som normalt förekommer ofta är att bedöma som ett grovt brott.

När det gällde betydelsen av faktorerna sort och mängd på de högre straffnivåerna uttalade Högsta domstolen följande. Efter hand

som en narkotikabrottslighet bör tillmätas ett allt högre straffvärde avtar betydelsen av sort och mängd som straffvärdefaktorer. För att straffmätningen vid narkotikabrottslighet ska kunna anpassas till vad som gäller vid andra brott krävs bl.a. att det ges ett väsentligt utrymme för de andra faktorer som, vid sidan av sort och mängd, ska inverka på bedömningen av brottets svårhet. I linje med detta ligger att sort och mängd ges en i förhållande till andra relevanta omständigheter begränsad betydelse vid avgörandet av om ett narkotikabrott bör bedömas som grovt. Sorten och mängden narkotika bör inte heller som enda faktor kunna föranleda ett straff inom den övre delen av straffskalan för grovt brott. Den slutsats som kan dras av NJA 2012 s. 44 (Nittiosjukilosdomen) är, anförde Högsta domstolen, att mängden när det gäller olaglig hantering av cannabis, om det inte rör sig om alldeles extrema fall, inte i sig bör kunna föranleda ett så strängt straff som fängelse fem år.

Att Högsta domstolen har angett ett tak för betydelsen av mängden narkotika innebär inte, menade domstolen, att det ska ske en linjär straffmätning upp till denna punkt. Sådana omständigheter som yrkesmässighet, organisationsgrad, vinningssyfte och hänsynlöshet vid spridningen av narkotikan träder, enligt Högsta domstolen, alltmer i förgrunden ju högre upp i straffskalan man kommer för grovt narkotikabrott. På motsvarande sätt minskar därmed, framhöll domstolen, betydelsen av sort och mängd, låt vara att en stor mängd i sig kan tala för att det har rört sig om en yrkesmässig och organiserad verksamhet. Mängden får också, enligt Högsta domstolen, en dominerande betydelse i de fall det saknas andra omständigheter som är värda att beakta vid bedömningen av ett brotts svårhet.

Vid bedömningen av det aktuella brottets rubricering och straffvärde tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- M och N hade transporterat narkotika från Danmark till Sverige (dvs. det var fråga om smuggling som, enligt vad Högsta domstolen uttalade i domen, har ett visst högre straffvärde än transport inom landet),
- transporten hade avsett en mycket stor mängd cannabis,
- narkotikan hade inte varit avsedd för eget bruk,
- M och N skulle inte få någon ersättning för sin hantering (enligt vad som framkommit),

- M och N hade förstått att de handlat inom ramen för en organiserad brottslighet av allvarligt slag, men det hade inte kommit fram att de haft någon kännedom om hur denna hade varit uppbyggd och vilken allmän omfattning som den hade haft,
- M och N hade inte tagit några egna initiativ utan endast handlat i enlighet med mottagna instruktioner,
- förfaringssättet (själva smuglingen) präglades inte av någon förslagenhet.

När det gällde det av M påstådda hotet uttalade Högsta domstolen att N och M, enligt vad som framkommit i målet, förvisso kunde ha befunnit sig i en pressad situation men att det i så fall snarare hade handlat om ett trångmål av ett slag som förmodligen inte är ovanligt vid inblandning i hantering och smuggling av större mängder narkotika och som normalt inte – och inte heller i detta fall – borde påverka bedömningen av gärningen. Sammantaget var brotten enligt Högsta domstolen grova – främst med hänsyn till att gärningarna hade avsett en mycket stor mängd cannabis. Straffvärdet motsvarade enligt domstolen fängelse fyra år sex månader, vilket också blev påföljden för N, medan påföljden för M, på grund av hans ungdom, bestämdes till fyra år.

Tabellvärde 2009 för befattning med cirka 68 kg cannabis var åtta års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med cannabis stannar på 40 kg/fyra år och sex månader.

”Mefedronden II” (NJA 2012 s. 650)

Narkotikabrott (mefedron). Gränsdragningen mellan brott av normalgraden och brott som är att anse som ringa. Även fråga om påföljdsval.

I NJA 2012 s. 650 hade R smugglat in mefedron till Sverige, sålt mefedron till L och bjudit ut mefedron till försäljning via e-post. L hade smugglat in mefedron till Sverige, köpt mefedron av R, sålt mefedron i mindre poster till fem personer, däribland J, F och P, bjudit ut mefedron till försäljning via e-post och till R förmedlat kontakt med en presumtiv köpare av mefedron. J, F och P hade innehaft de mängder mefedron som L hade sålt till dem.

I domen anförde Högsta domstolen på nytt att vid bedömningen av ett narkotikabrotts svårhet och straffvärde ska även andra omständigheter än sort och mängd narkotika beaktas. Såväl frågan till vilken grad ett visst brott ska hänföras som straffvärdet av brottet ska, uttalade domstolen, bedömas på ett nyanserat sätt med beaktande av samtliga de omständigheter som är av betydelse. Vid en given sort är mängden narkotika endast en faktor bland andra som ska inverka på bedömningen, framhöll domstolen. Vidare skiftar mängdfaktorns relativa betydelse enligt domstolen beroende på hur allvarlig brottsligheten är; vid allvarligare brottslighet har den mer begränsad betydelse medan den vid mindre allvarlig brottslighet kan ha ganska stor betydelse.

När det gäller valet av påföljd för narkotikabrottslighet anförde Högsta domstolen att narkotikabrott av normalgraden i rättspraxis många gånger har ansetts vara ett brott av sådan art att det finns en presumtion för att påföljden ska bestämmas till fängelse. Enligt Högsta domstolen finns emellertid i fråga om mindre allvarlig narkotikabrottslighet av normalgraden förutsättningar för att döma till en icke frihetsberövande påföljd om förutsättningarna i övrigt för en sådan påföljd är uppfyllda. Det gäller framförallt enligt domstolen om brottet avser innehav för eget bruk. Som en allmän utgångspunkt bör enligt Högsta domstolen kunna gälla att skyddstillsyn eller villkorlig dom med dagsböter kan komma i fråga även vid straffvärden som motsvarar fängelse i en månad. Skyddstillsyn anses generellt vara en mer ingripande påföljd än villkorlig dom. Härtill kommer att skyddstillsynen kan förenas med olika slags föreskrifter som kan ge påföljden ytterligare skärpa. Följden av detta är enligt Högsta domstolen att det finns ett något större utrymme för att döma till skyddstillsyn.

Om straffvärdet är högre än en månad och det således finns skäl för fängelse (enligt 30 kap. 4 § andra stycket brottsbalken) kan enligt Högsta domstolen en icke frihetsberövande påföljd likväl komma i fråga, om den kan förenas med samhällstjänst. Högsta domstolen hänvisade i sammanhanget till några tidigare rättsfall gällande narkotikabrottslighet i vilka en sådan påföljd dömts ut vid straffvärden motsvarande fängelse tre månader (NJA 2011 s. 357 och Högsta domstolens dom den 29 augusti 2012 i mål B 5765-10[3]). Som en allmän utgångspunkt bör enligt Högsta domstolen kunna gälla att villkorlig dom eller skyddstillsyn i förening med samhällstjänst, trots brottslighetens art, kan komma i fråga om det väsentligen gäller innehav av narkotika för *eget bruk* och straffvärdet inte

är högre än att det motsvarar fängelse *tre månader*. Om det däremot gäller distribution av narkotika eller om straffvärdet är så högt att det motsvarar mer än fängelse tre månader bör brottets art i allmänhet enligt Högsta domstolen få ett sådant genomslag att påföljden får bestämmas till fängelse.

R hade i huvudsak gjort sig skyldig till dels narkotikasmuggling av cirka 100 gram mefedron, dels narkotikabrott genom att vid två tillfällen ha överlåtit mefedron till L i poster om cirka 100 gram respektive cirka 200 gram och i ett tillfälle via e-post ha bjudit ut mefedron i poster om hekton till en person som L hade tipsat honom om. Brotten var begångna under tiden december 2009 till januari 2010. När det gällde R:s brottslighet tog Högsta domstolen vid bedömningen av rubricering och straffvärde hänsyn till följande faktorer:

- R som själv inte missbrukade narkotika, hade i vinningssyfte smugglat in, bjudit ut och sålt stora mängder mefedron med insikt om att narkotikan skulle säljas vidare,
- brottsligheten hade varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika,
- det har varit fråga om en relativt utvecklad handel med narkotika,
- R hade i syfte att minska riskerna för sig själv engagerat en annan person som mottagare av, och för att hämta ut, postförsändelser med narkotika och även utnyttjat dennes bankkonto för insättning av betalning för narkotikan,
- brottsligheten hade ägt rum inom en relativt kort tidsrymd,
- det saknades stöd för att brottsligheten hade utgjort ett led i någon organiserad narkotikahandel,
- R hade fört in narkotika till Sverige (vilket i enlighet med uttalandena i bl.a. Cannabissmugglingsdomen anses som försvårande).

Sammantaget bedömdes R:s brottslighet som grov. Straffvärdet av den samlade brottsligheten motsvarade enligt Högsta domstolen fängelse två år sex månader. Mot bakgrund av att R var 19 år när brotten begicks bestämdes påföljden till fängelse ett år åtta månader.

L hade gjort sig skyldig till narkotikabrottslighet genom att från R ha förvärvat dels cirka 100 gram mefedron, dels cirka 200 gram

mefedron, via e-post till R ha förmedlat kontakt med en person som varit intresserad av att köpa hektoposter mefedron, vid 16 tillfällen (under tiden september 2009 till januari 2010) ha överlåtit sammanlagt cirka 73 gram mefedron till J, vid åtta tillfällen (under tiden september 2009 till januari 2010) sammanlagt cirka 67 gram mefedron till F och vid nio tillfällen (under tiden oktober 2009 till januari 2010) sammanlagt cirka 38 gram mefedron till P samt vid två ytterligare tillfällen ha överlåtit cirka 5 respektive cirka 2 gram mefedron. L hade vidare gjort sig skyldig till narkotikabrott bestående i att han vid ett tillfälle via e-post bjudit ut mefedron till försäljning till en okänd person och under en period via e-post bjudit ut mefedron till försäljning till en person. Han hade även gjort sig skyldig till narkotikasmuggling av cirka 10 gram mefedron och smuggling av cirka 10 gram methylon.

När det gällde L:s brottslighet tog Högsta domstolen vid bedömningen av rubricering och straffvärde hänsyn till följande faktorer:

- L hade handlat med narkotika i vinningssyfte,
- handeln hade ägt rum under en inte obetydlig tidsperiod,
- handeln hade ägt rum via e-post genom kontakter som han hade fått över internet,
- narkotikan hade bjudits ut och överlåtit till för honom okända personer,
- brottsligheten hade varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika, inte minst till ungdomar.

Sammantaget var L:s brottslighet enligt Högsta domstolen att bedöma som grov. Straffvärdet av den samlade brottsligheten motsvarade enligt domstolen fängelse tre år, vilket också blev påföljden.

J, F och P hade gjort sig skyldiga till innehav av de mängder mefedron som L hade sålt till dem vid 16, 8 respektive 9 tillfällen. Brotten som J, F och P hade gjort sig skyldiga till skulle enligt Högsta domstolen bedömas som ett antal från varandra fristående brott. Såväl J, F som P hade enbart köpt mefedron för eget bruk. För F:s del var det delvis fråga om samköp med kamrater.

Enligt vad Högsta domstolen uttalade i domen ska innehav av 5 gram eller mer mefedron (eller amfetamin) bedömas som narkotikabrott av normalgraden. Vid straffvärdebedömningen är enligt domstolen utgångspunkten att innehav av upp till 8 gram mot-

svarar minimistraflet fängelse 14 dagar, innehav av 10 gram motsvarar fängelse en månad och innehav av 15 gram motsvarar fängelse två månader.

Mot den bakgrunden bedömdes en del av brotten som J, F och P gjort sig skyldiga till som narkotikabrott av normalgraden och en del som ringa. Den samlade brottslighetens straffvärde motsvarade enligt Högsta domstolen för J fängelse två månader samt för F och P tre månader. Såväl J, F som P dömdes till villkorlig dom i förening med samhällstjänst.

”Femtioletterns domen” (NJA 2012 s. 849)

Innehav av 50 tabletter ecstasy har bedömts som narkotikabrott av normalgraden medan innehav av fem tabletter har bedömts som ringa brott. Påföljden har bestämts till villkorlig dom och 140 dagsböter.

I NJA 2012 s. 849 hade den tilltalade (D) dels innehaft 50 tabletter ecstasy (och 0,14 gram amfetamin), dels vid två separata tillfällen innehaft ytterligare fem tabletter ecstasy (dvs. totalt tio tabletter). Av de 50 tabletterna hade han vidare utan betalning överlåtit fem till vänner.

I domen erinrade Högsta domstolen om att även andra omständigheter än sort och mängd narkotika ska beaktas vid bedömningen av ett narkotikabrotts svårhet och att detta gäller både när domstolen ska avgöra till vilken grad ett visst narkotikabrott hör och vid bestämningen av vilket straffvärde brottet har. Samtidigt står det enligt Högsta domstolen klart att betydelsen av omständigheter vid sidan av sort och mängd narkotika inte är lika stor vid mindre allvarlig brottslighet som den är vid brott med högre straffvärden. Enligt Högsta domstolen är det av intresse att lagföringen av ringa brott kan ske på ett effektivt sätt. Det kan visserligen sägas, uttalade domstolen, att det förekommer skillnader mellan olika brott som hänförs till kategorin ringa och att det kan finnas anledning att fokusera på dessa, så att en individualiserad och adekvat straffvärdebedömning och påföljdsbestämning sker också för ringa brott. Men enligt Högsta domstolen är dessa skillnader vid de flesta brottstyper ganska små och i allmänhet beroende av endast någon enstaka faktor som exempelvis värdet av det tillgripna vid snatteri och, vid hastighetsöverträdelse, hur mycket bilisten har överskridit gällande hastighetsbegränsning. Det

kan därför, menade domstolen, accepteras att bedömningen av straffvärdet av ringa brott sker i huvudsak efter schabloner. Vid narkotikabrott bör schablonen enligt Högsta domstolen bygga på sort och mängd narkotika. Därmed kommer dessa båda faktorer att vara i princip avgörande också för hur gränsen dras mellan ringa narkotikabrott och narkotikabrott av normalgraden.

Med hänsyn till att ecstasy i farlighetshänseende ingår i samma kategori som amfetamin och mefedron kan, enligt vad Högsta domstolen uttalade, av Mefedrondomen II den slutsatsen dras, att innehav av 50 tabletter ecstasy – i de fall tabletterna innehåller vardera en missbruksdos (5 gram amfetamin eller mefedron motsvarar nämligen 50 missbruksdoser) – i allmänhet bör bedömas som brott av normalgraden och ha ett straffvärde motsvarande fängelse 14 dagar.

När det gällde D:s brottslighet borde innehavet av de 50 tabletterna enligt Högsta domstolen således bedömas som brott av normalgraden. Överlåtelsen borde enligt domstolen med hänsyn till att det rörde sig om en begränsad mängd och att den skedde till nära bekanta som missbrukade inte ses som beaktansvärt försvårande. Straffvärdet motsvarade därmed fängelse i något mer än 14 dagar. De två separata tillfällen då D innehaft ytterligare fem tabletter ecstasy utgjorde enligt Högsta domstolen två fall av ringa brott. Straffvärdet av vart och ett av dessa brott motsvarade enligt domstolen 50 dagsböter. Enligt Högsta domstolen hade den samlade brottsligheten ett straffvärde som motsvarade fängelse 21 dagar. Påföljden bestämdes till villkorlig dom med böter. Brottets art tilläts påverka antalet dagsböter och dessa bestämdes därför till 140.

”Haltdomen” (NJA 2013 s. 321)

Om ett narkotiskt preparat har en halt verksam substans som tydligt skiljer sig från vad som är vanligt, ska hänsyn tas till denna omständighet vid straffvärdebedömningen.

I NJA 2013 s. 321 hade den tilltalade (C) sänt ett brev innehållande 3,40 gram mefedron från Ungern till Sverige. Brevet var avsett för hans far som var intagen på kriminalvårdsanstalt, men det skickades till och togs emot av en präst på anstalten. Narkotikan hade en renhetsgrad om 42 procent. C hade vidare, när han anlände till Sverige

haft med sig 2,53 gram mefedron. Denna narkotika hade en renhetsgrad om 8 procent.

I domen uttalade Högsta domstolen, med hänvisning till Femtio-tablettersdomen, att bedömningen av straffvärdet av ringa brott i huvudsak sker efter schabloner som bygger på sort och mängd narkotika och att dessa båda faktorer därmed kommer att vara i princip avgörande också för hur gränsen dras mellan ringa narkotikabrott och narkotikabrott av normalgraden. Men även om straffvärdet av mindre allvarlig brottslighet påverkas främst av narkotikans sort och mängd måste, betonade Högsta domstolen, också andra omständigheter kunna tillmätas betydelse.

När det gäller straffskalan för ringa brott är den vidare enligt Högsta domstolen i huvudsak förbehållen gärningar som består i eget bruk eller innehav för eget bruk. Har narkotikan överlåtit eller innehafts i överlåtelssyfte har domstolen således bara ett begränsat utrymme för att bedöma gärningen som ringa brott.

I enlighet med vad Högsta domstolen uttalat i tidigare rättsfall (se t.ex. NJA 1982 s. 325 och NJA 1987 s. 757) gäller vidare, anförde Högsta domstolen, att hänsynen till allmän laglydnad måste väga tungt vid bestämmande av påföljden för narkotikahandling inom kriminalvårdsanstalter. Brottsart i dessa fall talar enligt Högsta domstolen, som därvid hänvisade till förarbetsuttalanden i samband med att straffet för ringa narkotikabrott skärptes, för fängelse som påföljd (se prop. 1992/93:142 s. 17 och avsnitt 3.3). En sträng syn på befattning med narkotika i kriminalvårdsanstalt bör, enligt Högsta domstolen, gälla både i fråga om införande av narkotika i kriminalvårdsanstalt och beträffande hantering av narkotika inom anstalt.

När det gäller frågan vilken betydelse ett preparats renhetsgrad har vid bedömningen av ett brotts rubricering och straffvärde uttalade Högsta domstolen att de riktlinjer som domstolen angett för vad som utifrån en bedömning av sort och mängd narkotika preliminärt kan antas utgöra ett grovt narkotikabrott (se Mefedron-domen, Nittiosjukilosdomen, Bagageutrymmesdomen och Kokainhandelsdomen) och vad som i allmänhet utgör ringa brott (se Mefedron-domen II och Femtiotablettersdomen), bygger på en uppskattning av respektive preparats normala renhetsgrad. Högsta domstolen betonade i sammanhanget också att den vägledning som kan hämtas från tabeller som upprättas med utgångspunkt i sort och mängd narkotika måste användas med försiktighet och att tabellerna riskerar att leda till missvisande jämförelser. Detta gäller enligt domstolen inte minst när renhetsgraden avviker från vad som kan

anses normalt. Mindre variationer i fråga om renhetsgraden är dock inte, enligt vad Högsta domstolen uttalade, ägnade att påverka den straffrättsliga bedömningen i någon mera påtaglig utsträckning. Om ett preparat har en halt verksam substans som tydligt skiljer sig från vad som är vanligt, förutsätter emellertid de bedömningar som Högsta domstolen har gjort beträffande betydelsen av sort och mängd att hänsyn tas till denna omständighet. En bedömning av detta slag har enligt Högsta domstolen av naturliga skäl störst betydelse vid allvarigare brottslighet. Men även vid ringa brott måste renhetsgraden enligt domstolen kunna påverka straffvärdebedömningen.

När det gäller mefedron talar erfarenheten enligt Högsta domstolen för att koncentrationen verksam substans brukar överstiga 80 procent. De gärningar som C hade gjort sig skyldig till avsåg befattningsmed mefedron som hade haft en renhetsgrad om 42 procent respektive 8 procent. Renhetsgraden hade alltså i bägge fallen varit lägre än vad som framstår som normalt.

När det gällde det något större partiet skulle emellertid enligt Högsta domstolen beaktas att syftet varit att narkotikan skulle föras in till C:s far, som var intagen i kriminalvårdsanstalt och användas av honom. Detta ledde till bedömningen att brottet – trots att mängden var begränsad och att renhetsgraden tydligt understeg det normala – inte var ringa. Straffvärdet motsvarade enligt Högsta domstolen fängelse en månad.

Beträffande den andra gärningen fanns det enligt Högsta domstolen inte några omständigheter som föranledde ett avsteg från den bedömning av smugglingsbrottet som indikerades av den narkotika som det hade varit fråga om. Brottet skulle därmed bedömas som ringa. Högsta domstolen tillade i sammanhanget att så i och för sig skulle ha varit fallet också om mefedronet hade haft en normal renhetsgrad. Straffvärdet av den gärningen påverkade enligt domstolen inte den samlade brottslighetens straffvärde, som därmed motsvarade fängelse en månad.

Eftersom C:s hantering i det ena fallet syftade till att narkotikan skulle överlämnas och föras in på en kriminalvårdsanstalt, utgjorde det skäl för att bestämma påföljden till fängelse. Normalt skulle påföljden enligt Högsta domstolen därför ha bestämts till fängelse en månad. Eftersom C emellertid varit berövad friheten som anhållen eller häktad i målet under mer än fem månader bestämdes påföljden till böter.

Tabellvärde 2009 avseende 3,5 gram amfetamin (med normal renhetsgrad) var 120 dagsböter. *Riktvärde 2013* för befattning med 3,5 gram mefedron (med normal renhetsgrad) är 120 dagsböter (detsamma gäller för amfetamin).

Avgöranden som inte har refererats som vägledande

Förutom de avgöranden som tidigare har gått igenom har Högsta domstolen sedan juni 2011 meddelat ytterligare fem domar i narkotikamål, vilka inte har refererats som vägledande.

Högsta domstolens dom den 20 juli 2012 i mål B 2100-11 gällde B-I som innehåft cirka 14 gram MDPV för eget bruk. B-I hade även gjort sig skyldig till grov olovlig körning vid fyra tillfällen, grovt rattfylleri, rattfylleri vid två tillfällen och ringa narkotikabrott vid tre tillfällen. Beträffande innehavet av MDPV konstaterade Högsta domstolen att det rört sig om *cirka 14 gram* och att innehavet varit ett *led i ett eget missbruk*. Några omständigheter av betydelse för rubriceringen eller straffvärdet därutöver förelåg inte. Brottet var enligt Högsta domstolen av normalgraden och straffvärdet motsvarade fängelse två månader. Brottslighetens sammanlagda straffvärde motsvarade enligt domstolen fängelse tre månader, vilket också blev påföljden (B-I var tidigare dömd för likartad brottslighet vid ett antal tillfällen och förutsättningar saknades för skyddstillsyn i förening med samhällstjänst eller kontraktsvård).

Tabellvärde 2009 avseende 15 gram amfetamin var tre månaders fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 15 gram mefedron och andra syntetiska katinoner, såsom MDPV, är två månaders fängelse (detsamma gäller för amfetamin).

Högsta domstolens dom den 29 augusti 2012 i mål B 5765-10 gällde A som delvis i överlåtelsesyfte innehåft knappt 24 gram mefedron och sex tabletter MDMA. A använde själv narkotika under den aktuella perioden och hade köpt mefedronet via internet. Avsikten var att han skulle använda det vid speciella tillfällen. Han hade bjudit två personer på drogen på en fest.

Högsta domstolen konstaterade att innehav av knappt 24 gram mefedron och sex tabletter MDMA är långt ifrån vad som vid ett rent mängdresonemang kan utgöra grovt brott. Domstolen beaktade vidare att innehavet huvudsakligen hade skett *för eget bruk*, även om narkotikan delvis hade innehafts i överlåtelsesyfte, och att brottet var en *följd av A:s missbruk*. Några omständigheter av betydelse för

rubriceringen eller straffvärdet därutöver förelåg enligt domstolen inte. Brottet var mot den bakgrunden enligt Högsta domstolen av normalgraden och straffvärdet motsvarade fängelse i tre månader. Påföljden bestämdes till villkorlig dom i förening med samhällstjänst.

Tabellvärde 2009 avseende 24 gram amfetamin var drygt fyra månaders fängelse. *Tabellvärde 2009* avseende sex tabletter ecstasy var drygt en månads fängelse. Som framgår av Målvaktsdomen gjordes dock i dessa tabeller (felaktigt enligt Högsta domstolen) stor skillnad mellan ecstasy och amfetamin i generellt farlighets hänseende.

Riktvärde 2013 för befattning med 25 gram mefedron är tre månaders fängelse och för befattning med sex tabletter ecstasy 50 dagsböter.

Högsta domstolens dom den 20 september 2012 i mål B 1607-11 gällde J och E, som i Lund med postavi hade hämtat ut ett paket med knappt 100 gram mefedron och därefter transporterat narkotikan till Helsingborg där de överlämnat paketet till en annan person. Narkotikan hade varit avsedd för annat än eget bruk. Som ersättning för uppdraget hade J fått en påse med 8 gram mefedron, avsett för eget bruk.

Vid bedömningen av rubricering och straffvärde (avseende hanteringen av de knappt 100 grammen) tog Högsta domstolen hänsyn till följande faktorer:

- det hade varit fråga om en avgränsad och relativt kortvarig hantering,
- transporten hade utgjort ett led i befattning med narkotika i överlåtelsesyfte,
- hanteringen av narkotikan hade inte skett i vinstsyfte, låt vara att J fått en mindre mängd mefedron som ersättning.

Gärningen skulle enligt Högsta domstolen bedömas som narkotikabrott av normalgraden. J:s innehav av de 8 grammen skulle även det bedömas som narkotikabrott av normalgraden. Straffvärdet av den gärningen (som ansågs motsvara minimistraftet för brottet) var dock inte sådant att det påverkade den samlade brottslighetens straffvärde som enligt Högsta domstolen var sju månaders fängelse, vilket också blev påföljden för J och E.

Tabellvärde 2009 avseende 100 gram amfetamin var ett års fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 100 gram mefedron är sju månaders fängelse (detsamma gäller för amfetamin).

I *Högsta domstolens dom den 12 oktober 2012 i mål B 2811-12* hade D gjort sig skyldig till narkotikabrott, olovlig körning, grovt brott, rattfylleri, brott mot knivlagen vid två tillfällen och brott enligt 9 kap. 2 § vapenlagen (innehav av 21 kulpatroner). Frågan i Högsta domstolen var om han även hade gjort sig skyldig till övergrepp i rättsak och hur påföljden för den samlade brottsligheten skulle bestämmas.

När det gällde narkotikabrottsligheten var det fråga om flera narkotikabrott. De flesta av dem var ringa. Som narkotikabrott av normalgraden skulle dock enligt Högsta domstolen bedömas en gärning som innefattade att D innehaft bl.a. tre tabletter om 80 mg oxykodon och en gärning som bestod i att D innehaft dels för annans räkning 120 tabletter om 80 mg oxykodon, dels för egen räkning bl.a. 17 tabletter om 80 mg oxykodon och 85 tabletter om 40 mg oxykodon. Straffvärdet av narkotikabrottsligheten motsvarade enligt Högsta domstolen åtminstone fängelse sju månader.

Högsta domstolen frikände D från åtalet för övergrepp i rättsak och angav att den samlade brottslighetens straffvärde motsvarade fängelse åtta månader, vilket också blev påföljden.

Högsta domstolens dom den 14 mars 2013 i mål B 3730-11 gällde M-L som ansågs ha innehaft 5,88 gram amfetamin. Av den mängden var 3,18 gram avsedd för henne själv. Resterande del, 2,70 gram, hade hon varit med om att gömma och kunde därför i praktiken förfoga över, även om det var avsett för en annan person. Högsta domstolen uttalade att bedömningen av ett narkotikabrott ska ske på ett nyanserat sätt med beaktande av samtliga de omständigheter som är av betydelse. Vid gränsdragningen mellan ringa narkotikabrott och brott av normalgraden är dock sort och mängd narkotika i princip avgörande, uttalade domstolen med hänvisning till Femtio-tablettersdomen. Innehav av 5 gram eller mer amfetamin ska, enligt domstolen (som därvid hänvisade till Mefedrondomen och Mefedrondomen II), som regel bedömas som narkotikabrott av normalgraden.

Det i målet aktuella innehavet av 5,88 gram amfetamin borde enligt Högsta domstolen bedömas som narkotikabrott av normalgraden, även med beaktande av att innehavet var endast kortvarigt och att en del av narkotikan tillhörde någon annan. M-L hade även gjort sig skyldig till två fall av ringa narkotikabrott. Straffvärdet för den samlade brottsligheten motsvarade enligt Högsta domstolen minimistrafvet fängelse i 14 dagar, vilket också blev påföljden.

Tabellvärde 2009 avseende 5 gram amfetamin var en månads fängelse. *Riktvärde 2013* för befattning med 5 gram amfetamin är 14 dagars fängelse.

4.3.3 Slutsatser

I detta avsnitt sammanfattas Högsta domstolens praxis från den 16 juni 2011 i fråga om rubricering och straffvärdebedömning i narkotikamål.

Genom Mefedrondomen och de efterföljande rättsfallen har Högsta domstolen fjärat sig från den straffvärdebedömning och den straffmätningstradition som utvecklats i domstol och som byggde på tabeller. Andra faktorer än sort och mängd ska nu ges en än större tyngd vid bedömningen.

Högsta domstolens uttalanden i domarna från juni 2011 och framåt om mängdrekvisitets och övriga omständigheters betydelse vid bedömning av rubricering och straffvärde i narkotikamål kan sammanfattas enligt följande.

Både när det gäller gradindelningen och beträffande straffvärdet, ska bedömningen av narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott ske på ett nyanserat sätt med beaktande av samtliga de omständigheter som är av betydelse. Vid en given sort är mängden narkotika endast *en* faktor bland andra som ska inverka på bedömningen. Mängdfaktorns relativa betydelse kan vara ganska stor vid mindre allvarlig brottslighet men betydligt mindre vid brottslighet av allvarligare slag. Redan vid brottslighet som straffvärdemässigt befinner sig strax under eller vid gränsen för grovt brott spelar sort och mängd en förhållandevis mindre roll, medan sådana omständigheter som yrkesmässighet, organisationsgrad, vinningssyfte och hänsynlöshet vid spridningen av narkotikan träder i förgrunden. Efter hand som en narkotikabrottslighet bör tillmätas ett allt högre straffvärde avtar alltså betydelsen av sort och mängd som straffvärdefaktorer.

Beteckningen grovt narkotikabrott och grovt narkotikasmugglingsbrott är avsedd för de allvarligaste gärningarna, sådana som ingår i en yrkesmässig eller organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinningsyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende. Bedömningen ska ske med beaktande av den roll som den tilltalade har haft när det gäller narkotikahandlingen i vidare mening, graden av delaktighet i handlingen och, vid mer

organiserad verksamhet, den ställning som den tilltalade har haft i organisationen. Av betydelse är vidare vilken insikt som den tilltalade har haft rörande narkotikahandelns organisation och hans eller hennes eget syfte med hanteringen. Även fördelningen av brottslighetens ekonomiska utbyte har betydelse.

Att sort och mängd endast är faktorer bland andra av betydelse för ett narkotikabrotts svårhetsgrad hindrar inte att dessa ofta i praktiken bildar *utgångspunkt* för bedömningen. Men bedömningen får inte stanna där, i vart fall inte om det finns andra straffvärdepåverkande omständigheter. Läget är dock något annorlunda när det gäller de ringa brotten. Vid bedömningen av straffvärdet av ringa brott kan generellt accepteras att den sker i huvudsak efter schabloner och när det gäller narkotikabrott bör schablonen bygga på sort och mängd narkotika. Dessa båda faktorer är alltså även efter Högsta domstolens praxisomläggning i princip avgörande för hur gränsen dras mellan ringa narkotikabrott och narkotikabrott av normalgraden.

I flera av rättsfallen har Högsta domstolen angett utgångspunkter avseende sort och mängd till stöd för en första bedömning av om det rör sig om ett grovt brott, ett brott av normalgraden eller ett ringa brott.

Mängdrekviset kan, även ensamt, i vissa fall motivera att ett narkotikabrott bedöms som grovt och det kan även ligga till grund för ett straff som är klart högre än minimistraffet för grovt narkotikabrott. Enbart mängden bör dock *i allmänhet* inte föranleda bedömningen att straffvärdet motsvarar ett fängelsestraff som sträcker sig mer än några år över minimistraffet för grovt brott. Den betydelse som tillmäts mängden narkotika tillåts dock att variera något med preparatets farlighet.

När det gäller olaglig hantering av cannabis bör mängden i sig, om det inte rör sig om alldeles extrema fall, inte kunna föranleda ett så strängt straff som fängelse i fem år. Ju högre upp man kommer i straffskalan för grovt narkotikabrott desto mer träder sådana omständigheter som yrkesmässighet, organisationsgrad, vinnings syfte och hänsynslöshet vid spridningen av narkotikan i förgrunden. På motsvarande sätt minskar därmed betydelsen av sort och mängd, låt vara att en stor mängd i sig kan tala för att det har rört sig om en yrkesmässig och organiserad verksamhet. Mängden får också en dominerande betydelse i de fall det saknas andra omständigheter som är värda att beakta vid bedömningen av ett brotts svårhet.

De omständigheter som Högsta domstolen i Mefedrondomen och i de efterföljande domarna har beaktat som straffvärdepåverk-

ande, eller uttalat skulle kunna påverka straffvärdet, kan delas upp i straffvärdehöjande och straffvärdesänkande enligt följande.⁷

Som *straffvärdehöjande* kan beaktas om

- det har rört sig om stora mängder narkotika,
- narkotikan inte varit avsedd för eget bruk,
- det varit fråga om organiserad narkotikahandel, särskilt om den har varit internationell,
- narkotikahandeln varit omfattande och välorganiserad,
- brottsligheten varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika,
- många personer har varit inblandade i brottsligheten,
- gärningsmannen intagit en central eller på annat sätt framträdande eller viktig ställning i den organisation som legat bakom narkotikahandlingen,
- gärningsmannen haft insikt i organisationens storlek och inriktning,
- handlingen syftat till handel med narkotika,
- brottsligheten bedrivits i vinstsyfte eller verksamheten varit ägnad att ge en inte obetydlig vinst,
- gärningsmannen haft del i vinsten av verksamheten och eventuellt bestämt vinstfördelningen och själv tagit största vinsten,
- gärningsmannen i övrigt fick någon ersättning och hur stor denna i så fall var,
- gärningsmannen hade planerat för en fortsatt och utvidgad handel med narkotika,
- brottsligheten sträckt sig över en lång tid,

---

⁷ Bilden av vilka omständigheter som är av betydelse vid straffvärdebedömningen bekräftas i litteraturen, se Borgeke, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 54–55 och Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte uppl. 2013, s. 946–948. Jfr även Riksåklagarens kommentar *Straffmätning i narkotikamål – rättsläget i september 2012*, Dnr ÅM-A 2012/1292. För vidare kommentarer till Högsta domstolens nya påföljdspraxis se också bl.a. Asp, *Högsta domstolen revolutionerar narkotikabrotten*, SvJT 2011 s. 659, Perklev, *Straffmätning i narkotikamål – fyra domar från Högsta domstolen*, SvJT 2012 s. 131, Wersäll, *En offensiv Högsta domstol. Några reflektioner kring HD:s rättsbildning*, SvJT 2014 s. 1, samt Nilsson Hjorth, *Förändringar i narkotikapraxis*, SvJT 2012 s. 845 och *Svallvågor efter HD:s nya narkotikapraxis*, SvJT 2014 s. 149.

- det varit fråga om smuggling av narkotika till Sverige,
- smuggling av narkotika genomförts på ett mycket svårupptäckt eller i övrigt förslaget sätt,
- distributionssättet för narkotikan varit särskilt effektivt eller sofistikerat,
- försäljning av narkotika skett till en stor krets av okända, exempelvis via internet, till ungdomar eller till intagna på kriminalvårdsanstalt, eller
- gärningsmannen utnyttjat andra personer i verksamheten för att skydda sig själv.

Som *straffvärdesänkande* kan beaktas om

- brottsligheten haft samband med gärningsmannens eget missbruk,
- narkotikan till stor del varit avsedd för eget bruk,
- det rört sig om ett ursprungligt samköp,
- försäljningen varit begränsad till vänner och bekanta,
- det varit fråga om en passiv, okvalificerad eller osjälvständig förvaring eller transport av narkotika,
- hanteringen varit kortvarig,
- gärningsmannen inte haft någon fysisk eller administrativ befattning med narkotikan,
- smuggling av narkotika inte präglats av någon förslagenhet,
- brottet stannade vid försök,
- gärningsmannen blivit utsatt för, hot, tvång eller utnyttjande, eller
- det varit fråga om medverkan i mindre mån.

Om sort- och mängdfaktorn används som utgångspunkt vid en preliminär bedömning av rubricering och straffvärde och man sedan – för att komma fram till en slutlig bedömning – går vidare och beaktar de övriga straffvärdepåverkande omständigheter som räknats upp i det föregående, är frågan hur dessa omständigheter ska viktas i förhållande till varandra och i förhållande till sort-

och mängdfaktorn. Högsta domstolen har inte gett något klart svar på den frågan. Det är möjligtvis även så att det vare sig är möjligt eller önskvärt att göra några sådana vägledande uttalanden.⁸ När det gäller faktorn sort och mängd är den statisk och ett visst riktvärde är därför möjligt att ange. Så är dock inte fallet när det gäller övriga straffvärdepåverkande omständigheter, vilka kan förekomma i olika omfattning och dimension och en eller flera (i mildrande eller skärpande riktning) samtidigt.

4.4 Hovrättspraxis vid påföljdsbestämningen från den 16 juni 2011

4.4.1 Metod och urval

För att kunna kartlägga effekten av Högsta domstolens nya praxis vid påföljdsbestämningen i narkotikamål har utredningen begärt in samtliga domar i mål om narkotikabrott och narkotikasmuggling som meddelats av hovrätterna efter den 16 juni 2011 (dagen då Högsta domstolen meddelade Mefedrondomen).

En särskild genomgång (se närmare nedan) har därefter gjorts av domar (totalt drygt 120 stycken) som uppfyllt följande urvalskriterier.

- Domen ska ha meddelats under 2013.
- Domen ska (i huvudsak) ha avsett endast *ett* brott.
- Domen ska ha avsett *ett* av preparaten *cannabis*, *amfetamin*, *kokain* eller *heroin*.
- Domen ska ha avsett ett *fullbordat* brott där den tilltalade dömts som *gärningsman*.
- Domen ska ha avsett ett brott av *normalgraden* eller ett *grovt* brott.

---

⁸ Jämför dock Borgeke, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 56 och Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte uppl. 2013, s. 948–949 där det sägs att en tanke som har förts fram är att om man tar det preliminära straffvärde som följer av sort- och mängdfaktorn som utgångspunkt skulle de övriga straffvärdepåverkande omständigheterna kunna leda till ett i förhållande till detta fördubblat straffvärde vid maximalt försvårande omständigheter och till ett halverat straffvärde vid maximalt för- mildrande omständigheter.

Av de inhämtade domarna, dvs. inte enbart av de domar som närmare redovisas i det följande, framgår att såväl hovrätterna som tingsrätterna redan hösten 2011, då Högsta domstolen endast hunnit meddela Mefedrondomen och MDPV-domen I och II, tagit intryck av Högsta domstolens uttalanden om betydelsen av andra omständigheter än sort och mängd vid rubricering och straffvärdebedömning. Högsta domstolens vägledande domar på området har emellertid meddelats efter hand och först på senhösten 2012 kan man enligt vår uppfattning med någon grad av säkerhet säga att en ny praxis i narkotikamål ”satt sig”. Vid den tidpunkten hade Högsta domstolen meddelat elva av de totalt tretton domar som fram till dags dato refererats som vägledande. Mot bakgrund av domarna hade även vid denna tidpunkt inom Hovrätten över Skåne och Blekinge tagits fram nya riktvärden för bedömning av straffvärde utifrån enbart sort och mängd narkotika. De nya riktvärdena spreds med säkerhet även utanför hovrättsrättsområdet och en jämförelse mellan dem och de riktvärden som finns i den femte upplagan av Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande Påföljdspraxis m.m.* visar på enbart smärre skillnader i fråga om mängd i förhållande till straffvärde avseende vissa preparat. Den tolfte av de tretton domarna (Femtiotablettersdomen) meddelades den 5 december 2012.

Mot bakgrund av det anförda har vi i syfte att kartlägga *gällande* praxis gått igenom samtliga hovrättsdomar i narkotikamål som meddelats under 2013. Om domar som meddelats tidigare hade tagits med i genomgången skulle enligt vår mening funnits risk för missvisande slutsatser om rådande praxis.

För att renodla rättsfallsgenomgången och få en hanterlig mängd domar samt göra det möjligt att jämföra de straffvärden som domstolarna har angett för ett visst brott med de som framgår av riktvärden för bedömning av straffvärde utifrån enbart sort och mängd, utan att en sådan jämförelse blir oriktig och vilseledande, har vi vidare begränsat urvalet ytterligare. I den redovisning som är bifogad betänkandet som *bilaga 4* och i de diagram som finns i det följande har vi därför enbart tagit med följande typer av domar.

- Domar som avsett preparaten *cannabis*, *amfetamin*, *kokain* och *heroin*. Eftersom metamfetamin är en variant av amfetamin och i hittillsvarande praxis har jämförts med amfetamin har domar rörande detta preparat upptagits i sammanställningen som domar avseende amfetamin. Någon särskilnad har inte gjorts av olika

former av cannabis utan domar där någon form av preparatet förekommer är upptagna som ”cannabis”.

- Domar som avsett gärningar innefattande befattning med *ett preparat*, eftersom det råder viss osäkerhet om hur olika domstolar går till väga när de exempelvis bestämmer straffvärdet för samtidigt innehav av 2 kg amfetamin och 50 gram heroin. Att ta med domar som avser flera preparat skulle vidare göra det svårt att på ett överskådligt sätt jämföra det straffvärde som domstolen har kommit fram till med det straffvärde som anges i riktvärden utifrån enbart sort och mängd. Om en dom innefattat en gärning som avsett befattning med flera olika preparat har domen dock tagits med om befattningen med ett av preparaten varit av helt avgörande betydelse för bedömningen av straffvärdet och övrig befattning alltså inte kan tänkas ha påverkat straffvärdet mer än ytterst marginellt (exempelvis samtidigt innehav av 2 kg amfetamin och 10 gram cannabis).
- Domar som avsett *ett brott*, eftersom det vid flerfaldig brottslighet är svårt att utkristallisera straffvärdet av vart och ett av brotten då det råder viss osäkerhet om hur en domstol gått till väga då den kommit fram till den samlade brottslighetens straffvärde. Dock har domar som inneburit att den tilltalade för befattning med samma narkotika dömts för såväl narkotikabrott som narkotikasmuggling tagits med. Vidare har, om domstolen öppet har redovisat vilket straffvärde den bedömt att ett visst brott har haft, den domen tagits med. Slutligen har domar som visserligen har avsett flera brott tagits med om straffvärdet av ett visst brott har varit helt utslagsgivande för straffvärdebedömningen och övriga gärningar inte kan antas ha påverkat den samlade brottslighetens straffvärde (exempelvis om den tilltalade samtidigt dömts för grovt narkotikabrott och några ringa narkotikabrott eller några olovliga körningar av normalgraden). I sammanhanget bör dock framhållas att vad som anses utgöra ett respektive flera brott inte är en självklar fråga och att domstolarna inte alltid klart redogjort för om de ansett ett visst förfarande utgöra ett eller flera brott.
- Domar som avsett *fullbordade* brott och där den tilltalade dömts som *gärningsman* (försöksbrott och medhjälpsbrott är alltså inte medtagna).

Redovisningen avser vilket *straffvärde* som domstolen har kommit fram till att det aktuella brottet har. Uppgift om vilken påföljd som dömts ut finns alltså inte med. Det kan emellertid nämnas att annan påföljd än fängelse dömts ut endast i ett fåtal av de redovisade fallen. Om domstolen inte uttryckligen angett vilket straffvärde den ansett att det aktuella brottet har, men inte redovisat några omständigheter av betydelse för straffmätningen, har vi utgått från att den fängelsepåföljd som dömts ut eller (vid frivårds- påföljd i kombination med samhällstjänst eller s.k. kontraktsvård) det alternativstraff som angetts i domslutet, motsvarat straffvärdet. I några fall har det varit fråga om gärningsmän under 21 år. Om domstolen då enbart angett straffmätningens värde (dvs. värdet efter straffreducering för ungdom), har vi utgått ifrån att domstolen gjort reduktionen enligt den modell som vanligtvis tillämpas för straffreducering av fängelse för ungdomar (se bl.a. Borgeke, *Att bestämma påföljd för brott*, andra uppl. 2012, s. 219) och angett straffvärdet utifrån detta.

Om en dom har avsett *flera tilltalade* redovisas de tilltalade som varit möjliga att ta med mot bakgrund av de utgångspunkter som angetts tidigare (dvs. att det varit fråga om ett preparat och ett brott, etc.). Om flera tilltalade i en och samma dom varit möjliga att ta med, redovisas domstolens bedömning av straffvärdet av den brottslighet som var och en av de tilltalade gjort sig skyldig till.

Domar som endast avsett *ringa narkotikabrott* eller *ringa narkotikasmuggling* har inte tagits med.

I de fall då hovrätten enbart anfört att den inte gjort några andra bedömningar än tingsrätten i fråga om rubricering och straffvärde, men inte själv lyft fram vilka omständigheter som varit av betydelse vid bedömningen, har de omständigheter som *tingsrätten* har lyft fram vid sin bedömning tagits med i redovisningen i bilaga 4.

I sammanhanget bör framhållas att en summarisk redovisning av en dom inte fullt ut ger domen rättvisa och att de omständigheter en domstol redovisar vara av betydelse för bedömningen av rubricering och straffvärde mer eller mindre outtalat inkluderar vad domstolen tidigare i domen ofta utförligt redovisat om vad som framkommit om gärningen. Omständigheten att den tilltalade haft "en aktiv och central roll" kan alltså i två olika domar, mot bakgrund av vad domstolen tidigare redovisat om gärningen, i viss mån ha olika betydelse och olika stor påverkan på straffvärdet.

Trots att redovisningen alltså är summarisk ger den en bild av i vilken utsträckning straffskalan för narkotikabrott och narkotika-

smugglingsbrott utnyttjas, vilka omständigheter förutom sort och mängd som beaktas vid bedömningen av rubricering och straffvärde, och i vilken utsträckning det slutliga straffvärdet – då andra omständigheter än sort och mängd beaktats – avviker från de riktlinjer för straffvärdet utifrån en bedömning baserad enbart på sort och mängd som för närvarande används. Eftersom påföljderna i narkotikamål tidigare bestämdes tämligen schablonmässigt och i princip grundades på värden angivna i tabeller utifrån narkotikans sort och mängd ger redovisningen också – om en jämförelse görs mellan det straffvärde som domstolen angett för ett visst brott avseende befattning med en viss mängd av en viss sorts narkotika med det tabellstraffvärde som angavs för motsvarande befattning i de tabeller som tillämpades av domstolarna fram till juni 2011 – en indikation på hur rättstillämpningen har utvecklats sedan juni 2011.

I betänkandets *bilaga 4* finns en redovisning av samtliga hovrättsdomar under 2013 som uppfyllt de kriterier som vi tidigare angett att vi ställt upp. Förutom vilken sort (cannabis, amfetamin, kokain eller heroin) och mängd narkotika det varit fråga om redovisas där vilken typ av *befattning* det varit fråga om, hur brottet har *rubricerats*, vilket straffvärde det ansetts ha haft och vilka *omständigheter*, vid sidan av sort och mängd narkotika, som domstolen har beaktat vid bedömningen av rubricering och straffvärde. För att öka förståelsen för vad domstolen avsett med hänvisningen till en viss omständighet har i en del av fallen kortfattat nämnts vad gärningen har bestått i.

I diagrammen i det följande visas hur det straffvärde som domstolarna i de domar som finns upptagna i *bilaga 4* angett för ett visst brott avseende befattning med viss mängd cannabis, amfetamin, kokain respektive heroin förhåller sig till det straffvärde som anges för befattning med motsvarande mängd i dels fjärde upplagan, dels femte upplagan av *Studier rörande Påföljdspraxis m.m.* Det straffvärde som anges i den fjärde upplagan av boken benämns därvid ”Tabellvärde 2009” och det straffvärde som anges i den femte upplagan ”Riktvärde 2013”. Som nämnts i avsnitt 4.3.1 finns dessa tabell- och riktvärden vidare bifogade betänkandet som *bilaga 2* och *3*.

I sammanhanget måste påpekas att det beträffande riktvärdet för 2013 är något oegentligt att ange det i formen av ett diagram. Riktvärdena för 2013 finns inte, till skillnad från tabellvärdena för 2009, i diagram utan enbart i tabeller med *vissa* värden (mängd och straffvärde i månader eller år) angivna. Avsikten bakom detta är bl.a. att ett diagram kan ge intryck av en exakthet vid straffvärde-

bedömningen som Högsta domstolen i avgörandena från juni 2011 och därefter inte kan sägas ha ställt sig bakom.⁹ I syfte att kunna se hur domstolarnas slutliga bedömning av straffvärdet (då även andra faktorer än sort och mängd beaktats) förhåller sig till riktvärdena utifrån en bedömning baserad enbart på sort och mängd är riktvärdet för 2013 trots detta upptaget i diagramform. Detta innebär dock att i några fall kan det se ut som att det slutliga straffvärde som en domstol kommit fram till i ett visst fall avseende befattning med viss mängd avviker från riktvärdet för 2013 avseende befattning med motsvarande mängd, trots att det egentligen inte gör det. För att markera att riktvärdet för 2013 i själva verket inte är avsett att läsas som en ”fast” kurva är linjen som avser riktvärdet streckad i diagrammen.

Vidare bör erinras om att när det gäller riktvärdet för 2013 stannar det för cannabis på 40 kg/fyra år och sex månader, för amfetamin på 5 kg/fem år, för kokain på 1,4 kg/fem år och sex månader och för heroin på 700 gram/fem år och sex månader, eftersom den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse har ansetts gå vid dessa värden.

I det första diagrammet för varje preparat är *samtliga* de domar avseende preparatet som finns upptagna i bilaga 4 medtagna. Eftersom dels ett antal domar av varje slags preparat (detta gäller främst cannabis och amfetamin) har avsett ungefär samma mängd, dels domarna omfattar alltifrån små mängder narkotika (mängdgränsen mellan ringa brott och brott av normalgraden) till synnerligen stora mängder (flera hundra kg) har, i syfte att göra det lättare att utläsa hur det av domstolen bestämda straffvärdet förhåller sig till tabellvärde och riktvärde, i det andra diagrammet för varje preparat tagits upp domar avseende befattning *upp till viss mängd* av preparatet. För cannabis, amfetamin och kokain finns vidare ett tredje diagram och för amfetamin även ett fjärde diagram avseende befattning upp till vissa ännu mindre mängder. Eftersom domarna från bilaga 4 ställts upp i punktdiagramform innebär det att det bakom en punkt i diagrammet kan finnas en eller flera domar (eller avgöranden mot flera olika personer i samma dom) som avsett samma sort och ungefär samma mängd narkotika om straffvärdet ansetts vara ungefär detsamma.

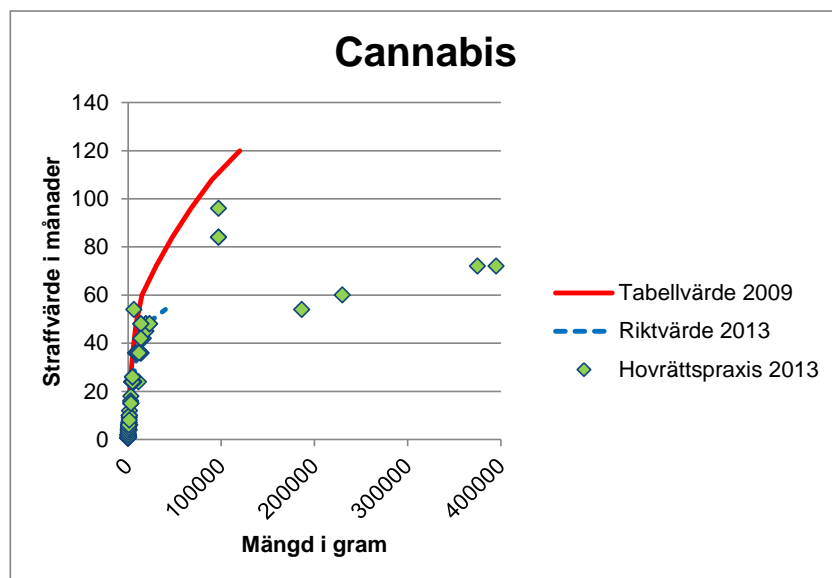
⁹ Se Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte uppl. 2013, s. 926.

4.4.2 Domar avseende cannabis

Av diagrammen nedan kan utläsas hur domstolarnas bestämning av det slutliga straffvärdet i domar gällande cannabis förhåller sig till riktvärdet för 2013 respektive tabellvärdet för 2009 avseende befattning med motsvarande mängd cannabis.

I *diagram 1* finns samtliga cannabisdomar med (totalt 68 stycken¹⁰). Diagram 1 omfattar därmed domar som avsett från 30 gram upp till 395 kg cannabis. Mot den bakgrunden framgår värdena i diagram 1 tydligast för domar som avsett cirka 100 kg cannabis eller mer. Domarna som avsett mindre mängder cannabis än så återkommer emellertid i *diagram 2* vilket avser mängder upp till 30 kg cannabis. I detta diagram framgår tydligast värdena för de domar som avsett mellan 5 och 30 kg cannabis. I *diagram 3* finns särskilt redovisat domar som avsett upp till 5 kg cannabis. Av diagram 3 framgår därför tydligast värdena för domar som avsett mindre mängder cannabis.

Diagram 1 Befattning med cannabis – samtliga domar

¹⁰ Som angetts i avsnitt 4.4.1 redovisas emellertid, om en dom avsett flera tilltalade, var och en av de tilltalade som varit möjliga att ta med separat.

Den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse anges i riktvärdena för 2013 avseende cannabis vara cirka fyra år och sex månader (motsvarande minst cirka 40 kg). De sex markeringar för domar som tydligast går att urskilja i diagram 1 och där straffvärdet bedömts vara fyra år och sex månader eller däröver har, som framgår, avsett stora mängder cannabis. Två av dem har avsett nästan 400 kg cannabis, men har ändå bedömts ha ett lägre straffvärde än två av de andra fallen som avsett hantering av närmare 100 kg cannabis.

Båda ”400 kilos-domarna” gällde kurirer som fört in narkotikan till Sverige. Vid bedömningen av straffvärdet konstaterade hovrätten i ena fallet att det rört sig om en ”synnerligen stor mängd” cannabis. Narkotikapartiets mycket höga värde indikerade, enligt hovrätten, att det rört sig om ett led i en omfattande och systematiskt organiserad verksamhet. Införseln skulle, anförde hovrätten, om den lyckats, varit av sådan omfattning att den kunde ha bidragit till att sprida missbruk här i landet.¹¹ I det andra fallet konstaterade hovrätten att den tilltalade, bl.a. mot bakgrund av den stora mängden narkotika och sättet som den var förpackad på, förstått att han deltagit i en internationell, yrkesmässig och organiserad brottslighet, att brottsligheten varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika och att en försäljning av narkotikan skulle ha gett en betydande vinst.¹²

De två markeringarna som avser befattning med närmare 100 kg cannabis kommer från samma dom. I målet var fråga om fyra tilltalade (varav tre stycken har varit möjliga att ta med i sammanställningen) som i olika utsträckning medverkat till smuggling av cannabis från Nederländerna till Sverige och vidare transport av cannabisen inom Sverige. När det gällde den tilltalad vars brottslighet bedömdes ha det högsta straffvärdet, anförde hovrätten vid straffvärdebedömningen att narkotikan inte varit avsedd för eget bruk, att den tilltalade hade haft en mycket viktig roll i planeringen och genomförandet av smuglingen och att han varit den avgörande länken mellan leverantören i Nederländerna och mottagaren i Sverige. Han hade, enligt hovrätten, haft en mer central och framträdande roll i narkotikahandlingen än övriga tilltalade. Straffvärdet av två av de övrigas brottslighet bedömdes vara lägre mot

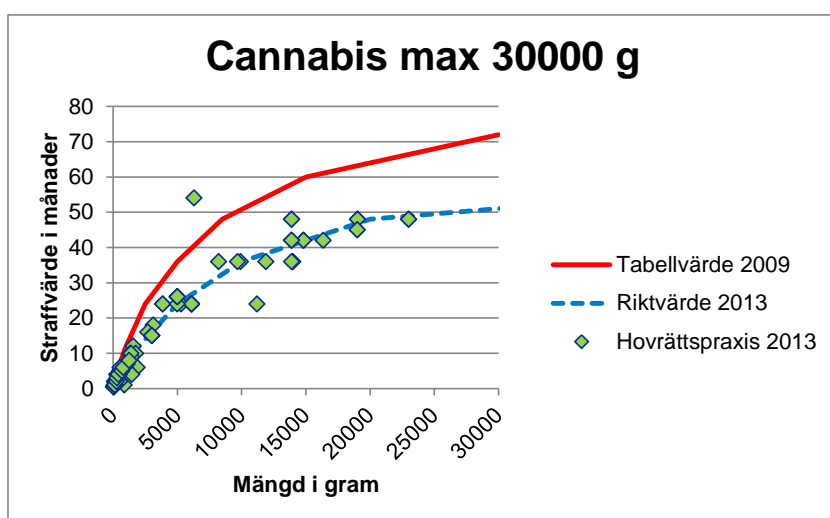
¹¹ Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 27 augusti 2013 i mål B 1713-13 i bilaga 4.

¹² Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 29 augusti 2013 i mål B 1913-13 i bilaga 4.

bakgrund av att de haft mindre framträdande roller i narkotika-hanteringen.¹³

De två övriga markeringarna avser båda kurirer. I det ena fallet rörde det sig om smuggling av drygt 186 kg cannabis. Vid straffvärdebedömningen anförde hovrätten att det vid sidan av sort och mängd inte framkommit några betydelsefulla omständigheter.¹⁴ I det andra fallet rörde det sig om smuggling av 230 kg cannabis. Vid bedömningen av straffvärdet, vilket bedömdes vara sex månader högre än i det föregående fallet, anförde hovrätten att det rörde sig om en mycket stor mängd cannabis, att det stod klart att smuglingen utgjort ett led i en internationellt organiserad verksamhet av stor omfattning och att den tilltalade hade varit införstådd med att han agerade inom ramen för en verksamhet av detta slag.¹⁵

Diagram 2 Befattning med upp till 30 kg cannabis

De två domar som i diagram 2 ligger lägst i straffvärdehänseende vid en jämförelse med vad straffvärdet för motsvarande mängd enligt riktvärdet för 2013 anses vara (omfattande drygt 11 respektive knappt 14 kg cannabis), är domar som avsett framställning av cannabis och där THC-halten varit låg och det funnits viss osäkerhet om hur mycket av den beslagtagna mängden som kunnat an-

¹³ Se Svea hovrätts dom den 11 oktober 2013 i mål B 7471-13 i bilaga 4.

¹⁴ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 29 november 2013 i mål B 4369-13 i bilaga 4.

¹⁵ Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 21 november 2013 i mål B 1751-10 i bilaga 4.

vändas för missbruk.¹⁶ Även någon av de övriga domarna där straffvärdet bedömts vara något lägre än vad riktvärdet anger för befattning med motsvarande mängd avser framställning av cannabis och där osäkerhet funnits om THC-halten.¹⁷

Av diagram 2 framgår att en dom ligger avsevärt högre i straffvärdehänseende än såväl riktvärdet för 2013 som tabellvärdet för 2009 anger för befattning med motsvarande mängd. Domen avsåg hantering av drygt 6 kg cannabis. I domen konstaterade hovrätten att det fanns ett flertal omständigheter utöver narkotikans sort och mängd som påverkade straffvärdet i försvarande riktning. Hovrätten fäste därvid särskilt avseende vid att den tilltalade använt sig av ett sofistikerat försäljningssätt genom att narkotikan sålts via en webbplats där köparnas och säljarnas identiteter var dolda och betalningar kunnat göras anonymt samt att narkotikan sålts till vem som helst och alltså även kunnat säljas till ungdomar. Narkotikahandlingen fick därför, enligt hovrätten, anses vara av särskilt farlig och hänsynslös art. Hovrätten beaktade även som försvarande att det rört sig om en omfattande och välorganiserad handel, att den tilltalade inte själv missbrukade narkotika, att handeln bedrivits i vinstsyfte och att den tilltalade hade planerat för en fortsatt och utvidgad handel med narkotika.¹⁸

Ytterligare en markering ligger i diagram 2 straffvärdemässigt en bit över vad riktvärdet för 2013 anger som straffvärde för befattning med motsvarande mängd cannabis och ungefär mellan riktvärdet för 2013 och tabellvärdet för 2009. Markeringen avser två av fem tilltalade i en dom avseende bl.a. smuggling och innehav av närmare 14 kg cannabis. Vid bedömningen av straffvärdet för dessa två tilltalade anförde hovrätten att de varit initiativtagare till smugglingen och haft de ledande rollerna i den hantering av narkotika som omfattats av åtalet. Av betydelse var vidare, enligt hovrätten, att deras mål med narkotikahandeln hade varit att tjäna pengar och att denna inte hade haft något samband med eget missbruk. Straffvärdet av två av de övriga tilltalades brottslighet bedömdes, mot bakgrund av att de haft mer begränsade roller än de två först nämnda,

¹⁶ Se Hovrättens för Nedre Norrland dom den 26 september 2003 i mål B 949-13 och Göta hovrätts dom den 28 juni 2013 i mål B 1150-13 i bilaga 4.

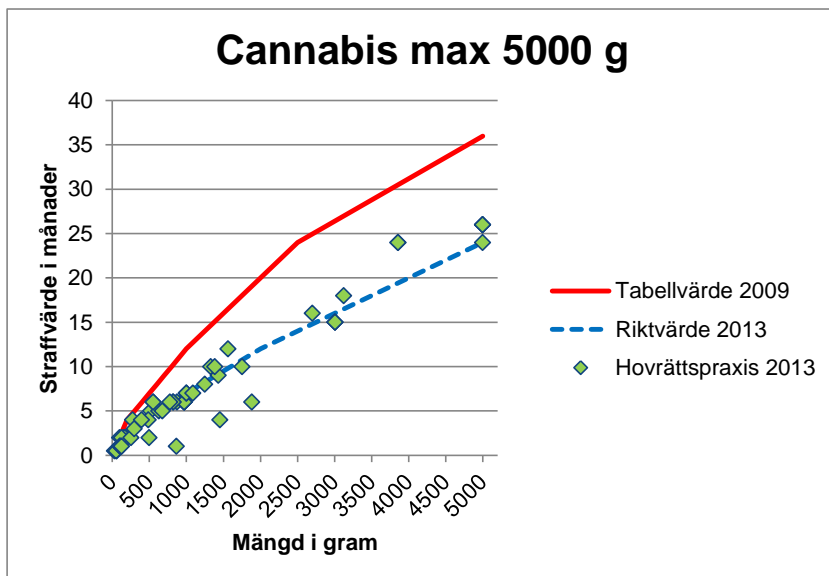
¹⁷ Se Göta hovrätts dom den 23 april 2013 i mål 350-13 i bilaga 4.

¹⁸ Se Svea hovrätts dom den 25 juni 2013 i mål B 4203-13 i bilaga 4. Den tilltalade hade hanterat olika mängder cannabis vid skilda tillfällen. Det ansågs utrett att han sammanlagt sålt 2,4 kg cannabis (400 försäljningar à 5–6 gram), köpt och smugglat in 1,7 kg cannabis från Danmark, framställt och innehaft 100 gram marijuana, överlätit eller försökt överläta drygt 100 gram cannabis och innehaft 2 kg cannabis. Hovrätten lade ihop mängderna, utgick från en hantering om 6,3 kg cannabis och synes ha bedömt det vara ett brott.

vara något lägre och i linje med vad som följer av riktvärdet för 2013. Den femte av de tilltalade hade enbart haft ett rent transport-uppdrag inom Sverige och straffvärdet för hans brottslighet bedömdes därför vara ännu något lägre.¹⁹

Diagram 3 Befattning med upp till 5 kg cannabis

I diagram 3 finns fyra markeringar som utmärker sig genom att de ligger relativt långt under det straffvärde som anges för befattning med motsvarande mängd enligt riktvärdet för 2013. Samtliga dessa domar har avsett framställning av cannabis och vid bedömningen av straffvärdet har beaktats att THC-halten varit låg alternativt att det funnits osäkerhet om hur mycket av den beslagtagna mängden som kunnat användas för missbruk.²⁰

En dom avseende befattning med drygt 1 500 gram cannabis ligger i diagram 3 straffvärdemässigt en bit över vad riktvärdet för 2013 anger som straffvärde för befattning med motsvarande mängd cannabis. Vid bedömningen av straffvärdet beaktade hovrätten att den tilltalade, utan känt samband med eget missbruk, spelat en

¹⁹ Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 28 februari 2003 i mål B 3413-12 i bilaga 4.

²⁰ Se Göta hovrätts domar den 9 april 2013 i mål B 3362-12 (498 gram) och den 17 juni 2013 i mål B 330-13 (1 884,65 gram) samt Hovrättens över Skåne och Blekinge domar den 17 januari 2013 i mål B 1522-12 (865 gram) och den 29 januari 2013 i mål B 1849-12 (1 451 gram) i bilaga 4.

aktiv och central roll genom att i överlåtelsesyfte tillhandahålla cannabis av hög kvalitet (THC-halt på 19 respektive 23 procent) till en medtilltalad.²¹

Den dom avseende befattning med knappt 4 kg cannabis som vidare ligger lite över riktvärdet för 2013 avser två tilltalade i samma dom som dömdes för att tillsammans och i samråd ha förvärvat, transporterat och innehaft den aktuella mängden i överlåtelsesyfte. Hovrätten dömde båda för grovt narkotikabrott. I rubricerings- och straffvärdefrågan beaktade hovrätten, förutom att det var fråga om en relativt ansenlig mängd narkotika som i missbrukarledet representerade stora belopp, att det inte syntes vara fråga om en engångsföreteelse utan att de tilltalades handlande utgjort led i en större verksamhet samt att narkotikan uppenbarligen varit avsedd för vidareförsäljning och att syftet med befattningen således hade varit att berika de tilltalade.²²

4.4.3 Domar avseende amfetamin

Av diagrammen nedan kan utläsas hur domstolarnas bestämning av det slutliga straffvärdet i domar gällande amfetamin förhåller sig till riktvärdet för 2013 respektive tabellvärdet för 2009 avseende befattning med motsvarande mängd amfetamin. I *diagram 4* finns samtliga amfetamindomar med (totalt 33 stycken²³). Diagram 4 omfattar därmed domar som avsett från 5 gram upp till 155 kg amfetamin. Mot den bakgrunden framgår av diagram 4 i princip enbart värdena för den dom som avsåg 155 kg amfetamin. Domar upp till 20 kg amfetamin finns emellertid redovisade i *diagram 5*. Av diagram 5 framgår därvid tydligt värdena för de domar som avsett mängder mellan 5 och 20 kg amfetamin. I *diagram 6* finns särskilt redovisat domar som avsett upp till 5 kg amfetamin. Av diagram 6 framgår därför tydligast värdena för domar som avsett mellan 1 och 5 kg amfetamin. *Diagram 7* visar domar som avsett upp till 1 kg amfetamin, varför värdena för domar avseende de minsta mängderna tydligast syns i detta diagram.

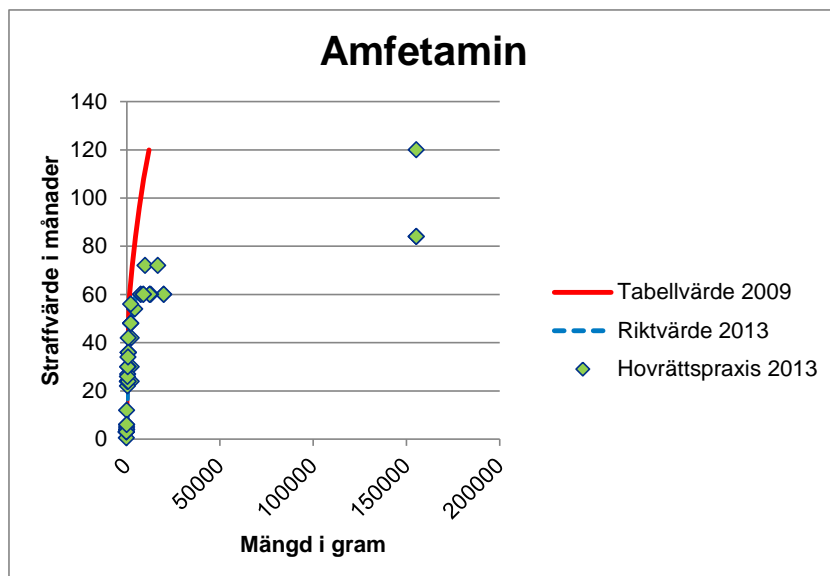
---

²¹ Se Hovrättens för Övre Norrland dom den 5 mars 2013 i mål B 93-13 i bilaga 4.

²² Se Göta hovrätts dom den 24 juli 2013 i mål B 1617-13 i bilaga 4.

²³ Som angetts i avsnitt 4.4.1 redovisas emellertid, om en dom avsett flera tilltalade, var och en av de tilltalade som varit möjliga att ta med separat.

Diagram 4 Befattning med amfetamin – samtliga domar

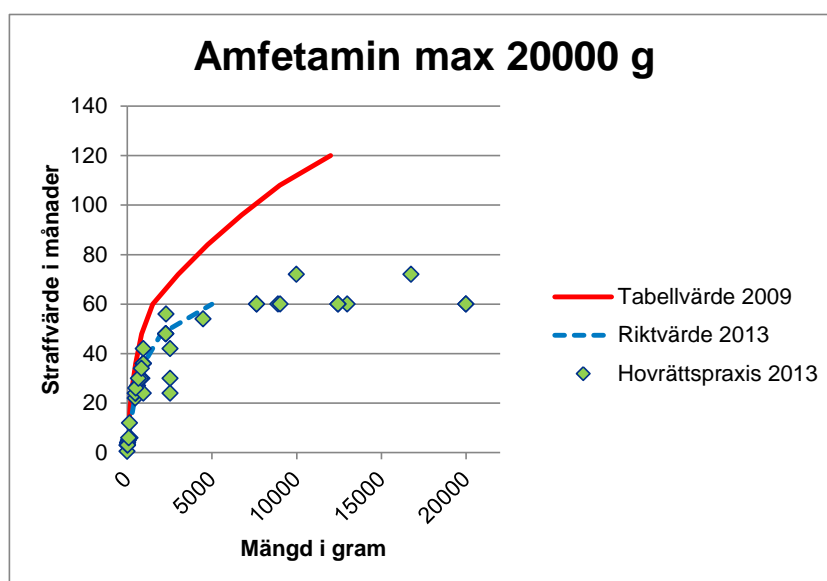

I diagram 4 finns två markeringar avseende befattning med drygt 155 kg amfetamin. Markeringarna avser tre tilltalade i samma dom.²⁴ För en av de tilltalade bedömdes straffvärdet motsvara tio års fängelse. Denne dömdes för att ha förvärvat det stora narkotikapartiet utomlands och för att ha smugglat in det till Sverige. Han dömdes vidare för att ha försökt överlåta knappt 2 kg av narkotikapartiet i Sverige. Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten att den hanterade mängden narkotika varit synnerligen stor (partiet motsvarade 1,5 miljon missbruksdoser), att narkotikapartiets höga värde tydde på att det rörde sig om ett led i en omfattande och systematiskt internationellt organiserad verksamhet, att den nu aktuella tilltalade hade intagit en central ställning i organisationen, och att införseln – om den hade lyckats – skulle ha bidragit till att sprida missbruk i landet. För de övriga två tilltalade bedömdes straffvärdet motsvara sju års fängelse. Avseende båda dessa konstaterade hovrätten att de varit medvetna om att den stora mängden narkotika skulle ha bidragit till att sprida missbruk i landet om införseln lyckats. Den ena av dessa hade i Holland lastat och gömt narkotikan i annan last, därefter transporterat narkotikan i kartonger i lastbil till Helsingborg, där han var med och lastade över kartongerna

²⁴ Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 9 oktober 2013 i mål B 2033-13 i bilaga 4.

från lastbilen till en medtilltalads taxibil. Vid bedömningen av straffvärdet för hans del konstaterade hovrätten att han inte enbart haft rollen som underordnad kurir. Den andre av dessa båda tilltalade dömdes för att tillsammans med en annan medtilltalad i Helsingborg ha lastat över kartongerna med amfetamin från lastbilen som förde narkotikan in i Sverige till sin taxibil, varefter han transporterat hela partiet till sin bostad i Helsingborg där han förvarat det fram till polisens tillslag några dagar senare. Han hade vidare transporterat del av partiet (de knappt 2 kg som var avsedda att överlämnas) från Helsingborg viss väg mot Malmö.

Diagram 5 Befattning med upp till 20 kg amfetamin

Den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse anges i riktvärdena för 2013 avseende amfetamin vara cirka fem år (motsvarande minst 5 kg). Av diagram 5 framgår att straffvärdet för befattning med betydligt större mängder än 5 kg i flera domar i enlighet med detta inte ansetts vara högre än cirka fem års fängelse. I de två domar (det rör sig här om olika domar och inte två medtilltalade i samma dom) där befattningen rört cirka 13 kg amfetamin och straffvärdet ansetts vara fem års fängelse har det handlat om ”rena”

kurirer som transporterat narkotikan in i Sverige.²⁵ I den dom som rörde befattning med 20 kg amfetamin och där straffvärdet för de båda tilltalade även där ansågs vara fem års fängelse hade enligt domen inga andra omständigheter framkommit än att de båda tilltalade ”under perioden slutet av november till början av december 2012” förvarat narkotikan i ett vindsförråd.²⁶

Som framgår av diagram 5 har i två fall straffvärdet ansetts vara högre än ”taket” för mängdrekvisitets betydelse.

I den dom i diagrammet som avser hantering av cirka 10 kg amfetamin, hade den tilltalade tagit emot narkotikan och förvarat den i en ryggsäck med avsikt att transportera narkotikan med tåg från Varberg till Göteborg. Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten att den tilltalade hade haft full insikt i vad han gjorde, att den stora mängden narkotika uteslöt annat än att det varit fråga om yrkesmässig hantering, att den tilltalades transport av narkotikan varit ett nödvändigt led i distributionen av densamma och att hans hantering av narkotikan inte hade haft samband med eget missbruk.²⁷

Den dom i diagrammet som avser hantering av närmare 17 kg amfetamin gällde transport av narkotika från Lettland till Sverige. (Till synes en ren kurir som haft narkotikan gömd i ett reservhjul i bagageutrymmet på sin bil.) Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten att den tilltalade, genom att ha transporterat narkotikan, varit delaktig i en organiserad och mycket allvarlig narkotikabrottslighet av internationell karaktär, att han inte kunde anses ha haft en passiv eller helt okvalificerad roll i organisationen, att hans agerande hade kunnat leda till en omfattande spridning av narkotika och att det inte hade framkommit några omständigheter runt hans person eller agerande som skulle kunna ses som förmildrande vid bestämmandet av straffvärdet.²⁸

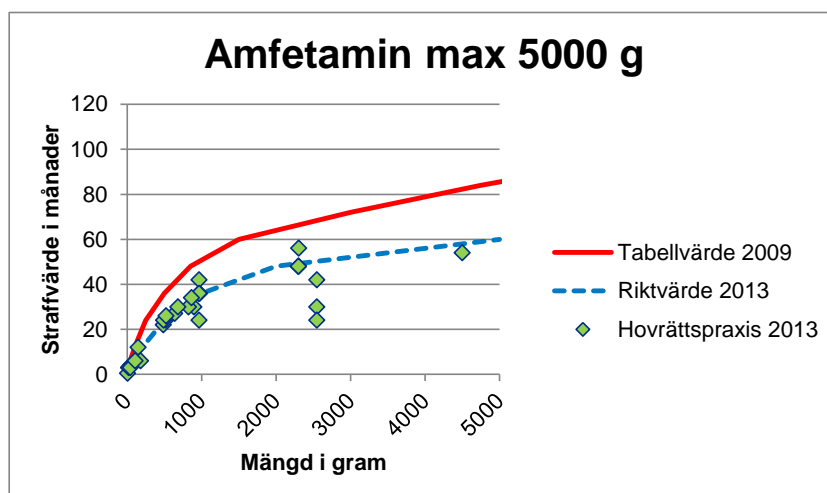
²⁵ Se Svea hovrätts dom den 30 augusti 2013 i mål B 7155-13 och samma hovrätts dom den 28 augusti 2013 i mål B 6523-13 i bilaga 4.

²⁶ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 6 maj 2013 i mål B 2046-13 i bilaga 4.

²⁷ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 8 juli 2013 i mål B 2674-13 och B 3040-13 i bilaga 4.

²⁸ Se Svea hovrätts dom den 7 maj 2013 i mål B 3126-13 i bilaga 4.

Diagram 6 Befattning med upp till 5 kg amfetamin

Av diagram 6 framgår att domstolarna i några fall bedömt det slutliga straffvärdet vara lägre än vad som följer av riktvärdet för 2013 avseende befattning med motsvarande mängd amfetamin.

De tre markeringarna för mängden drygt 2 500 gram avser avgöranden mot tre tilltalade i samma dom som medverkat på olika sätt. Det aktuella amfetaminpartiet var i det fallet av låg, men inte extremt låg, renhetsgrad (åtta procent). Den låga renhetsgraden tilläts påverka straffvärdet i mildrande riktning. Den tilltalade, vars brottslighet bedömdes ha det högsta straffvärdet, dömdes för innehav och försök till överlåtelse. Vid bedömningen av straffvärdet för hans del anförde hovrätten att han haft en central roll i den aktuella narkotikaaffären. Den tilltalade, vars brottslighet bedömdes ha det näst högsta straffvärdet, hade agerat som kurir i den narkotikaaffär som var tänkt att genomföras och hade transporterat narkotikan mellan Västerås och Umeå. Vid straffvärdebedömningen för hans del uttalade hovrätten att hans roll varit tämligen viktig i sammanhanget men att det inte fanns något som tydde på att han tagit egna initiativ utan endast agerat utifrån givna instruktioner. Den tilltalade, vars brottslighet, bedömdes ha det lägsta straffvärdet, dömdes för att ha befordrat vederlag för del av narkotikapartiet och för att ha transporterat narkotikan. Vid bedömningen av straffvärdet

för hans brottslighet anförde hovrätten att hans delaktighet i narkotikaaffären varit av mindre omfattning än de övrigas.²⁹

Den dom i diagram 6 som avser befattning med 4 500 gram amfetamin och i diagrammet ser ut att ligga något under riktvärdet för 2013 kan nog egentligen inte sägas göra det med hänsyn till att riktvärdet för 2013 inte är avsett att vara uppställt i diagramform. De riktvärden för 2013 som finns för befattning med så stora mängder amfetamin som domen avser är ett straffvärde om fyra år avseende befattning med 2 000 gram och fem år avseende befattning med 5 000 gram. Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten i domen att utredningen inte gav stöd för annat än att den tilltalade agerat som kurir och att det inte framkommit några särskilt försvårande eller förmildrande omständigheter vid gärningen.³⁰

I den dom avseende befattning med drygt 2 300 gram som i diagrammet ligger lite över riktvärdet för 2013 dömdes den tilltalade för att ha innehaft och förpackat narkotikan. Vid bedömningen av straffvärdet konstaterade hovrätten att narkotikan i allt väsentligt varit avsedd att säljas i större eller mindre partier och att den tilltalade hade varit ett led i den verksamheten. Det var visserligen, enligt hovrätten, inte klarlagt att den tilltalade hade haft någon framträdande ställning i sammanhanget men hans inblandning hade i och med att han förpackat om narkotikan varit annan än passiv och okvalificerad.³¹

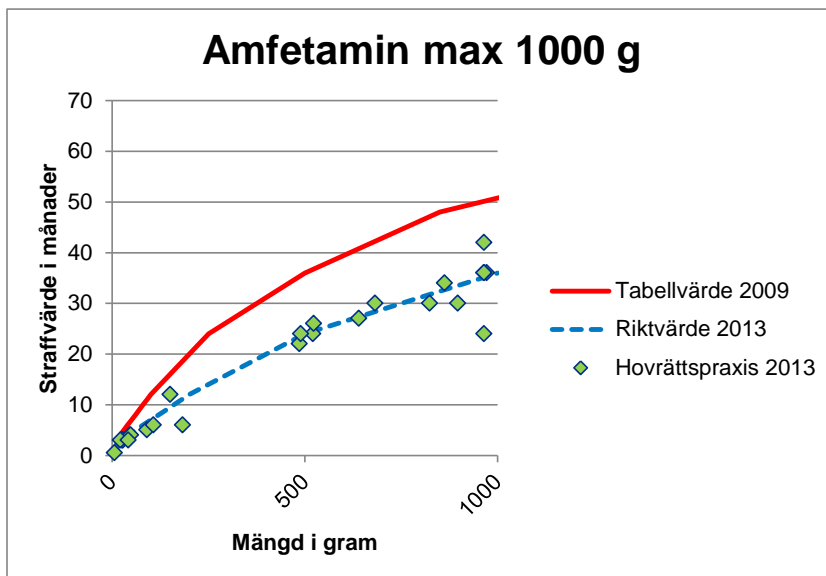
---

²⁹ Se Hovrättens för Nedre Norrland dom den 29 april 2013 i mål B 160-13 i bilaga 4.

³⁰ Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 17 juli 2013 i mål B 1549-13 i bilaga 4.

³¹ Se Göta hovrätts dom den 12 juli 2013 i mål B 1558-13 i bilaga 4.

Diagram 7 Befattning med upp till 1 kg amfetamin

I diagram 7 finns tre markeringar avseende befattning med 965 gram amfetamin, varav en ligger något under, en ligger i princip i linje med och en ligger något över riktvärdet för 2013. Markeringarna avser tre olika tilltalade i samma dom.³² Den tilltalad vars brottslighet bedömdes ha det högsta straffvärdet hade förvärvat narkotikan i överlåtelsesyfte. Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten att den tilltalade varit drivande i narkotikaaffären. Den tilltalad vars brottslighet bedömdes ha ett straffvärde i linje med vad som följer av riktvärdet för 2013 hade mottagit, innehaft och transporterat narkotikan för annans räkning. Den tilltalad vars brottslighet bedömdes ha ett straffvärde under riktvärdet för 2013 hade förmedlat kontakt mellan säljaren och köparen av narkotikan, vilket varit ägnat att främja narkotikahandeln. Vid bedömningen av straffvärdet för hans del anförde hovrätten att hans roll varit mindre framträdande. I målet fanns vidare en fjärde tilltalad, vilket var den person som överlätit narkotikan. För hans del ansåg hovrätten att straffvärdet översteg tre års fängelse eftersom han haft, eller i vart fall avsett att ha, ekonomiskt utbyte av brottet.³³

³² Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 26 juli 2013 i mål B 2955-13 i bilaga 4.

³³ Tingsrätten hade dock dömt till tre års fängelse och enbart den tilltalade och inte åklagaren hade överklagat domen.

Av diagrammet framgår vidare att straffvärdet för befattning med 150 gram amfetamin i ett fall bedömts ligga en bit över riktvärdet för 2013. I det fallet hade den tilltalades brottslighet innefattat åtminstone tio överlåtelse om totalt cirka 40 gram amfetamin av det större partiet om 150 gram. Syftet bakom försäljningen var att ge den tilltalade inkomst och syftet var vidare fortsatt försäljning. Brottsligheten hade koppling till den tilltalades eget missbruk och försäljningen hade enbart riktat sig till vänner och bekanta. Enligt domstolen hade befattningen därmed inte utgjort led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt.³⁴

I diagrammet finns en markering avseende befattning med närmare 200 gram amfetamin som ligger relativt långt under riktvärdet för 2013. Markeringen avser en dom där den tilltalade enbart förvarat narkotikan under kortare tid (omkring 30 minuter) för en annan persons räkning.³⁵

Den dom i diagrammet som avser knappt 900 gram amfetamin och som ger intryck av att ligga en bit under riktvärdet för 2013 gör det möjligtvis inte i realiteten. Som påpekats i avsnitt 4.4.1 är riktvärdet inte avsett att ställas upp i diagramform. För befattning med 500 gram amfetamin anges straffvärdet vara två år och för 1 000 gram tre år och någon linjär tillämpning mellan dessa angivna värden är inte avsedd. Befattningen i domen gällde innehav och transport och straffvärdet bedömdes motsvara två år och sex månader. Några förmildrande eller försvärande omständigheter fanns inte enligt domstolarna.³⁶

4.4.4 Domar avseende kokain

Av diagrammen nedan kan utläsas hur domstolarnas bestämning av det slutliga straffvärdet i domar gällande kokain förhåller sig till riktvärdet för 2013 respektive tabellvärdet för 2009 avseende befattning med motsvarande mängd kokain. I *diagram 8* finns samtliga kokaindomar med (totalt 18 stycken³⁷). Diagram 8 omfattar därmed domar som avsett från 1 gram upp till 200 kg kokain. Mot den bakgrunden framgår av diagram 8 i princip enbart värdena för den dom som avsåg 200 kg kokain. Domar upp till 3 kg kokain

³⁴ Se Göta hovrätts dom den 7 maj 2013 i mål B 715-13 i bilaga 4.

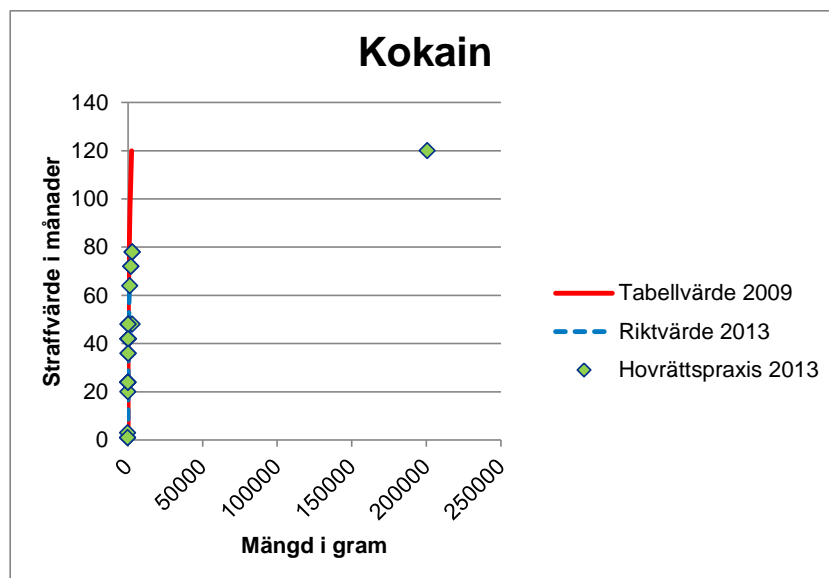
³⁵ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 13 februari 2013 i mål B 4713-12 i bilaga 4.

³⁶ Se Göta hovrätts dom den 24 juli 2013 i mål B 1673-13 i bilaga 4.

³⁷ Som angetts i avsnitt 4.4.1 redovisas emellertid, om en dom avsett flera tilltalade, var och en av de tilltalade som varit möjliga att ta med separat.

finns emellertid redovisade i *diagram 9*. Av diagram 9 framgår därvid tydligt värdena för de domar som avsett mängder mellan 1 och 3 kg kokain. I *diagram 10* finns särskilt redovisat domar som avsett upp till 1 kg kokain. Av diagram 10 framgår därför tydligast värdena för domar som avsett mindre mängder kokain.

Diagram 8 Befattning med kokain – samtliga domar

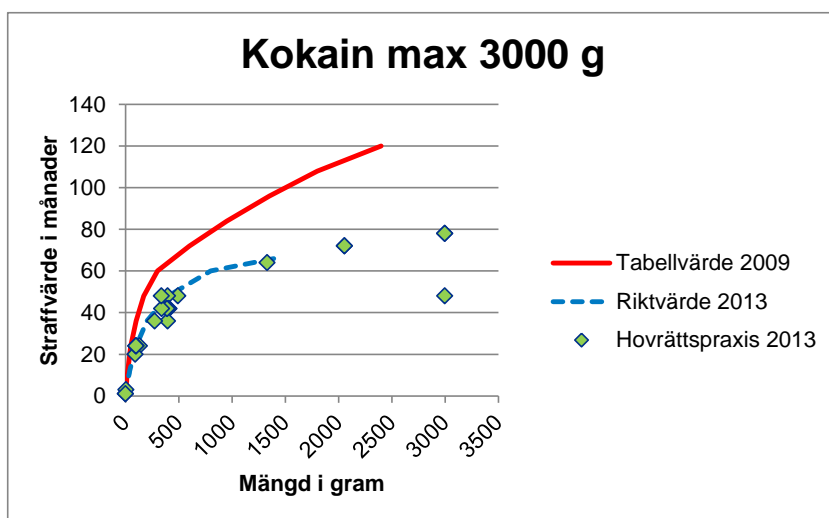

Den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse anges i riktvärdena för 2013 avseende kokain vara cirka fem år och sex månader (motsvarande minst 1 400 gram).

Av diagram 8 framgår att straffvärdet i ett fall avseende befattning med drygt 200 kg kokain bedömts motsvara tio års fängelse. Den tilltalade hade i det fallet låtit smuggla kokainpartiet från Peru till Göteborg i en av tre containrar innehållande en last av bariumsulfat med ett lastfartyg (det var dock inte visat att det var den tilltalade som förvärvat narkotikan i Peru). Han hade därefter förvarat narkotikan i containern i Göteborgs hamn. Avsikten var att narkotikapartiet så småningom skulle nå mottagare i Tyskland. Brotten ansågs som grova då de avsett en särskilt stor mängd narkotika av särskilt farlig art och då gärningarna ingått som ett led i en internationell verksamhet som bedrivits i större omfattning. Vid bedömningen av straffvärdet togs hänsyn till den stora mängden kokain

och vad som framkommit om den tilltalades delaktighet i smugglingen.³⁸

Diagram 9 Befattning med upp till 3 kg kokain

Markeringarna i diagram 9 avseende befattning med 3 kg kokain avser tre olika tilltalade i samma dom. De två tilltalade vars brottslighet bedömdes ha det högsta straffvärdet (ingen skillnad i straffvärdehänseende gjordes mellan dessa båda) hade förvärvat narkotikan i överlåtelsesyfte. Vid bedömningen av straffvärdet beaktades, utöver sorten och mängden narkotika, att de båda intagit framskjutna ställningar i en välorganiserad narkotikahandel som bedrivits i rent ekonomiskt syfte och varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika. Den tredje tilltalade hade tagit emot, förvarat och transporterat narkotikan från Malmö till Göteborg mot ersättning. Vid bedömningen av straffvärdet för hans del beaktades att han inte haft en lika central roll i brottsligheten som de andra två, även om också hans delaktighet varit viktig för brottets genomförande.³⁹

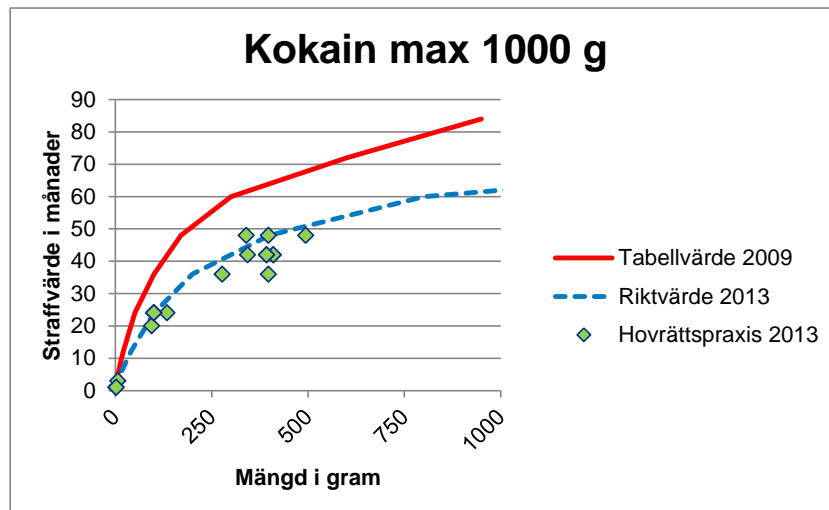
Markeringen avseende befattning med drygt 2 kg kokain avser två tilltalade i samma dom. Dessa båda hade tagit emot cirka 1 kg kokain och bearbetat det så att mängden kommit att fördubblas i syfte att narkotikan skulle få större spridning, vilket av domstolen

³⁸ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 24 september 2013 i mål B 3501-13 i bilaga 4.

³⁹ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 26 september 2013 i mål B 3396-13 i bilaga 4.

beaktades som försvårande. Det saknades utredning om att hanteringen varit ett led i en större organisation och att de båda tilltalade skulle ha haft en viktig roll i en sådan organisation. Straffvärdet bedömdes motsvara sex års fängelse.⁴⁰

Diagram 10 Befattning med upp till 1 kg kokain

Av diagram 10 ser det ut som att det slutliga straffvärdet avseende befattning med kokain i flertalet fall bedömts ligga något under vad riktvärdet för 2013 avseende befattning med motsvarande mängd kokain anger. Skillnaden mellan slutligt straffvärde och riktvärdet för 2013 är dock i de flesta av dessa fall endast skenbar och beror på att riktvärdet inte är avsett att ställas upp i diagramform. De värden som anges i de nya riktvärdena för kokain i intervallet 100–800 gram är således enbart 100 gram (2 år), 200 gram (3 år), 400 gram (4 år) och 800 gram (5 år). Någon linjär tillämpning mellan dessa angivna värden är inte avsedd.

Den dom i diagrammet som ser ut att ligga lägst i straffvärdehänseende i förhållande till riktvärdet 2013 får dock sägas göra det även i realiteten, eftersom den avsåg smuggling av 397 gram kokain. Den tilltalade hade vid ankomsten till Sverige en del av kokainet i sitt underliv och resterande del i sin kropp genom att hon svalt kapslar med kokain. Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten att brottsligheten utifrån ett rent mängdresonemang hade ett

⁴⁰ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 3 december 2013 i mål B 4368-13 i bilaga 4.

straffvärde motsvarande omkring fyra års fängelse. Enligt hovrätten skulle det emellertid beaktas att den tilltalade haft en underordnad roll som kurir, att det inte visats att hon haft någon kännedom om hur brottsligheten var upplagd eller vilken omfattning den haft samt att hon med hänsyn till sin utsatta sociala situation fick anses ha blivit utnyttjad. Vidare ansåg hovrätten att kokainets tämligen låga renhetsgrad (14–16 procent) skulle få visst genomslag vid bedömningen av brottslighetens straffvärde. Straffvärdet ansågs därför motsvara tre års fängelse.⁴¹

Vad avser de två markeringar som ligger något över den nyss nämnda domen (vilka avser två tilltalade i samma dom) framgår av domskälen att hovrätten ansåg att straffvärdet (två kurirer som smugglat in 410 gram kokain) var något högre än det straff (tre år och sex månader) som dömdes ut (hovrätten fann inte skäl att ”frånga tingsrättens bedömning av straffvärdet i sänkande riktning”), men enbart de tilltalade och inte åklagaren hade överklagat.⁴²

Den dom som ligger något över riktvärdet för 2013 avsåg innehav av drygt 339 gram kokain. Narkotikan hade innehaft i avföringsluktande sväljkapslar som innehållit mer kokain än vad som är brukligt i sista säljledet. Detta talade enligt domstolarna för att den tilltalades roll i hanteringen inte varit den avslutande sista länken när narkotikan ska säljas till brukarna utan högre upp i kedjan. Vid bedömningen av straffvärdet beaktades därför att fråga varit om en förhållandevis kvalificerad delaktighet i en verksamhet som hade bedrivits i större omfattning i vinningssyfte.⁴³

4.4.5 Domar avseende heroin

Av diagrammen nedan kan utläsas hur domstolarnas bestämning av det slutliga straffvärdet i domar gällande heroin förhåller sig till riktvärdet för 2013 respektive tabellvärdet för 2009 avseende befattning med motsvarande mängd heroin. I *diagram 11* finns samtliga heroin-domar med (totalt fem stycken). Diagram 11 omfattar därmed domar som avsett från 0,21 upp till knappt 1 000 gram heroin. Mot den bakgrunden framgår i diagram 11 tydligast värdena för den dom som avsåg den största mängden heroin. Domarna avseende mindre

---

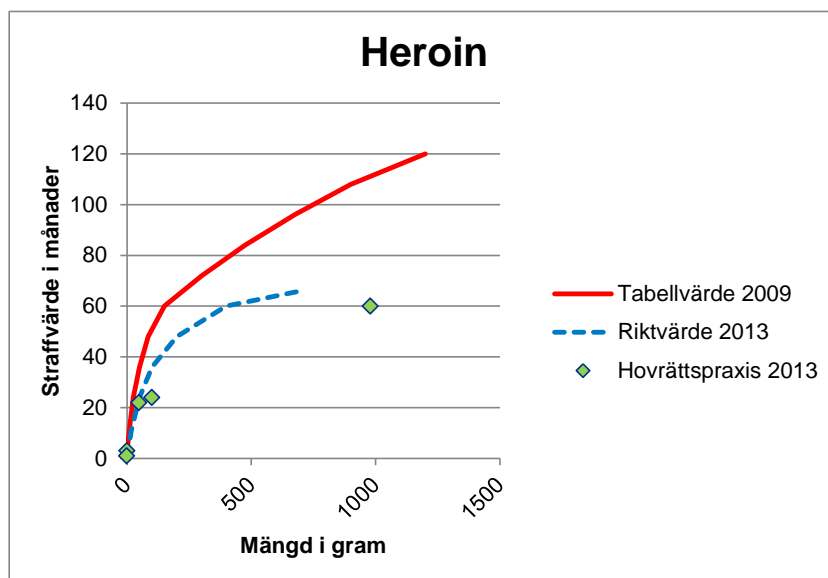
⁴¹ Se Svea hovrätts dom den 2 maj 2013 i mål B 2296-13 i bilaga 4.

⁴² Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 11 juli i mål B 1508-13 i bilaga 4.

⁴³ Se Svea hovrätts dom den 20 augusti 2013 i mål B 6557-13 i bilaga 4.

mängder heroin återkommer emellertid i diagram 12 vilket avser mängder upp till 200 gram heroin.

Diagram 11 Befattning med heroin – samtliga domar

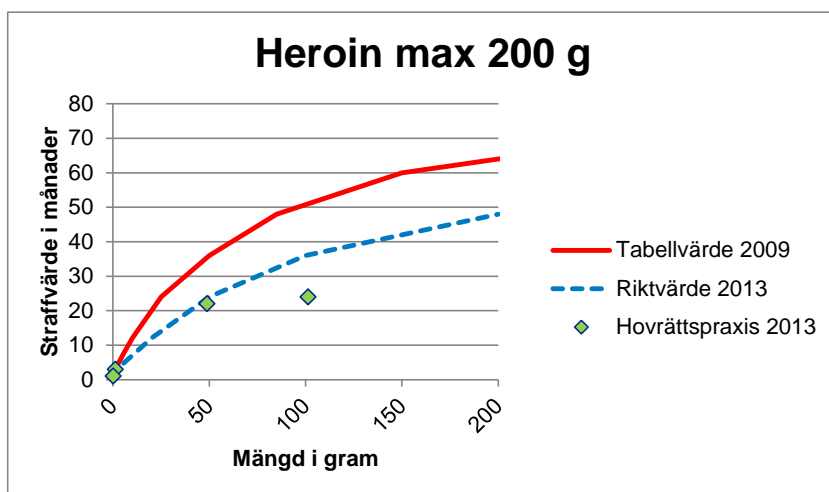

Den övre gränsen för mängdrekvisetets betydelse anges i riktvärdena för 2013 avseende heroin vara cirka fem år och sex månader (motsvarande minst 700 gram).

Av diagram 11 framgår att det slutliga straffvärdet för befattning med nästan 1 000 gram heroin bedömts vara lite under vad riktvärdet för 2013 anger för befattning med sådana mängder. Den tilltalade hade i det fallet smugglat in heroinet genom att svälja det. Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten att annat inte var visat än att den tilltalade agerat som kurir, att ingenting tydde på att han på annat sätt varit involverad i den brottsliga verksamheten och att han befunnit sig i ett pressat ekonomiskt läge (hans situation var dock enligt hovrätten inte sådan som avses i 23 kap. 5 § brottsbalken, varför den omständigheten inte tilläts påverka straffvärdet i någon större utsträckning). Som försvarande omständigheter beaktade hovrätten att det var fråga om införsel av en mycket stor mängd heroin, att narkotikan inte var avsedd för eget

bruk och att den fördes in från ett annat land till Sverige på ett förslaget sätt.⁴⁴

Diagram 12 Befattning med upp till 200 gram heroin

Av diagram 12 framgår att det slutliga straffvärdet i en dom avseende befattning med cirka 100 gram heroin bedömts vara betydligt lägre än vad riktvärdet för 2013 anger. Den tilltalade dömdes i det fallet för förvar och transport av narkotikan. Vid bedömningen av straffvärdet anförde hovrätten att den utredning som lagts fram inte sade någonting om den tilltalades roll i den organiserade narkotikahandling som det med tanke på preparat och mängd måste vara fråga om. Det fanns, enligt hovrätten, inget som pekade på att den tilltalade tagit en mer aktiv del i narkotikahandlingen än att han, mot ett mindre arvode, befattat sig med narkotikan enbart för transport och leverans.⁴⁵

4.4.6 Domar som avsett fler än ett preparat

Några av de domar från 2013 som vi har gått igenom men som inte har tagits med i den tidigare rättsfallsgenomgången på grund av att de avsett mer än ett preparat, finns anledning att kortfattat referera. Domarna visar bl.a. att den övre delen av straffskalan (fem år och

⁴⁴ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 11 februari 2013 i mål B 1171-13 i bilaga 4.

⁴⁵ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 2 april 2013 i mål B 1593-13 i bilaga 4.

däröver) tillämpats vid befattning med stora mängder narkotika. Även andra omständigheter än sort och mängd narkotika har dock i de flesta fall lyfts fram i domskälen vid bedömningen av straffvärdet.

Göta hovrätts dom den 8 januari 2013 i mål B 3055-12: Målet gällde en person, G, som gemensamt och i samråd med andra i överlåtelsesyfte förvärvat drygt 99 kg amfetamin och drygt 76 kg cannabis med avsikt att smugla narkotikan till Sverige. Narkotikapartiet förvarades i Rotterdam i avvaktan på transport till Sverige. Nederländsk polis bytte i hemlighet ut amfetaminet mot annan substans med undantag av cirka 74 gram. Det till dels utbytta narkotikapartiet transporterades sedan till Sverige, via Malmö, av en kurir som anlitats för uppdraget. Narkotikan transporterades sedan till Stockholm, där polisen gjorde tillslag. G dömdes mot bakgrund av det nämnda för grov narkotikasmuggling (cannabispartiet), försök till grov narkotikasmuggling (amfetaminpartiet), grovt narkotikabrott (cannabispartiet) och försök till grovt narkotikabrott (amfetaminpartiet). Brotten var enligt hovrätten att bedöma som grova eftersom de rört stora mängder narkotika och präglats av en hög grad av planering och affärsmässighet.

Vid bedömningen av det samlade straffvärdet beaktade hovrätten att:

- G hade tagit befattning med en mycket stor mängd narkotika (enbart amfetaminet motsvarade, utan hänsyn taget till att det även hade en hög renhetsgrad, minst en halv miljon missbruksdoser),
- G hade haft en central roll både när det gällde inskaffandet av och transporten av narkotikan till Sverige,
- G hade avstått från att själv hantera narkotikan utan i stället låtit andra fysiskt hantera och hämta, förvara och transportera den,
- G hade deltagit i en verksamhet som närmast haft karaktären av en export- och importrörelse, fråga hade således varit om narkotikahandel i stor skala, som varit ägnad att ge en inte obetydlig vinst, och
- G dömdes för flera brott.

Straffvärdet för den samlade brottsligheten motsvarade enligt hovrätten *elva års fängelse*, vilket också blev påföljden.

Hovrättens för Västra Sverige dom den 18 juli 2013 i mål B 3054 13: Målet gällde en person, D, som i ett källarförråd tillhörigt en medtilltalad (vilken frikändes, eftersom det inte ansågs klarlagt att denne känt till förvaringen) låtit förvara sammanlagt drygt 25,5 kg amfetamin och drygt 490 gram kokain. D hade vidare, i syfte att överlåta narkotika till andra personer, transporterat en del av narkotikapartiet till sin egen bostad. I D:s bostad hade bl.a. påträffats 945 000 kronor i kontanter, två par handskar med spår av narkotikahandling och en våg med narkotikarester.

Enligt hovrätten skulle brottet, med hänsyn till att det avsett en särskilt stor mängd narkotika och varit av särskilt farlig art, bedömas som grovt narkotikabrott.

Vid bedömningen av straffvärdet beaktade hovrätten att:

- D hade haft ett betydande intresse i och stor ekonomisk vinning av den narkotikahandling han deltagit i,
- D hade hanterat mycket stora mängder narkotika, däribland kokain som är ett särskilt farligt preparat,
- brottet hade varit välplanerat och att D i genomförandet utnyttjat andra för att dölja sina förehavanden,
- D hade haft en betydande roll som förvarare och distributör av en stor mängd narkotika, och
- det inte framkommit några förmildrande omständigheter, såsom att brottet skulle ha samband med eget missbruk.

Straffvärdet motsvarade enligt hovrätten *nio års fängelse*, vilket också blev påföljden.

Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 29 maj 2013 i mål B 784-13: Målet gällde en person, Z, som gemensamt och i samförstånd med andra planlagt och genomfört en narkotikasmuggling från Belgien till Sverige avseende drygt 1 640 gram heroin, knappt 1 670 gram kokain, 227 gram alprazolam och 100 gram fenobarbital. Z hade vidare förmedlat kontaktuppgifter till den person som transporterade narkotikan till Sverige så att denne skulle kunna etablera kontakt med den person som narkotikan skulle överlämnas till för vidare transport till Norge.

Hovrätten anslöt sig till tingsrättens bedömningar beträffande rubricering, straffvärde och påföljd. Brottet ansågs av tingsrätten som grovt med hänsyn till att det begåtts inom ramen för en organiserad internationell narkotikahandel dikterad av vinstintressen,

att Z, som inte själv var beroende av narkotika, för egen vinning utnyttjat andras beroende och att gärningen avsett en särskilt stor sammanlagd mängd narkotika.

Vid bedömningen av straffvärdet beaktade tingsrätten att:

- det varit fråga om en yrkesmässig och organiserad verksamhet som avsett en stor mängd narkotika av särskilt farlig sort, avsedd att spridas i stor omfattning,
- verksamhetens syfte varit att göra stor ekonomisk vinning,
- Z haft en mer framträdande roll än den som endast transporterar och förvarar narkotika,
- Z:s hantering hade skett i rent vinstsyfte, och
- det inte var utrett exakt vilken ställning Z haft i organisationen eller hur den ekonomiska vinningen skulle fördelas.

Z:s brottslighet bedömdes ha ett straffvärde som motsvarade *sju års fängelse*, vilket också blev påföljden.

Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 3 september 2013 i mål B 1874-13: Målet gällde en person, M, som smugglat in drygt 19 kg amfetamin, dryg 3,5 kg kokain och drygt 48 kg cannabis till Sverige. Narkotikan var gömd på en mängd olika ställen i en personbil i vilken M färdades, bl.a. i dolda utrymmen under golvet, under kofångaren, bakom baklyktorna och i dörrarna. M, som erkände brottet, berättade att han tagit på sig uppdraget för att han var i behov av pengar, att han gjort liknande uppdrag tre till fyra gånger tidigare och att det var han själv som packat och gömt de olika narkotikaförpackningarna i bilen.

M dömdes för grov narkotikasmuggling. Hovrätten anslöt sig till tingsrättens bedömning i fråga om påföljd. Vid bedömningen av straffvärdet beaktade tingsrätten, förutom att smugglingen avsett en synnerligen stor mängd narkotika, att:

- M måste ha varit medveten om att smugglingen varit ett led i en omfattande och systematiskt organiserad brottslighet av internationellt slag, och
- M, genom att själv ha tagit initiativet till och genomfört ilastningen av narkotikan i olika dolda utrymmen, intagit en roll i narkotikahanteringen som skilde sig från den normale kurirens.

Straffvärdet för brottsligheten låg därför, menade tingsrätten, ”betydligt högre än vad en bedömning av enbart sort och mängd annars skulle ha medfört för en mera ordinär kurir” och motsvarade *sju års fängelse*, vilket också blev påföljden.

Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 4 oktober 2013 i mål B 2191-13: Målet gällde en person, R, som tillsammans med en annan person, A, smugglat in drygt 4,4 kg kokain och drygt 3,8 kg amfetamin till Sverige. Narkotikan anträffades i samband med tullkontroll vid den svenska gränsen av Öresundsbron och togs då i beslag utan R:s och A:s vetskap. Då R och A fortsatte sin resa från Malmö till Stockholm åtalades de även för försök till grovt narkotikabrott avseende samma narkotika.

R dömdes för grov narkotikasmuggling och försök till grovt narkotikabrott.

Hovrätten gjorde i frågorna om bl.a. straffvärde och påföljd samma bedömningar som tingsrätten. Tingsrätten ansåg straffvärdet, bedömt endast utifrån den aktuella sorten och mängden, motsvara fängelse i fem år och sex månader. I domen anförde tingsrätten att annat inte hade framkommit än att R agerat som kurir och att det förhållandet att hans agerande utgjort ett led i organiserad kriminell verksamhet inte påverkade straffvärdet. Påföljden bestämdes därför till fängelse i *fem år och sex månader*.

Hovrättens för Västra Sveriges dom den 25 januari 2013 i mål B 5170-12: Målet gällde en person, G, som inom Sverige (från Kinna i Västergötland till Östervallskog i Värmland) transporterat knappt 30 kg cannabis och knappt 2 kg amfetamin. Narkotikabrottet bedömdes som grovt med hänsyn till den stora mängden narkotika och den betydande sträcka som narkotikan hade transporterats.

Vid bedömningen av straffvärdet beaktades att:

- G transporterat narkotikan på motorcykel en inte helt kort sträcka,
- narkotikan inte varit avsedd för eget bruk,
- G skulle få ersättning för transporten och att han därmed utfört den i vinningssyfte, och
- G inte haft någon kännedom om hur brottsligheten varit organiserad eller vilken omfattning den haft, men att han förstått att han handlat inom ramen för en organiserad brottslighet.

Straffvärdet motsvarade enligt hovrätten *fem års fängelse*, vilket också blev påföljden.

4.4.7 Slutsatser

Efter genomgången av de drygt 120 narkotikadomar som finns upptagna i bilaga 4 och några av de domar som avsett flera olika preparat, kan konstateras att Högsta domstolens nya påföljdspraxis i narkotikamål har fått genomslag i hovrätts- och tingsrättspraxis. Såväl tingsrätterna som hovrätterna redovisar i sina domskäl, vid sidan av sort och mängd narkotika, andra omständigheter som anses vara av betydelse i främst straffvärdefrågan, men även i viss utsträckning i rubriceringsfrågan. Detta gäller i vart fall vid brottslighet som har ett straffvärde överstigande någon månads fängelse.

De omständigheter som därvid mest frekvent lyfts fram i *straffvärdehöjande riktning* är om:

- narkotikan innehafts, framställts etc. i *överlåtelse- eller försäljningssyfte*,
- hanteringen syftat till *vinst*,
- gärningsmannen skulle få *ekonomisk ersättning* för hanteringen och i så fall hur stor eller liten,
- narkotikan *smugglats in i Sverige*,
- gärningsmannens befattning med narkotikan utgjort ett led i en (*internationellt*) *organiserad narkotikahandel*,
- gärningsmannen har haft *vetskap om och insikt i den organisation* som han eller hon ingått som ett led i,
- (vid smuggling) narkotikan transporterats på ett *förslaget sätt*, och
- gärningsmannen haft en *aktiv och central roll* i hanteringen och agerat *självständigt*.

De omständigheter som mest frekvent lyfts fram i *straffvärdesänkande riktning* är om:

- narkotikan innehafts, framställts etc. för *eget bruk*,
- handlandet har haft samband med *eget missbruk* och ett behov av att finansiera det,

- gärningsmannen saknat *vetskap om och insikt i den organisation* som han eller hon ingått som ett led i,
- gärningsmannen enbart agerat utifrån *givna instruktioner* och hanteringen varit *passiv* och *okvalificerad*, och
- hanteringen (förvaret eller transporten etc.) pågått under en *begränsad tid*.

I mål med flera tilltalade har domstolarna vid straffvärdebedömningen beaktat var och ens delaktighet och roll och därvid i flera fall kommit fram till olika straffvärden för de inblandade. Låg halt av den verksamma substansen narkotika (låg renhetsgrad) i det preparat som brottsligheten avsett har i flera fall tillåtits påverka straffvärdet i sänkande riktning. I några fall har vidare hög renhetsgrad beaktats i höjande riktning vid bedömningen av straffvärdet.

Trots att alltså andra omständigheter än sort och mängd lyfts fram av domstolarna vid straffvärdebedömningen visar den jämförelse som gjorts mellan det i domarna angivna straffvärdet och riktvärdena för 2013 att det slutliga straffvärdet i de allra flesta fall ändå bedömts vara i linje med vad som följer av det preliminära riktvärdet utifrån en bedömning baserad enbart på sort och mängd narkotika. I stor utsträckning synes de förmildrande och försvårande omständigheterna, i den mån det finns några, ”ta ut varandra” så att man straffvärdemässigt till slut ändå hamnar på det preliminära riktvärdet baserat på sort och mängd narkotika. Domstolarna redovisar dock inte öppet i sina domskäl hur de har viktat olika omständigheter i förhållande till varandra. Av domskälen går således inte att utläsa vilken tyngd – i sänkande eller höjande riktning – som de olika förmildrande eller försvårande omständigheterna åsatts vid straffvärdebedömningen. I sammanhanget bör erinras om att på vilken nivå det slutliga straffvärdet hamnar givetvis är beroende av på vilket sätt såväl åklagaren som den tilltalade och hans eller hennes försvarare har fört sin respektive talan och vilka omständigheter, förutom de oftast lättbevisade omständigheterna sort och mängd narkotika, som anses ha bevisats föreligga.

I några fall har dock det slutliga straffvärdet med beaktande av andra omständigheter än sort och mängd bedömts vara högre – och i något fall betydligt högre – än vad som följer av en preliminär bedömning utifrån riktvärdet för 2013 baserad enbart på sort och mängd. Som en särskilt försvårande omständighet har därvid i ett fall beaktats att gärningsmannen använt sig av ”ett sofistikerat och

effektivt försäljningssätt” genom att narkotikan sålts via en webbplats där köparnas och säljarnas identiteter varit dolda och betalningar kunnat göras anonymt samt att narkotikan sålts till vem som helst och också kunnat säljas till ungdomar.⁴⁶ I ett annat fall har vid straffvärdebedömningen betonats att narkotikan varit avsedd att säljas i större eller mindre mängder och att den tilltalades inblandning, även om det inte var klarlagt att han haft någon framträdande ställning, varit annan än passiv och okvalificerad.⁴⁷

En större straffvärdemässig spridning går att se i de fall där det funnits flera tilltalade i samma mål som hanterat samma mängd och sort narkotika. Om det då gått att skilja ut någon av de tilltalade som mer central och drivande har den personens brottslighet ansetts ha ett högre straffvärde (i några fall över riktvärdet för 2013) än andra mer underordnade tilltalades (i några fall har straffvärdet för dessa ansetts ligga under riktvärdet för 2013).⁴⁸

När det gäller betydelsen av sort och mängd narkotika på de högre straffvärdenivåerna synes, i vart fall när det gäller cannabis, mängder på uppemot tio gånger så mycket som anges som tak i riktvärdet för 2013 innebära att domstolarna, enbart på grund av mängden, i vissa fall är beredda att gå över det angivna straffvärdemässiga taket. Smuggling av närmare 400 kg cannabis har nämligen i två tämligen rena kurirfall ansetts ha ett straffvärde på sex års fängelse (i riktvärdet för 2013 anges den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse för cannabis gå vid fyra år och sex månader motsvarande minst 40 kg).⁴⁹ Det finns dock viss indikation på att domstolarna i vissa fall är beredda att gå över det i riktvärdet för 2013 angivna straffvärdemässiga taket även vid befattning med mindre mängder enbart på grund av mängden. I några fall har straffvärdet nämligen bedömts vara högre än taket i riktvärdet för 2013, trots att det inte rört sig om verkligt stora mängder narkotika och gärningsmannen inte synes ha haft annan roll än den som kurir.⁵⁰

---

⁴⁶ Se Svea hovrätts dom den 25 juni 2013 i mål B 4203-13 gällande cannabis.

⁴⁷ Se Göta hovrätts dom den 12 juli 2013 i mål B 1558-13 gällande amfetamin.

⁴⁸ Se exempelvis Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 28 februari 2013 i mål B 3413-12 och Svea hovrätts dom den 11 oktober 2013 i mål B 7471-13 gällande cannabis, Hovrättens för Nedre Norrland dom den 29 april 2013 i mål B 150-13 gällande amfetamin och Hovrättens för Västra Sverige dom den 26 september 2013 i mål B 3396-13 gällande kokain.

⁴⁹ Se Hovrättens över Skåne och Blekinge domar den 27 augusti 2013 i mål B 1713-13 och den 29 augusti 2013 i mål B 1913-13.

⁵⁰ Se Hovrättens för Västra Sverige dom den 8 juli 2013 i mål B 2674-13 och B 3040-13 avseende cirka 10 kg amfetamin och Svea hovrätts dom den 7 maj 2013 i mål B 3126-13 avseende närmare 17 kg amfetamin.

I två fall har vidare tio års fängelse dömts ut, när befattningen rört så stora mängder som 155 kg amfetamin respektive 200 kg kokain (i riktvärdet för 2013 anges den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse för amfetamin gå vid fem år motsvarande minst 5 kg och för kokain gå vid fem år och sex månader motsvarande minst 1 400 gram).⁵¹ Eftersom gärningsmännen i båda fallen dömdes för både grov narkotikasmuggling och grovt narkotikabrott avseende amfetamin- respektive kokainpartiet kunde emellertid 14 års fängelse, med tillämpning av 26 kap. 2 § andra stycket 3 brottsbalken, ha dömts ut. I ytterligare två fall, som gällt stora mängder av flera olika preparat har elva respektive nio års fängelse dömts ut.⁵²

Slutligen bör noteras att i princip har det slutliga straffvärdet i samtliga genomgångna fall som avsett lite större mängder narkotika bedömts ligga lägre – och i de flesta fall avsevärt lägre – än vad tabellvärdet för 2009 anger som straffvärde för befattning med motsvarande sort och mängd.

---

⁵¹ Se Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 9 oktober 2013 i mål B 2033-13 och Hovrättens för Västra Sverige dom den 24 september 2013 i mål B 3501-13.

⁵² Se Göta hovrätts dom den 8 januari 2013 i mål B 3055-12 respektive Hovrättens för Västra Sverige dom den 18 juli 2013 i mål B 3054 13.

5 Kriminalstatistik

5.1 Introduktion till den redovisade statistiken

5.1.1 Om den officiella kriminalstatistiken

Brottsförebyggande rådet (Brå) ansvarar för den officiella kriminalstatistiken och redovisar årligen kriminalstatistik i form av bl.a. anmälda och lagförda brott. Statistiken över *anmälda brott* omfattar alla de händelser som *anmälts* eller av myndighet *observerats* som brott och registrerats som ett anmält brott av polis, tull, åklagare eller Ekobrottsmyndigheten. Statistiken grundar sig på de uppgifter som polis och åklagare registrerar i sina system för ärendehantering. Samtliga anmälningar redovisas, vilket innebär att även händelser som efter utredning visar sig inte vara brott, eller där brott inte kan styrkas, omfattas. Vid tolkning av de statistiska uppgifterna måste beaktas att många händelser som utgör brott aldrig anmäls till polisen eller på annat sätt kommer till polisens kännedom, vilket innebär att det finns ett mörkertal av brott som inte syns i statistiken. Brå tillhandahåller även statistik över *antalet lagföringsbeslut för visst brott*, dvs. antalet personer som har befunnits skyldiga till brott genom fällande dom vid tingsrätt eller genom strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse från åklagare. Såvitt avser personer som har dömts för brott redovisas tingsrättens domslut oavsett om domen har vunnit laga kraft eller om den har överklagats. Eventuella ändringar i högre instans beaktas alltså inte. Om en person har lagförts för flera brott i en dom eller ett beslut redovisas endast det brott som har strängast straffskala, det s.k. huvudbrottet. Detta innebär att inte alla lagföringar för brott framgår av statistiken, i de fall huvudbrottet redovisas.¹

---

¹ Det finns dock statistik som även redovisar samtliga brott, men av sådan statistik går inte att utläsa vilken påföljd som har utdömts för ett enskilt brott.

5.1.2 Metod och syfte

För att kunna se hur bl.a. straffnivåerna för narkotikabrott och narkotikasmuggling har utvecklats under dels senare år, dels en längre tidsperiod har vi inhämtat vissa statistiska uppgifter från Brå och Kriminalvården. I syfte att kunna jämföra den utveckling som skett för de grova narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten med den utveckling som under motsvarande tidsperioder skett för andra brottstyper har vi vidare i visst fall inhämtat motsvarande statistikuppgifter för vissa andra brott. Dessa referensbrott är medtagna för att utröna hur utvecklingen av straffnivåerna för andra brott med likvärdig straffskala har sett ut under en femårsperiod.

Statistiska uppgifter innebär dock med nödvändighet att verkligheten förenklas något för att möjliggöra en hanterbar mängd fakta som kan jämföras. Förenklingarna innebär exempelvis att i vissa av de statistiska uppgifter som vi redovisar framgår endast de narkotikabrott eller narkotikasmugglingsbrott som har utgjort huvudbrott. Regler och principer om exempelvis brottskonkurrens innebär även att inte alla brott som begås framgår av den officiella kriminalstatistiken som Brå redovisar. Detta bidrar också till att statistiken inte ger en fullständig bild av antalet förövade narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott.

Med hjälp av statistiken går det att se den övergripande utvecklingen avseende till exempel antal domar, påföljdsförändringar och straffmassa. Med straffmassa menas summan av den totalt utdömda strafftiden i samtliga fängelsedomar som avsett ett specifikt brott. Det är dock sammantaget många faktorer som samverkar och påverkar påföljdsval. Det går därmed inte att enbart genom statistiken göra uttalanden om exempelvis vilka effekter som den praxisförändring som inleddes av Högsta domstolen i juni 2011 har haft på längden av de fängelsestraff som döms ut för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott.

En ytterligare osäkerhet med de statistiska uppgifter som vi redovisar är att den offentliga lagföringsstatistiken från Brå för år 2013 inte publiceras förrän den 28 maj 2014, varför den inte har kunnat tas med i vår redovisning. Statistiken som inhämtats från Brå sträcker sig därför i samtliga fall fram till utgången av år 2012. Den statistik som har inhämtats från Kriminalvården sträcker sig emellertid fram till utgången av år 2013. Högsta domstolens praxisomläggning för påföljdsbestämningen i narkotikamål inleddes, som nyss nämnts, i juni 2011. För tiden efter praxisomläggningen har vi

således i huvudsak endast kunnat ta med ett helt år (2012). Det är mot den bakgrunden vanskligt att av den redovisade statistiken dra några större slutsatser om hur straffnivåerna för narkotikabrott och narkotikasmuggling har utvecklats sedan Högsta domstolens praxisomläggning. Även om det skulle gå att se någon form av trend kan det vidare finnas alternativa orsaker till den än praxisomläggningen eller finnas med praxisomläggningen samverkande orsaker. Som framgår av den statistik som vi redovisar ger den inte heller någon entydig eller klar bild av hur exempelvis straffnivåerna har utvecklats.

I det följande redovisas en sammanfattning av utvecklingen av det totala antalet anmälningar, lagföringsbeslut och domslut i Sverige åren 2003–2012, samt motsvarande utveckling för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten (avsnitt 5.2). Därefter redovisas utvecklingen av antalet fängelsepåföljder, utdömd fängelse tid och straffmassa² för narkotikabrott och narkotikasmuggling åren 2003–2012 (avsnitt 5.3) samt utvecklingen avseende antalet nyintagna i anstalt avseende grovt narkotikabrott och narkotikasmuggling (såväl grovt brott som brott av normalgraden) åren 2003–2013 enligt statistik som inhämtats från Kriminalvården (avsnitt 5.4). Sedan redovisas utvecklingen av straffnivåerna för grova narkotikabrott åren 1973–2012 (avsnitt 5.5). Slutligen redovisas utvecklingen av straffnivåerna för narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden under åren 2008–2012 (avsnitt 5.6) samt motsvarande utveckling för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling samt vissa jämförelsebrott (avsnitt 5.7). Först redovisas emellertid i korthet vilka slutsatser som kan dras av den statistik som läggs fram i kapitlet (avsnitt 5.1.3).

5.1.3 Slutsatser

Den statistik som vi redovisar i kapitlet pekar på följande utveckling för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten.

Straffmassan anger summan av den totalt utdömda strafftiden i samtliga fängelsedomar som avsett ett specifikt brott. Under den senaste tioårsperioden har det skett en generell nedgång av straffmassan om man ser till samtliga brott. Den generella minskningen av straffmassan beror främst på att färre fängelsedomar har dömts

---

² Som tidigare har angetts anger straffmassan summan av den totalt utdömda strafftiden i samtliga fängelsedomar som avsett ett specifikt brott.

ut. Den genomsnittliga strafftiden för samtliga fängelsepåföljder har däremot ökat den senaste tioårsperioden.

Antalet fängelsepåföljder för narkotikabrott (dvs. brott enligt narkotikastrafflagen – brott av normalgraden, grova brott och ringa brott) var år 2003 totalt 1 750 för att år 2012 vara nere i 1 140. Det motsvarar en minskning med 35 procent. Under samma period minskade det totala antalet fängelsepåföljder från 14 900 till 12 140. Det motsvarar en minskning med 19 procent. Antalet fängelsepåföljder för narkotikabrott har därmed minskat kraftigare än antalet fängelsepåföljder totalt. År 2003 utgjorde straffmassan för narkotikabrott 25 procent av den totala straffmassan. År 2012 var straffmassan för narkotikabrott nere i 14 procent av den totala straffmassan. Detta sammantaget innebär att den totala straffmassan under början av perioden påverkades i större utsträckning av fängelsepåföljder för narkotikabrott än under slutet av perioden. Den minskning av den totala straffmassan som kan iakttas sedan år 2009 kan därmed endast till viss del förklaras av minskningen av straffmassan för narkotikabrott.

Av straffmassan för narkotikabrott utgjorde 65–72 procent under tioårsperioden 2003–2012 påföljder för grovt narkotikabrott. Det innebär att drygt två tredjedelar av straffmassan utgjordes av påföljder för grovt narkotikabrott. Antalet fängelsepåföljder för grovt narkotikabrott har under perioden 2003–2012 sjunkit från 360 år 2003 till 310 år 2012, vilket motsvarar en minskning med 13 procent. Den procentuella minskningen av antalet fängelsepåföljder för grovt narkotikabrott är därmed mindre än vad avser både narkotikabrotten totalt sett och vad avser det totala antalet fängelsepåföljder. Detta innebär att det som främst har påverkat minskningen av straffmassan för narkotikabrott är att de genomsnittliga fängelsestiderna för grova narkotikabrott har blivit kortare. Minskningen kan iakttas från år 2010 och därefter.

Sedan år 2010 har de genomsnittliga fängelsestiderna blivit kortare för såväl narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden som för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. Den genomsnittligt utdömda fängelsestiden för grov narkotikasmuggling har minskat sedan år 2005. Den kraftigaste minskningen har dock skett under perioden 2010–2012. De genomsnittligt utdömda fängelsestiderna för grova narkotikabrott har blivit något kortare sedan år 2003. Den genomsnittliga fängelsestiden för grovt narkotikabrott synes minska långsammare än fängelsestiden

för övriga typer av narkotikarelaterade brott och även långsammare än genomsnittsvärdet för samtliga fängelsepåföljder.

En möjlig förklaring till både minskningen av antalet grova narkotikabrott med fängelse som påföljd och den långsammare minskningen av genomsnittstiden för detta brott kan vara att en del av de brott som tidigare skulle ha lagförts som grovt narkotikabrott nu lagförs som brott av normalgraden. En sådan förskjutning av brottsrubriceringen gör att genomsnittstiderna fortfarande kan ligga kvar på en något högre nivå än vad som kan förväntas utifrån praxisomläggningen år 2011. Utvecklingen för narkotikabrott av normalgraden påverkas samtidigt inte. Detta beror på att ursprungsgruppen ”narkotikabrott av normalgraden” antalsmässigt är så stor. Att ett fåtal brott som tidigare skulle ha fått en strängare rubricering nu rubriceras som brott av normalgraden ger därmed inte något utslag på gruppen i stort.

För narkotikasmuggling av normalgraden finns det tecken på en nedåtgående trend vad gäller fängelsepåföljdernas längd. Nedgången påbörjades år 2007. Fängelsepåföljdernas längd för narkotikabrott av normalgraden har minskat sedan år 2004.

Andelen fängelsestraff över fyra år av samtliga domslut med påföljden fängelse för grovt narkotikabrott har, med några undantag, stadigt ökat i princip årligen sedan år 1973 fram till år 2007. Därefter har de successivt minskat. Minskningen av andelen fängelsestraff över fyra år började alltså redan år 2008.

När det gäller antalet personer som har intagits i anstalt då huvudbrottet varit grovt narkotikabrott har antalet blivit färre sedan år 2009. Både åren 2009–2010 och 2011–2012 handlar det om relativt kraftiga minskningar i antal. Sedan år 2007 har antalet intagningar på anstalt i de fall huvudbrottet varit narkotikasmuggling (avser såväl brott av normalgraden som grovt brott) ökat. Sedan år 2011 har dock ökningstakten avtagit. Antalet personer som har intagits i anstalt för att avtjäna ett fängelsestraff överstigande sex år för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling har sjunkit under flera år i följd. Särskilt påtaglig är minskningen åren 2012–2013.

När det gäller straffnivåerna har det för grovt narkotikabrott skett en andelsförskjutning där de längre fängelsestraffen, sex år eller längre, under senare år står för en mindre andel av påföljderna och de kortaste fängelsepåföljderna står för en allt större andel. Denna utveckling påbörjades redan år 2008.

På samma sätt som när det gäller de grova narkotikabrotten har det när det gäller de grova narkotikasmugglingsbrotten skett andels-

förskjutningar med högre andel kortare fängelsestraff och lägre andel långa fängelsestraff. Förändringsprocessen mot kortare fängelsepåföljder kan iakttas redan i början av den granskade perioden 2008–2012. Andelen längre fängelsepåföljder, åtta år och däröver, har minskat drastiskt åren 2011–2012 för de grova narkotikasmugglingsbrotten.

För jämförelsebrotten grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och grovt rån används den övre delen av straffskalan i mindre utsträckning än vad som är fallet för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten.

Sammantaget har det under perioden 2003–2012 skett en minskning av det totala antalet lagföringsbeslut³ och fängelsedomar, dvs. sett till alla brott sammantaget. Denna minskning går inte att enkelt förklara. När det specifikt gäller minskningen av antalet lagföringsbeslut och omfördelningen av fängelsetidernas längd beträffande narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott kan dessa förändringar emellertid till viss del förklaras med en förändrad praxis för påföljdsbestämningen i narkotikamål.

5.2 Utvecklingen av det totala antalet anmälda brott, lagföringsbeslut och domslut åren 2003–2012

5.2.1 Anmälda brott

Statistiken över *anmälda brott* omfattar, som nämnts i avsnitt 5.1.1, händelser som anmälts eller av myndighet observerats som brott och registrerats som ett anmält brott av polis, tull, åklagare eller Ekobrottsmyndigheten. Under perioden 2003–2012 har det totala antalet anmälda brott ökat från cirka 1,3 miljoner brott år 2003 till drygt 1,4 miljoner brott år 2012. Under samma period ökade antalet anmälningar avseende någon form av narkotikabrott från cirka 40 860⁴ brott år 2003 till 94 600 brott år 2012. Samtidigt ökade antalet anmälda brott avseende någon form av narkotikasmuggling från 1 360 brott år 2003 till 2 780 brott år 2012. Antalet anmälda brott avseende narkotikabrott och narkotikasmuggling

³ Med lagföringsbeslut avses enligt den definition som Brå använder för den officiella kriminalstatistiken domslut vid tingsrätt samt strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse som beslutas av åklagare.

⁴ Samtliga antalsangivelser i kapitel 5 är avrundade till närmsta tiotal.

speglar de insatser polis och tull avsätter för att upptäcka och anmäla dessa brott. Inflödet av antalet anmälda brott påverkar även antalet lagföringsbeslut.

5.2.2 Lagföringsbeslut avseende samtliga brott

Med *lagföringsbeslut* avses enligt den definition som Brå använder för den officiella kriminalstatistiken, som nämnts i avsnitt 5.1.1, såväl domslut vid tingsrätt som strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse som beslutas av åklagare. Under perioden 2003–2009 ökade det totala antalet lagföringsbeslut i Sverige från 113 750 till 130 130. Efter 2009 har antalet lagföringsbeslut minskat. Drygt hälften av lagföringsbesluten utgjordes under perioden 2003–2012 av domslut. Antalet domslut ökade under tioårsperioden från 57 640 till 71 110. Störst antal domslut meddelades år 2010.

5.2.3 Narkotikabrott

Åren 2003–2012 har antalet lagföringsbeslut för narkotikabrott mer än fördubblats och trenden har varit tydligt uppåtgående. Mellan 43–51 procent av lagföringsbesluten under dessa år var domslut. Även dessa ökade kraftigt under perioden från 5 100 domslut år 2003 till 9 850 domslut år 2012. De allra flesta lagföringsbeslut avseende narkotikabrott har dock gällt ringa narkotikabrott där merparten av lagföringarna har varit strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Det är även de ringa narkotikabrotten som har stått för hela ökningen av antalet lagföringsbeslut avseende narkotikabrott under perioden 2003–2012. Det totala antalet lagföringsbeslut avseende narkotikabrott av normalgraden (huvudbrott) har däremot minskat något åren 2003–2012. Även antalet lagföringsbeslut avseende grovt narkotikabrott har minskat något under perioden 2003–2012. Utvecklingen har dock här inte varit lika tydlig då det rör sig om förhållandevis få lagförda brott varje år. Antalet domslut avseende grovt narkotikabrott har, på samma sätt som gäller för samtliga domslut, minskat sedan år 2010.

5.2.4 Narkotikasmuggling

Det totala antalet lagföringsbeslut där narkotikasmuggling var huvudbrott har ökat för samtliga rubriceringar under perioden 2003–2012. Efter en period av ett minskat antal lagföringar för narkotikasmuggling har antalet stadigt ökat från 540 lagföringsbeslut år 2006 till 1 560 beslut år 2012. Även antalet domslut avseende narkotikasmuggling har ökat sedan år 2006.

5.3 Utvecklingen av antal fängelsepåföljder och fängelsemånader samt straffmassa för narkotikabrott och narkotikasmuggling 2003–2012

5.3.1 Inledning

Under perioden 2003–2012 minskade det totala antalet domslut vid tingsrätterna avseende fängelse från 14 900 år 2003 till 12 140 år 2012. Denna minskning har pågått sedan år 2005. Eftersom det samtidigt har skett en ökning av antalet domslut⁵ innebär det att andelen fängelsedomar av det totala antalet domslut har minskat från 26 procent till 17 procent under tioårsperioden. I avsnitt 5.3.2 redovisas utvecklingen av antalet fängelsepåföljder och fängelsemånader som dömts ut i tingsrätt för narkotikabrott och narkotikasmuggling, de ringa brotten undantagna, åren 2003–2012. I avsnitt 5.3.3 redovisas straffmassan⁶ för samma brott under samma tidsperiod.

5.3.2 Utvecklingen av antal fängelsepåföljder och fängelsemånader

I figurerna i det följande redovisas utvecklingen av antalet fängelsepåföljder och fängelsemånader som dömts ut i tingsrätt för narkotikabrott och narkotikasmuggling under åren 2003–2012.⁷ Figurerna redovisar samtliga narkotika- och narkotikasmugglingsbrott

---

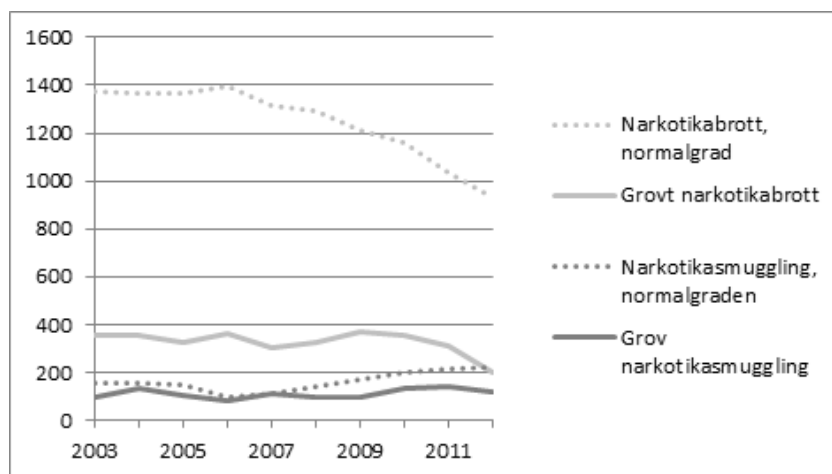
⁵ Se även avsnitt 5.2.2.

⁶ Som tidigare har angetts anger straffmassan summan av den totalt utdömda strafftiden i samtliga fängelsedomar som avsett ett specifikt brott.

⁷ Siffrorna är hämtade från den officiella lagföringsstatistiken. Urvalet består av samtliga domar i tingsrätt och omfattar även sådana domar som senare överklagats till högre instans.

där respektive brott var huvudbrott. Både fullbordade brott och osjälvständiga brottsformer ingår i urvalet.

Figur 1 Antal fängelsepåföljder utdömda i tingsrätt åren 2003–2012 för narkotikabrott och narkotikasmuggling (huvudbrott)

Källa: Brå.

Figur 1 visar det totala antalet lagföringsbeslut med påföljden fängelse avseende narkotikabrott av normalgraden, grovt narkotikabrott, narkotikasmuggling av normalgraden respektive grov narkotikasmuggling, där det narkotikarelaterade brottet varit huvudbrottet i domen. De lagföringsbeslut som redovisas påverkas därmed även av andra brott som kan ingå i domen.

Av figuren kan utläsas att antalet fängelsedomar har minskat, framför allt när huvudbrottet varit narkotikabrott av normalgraden. Denna kategori har minskat stadigt i antal sedan år 2006. Antalet fängelsedomar för grovt narkotikabrott är betydligt färre. Även dessa domar har minskat i antal. I detta fall påbörjades minskningen år 2010. Minskningen har tilltagit något efter år 2011.

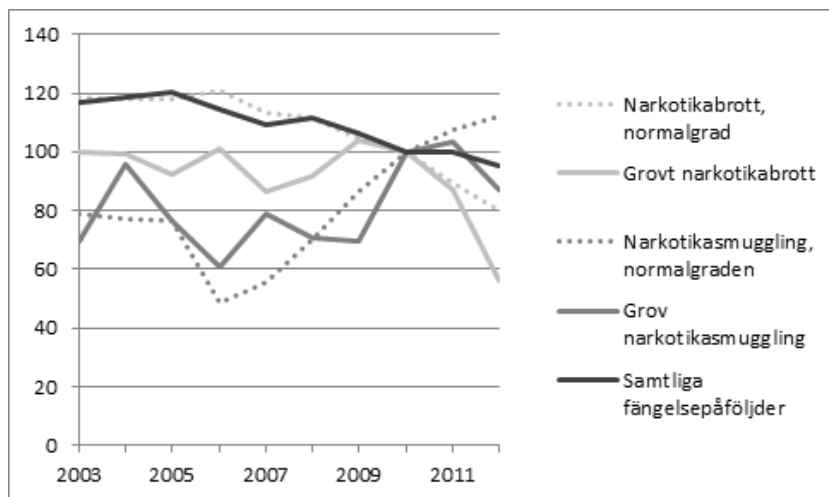
När det gäller narkotikasmugglingsbrotten finns inga synliga tendenser till minskning av antalet fängelsedomar under perioden. I stället har antalet narkotikasmugglingsdomar av normalgraden med påföljden fängelse ökat stadigt sedan år 2006. Antalet domar avseende grov narkotikasmuggling har minskat något sedan år 2011.

För att ytterligare illustrera utvecklingen av antalet fängelsedomar avseende narkotikabrott och narkotikasmuggling redovisas i figur 2

nedan ett antal indexserier med basår 2010, dvs. året före Högsta domstolens praxisomläggning.

Figur 2 Antal fängelsepåföljder utdömda i tingsrätt åren 2003–2012 för narkotikabrott och narkotikasmuggling (huvudbrott), indexerat med indexår 2010⁸

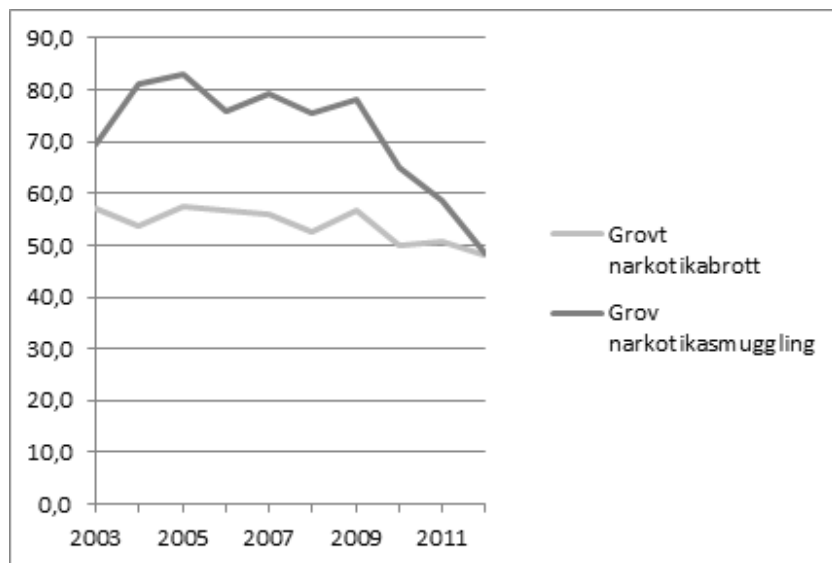
Källa: Brå.

I figur 2 syns ännu tydligare att trenderna vad gäller narkotikabrott av normalgraden och narkotikasmuggling av normalgraden inte har påverkats av de praxisändrande domarna. De följer i stället en redan tidigare påbörjad trend. Däremot synes antalet fängelsedomar avseende grovt narkotikabrott ha påverkats. Även om antalet domar avseende grovt narkotikabrott redan tidigare hade börjat minska verkar utvecklingen ha påskyndats efter år 2010. När det gäller grov narkotikasmuggling går det inte att finna något tydligt mönster i utvecklingen under tidsperioden.

Antalet fängelsepåföljder totalt har minskat sedan år 2005. Fram till år 2010 följde det totala antalet utdömda fängelsepåföljder samma utveckling som antalet utdömda fängelsepåföljder för narkotikabrott av normalgraden.

⁸ År 2010 = 100.

Figur 3 Genomsnittligt antal fängelsemånader som utdömts för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling (huvudbrott) åren 2003–2012

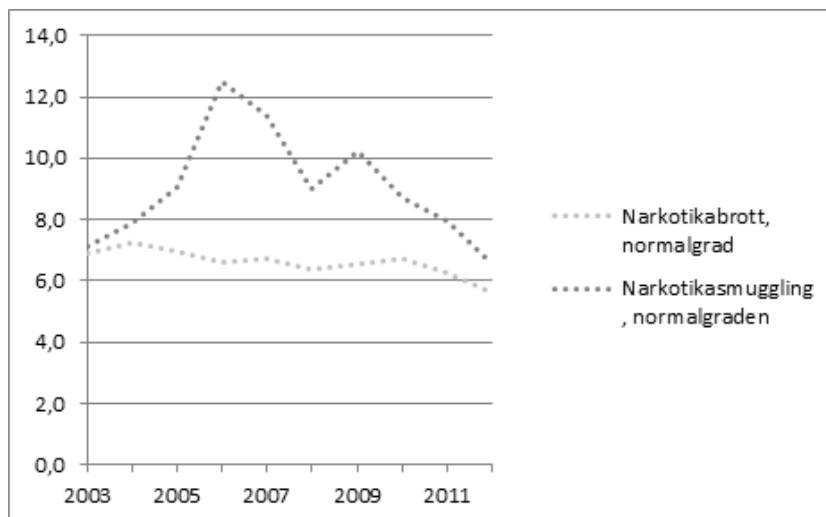
Källa: Brå.

Figur 3 redovisar genomsnittligt antal utdömda fängelsemånader för grovt narkotikabrott respektive grov narkotikasmuggling. Den genomsnittligt utdömda fängelsestrafflängden för grov narkotikasmuggling har minskat sedan år 2005, då fängelsestrafflängden var sex år och elva månader i genomsnitt. Den kraftigaste minskningen har dock skett under perioden 2010 till 2012. Det betyder att den tydligt nedåtgående trenden avseende strafftider utdömda i tingsrätterna påbörjades redan före praxisomläggningen år 2011. År 2012 var den genomsnittligt utdömda strafflängden drygt fyra år. Märk väl att det i figuren handlar om grov narkotikasmuggling som huvudbrott. I domen kan även ingå andra brott som kan påverka strafftiderna. Det går inte heller att utifrån denna figur se om det finns någon korrelation mellan exempelvis mängden narkotika och andra försvårande omständigheter och fängelsestrafflängden.

När det gäller grovt narkotikabrott går det inte att se några tydliga spår av praxisomläggningen vad gäller fängelsestrafflängden. De genomsnittligt utdömda fängelsestrafflängderna för grova narkotikabrott har blivit något kortare sedan början av den redovisade tidsperioden. År 2003 var den genomsnittligt utdömda strafftiden för

grovt narkotikabrott fyra år och nio månader medan genomsnittstiden år 2012 var något över fyra år. Den svagt nedåtgående trenden av strafflängden påbörjades år 2006.

Figur 4 Genomsnittligt antal fängelsemånader som utdömts för narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden (huvudbrott) åren 2003–2012

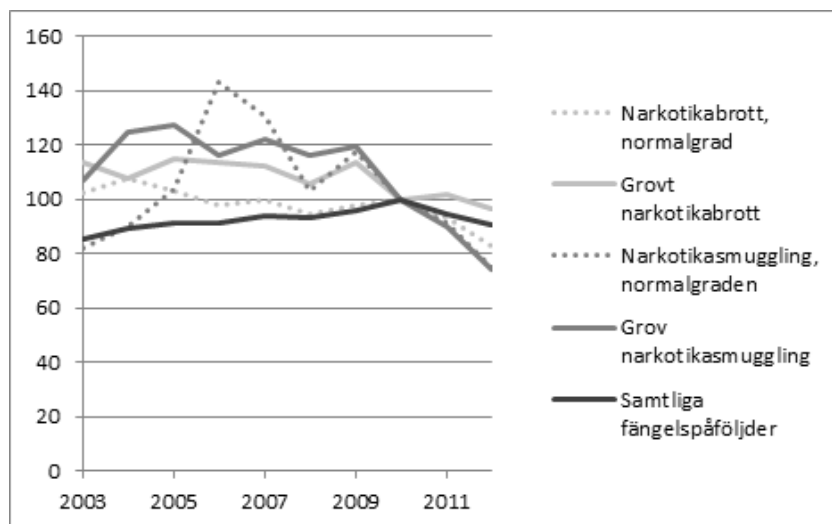
Källa: Brå.

Figur 4 redovisar genomsnittligt antal utdömda fängelsemånader för narkotikabrott av normalgraden respektive narkotikasmuggling av normalgraden. Av figuren framgår att fängelsetiderna för narkotikasmuggling av normalgraden har varierat kraftigt mellan åren. En del av förklaringen till dessa årliga variationer är att det handlar om få domar varje år. Det finns dock tecken på en nedåtgående trend vad gäller fängelsepåföljdernas längd. Nedgången påbörjades år 2006, dvs. ett år senare än den nedgång som kunde iaktas för grov narkotikasmuggling i figur 3. År 2003 var den genomsnittliga fängelsetiden för narkotikasmuggling av normalgraden drygt sju månader. År 2012 var den genomsnittliga fängelsetiden för brottet knappt sju månader.

Fängelsepåföljdernas längd för narkotikabrott av normalgraden har minskat sedan år 2004. År 2003 var den genomsnittliga fängelsetiden för detta brott knappt sju månader. År 2012 var den genomsnittliga fängelsetiden knappt sex månader.

För att tydligare kunna se hur utvecklingen har sett ut avseende de utdömda strafftiderna efter praxisomläggningen år 2011 redovisas utvecklingen från figurerna 3 och 4 som indexvärden med basår 2010 i figur 5 nedan.

Figur 5 Genomsnittligt antal fängelsemånader som utdömts för narkotikabrott och narkotikasmuggling (huvudbrott) åren 2003–2012, indexerat med indexår 2010⁹

Källa: Brå.

Av figur 5 framgår att beräknat för samtliga fängelsepåföljder var genomsnittstiden som längst år 2010. Efter denna notering har de genomsnittligt utdömda fängelsetiderna blivit kortare två år i rad men tiderna är fortfarande längre än i början av den redovisade perioden.

De genomsnittliga fängelsetiderna har blivit kortare för samtliga fyra redovisade kategorier av narkotikarelaterade brott sedan år 2010. För samtliga kategorier gäller dock att de genomsnittliga fängelsetiderna gradvis har blivit kortare och kortare under flera år. Det är därför svårt att utifrån detta material se att praxisomläggningen har haft någon effekt utöver att den utveckling som påbörjats tidigare år har fortsatt.

Sammanfattningsvis går det att säga följande om de redovisade figurerna 1–5. Materialet visar att det framför allt är fängelsedomar

⁹ År 2010 = 100.

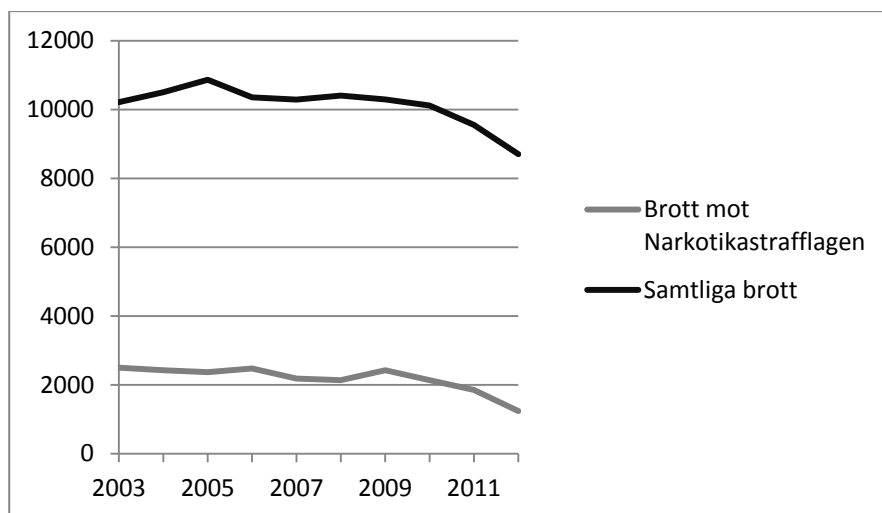
avseende narkotikabrott av normalgraden som har minskat i antal. Antalet fängelsepåföljder avseende grovt narkotikabrott har också minskat under tioårsperioden 2003–2012. Samtidigt synes den genomsnittliga fängelsetiden för grovt narkotikabrott minska långsammare än fängelsepåföljderna för övriga typer av narkotikarelaterade brott och även långsammare än genomsnittsvärdet för samtliga fängelsepåföljder.

En möjlig förklaring till både minskningen av antalet grova narkotikabrott med fängelse som påföljd och den långsammare minskningen av genomsnittstiden för detta brott kan vara att en del av de brott som tidigare skulle ha lagförts som grovt narkotikabrott nu lagförts som brott av normalgraden. En sådan förskjutning av brottsrubriceringen gör att genomsnittstiderna fortfarande kan ligga kvar på en något högre nivå än vad som kan förväntas utifrån praxisomläggningen. Samtidigt påverkas utvecklingen för narkotikabrott av normalgraden inte av de fåtal brott som tidigare skulle fått en strängare rubricering, men nu rubricerats som brott av normalgraden, eftersom denna grupp antalsmässigt är betydligt större. Det är viktigt att ha med i beaktande att antalet fängelsedomar totalt har sjunkit stadigt sedan år 2004. Detta gör att det minskande antalet fängelsedomar avseende narkotikabrott i viss mån bör ses som en del av en allmän nedgång av antalet fängelsedomar.

5.3.3 Straffmassa

För att få en bild av den gemensamma effekten av förändringar i antal lagföringsbeslut och förändringar i genomsnittstider går det att titta på straffmassan. Med straffmassa menas, som tidigare har angetts, summan av den totalt utdömda strafftiden i samtliga fängelsedomar som avsett ett specifikt brott. I figur 6 nedan redovisas straffmassan i antalet utdömda fängelseår för samtliga brott samt fängelsepåföljder som avser brott mot narkotikastrafflagen, dvs. narkotikabrott (i båda fall som huvudbrott).

Figur 6 Den totala straffmassan angiven i år för samtliga brott (huvudbrott) och samtliga brott mot narkotikastrafflagen (huvudbrott)

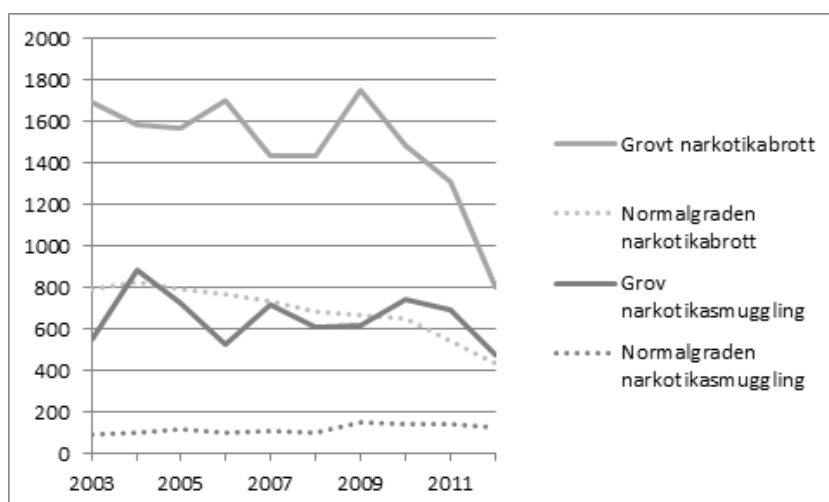

Källa: Brå.

Av figur 6 går att utläsa att den totala straffmassan har minskat under perioden 2005–2012. Sedan år 2010 har straffmassan sjunkit kraftigt med totalt 1 410 år till 8 710 år. Utvecklingen av straffmassan för narkotikabrott har följt samma utveckling som den totala straffmassan, dock påbörjades de senaste årens minskning av straffmassan för narkotikabrott redan år 2009. Straffmassan för narkotikabrott har sedan år 2009 sjunkit med 1 190 fängelseår till 1 240 fängelseår år 2012.

I den officiella statistiken går inte att utläsa den totala straffmassan för narkotikasmugglingsbrotten. Straffmassan för narkotikasmuggling redovisas uppdelad på rubriceringarna narkotikasmuggling och grov narkotikasmuggling i figur 7 nedan. I figur 7 redovisas straffmassan i antalet utdömda fängelseår för narkotikabrott av normalgraden, grovt narkotikabrott, narkotikasmuggling av normalgraden och grov narkotikasmuggling (samtliga som huvudbrott).

Figur 7 Straffmassa angiven i antal år för narkotikabrott och narkotikasmuggling (huvudbrott) åren 2003–2012

Källa: Brå.

Av figur 7 går att utläsa följande. Under hela perioden 2003–2012 har straffmassan varit störst för grovt narkotikabrott. Sedan år 2003 har straffmassan för detta brott dock minskat från 1 690 år till att år 2012 vara nere i 800 år. Den kraftigaste minskningen har skett efter år 2009. Minskningen av straffmassan kan till stor del förklaras med att det har fattats färre lagföringsbeslut med påföljden fängelse för detta brott (se även figur 1).

Även för narkotikabrott av normalgraden har straffmassan minskat: från 791 år 2003 till 432 år 2012. Även här kan minskningen framför allt förklaras av färre lagföringsbeslut avseende fängelse för detta brott. Den genomsnittligt utdömda strafftiden för grovt narkotikabrott och narkotikabrott av normalgraden har emellertid dessutom sjunkit under perioden 2003–2012.

För grov narkotikasmuggling går det inte att se samma tydliga trend. Att variationen här har varit stor under perioden beror framför allt på att det totala antalet fängelsedomar avseende grov narkotikasmuggling är så pass få att årliga variationer med fler eller färre långa påföljder får stor effekt.

Enbart för narkotikasmuggling av normalgraden tycks straffmassan ha ökat något, dock på en mycket låg nivå. Denna ökning beror dock huvudsakligen på att antalet fängelsedomar avseende narkotikasmuggling av normalgraden har ökat under perioden.

Sammanfattningsvis har både den totala straffmassan för samtliga brott och straffmassan för narkotikabrott minskat under perioden 2003–2012. Det är framför allt straffmassan för grovt narkotikabrott som har minskat. Den kraftiga minskningen av straffmassan för grovt narkotikabrott påbörjades redan 2009–2010. Minskningen beror både på att antalet fängelsedomar avseende grovt narkotikabrott har blivit färre samt att den utdömda genomsnittstiden har blivit kortare. Minskningen av straffmassan för narkotikabrott ska ses mot bakgrund av en generell minskning av straffmassan för samtliga brott. Denna generella minskning av straffmassan beror främst på att färre fängelsedomar dömts ut, vilket också avspeglas i att det har skett en minskning av antalet utdömda fängelsepåföljder för narkotikabrott. Minskningen av straffmassan för grovt narkotikabrott har dock tilltagit efter år 2011. Denna stora minskning kan troligen till viss del förklaras av den förändring av påföljdspraxisen i narkotikamål som inleddes i juni 2011.

5.4 Kriminalvårdsstatistik 2003–2013

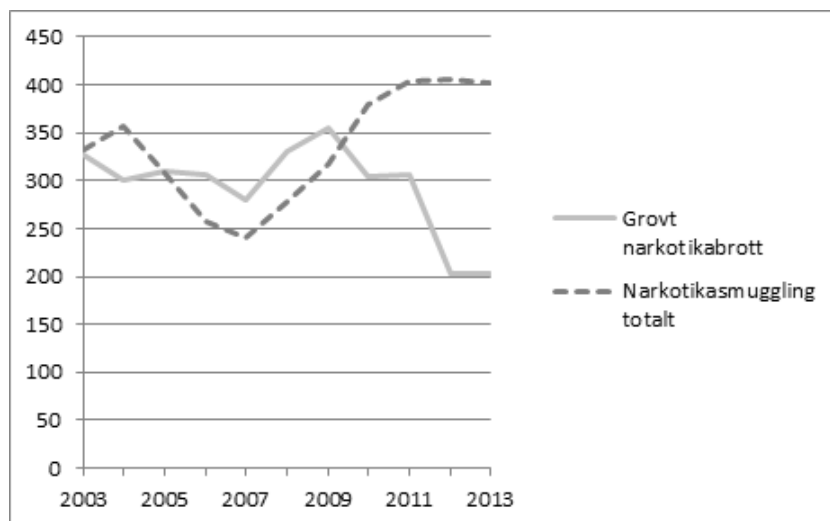
Figur 8 nedan redovisar antalet nyintagna i anstalt där huvudbrottet var grovt narkotikabrott eller narkotikasmuggling (både brott av normalgraden och grovt brott).¹⁰

---

¹⁰ Siffrorna är hämtade från den Kriminalvårdens offentliga statistik över nyintagna i anstalt. Statistiken över narkotikasmuggling är därmed redovisad sammantagen i stället för på rubricering.

Figur 8 Antal personer dömda till fängelse som intagits i anstalt för grovt narkotikabrott och narkotikasmuggling (huvudbrott), åren 2003–2013

Källa: Kriminalvården.

Av figur 8 framgår att antalet personer som intagits i anstalt då huvudbrottet var grovt narkotikabrott har minskat sedan år 2009. Både vad avser förändringen mellan 2009 och 2010 respektive mellan 2011 och 2012 handlar det om relativt kraftiga minskningar i antal. Mellan 2012 och 2013 har minskningen av antalet nyintagna för grovt narkotikabrott avstannat.

Sedan år 2007 har antalet intagningar i anstalt i de fall huvudbrottet varit narkotikasmuggling ökat. Sedan år 2011 har dock ökningstakten avtagit. Både utplaningen av antalet nyintagningar avseende narkotikasmuggling och den senaste kraftiga minskningen av antalet nyintagningar avseende grova narkotikabrott har skett under perioden efter år 2010. Det indikerar att praxisomläggningen år 2011 kan ha haft viss effekt när det gäller antalet nyintagningar till anstalt för dessa brott. Det synes dock som att effekten har avtagit och att antalet nyintagningar avseende grovt narkotikabrott och narkotikasmuggling nu har stabiliserat sig på respektive nivåer.

Antalet nyintagna som dömts för narkotikasmuggling (både grovt brott och brott av normalgraden) som huvudbrott har under hela perioden varit något fler än de som dömts för samma brott som huvudbrott i tingsrätt. Detta kan troligtvis förklaras med att

det kan finnas ett antal narkotikasmugglingsdomar per år som överklagats och där domen ändrats i högre instans, antingen genom att annan påföljd dömts ut i hovrätten än i tingsrätten eller genom att den tilltalade frikänts i tingsrätten men fällts till ansvar i hovrätten. Därigenom kan fler än sådana som dömts i tingsrätt bli intagna i anstalt.

När det gäller antalet dömda för grovt narkotikabrott i tingsrätt jämfört med antalet nyintagna för samma brott var förhållandet det omvända under perioden 2003–2010. Något färre personer har alltså intagits i anstalt än som dömts i tingsrätt. En del av förklaringen till detta är att ett utdömt straff inte alltid avtjänas samma år som det döms ut. Sedan år 2011 motsvarar i princip antalet nyintagningar för grovt narkotikabrott de domar som i tingsrätt dömts ut avseende samma brott. Det skulle kunna tyda på att tingsrättens dom i högre utsträckning än tidigare står fast i högre instans.

Tabell 1 nedan redovisar, liksom figur 8, antalet nyintagna i anstalt där huvudbrottet var grovt narkotikabrott eller narkotikasmuggling (både brott av normalgraden och grovt brott). I tabell 1 är antalet nyintagna i anstalt emellertid uppdelade på strafftid. Tabellen omfattar vidare enbart åren 2010–2013.

Tabell 1 Antal personer dömda till fängelse som intagits i anstalt för grovt narkotikabrott och narkotikasmuggling¹¹ (huvudbrott), uppdelade på strafftid, åren 2010–2013

Strafftid	2010	2011	2012	2013
< = 2 mån	494	491	590	594
2 mån – < = 6 mån	717	710	774	734
6 mån – < = 1 år	451	377	361	327
1 år – < = 2 år	235	209	132	105
2 år – < = 4 år	219	246	170	193
4 år – < = 6 år	115	111	84	97
6 år – < = 8 år	44	44	40	21
8 år – < = 10 år	23	23	23	3
10 år – < = 14 år	48	26	5	6
14 år – < = 18 år	2	1	3	0
Totalt	2348	2238	2182	2081¹²

Källa: Kriminalvården.

Av tabell 1 går framför allt att utläsa att det totala antalet personer som intagits i anstalt för att avtjäna ett fängelsestraff överstigande sex år för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling i princip har minskat mellan samtliga redovisade år i tabellen. Särskilt anmärkningsvärd är minskningen mellan 2012 och 2013, då den procentuella minskningen var 58 procent.

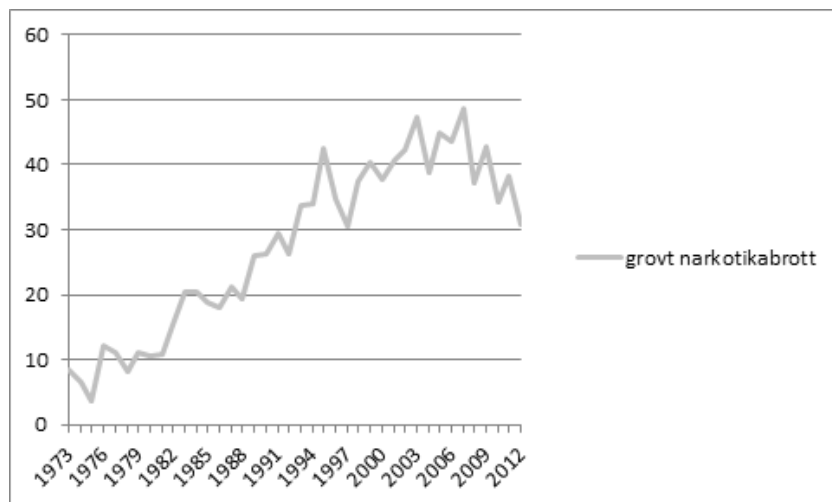
5.5 Utvecklingen av straffnivåer för grovt narkotikabrott 1973–2012

I figur 9 nedan redovisas andelen domslut med grovt narkotikabrott som huvudbrott där påföljden var fängelse längre än fyra år av samtliga domslut med påföljden fängelse för grova narkotikabrott åren 1973–2012.

¹¹ Statistiken avser såväl narkotikasmuggling av normalgraden som grov narkotikasmuggling.

¹² Enligt statistiken har en person år 2013 intagits i anstalt för att avtjäna ett längre fängelsestraff än 18 år. Högre fängelseintervall än upp till och med 18 års fängelse är inte medtaget i den kolumn som redovisar strafftid. Summan av det antal intagna som finns *medtagna i tabellen* blir mot den bakgrunden 2 080, samtidigt som totalt 2 081 personer intagits i anstalt år 2013 för nu aktuella brott.

Figur 9 Andel fängelsepåföljder med strafftid över fyra år av samtliga domslut i tingsrätt med påföljd fängelse för grovt narkotikabrott (huvudbrott), åren 1973–2012

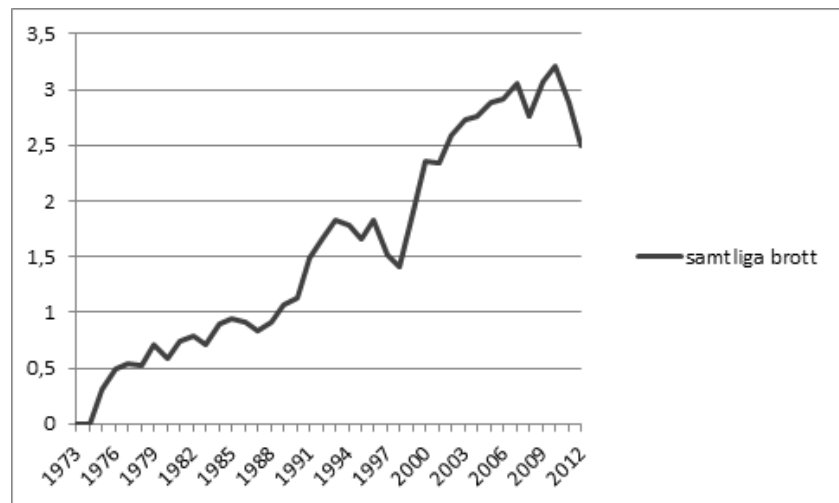

Källa: Brå.

Av figur 9 framgår att andelen fängelsestraff över fyra år av samtliga domslut med påföljden fängelse för grovt narkotikabrott, med några undantag, stadigt har ökat i princip årligen sedan år 1973 fram till år 2007. Därefter har de successivt minskat. Att märka är alltså att nedgången av andelen fängelsestraff över fyra år började redan i tidsintervallet 2007–2008.

I figur 10 nedan redovisas andelen domslut totalt (avseende samtliga brottstyper, inklusive grovt narkotikabrott) där påföljden var fängelse längre än fyra år av samtliga domslut med påföljden fängelse (avseende samtliga brottstyper, inklusive grovt narkotikabrott) åren 1975–2012. Vid en jämförelse med figur 9 bör observeras att procentskalan är en annan i figur 10 än i figur 9.

Figur 10 Andel utdömda fängelsestraff över fyra år av samtliga domslut i tingsrätt med påföljd fängelse, åren 1973–2012

Källa: Brå.

Av figur 10 framgår att andelen fängelsestraff över fyra år av samtliga domslut med påföljden fängelse för samtliga brottstyper, med visst avbrott i slutet av 1990-talet och åren 2007–2008, stadigt har ökat sedan år 1975 fram till år 2010. Därefter har det skett en tydlig minskning av andelen utdömda fängelsestraff över fyra år.

I figur 11 nedan har andelarna från figur 9 och 10 kombinerats i samma figur. I figuren redovisas den procentuella förändringen i andelarna utifrån ett basår (år 1973 utgör basår för de grova narkotikabrotten och år 1975 utgör basår för samtliga brottstyper).

Figur 11 Procentuell förändring av andel fängelsestraff längre än fyra år för grova narkotikabrott (referensår 1973) och för samtliga fängelsedomar (referensår 1975), åren 1973–2012

Källa: Brå.

Av figur 11 framgår att andelen fängelsestraff över fyra år blivit större över tid för såväl grova narkotikabrott som för samtliga brottstyper. Det har alltså generellt blivit vanligare med fängelsestraff över fyra år.

Vid tolkningen av figur 11 måste framhållas att andelen fängelsestraff som var längre än fyra år är mycket lägre för samtliga brottstyper än för de grova narkotikabrotten. Detta innebär att små förändringar vad avser kategorin samtliga brottstyper ger en större procentuell förändring än om nivån ligger högre från början, så som den gör för de grova narkotikabrotten. I fängelsestraffen för samtliga brottstyper ingår vidare brott med andra straffskalor än den som gäller för grovt narkotikabrott. Förändringar i sammansättningen av lagförda brott och förändringar i lagstiftningen kan därför påverka kurvan för samtliga brottstyper på ett annorlunda sätt än för de grova narkotikabrotten.

5.6 Utvecklingen av straffnivåer för narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden 2008–2012

5.6.1 Inledning

Tabellerna och figurerna i följande avsnitt redovisar andelsfördelningen gällande påföljd för narkotikabrott av normalgraden (avsnitt 5.6.2) och narkotikasmuggling av normalgraden (avsnitt 5.6.3) åren 2008–2012.¹³ Redovisningen avser samtliga domar i tingsrätt för fullbordade brott av respektive typ där inget annat brott ingick i lagföringen.¹⁴

Antalsangivelserna i texten är avrundade till närmaste tiotal. En nolla (0) i tabellen innebär att andelen av samtliga påföljder för ett givet år är noll. Det kan dock för vissa år finnas enstaka domar som på grund av att de är så få i förhållande till det totala antalet domar för ett givet år andelsmässigt redovisas som noll i tabellen. Dessa domar är dock medräknade i figur 12 och 13. I redovisningen av fängelsedomar ingår inga förordnanden om fängelse, inte heller ingår fängelse i kombination med annan påföljd. Sådana påföljder ingår i stället, jämte domar där annan påföljd än fängelse dömts ut, i kategorin ”övriga påföljder”.

---

¹³ Något referensbrott att jämföra utvecklingen för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten av normalgraden med är inte medtaget i avsnittet. Anledningen till detta är att det är svårt att hitta ett jämförelsebrott som vore relevant att jämföra med, eftersom narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott, till skillnad från de flesta andra brott med jämförbara straffskalor, är brott av sådan art att det råder en presumtion för fängelse. Tittar man emellertid på statistiken för brottet stöld (straffskalan för stöld föreskriver fängelse i högst två år) under åren 2008–2012 kan följande konstateras. För stöld döms i mycket större utsträckning än för narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden till annan påföljd än ett rent fängelsestraff. Stöld är emellertid, till skillnad från narkotikabrott och narkotikasmuggling, inte ett brott av sådan art att det råder en presumtion för fängelse. Andelen domar där annan påföljd än ett rent fängelsestraff dömts ut för stöld synes dock, till skillnad från vad som gäller för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten, minska något över tid, även om minskningen måste anses marginell. Fängelsepåföljderna för stöld ligger uteslutande i intervallet upp till nio månader. I sammanhanget måste dock beaktas att stöldbrottet, liksom narkotikabrott och narkotikasmuggling, är gradindelade och har med sin grövre motsvarighet en överlappande straffskala. (Straffskalan för grov stöld är fängelse i lägst sex månader och högst sex år.)

¹⁴ Avgränsningen har gjorts för att få en så god jämförbarhet som möjligt av andelsfördelning avseende brott och påföljd för respektive brott. Tingsrättsdomarna omfattar även domar som senare överklagats och omfattar alltså även domar som inte vunnit laga kraft.

5.6.2 Narkotikabrott av normalgraden

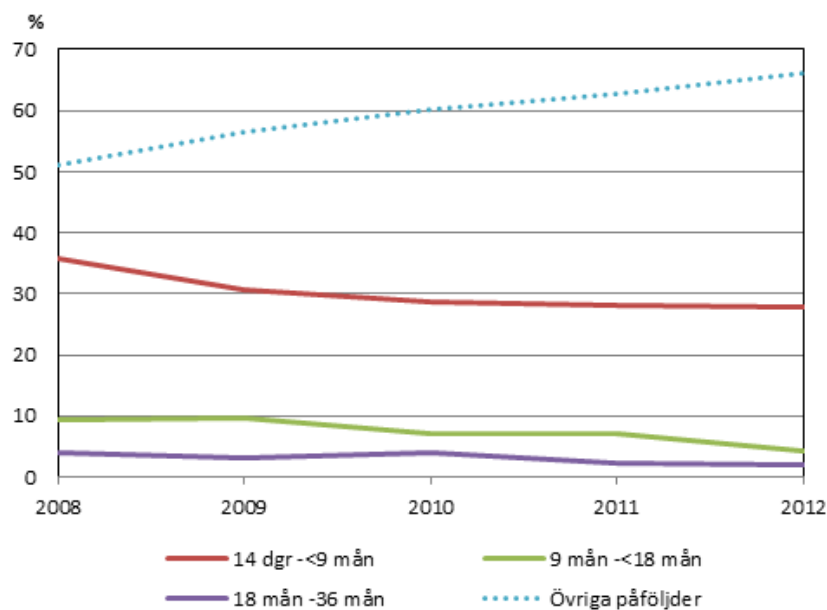
Antalet domar (utifrån det i avsnitt 5.6.1 beskrivna urvalet) avseende narkotikabrott av normalgraden har legat mellan 1 160–1 380 per år under perioden 2008–2012, med ett medianvärde om 1 290. Någon trend mot ett ökat eller minskat antal narkotikabrottsdomar går inte att se under de fem redovisade åren.

Tabell 2 Narkotikabrott av normalgraden (fullbordade brott) åren 2008–2012 (andelsfördelning)

Andelsfördelning årsvis	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt	
						medel	median
14 dgr – < 9 mån	36	31	29	28	28	30	29
9 mån – < 18 mån	9	10	7	7	4	8	7
18 mån – 36 mån	4	3	4	2	2	3	3
Övriga påföljder	51	57	60	63	66	59	60

Källa: Brå.

Figur 12 Andelsfördelning av utdömda påföljder för narkotikabrott av normalgraden (fullbordade brott) åren 2008–2012

Källa: Brå.

Figur 12 bygger på uppgifterna i tabell 2 och är en illustration av vad tabellen visar. Av tabell 2 och figur 12 framgår att den andelsmässigt vanligaste påföljden för narkotikabrott av normalgraden är en påföljd ur gruppen ”övriga påföljder”. Andelen domar där annan påföljd än en ren fängelsepåföljd dömts ut har år för år gradvis ökat under den redovisade perioden. Andelen rena fängelsedomar har sjunkit för varje år sedan början av mätperioden 2008. Minskningen har skett i samtliga intervall av fängeslängder. För samtliga redovisade år ligger det fängelsestraff som mest frekvent dömts ut längdmässigt i tidsspannet mellan 14 dagar–upp till 9 månader. Utifrån den andelsförändring som redovisas går inte att utläsa att praxisomläggningen år 2011 inneburit något tydligt trendbrott.

5.6.3 Narkotikasmuggling av normalgraden

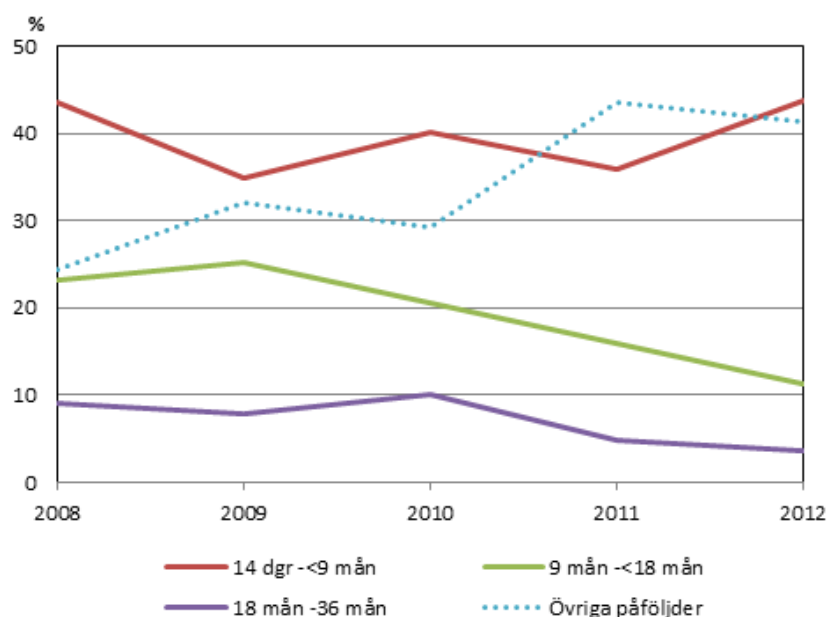
Antalet domar (utifrån det i avsnitt 5.6.1 beskrivna urvalet) avseende narkotikasmuggling av normalgraden har legat mellan 160–330 per år under perioden 2008–2012, med ett medianvärde om 250. Antalet narkotikasmugglingsdomar har ökat för varje år sedan år 2008.

Tabell 3 Narkotikasmuggling av normalgraden (fullbordade brott) åren 2008–2012 (andelsfördelning)

Andelsfördelning årsvis	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt	
						medel	median
14 dgr – < 9 mån	44	35	40	36	44	40	40
9 mån – < 18 mån	23	25	20	16	11	19	20
18 mån – 36 mån	9	8	10	5	4	7	8
Övriga påföljder	24	32	29	43	41	34	32

Källa: Brå.

Figur 13 Andelsfördelning av utdömda påföljder för narkotikasmuggling av normalgraden (fullbordade brott) åren 2008–2012

Källa: Brå.

Figur 13 bygger på uppgifterna i tabell 3 och är en illustration av vad tabellen visar.¹⁵ Av tabell 3 och figur 13 framgår att under den redovisade perioden var den andelsmässigt vanligaste påföljden för narkotikasmuggling av normalgraden ett fängelsestraff kortare än 9 månader. Under hela perioden har detta påföljdsspänn stått för cirka 40 procent av de utdömda påföljderna. Av tabell 3 och figur 13 framgår även att för narkotikasmuggling av normalgraden döms i större utsträckning än för narkotikabrott av normalgraden ut rena fängelsepåföljder. Liksom för narkotikabrott av normalgraden har det skett en andelsförskjutning mot övriga påföljder från rena fängelsedomar. Andelen övriga påföljder har ökat från 24 procent 2008 till omkring 40 procent åren 2011–2012. Den minskande andelen fängelsepåföljder syns både i intervallen 9 månader–upp till 18 månader och 18 månader–36 månader. Denna andelsförskjutning ser ut att ha påbörjats före år 2011. I sammanhanget bör dock beaktas att samtidigt som en andelsförskjutning har skett så har ett

¹⁵ Det bör observeras att skalan i figur 13 skiljer sig från skalan i figur 12. Anledningen till att skalorna är olika är att förändringar mellan åren ska framträda tydligt i båda figurerna.

större *antal* domar meddelats under perioden. Den lite kraftigare nedgången av andelen domar med påföljder 18 månader eller mer mellan åren 2010–2011 motsvaras dock av en liknande kraftigare nedgång av antalet domar mellan dessa år.

5.7 Utvecklingen av straffnivåer för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling samt vissa jämförelsebrott 2008–2012

5.7.1 Inledning

Tabellerna och figurerna i följande avsnitt redovisar andelsfördelningen gällande påföljd för grovt narkotikabrott (avsnitt 5.7.2) och grov narkotikasmuggling (5.7.3) samt för jämförelsebrotten grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och grovt rån (avsnitt 5.7.4) åren 2008–2012. Redovisningen avser samtliga domar i tingsrätt för fullbordade brott av respektive typ där inget annat brott ingick i lagföringen.¹⁶

Syftet med att ta med uppgifter för jämförelse- eller referensbrott är att se om andelsutvecklingen avseende påföljder för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling på något sätt skiljer sig från utvecklingen för andra brott.

Antalsangivelserna i texten är avrundade till närmaste tiotal. En nolla (0) i tabellen innebär att andelen av samtliga påföljder för ett givet år är noll. Det kan dock för vissa år finnas enstaka domar som på grund av att de är så få i förhållande till det totala antalet domar för ett givet år andelsmässigt redovisas som noll i tabellen. Dessa domar är dock medräknade i figur 14–16. I redovisningen av fängelsedomar ingår inga förordnanden om fängelse, inte heller ingår fängelse i kombination med annan påföljd. Sådana domar ingår, jämte domar där annan påföljd än fängelse dömts ut, i kategorin ”övriga påföljder”.

---

¹⁶ Avgränsningen har gjorts för att få en så god jämförbarhet som möjligt av andelsfördelning avseende brott och påföljd för respektive brott. Tingsrättsdomarna omfattar även domar som senare överklagats och omfattar alltså även domar som inte vunnit laga kraft.

5.7.2 Grovt narkotikabrott

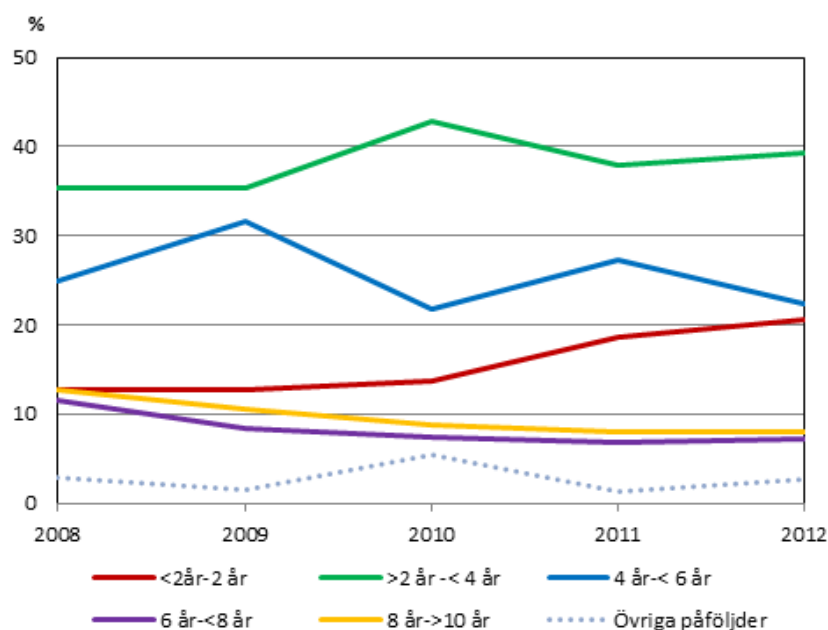
Antalet domar (utifrån det i avsnitt 5.7.1 beskrivna urvalet) avseende grovt narkotikabrott har legat mellan 110–200 per år under perioden 2008–2012, med ett medianvärde om 160. Antalet domar avseende grovt narkotikabrott ökade fram till och med år 2010 då cirka 200 sådana domar meddelades. Andelstalen för år 2012 bygger på cirka 110 domar. Antalet utdömda fängelsepåföljder om åtta år eller längre har minskat för varje år sedan år 2008. År 2008 meddelades 26 domar med så långa fängelsestraff medan antalet sådana domar år 2012 endast var nio.

Tabell 4 Grovt narkotikabrott (fullbordade brott) åren 2008–2012 (andelsfördelning)

Andelsfördelning årsvis	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt	
						medel	median
< 2 år – 2 år	13	13	14	19	21	15	14
> 2 år – < 4 år	35	35	43	38	39	38	38
4 år – < 6 år	25	32	22	27	22	26	25
6 år – < 8 år	12	8	7	7	7	8	7
8 år – < 10 år	8	3	5	1	5	4	5
10 år – > 10 år	5	7	4	7	3	5	5
Övriga påföljder	3	2	5	1	3	3	3

Källa: Brå.

Figur 14 Andelsfördelning av utdömda påföljder för grovt narkotikabrott (fullbordade brott) åren 2008–2012

Källa: Brå.

Figur 14 bygger på uppgifterna i tabell 4 och är en illustration av vad tabellen visar. Av tabell 4 och figur 14 framgår att när det gäller grova narkotikabrott används hela straffskalan vid påföljdsbestämningen. Detta gäller för hela den redovisade tidsperioden. Andelen korta fängelsepåföljder, upp till och med två års fängelse, har ökat sedan år 2009. Andelen långa fängelsepåföljder, åtta år eller längre, har minskat under hela femårsperioden. Den stora minskningen av dessa påföljdsspänn skedde dock åren 2008–2010. Minskningen av *andelen* långa fängelsepåföljder har varit marginell efter år 2010. Däremot har *antalet* fängelsedomar med påföljder mellan åtta år mer än tio år minskat drastiskt åren 2011–2012. Antalet fängelsedomar med en påföljd på tio års fängelse eller längre var under perioden 2008–2010 cirka tolv stycken per år. År 2012 meddelades färre än fyra domar med ett så långt fängelsestraff.

Av tabellen och figuren framgår att det har skett en *andelsförskjutning* där de längre fängelsestraffen, sex år eller längre, under senare år står för en mindre andel av påföljderna och de kortaste fängelse-

påföljderna, upp till och med två år, står för en allt större andel. Denna utveckling påbörjades redan år 2008. Detta går i linje med att även *antalet* kortare påföljder ökade under perioden 2008–2011. Sedan praxisomläggningen 2011 ser andelsfördelningen ut att stabilisera sig på nivåer omkring sju och åtta procent för de högre fängelseintervallen sex år–mindre än åtta år respektive åtta år–tio år eller mer.

5.7.3 Grov narkotikasmuggling

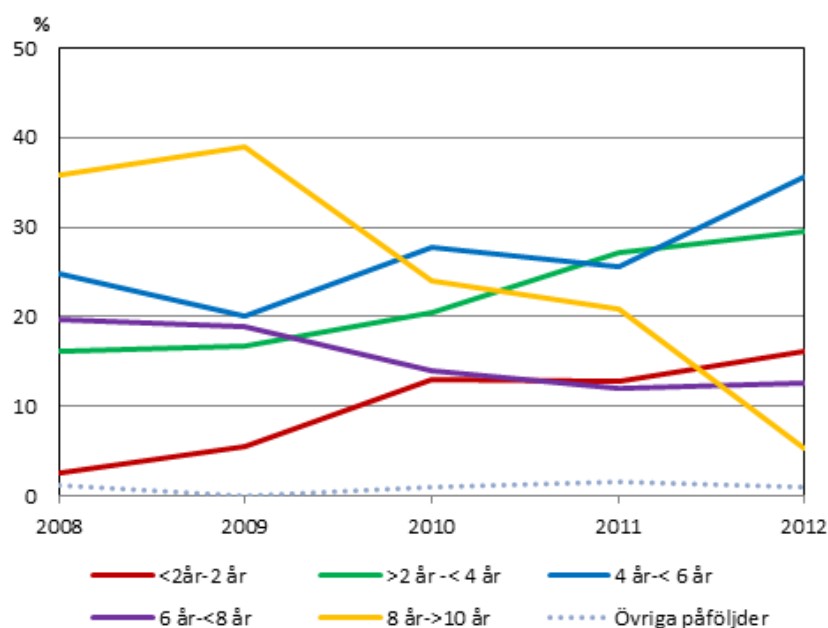
Åren 2008–2012 meddelades 80–130 domar per år (med en median om 110 domar) där det enda brottet i domen var ett fullbordat grovt narkotikasmugglingsbrott. Antalet sådana domar ökade under perioden varje år fram till år 2011. År 2012 meddelades cirka 110 domar avseende grov narkotikasmuggling. Antalet domar med kortare fängelsepåföljder, upp till och med två års fängelse, har ökat för varje år under hela femårsperioden. För de längsta fängelseintervallen, åtta års fängelse och däröver, minskade antalet domar kraftigt år 2012 till sex domar. De fyra föregående åren låg antalet sådana domar på i genomsnitt 29 per år.

Tabell 5 Grov narkotikasmuggling (fullbordade brott) åren 2008–2012 (andelsfördelning)

Andelsfördelning årsvis	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt	
						medel	median
< 2 år – 2 år	2	6	13	13	16	10	13
> 2 år – < 4 år	16	17	20	27	29	22	20
4 år – < 6 år	25	20	28	26	36	27	26
6 år – < 8 år	20	19	14	12	13	15	14
8 år – < 10 år	14	13	9	11	3	10	11
10 år – > 10 år	22	26	15	10	3	15	15
Övriga påföljder	1	0	1	2	1	1	1

Källa: Brå.

Figur 15 Andelsfördelning av utdömda påföljder för grov narkotikasmuggling (fullbordade brott) åren 2008–2012

Källa: Brå.

Figur 15 bygger på uppgifterna i tabell 5 och är en illustration av vad tabellen visar. Av tabell 5 och figur 15 framgår att när det gäller grov narkotikasmuggling används, liksom när det gäller grovt narkotikabrott, hela straffskalan vid påföljdsbestämningen. Detta gäller för hela den redovisade perioden. På samma sätt som när det gäller de grova narkotikabrotten har det när det gäller de grova narkotikasmugglingsbrotten skett andelsförskjutningar med högre andel kortare fängelsestraff och lägre andel långa fängelsestraff. Andelen kortare fängelsepåföljder, i intervallen upp till fängelse fyra år, har ökat under hela femårsperioden, samtidigt som andelen längre påföljder, åtta års fängelse eller däröver, har blivit mindre. En sammanräkning av de två intervallen med längst påföljder visar att denna minskning har pågått sedan år 2010, alltså ett år innan praxisomläggningen kan ha fått någon effekt på statistiken. Däremot syns en kraftig minskning av andelen långa fängelsepåföljder, åtta år och däröver, åren 2011–2012. Detta indikerar att praxisomläggningen kan ha haft inverkan på i vilken hastighet andelen långa påföljder har sjunkit även om förändringen är del av en tidigare påbörjad trend. Siffrorna bör

emellertid tolkas med viss försiktighet då det för tiden efter praxisomläggningen i juni 2011 enbart finns med siffror för ett helt år (år 2012).

5.7.4 Grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och grovt rån

I syfte att kunna jämföra utvecklingen av straffnivåerna för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten med motsvarande utveckling för andra brottstyper redovisas statistikuppgifter för vissa andra brott. Ett urval av brott bestående i grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och grovt rån, vilka alla har en straffskala om fängelse i lägst fyra och högst tio år, har använts. Jämförelsebrotten har alltså samma maximistraff som de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten, men ett högre minimistraff.

Åren 2008–2012 meddelades i genomsnitt 26 domar per år där det enda brottet i domen var ett fullbordat brott avseende antingen grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn eller grovt rån. Med tanke på att antalet domar är så pass lågt bör tabell 6 och figur 16 värderas med viss försiktighet.

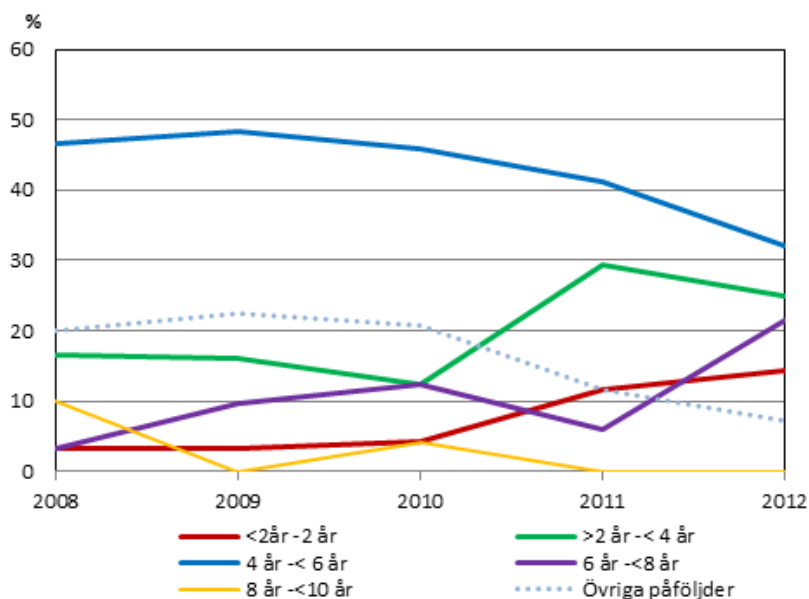
Tabell 6 Grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och grovt rån (fullbordade brott) åren 2008–2012 (andelsfördelning)

Andelsfördelning årsvis	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt	
						medel	median
< 2 år – 2 år	3	3	4	12	14	7	4
> 2 år – < 4 år	17	16	13	29	25	20	17
4 år – < 6 år	47	48	46	41	32	43	46
6 år – < 8 år	3	10	13	6	21	11	10
8 år – < 10 år	10	0	4	0	0	3	0
10 år – > 10 år	0	0	0	0	0	0	0
Övriga påföljder	20	23	21	12	7	16	20

Källa: Brå.

Figur 16 Andelsfördelning av utdömda påföljder för grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och grovt rån (fullbordade brott) åren 2008–2012

Källa: Brå.

Figur 16 bygger på uppgifterna i tabell 6 och är en illustration av vad tabellen visar.¹⁷ Av tabell 6 och figur 16 framgår att för jämförelsebrotten gäller att de flesta påföljder ligger i spannet fängelse mer än två år–mindre än sex år. I genomsnitt utgör detta fängelseintervall 63 procent av påföljderna. Eftersom det rör sig om så pass få domar kan enstaka domar få stor effekt på andelsfördelningen för vissa år. Generellt går det dock att säga att andra påföljder än rena fängelsedomar synes användas i större utsträckning för jämförelsebrotten än för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. Den övre delen av straffskalan används vidare i mindre utsträckning än vad som är fallet för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. Under den redovisade tidsperioden har påföljder på åtta år eller mer enbart i ett fåtal fall dömts ut för jämförelsebrotten.

¹⁷ Det bör observeras att skalan i figur 16 skiljer sig från skalan i figurerna 14 och 15. Anledningen till att skalorna är olika är att förändringar mellan åren ska framträda tydligt i samtliga figurer.

I figur 16 och tabell 6 går att urskilja att liksom för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten synes det ha skett vissa andelsförskjutningar. Förskjutningen för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten var dock från längre mot kortare fängelsepåföljder. För referensbrotten har förskjutningen i stället gått från de medellånga påföljderna (fyra år–mindre än sex år) mot både kortare (upp till två år) och längre påföljder (sex år–mindre än åtta år). Det innebär att för dessa referensbrott har utvecklingen gått mot ett större utnyttjande av hela straffskalan.

6 Nuvarande ordning i några andra länder

6.1 Inledning

I vårt uppdrag ingår att beskriva den straffrättsliga reglering som gäller för brott som motsvarar de svenska narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten i de nordiska länderna och i några andra med Sverige jämförbara länder. Den straffrättsliga regleringen i de andra länderna ska i sammanhanget jämföras med den svenska ordningen och beskrivningen och jämförelsen ska omfatta både straffbestämmelsernas utformning och hur de tillämpas i praktiken.

I detta kapitel redogör vi för den ordning som gäller i de nordiska länderna Danmark, Finland och Norge (avsnitt 6.2) samt i tre andra medlemsstater i EU, nämligen Nederländerna, Spanien och Tyskland (avsnitt 6.3).

För att få en uppfattning om vilka straff som i praktiken döms ut i de länder som omfattas av den komparativa jämförelsen har vi även till representanter för de aktuella länderna ställt frågan vilket straff som sannolikt skulle dömas ut i respektive land i ett antal typfall avseende befattning med olika mängder cannabis, amfetamin, kokain och heroin. En sammanställning av de svar som vi har fått in finns i avsnitt 6.4.¹ När det gäller Danmark och Norge har frågeställningarna besvarats av deras motsvarigheter till den svenska Riksåklagaren (Rigsadvokaten respektive Riksadvokaten). Beträffande Finland har de besvarats av en häradsåklagare vid Åklagarämbetet i Västra Finland som är specialiserad på narkotikamål. För Nederländernas del har de besvarats av en nederländsk åklagare som representerar landet inom Eurojust. För Tyskland har åklagare verkssamma vid åklagarkammaren i Berlin svarat på frågeställningarna.

---

¹ De spanska svaren är inte medtagna i avsnittet, eftersom det funnits risk för missvisande jämförelser, se närmare avsnitt 6.4.

När det gäller Danmark, Norge och Finland har korrektheten av de svar vi fått in dessutom stämts av med representanter för respektive lands advokatsamfund.

Det bör framhållas att en jämförelse mellan olika länders lagstiftning och praxis inom ett visst rättsområde aldrig kan bli riktigt rättvisande eftersom varje land har sitt eget rättssystem. Straffskalan för ett visst brott måste ställas i relation till de straffskalor som gäller för andra brott. Vid en jämförelse mellan de straffskalor som gäller för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott i de olika länderna bör därför hållas i minnet att straffskalorna för andra allvarliga brott, som exempelvis mord, dråp och grov misshandel, kan se olika ut i de olika länderna. Vidare måste tas i beaktande att de olika länderna kan ha olika regler vad gäller hur lång tid av ett utdömt fängelsestraff som måste avtjänas. Av betydelse är därför vilka regler som gäller för exempelvis villkorlig frigivning och om villkorligt fängelse används. Vidare kan vara av betydelse om åklagare i det aktuella landet har absolut åtalsplikt och om system med exempelvis straffrabatter för kronvittnen tillämpas. Av relevans kan också vara hur man i de olika länderna ser på frågan om ett visst handlande utgör ett eller flera brott, eftersom man vid flerfaldig brottslighet oftast kan döma ut längre straff än om det enbart är fråga om ett brott. En annan aspekt att beakta är att man i de olika länderna kan ha olika syn på de narkotiska preparatens farlighet. I vår redogörelse för de olika ländernas lagstiftning har vi inte kunnat ta med alla dessa olika parametrar. Viss försiktighet måste därför iakttagas när man jämför de olika ländernas straffrättsliga reglering på narkotikabrottslighetens område. Vad vidare gäller jämförelsen i avsnitt 6.4 måste framhållas att det även är vanskligt att dra för stora slutsatser av en sådan jämförelse, eftersom den inte bygger på verkliga fall där ett visst straff utdömts i domstol.

I redogörelsen för de olika ländernas lagstiftning och praxis har vi på flera ställen som jämförelse tagit med vilket straffvärde som anges för befattning med motsvarande mängd narkotika i de svenska tabellvärdena för 2009 och riktvärdena för 2013.² Vi menar därvid inte att straffvärdet i svensk rätt skulle ha bedömts vara exakt det som anges i tabell- och riktvärdena, eftersom samtliga föreliggande omständigheter måste beaktas för att ett slutligt straffvärde ska kunna bestämmas, men anser att det ändå ger läsaren en viss väg-

---

² De värden som anges i Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte upplagan 2013 benämns därvid som "Riktvärde 2013" och de värden som anges i den fjärde upplagan av samma bok som "Tabellvärde 2009", se även bilaga 2 och 3.

ledning att själv göra en jämförelse mellan straffmätningen i Sverige och i de övriga länderna.

Förutom att det i redogörelsen för respektive land således görs vissa jämförelser med den svenska ordningen finns sist i kapitlet en sammanfattande kommentar (avsnitt 6.5).

6.2 Nordiska länder

6.2.1 Danmark

Straffbestämmelser

I Danmark finns bestämmelser om olovlig befattning med narkotika i lov om euforiserende stoffer och, om det är fråga om grövre brott, i den danska straffeloven.

I lov om euforiserende stoffer finns bestämmelser som innebär att vissa preparat inte får finnas i landet med mindre än att det har utfärdats särskilda föreskrifter om att de får användas för medicinska eller vetenskapliga ändamål. I bekendtgørelse om euforiserende stoffer finns listor över vilka preparat som avses. Lista A omfattar preparat som över huvud taget inte får finnas i landet (cannabis, kat, heroin, opium och LSD), lista B omfattar preparat som bara får användas för medicinska och vetenskapliga ändamål (t.ex. amfetamin och MDMA) och lista C omfattar preparat som bara omfattas av narkotikastrafflagarna om de inte är framställda som läkemedel (t.ex. kodein).

De angivna preparaten får inte införas, utföras, säljas, köpas, lämnas ut, mottas, framställas, bearbetas eller innehas med mindre än att det finns särskilda föreskrifter som tillåter att de används för medicinska eller vetenskapliga ändamål (§§ 1 och 2 lov om euforiserende stoffer). Som framgått kan hantering av preparaten som finns upptagna på lista A dock aldrig tillåtas.

Överträdelse av förbudet, eller av en särskild föreskrift om preparatets hantering, straffas enligt § 3 första stycket lov om euforiserende stoffer med böter eller fängelse i upp till två år. Vid straffmätningen, även vid fastställande av ett bötesstraff, ska enligt bestämmelsen vikt läggas vid det aktuella preparatets skadeverkningar.

Enligt bestämmelsens andra stycke ska vid straffmätningen som en i hög grad försvårande omständighet beaktas om det är fråga om

1. upprepade tillfällen av försäljning av ett särskilt farligt eller skadligt preparat, eller
2. försäljning eller vederlagsfri överlåtelse syftande till senare försäljning av de i §§ 1 och 2 avsedda preparaten på serveringar, inbegripet diskotek, eller vid konserter eller musikfestivaler. Det samma gäller vid andra arrangemang, där det typiskt sett huvudsakligen är barn eller ungdomar som deltar.

Enligt bestämmelsens tredje stycke gäller samma straff som i första stycket för den som uppsåtligen tar emot eller skaffar sig själv eller annan vinning av det som förvärvats genom en överträdelse av förbud mot, eller särskild föreskrift om, befattning med narkotika samt den som genom förvaring, transport, hjälp att avyttra eller på annat liknande sätt uppsåtligen verkar för att se till att någon annan får utbyte av en sådan överträdelse.

Enligt § 191 första stycket straffeloven kan den som i strid med loven om euforiserande stoffer till ett större antal personer eller mot betydande vederlag eller under andra särskilt försvårande omständigheter överlåter narkotika (euforiserande stoffer) dömas till fängelse i högst tio år. Gäller överlåtelsen en betydande mängd särskilt farligt eller skadligt preparat eller har överlåtelsen av ett sådant preparat i övrigt varit av särskilt farlig karaktär kan dömas till fängelse i sexton år.

Enligt bestämmelsens andra stycke gäller samma straff som sägs i första stycket för den som inför, utför, säljer, köper, lämnar ut, mottar, framställer, bearbetar eller innehar sådana preparat med uppsåt att överlåta dem så som avses i första stycket.

Vid flerfaldig brottslighet kan i dansk rätt, under förutsättning att särskilt försvårande omständigheter föreligger, straffet överstiga maximistraffet för det allvarligaste av de begångna brotten med hälften (§ 88 straffeloven). Straffet kan dock aldrig överstiga 20 års fängelse (§ 33 straffeloven). Någon motsvarande regel om straffskärpning vid återfall i brott som den som finns i svensk rätt i 26 kap. 3 § brottsbalken finns inte i dansk rätt. Recidiv utgör dock grund för straffskärpning inom ramen för den befintliga straffskalan (§ 81 punkt a straffeloven).

I Danmark kan den dömda *friges villkorligt* efter att två tredjedelar (dock minst två månader) av fängelsestraffet avtjänats. Under vissa särskilda omständigheter kan villkorlig frigivning ske efter att hälften av straffet avtjänats. Det är också möjligt för en dansk dom-

stol att på vissa villkor, bl.a. att den dömda inte begår nya brott under viss prövotid, *suspendera fullgörelsen* av ett straff.

Praxis

Straffnivån för narkotikabrott bestäms i dansk rätt normalt med utgångspunkt i sort och mängd narkotika. Av stor betydelse är också om narkotikan var avsedd för eget bruk eller för överlåtelse.

Som framgått nämns i § 3 andra stycket lov om euforiserande stoffer som en i hög grad försvårande omständighet som ska beaktas vid straffmätningen om det är fråga om ”upprepade tillfällen av försäljning av ett särskilt farligt eller skadligt preparat”. Enligt förarbetena bör huvudregeln vara att försäljning ”på gatan” av små mängder särskilt farlig eller skadlig narkotika (med vilket främst avses heroin och kokain) ska straffas med fängelse. Den danska Riksåklagaren (*Rigsadvokaten*) har mot bakgrund av förarbetsuttalandena lämnat följande påföljdsrekommendationer för försäljning av små mängder heroin och kokain.³

Påföljdsrekommendation då gärningsmannen döms för försäljning av en liten mängd heroin eller kokain för första gången

Antal försäljningstillfällen	Fängelsestid
1–2	10 dagar
3–4	14–20 dagar
5–10	30–60 dagar
11 eller fler	minst 3 månader

Påföljdsrekommendation då gärningsmannen döms för försäljning av en liten mängd heroin eller kokain för andra gången

Antal försäljningstillfällen	Fängelsestid
1–2	30–60 dagar
3	3 månader
4 eller fler	Minst 4 månader

³ Rigsadvokatmeddelelse nr. 6/2006, rettet december 2012 – Sanktionspåstande i narkotikasager, Avsnit 4, s. 16.

Påföljdsrekommendation då gärningsmannen döms för försäljning av en liten mängd heroin eller kokain för tredje gången

Antal försäljningstillfällen	Fängelsestid
1	4 månader

Om försäljningen gäller amfetamin eller ecstasy rekommenderas, mot bakgrund av att de preparaten i farlighetshänseende värderas lägre än heroin och kokain, att två tredjedelar av de angivna straffen döms ut.

När det gäller var gränsen ska dras mellan brott på vilka lov om euforiserande stoffer respektive straffelovens § 191 ska tillämpas har Rigsadvokaten fastställt vissa riktlinjer. Som tidigare nämnts är straffskalan enligt den först nämnda lagen böter eller fängelse i upp till två år och enligt straffelovens § 191 fängelse i högst tio år eller, vid särskilt graverande omständigheter, fängelse i högst sexton år. Vid försäljning, insmuggling och innehav i överlåtelsesyfte av de mängder som anges i den följande uppställningen bör, enligt Rigsadvokaten, åtalas enligt § 191 straffeloven.⁴

Nedre mängdgräns för tillämpning av § 191 straffeloven

Preparat	Mängd (cirka)
<i>Hasch</i>	10 kg
<i>Marijuana</i>	10–15 kg
<i>Khat</i>	500 kg
<i>Råopium</i>	500 gram
<i>Morfinbas</i>	100 gram
<i>Heroin</i>	25 gram
<i>Kokain</i>	25 gram
<i>Amfetamin</i>	50 gram
<i>Ecstasy (tabletter)</i>	150–200 stycken
<i>Centralstimulerande tabletter</i>	5 000 stycken
<i>”Stimulerande” läkemedel (tabletter)</i>	5 000 stycken
<i>Lugnande läkemedel (tabletter)</i>	5 000 stycken
<i>Smärtstillande läkemedel (tabletter)</i>	3 000 stycken

⁴ Rigsadvokatmeddelelse nr. 6/2006, rettet december 2012 – Sanktionspåstande i narkotikasager, Avsnit 3, s. 3.

Enligt Rigsadvokatens riktlinjer kan dock, beroende på övriga omständigheter, avvikelser göras från de angivna gränserna både ”uppåt” och ”nedåt”.

När det gäller den i § 191 straffeloven angivna bestämmelsen med en särskilt sträng straffskala om fängelse i upp till sexton år har Rigsadvokaten, mot bakgrund av rättspraxis, angett att denna bör kunna tillämpas vid nedan angivna mängder (jfr dock den sannolika straffnivån i Danmark för olika mängder narkotika i avsnitt 6.4).

Nedre mängdgräns för tillämpning av den särskilt stränga straffskalan i § 191 straffeloven

Preparat	Mängd (cirka)
<i>Heroin</i>	1,3–1,5 kg
<i>Kokain</i>	1,3–1,5 kg
<i>Amfetamin</i>	2 kg
<i>Ecstasy</i>	2 kg (motsvarande 8 000 tabletter)

Bestämmelsen anses inte kunna tillämpas när det gäller cannabis eftersom cannabis enligt dansk uppfattning inte kan betecknas som ett särskilt farligt eller skadligt preparat. Enligt Rigsadvokatens riktlinjer ska de angivna mängderna inte ses som absoluta utan hänsyn måste också tas till övriga omständigheter.

Från domstolspraxis kan nämnas ett avgörande i vilket Højesteret bestämde straffet för en person som fört in drygt 1,1 kg heroin till fängelse i fem år (U.2006.475H).

(Det svenska *riktvärdet för 2013* för heroin stannar på fem år och sex månader motsvarande en befattning med minst 700 gram. *Tabellvärdet för 2009* avseende befattning med 900 gram heroin var nio års fängelse och avseende 1,2 kg straffmaximum tio års fängelse.)

I ett annat avgörande från Højesteret dömdes en person som smugglat in 79,5 gram heroin, 1 180 gram kokain och 1,9 kg hasch också till fem års fängelse (U.2006.810H).

(Det svenska *riktvärdet för 2013* för befattning med 50 gram heroin är 2 års fängelse, för 100 gram heroin tre års fängelse, för 800 gram kokain fem års fängelse, för 1 400 gram kokain fem år och sex månader och för 1,8 kg cannabis 11 månaders fängelse. *Tabellvärdet för 2009* avseende befattning med 85 gram heroin var fyra års fängelse, för 1,35 kg kokain åtta års fängelse och för 2,5 kg cannabis två års fängelse.)

För innehav av 25 kg kat, som den tilltalade infört i landet med avsikt att sälja, dömdes i ett fall till 14 dagars fängelse i Højesteret (U.2013.525H).

(Det svenska riktvärdet för 2013 för befattning med 25 kg kat är tre till fyra månaders fängelse. Tabellvärdet för 2009 avseende befattning med motsvarande mängd var fem månaders fängelse.)

Av domen framgår att den danska Riksåklagaren var av uppfattningen (i april 2011) att överträdelser rörande kat straffades markant hårdare i Sverige än i Danmark och att narkotikabrott och narkotikasmuggling generellt straffades väsentligt hårdare i Sverige än i Danmark och Norge. Av domen framgår vidare att den danska Riksåklagaren, på grundval av praxis, gjort följande antagande om straffnivåerna i Danmark avseende befattning med olika mängder kat (de svenska värdena för motsvarande mängder enligt riktvärde för 2013 och tabellvärde för 2009 inom parentes).

- Innehav av 1 kg för eget bruk: böter om 3 000 danska kronor (Riktvärde 2013: 80 dagsböter, Tabellvärde 2009: 80 dagsböter).
- Införsel/vidareförsäljning av 10 kg: cirka sju dagars fängelse (Riktvärde 2013: en till två månaders fängelse, Tabellvärde 2009: två till tre månaders fängelse).
- Införsel/vidareförsäljning av 50 kg: cirka 30 dagars fängelse (Riktvärde 2013: fem månaders fängelse, Tabellvärde 2009: åtta månaders fängelse).
- Införsel/vidareförsäljning av 100 kg: 30–60 dagars fängelse (Riktvärde 2013: åtta månaders fängelse, Tabellvärde 2009: ett års fängelse).
- Införsel/vidareförsäljning av 500 kg: fyra till sex månaders fängelse (Riktvärde 2013: cirka två års fängelse [gränsen för grovt brott anges till 400 kg], Tabellvärde 2009: tre till fyra års fängelse).
- Införsel/vidareförsäljning av 1 000 kg: sju till åtta månaders fängelse (Riktvärde 2013: cirka tre års fängelse, Tabellvärde 2009: fyra till fem års fängelse).

6.2.2 Finland

Straffbestämmelser

Bestämmelser om olovlig befattningsmed narkotika finns i finsk rätt i 50 kap. strafflagen⁵.

Enligt 1 § ska den dömas för *narkotikabrott* som olagligen

1. tillverkar eller försöker tillverka narkotika eller odlar eller försöker odla kokabuske, kat eller Psilocybesvampar,
2. odlar eller försöker odla opiumvallmo, hampa eller kaktusväxter som innehåller meskalin för att användas som narkotika eller råvara för narkotika eller för att användas vid tillverkning eller produktion av narkotika,
3. för eller försöker föra narkotika in i eller ut ur landet eller transporterar eller låter transportera narkotika eller försöker transportera eller försöker låta transportera narkotika,
4. säljer, förmedlar, till någon annan överlåter eller på annat sätt sprider eller försöker sprida narkotika, eller
5. innehar eller försöker anskaffa narkotika.

Straffet är böter eller fängelse i högst två år.

Om vid narkotikabrott

1. föremålet för brottet är synnerligen farlig narkotika eller en stor mängd narkotika,
2. eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning,
3. gärningsmannen verkar som medlem i en grupp som organiserats särskilt för att begå sådana brott i stor omfattning,
4. flera människor utsätts för allvarlig fara till liv eller hälsa, eller
5. narkotika sprids till minderåriga eller annars på ett hänsynslöst sätt,

och narkotikabrottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen enligt 2 § dömas för *grovt narkotikabrott* till fängelse i minst ett och högst tio år.

”Synnerligen farlig narkotika” definieras i 5 § andra stycket som ”narkotika vars bruk medför livsfara vid felaktig dosering, fara för

---

⁵ Strafflagen (19.12.1889/39).

allvarlig hälsoskada även vid kortvarigt bruk eller starka avvänjnings-symptom”. I finsk rättspraxis har ansetts att t.ex. heroin, kokain, amfetamin, metamfetamin, LSD, ecstasy, buprenorfin, fentanyl och GHB är synnerligen farlig narkotika.⁶ Enligt praxis räcker det dock inte att det är fråga om en sådan sorts narkotika som anses som ”synnerligen farlig” för att brottet ska bedömas som grovt utan det måste även röra sig om en stor mängd narkotika.

Den som olagligen brukar narkotika eller för eget bruk innehar eller försöker anskaffa en liten mängd narkotika, ska enligt 2 a § dömas för *straffbart bruk av narkotika* till böter eller fängelse i högst sex månader.⁷

I 3 § regleras *förberedelse till narkotikabrott*. Den tillämpliga straffskalan för förberedelsebrottet är böter eller fängelse i högst två år.

I den finska strafflagen finns vidare särskilda straffbestämmelser om främjande och grovt främjande av narkotikabrott (4 och 4 a §§).

Under förutsättning att gärningen inte utgör delaktighet i narkotikabrott eller grovt narkotikabrott ska således för *främjande av narkotikabrott* den dömas som

1. för olaglig tillverkning, odling, införsel eller utförsel av narkotika tillverkar, transporterar, överlåter eller förmedlar redskap, tillbehör eller ämnen med vetskap om deras användningssyfte, eller
2. genom att låna ut pengar eller genom annan finansiering främjar narkotikabrott eller förberedelse till narkotikabrott eller i 1 punkten nämnd verksamhet med vetskap om att finansieringen används för detta ändamål.

Straffet är böter eller fängelse i högst två år.

Om vid främjande av narkotikabrott gärningsmannen verkar som medlem i en kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning och

1. det redskap, tillbehör eller ämne som är föremål för brott är avsett för tillverkning, odling, import eller export av synnerligen farlig narkotika eller en stor mängd narkotika, eller
2. avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas genom främjande av narkotikabrott eller genom det brott som främjas,

---

⁶ Se bl.a. rättsfallen KKO:2004:127, KKO:2005:56 och KKO 2009:53.

⁷ Finlands högsta domstol har ansett att 16,5 gram hasch inte är en sådan liten mängd narkotika som avses i 50 kap. 2 a § (KKO 2003:94). Domstolen har vidare gjort bedömningen att innehav av 2 gram heroin, 1,4 gram amfetamin och 11 tabletter Xanor, inte heller är en sådan liten mängd (KKO 2003:94).

och främjandet av narkotikabrott även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen dömas för *grovt främjande av narkotikabrott*. Straffet är fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Maximistraflet i Finland vid flerfaldig narkotikabrottslighet är 13 års fängelse. Någon motsvarande regel om straffskärpning vid återfall i brott som den som finns i svensk rätt i 26 kap. 3 § brottsbalken finns inte i finsk rätt. Straffet kan således i finsk rätt aldrig bli högre än 13 års fängelse vid narkotikabrottslighet.

I Finland kan ett fängelsestraff vara *villkorligt* eller *ovillkorligt*. Om ett villkorligt fängelsestraff döms ut förenas det med en prøvotid om ett till tre år. Begår den dömda ett nytt brott under prøvotiden kan utdömas ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff för det ”nya” och det ”gamla” brottet. I praktiken gör man dock sällan så utan det villkorliga fängelsestraffet utgör enbart en grund för att döma till ovillkorligt fängelse för det ”nya” brottet, vilket alltså innebär att det villkorliga fängelsestraffet aldrig avtjänas.

För den som tidigare är ostraffad är utgångspunkten att ett villkorligt fängelsestraff döms ut. Är fängelsestraffet längre än två år måste dock alltid ovillkorligt fängelse dömas ut. I praxis döms som regel ut ovillkorligt fängelse om längden på fängelsestraffet är över ett år och sex månader.

Har den dömda inte avtjänat något fängelsestraff under den treårsperiod som föregick domen tillämpas i Finland *villkorlig frigivning* när hälften av fängelsestraffet avtjänats. I övriga fall sker villkorlig frigivning då två tredjedelar av straffet avtjänats.⁸

Praxis

I slutet av 2006 antogs inom Helsingfors hovrätts domkrets en straffrekommendation som starkt är kopplad till mängden och sorten narkotika. I rekommendationen betonas att det är fråga om just en rekommendation och att hela skalan av straffmättningsgrunder måste tillämpas. Om den tilltalade exempelvis spritt narkotika till minderåriga kan en mindre mängd än vad som anges i rekommendationen räcka för att det ska bli fråga om grovt brott (jfr de uppräknade omständigheterna i 50 kap. 2 § strafflagen). Enligt de uppgifter som vi inhämtat används rekommendationen allmänt över hela landet och från åklagarhåll är uppfattningen att rekommendationen är i

⁸ Om den dömda begick brottet innan han eller hon fyllt 21 år behöver dock enbart en tredjedel av straffet avtjänas före villkorlig frigivning.

allmänt bruk i domstolarna. Högsta domstolen i Finland kan dock inte i sina domar sägas ha direkt godkänt bruket av de tabeller som finns i rekommendationen, men har inte heller närmare utrett de olika straffhöjande och sänkande grunderna.

För eget bruk av narkotika eller innehav eller anskaffande för eget bruk av en liten mängd narkotika ska, som tidigare nämnts, dömas för *straffbart bruk av narkotika*. Straffet för detta brott är så gott som alltid böter, vilket även framgår av rekommendationen. Om mängden inte kan anses som "liten" döms i stället för *narkotikabrott* (av normalgraden). Straffskalan för detta brott är, som tidigare angetts, böter eller fängelse i högst två år.

Statistiken visar att i över hälften av de brott som bedöms som narkotikabrott av normalgraden bestäms påföljden till böter. På grund av den med grovt narkotikabrott överlappande straffskalan utdöms vidare, i de fall då påföljden bestäms till fängelse, sällan fängelsestraff över ett år. Av uppgifter vi inhämtat är det även så att då fängelse utdöms för narkotikabrott av normalgraden döms ofta till villkorligt fängelse, vilket innebär att den dömde inte behöver avtjäna fängelsestraffet om han eller hon inte begår nya brott under den efterföljande prøvotiden.

I tabellen nedan anges de mängder för olika preparat som anges i rekommendationen för att straffvärdet ska anses vara uppe på fängelsenivå då fråga är om narkotikabrott av normalgraden. I syfte att kunna jämföra med svensk domstolspraxis anges vidare i tabellen vilka mängder som enligt nuvarande och tidigare använda svenska rikt- respektive tabellvärden anges vara gränsen mellan ringa brott och brott av normalgraden.

Nedre mängdgräns för straffvärde på fängelsenivå i finsk rätt, respektive nedre mängdgräns för brott av normalgraden i svensk rätt

Typ av narkotika	Finsk rekommendation	Riktvärde 2013 ⁹	Tabellvärde 2009
<i>Cannabis</i>	100 gram	50 gram	50 gram
<i>Amfetamin</i>	10 gram	5 gram	5 gram
<i>Ecstasy</i>	40 tabletter	50 tabletter ¹⁰	3–4 tabletter ¹¹
<i>LSD</i>	40 enheter	50 tripper/ tabletter	3–4 tripper/ tabletter ¹²
<i>Subutex</i>	25 tabletter	4 tabletter	3–4 tabletter
<i>Kokain</i>	4 gram	0,6 gram	0,6 gram
<i>Heroin</i>	2 gram	0,05 gram	0,05 gram

I tabellen nedan anges de mängder för olika preparat som anges i rekommendationen för att det ska vara fråga om *grovt narkotikabrott*. Liksom i föregående tabell anges motsvarande svenska gränsvärden. Som tidigare angetts är straffskalan för grovt narkotikabrott i Finland fängelse i lägst ett och högst tio år, vilket innebär att minimistraffet för grovt narkotikabrott är ett år lägre i Finland än i Sverige. För att jämförelsen inte ska bli missvisande anges därför inom parentes i de kolumner som avser de svenska rikt- och tabellvärdena den mängd som i rikt- och tabellvärdena anges ha ett straffvärde motsvarande fängelse ett år.

⁹ I sammanhanget bör uppmärksammas att den första och lägsta "straffvärdestationen" för befattning med mängder som innebär att fråga bör kunna vara om narkotikabrott av normalgraden i riktvärdet för 2013 är 14 dagars fängelse. I tabellvärdet för 2009 är denna i vissa fall en månads fängelse. I den finska rekommendationen anges straffvärdet för befattning med exempelvis 100 gram hasch (dvs. den mängd som innebär att straffvärdet är uppe på fängelsenivå) vara 60 dagars fängelse, dvs. cirka två månader.

¹⁰ I riktvärdet för 2013 anges mängderna beträffande ecstasy egentligen i gram och inte i tabletter.

¹¹ När det gäller ecstasy bör framhållas att detta preparat har ansetts vara felaktigt värderat i farlighetshänseende i tabellvärdet för 2009 och att det i dag i farlighetshänseende jämföras med amfetamin.

¹² LSD jämföras i farlighetshänseende med ecstasy, varför även LSD:s relativa farlighet i tabellvärdet för 2009 var felaktigt angett.

Nedre mängdgräns för grovt brott i finsk och svensk rätt (respektive mängd som i svensk rätt indikerar ett straffvärde om fängelse ett år)

Typ av narkotika	Finsk rekommendation	Riktvärde 2013	Tabellvärde 2009
<i>Cannabis</i>	1 kg	5 kg (2 kg)	2,5 kg (1 kg)
<i>Amfetamin</i>	100 gram	500 gram (200 gram)	250 gram (100 gram)
<i>Ecstasy</i>	300 tabletter	5 000 tabletter (2 000 tabletter)	200 tabletter ¹³ (80 tabletter)
<i>LSD</i>	300 enheter	5 000 tripper/ tabletter (2 000 tripper/ tabletter)	200 tripper/ tabletter ¹⁴ (80 tripper/ tabletter)
<i>Subutex</i>	250 tabletter	600 tabletter (240 tabletter)	300 tabletter (120 tabletter)
<i>Kokain</i>	30 gram	100 gram (40 gram)	50 gram (20 gram)
<i>Heroin</i>	15 gram	50 gram (20 gram)	25 gram (10 gram)

I rekommendationen påpekas att domstolen också måste ta hänsyn till preparatets styrka. Amfetamin anges därvid som regel ha en koncentration på 20–40 procent.

En mer detaljerad tabell för olika sorters narkotika finns också i rekommendationen. I följande två tabeller anges det straffvärde som anges i den finska rekommendationen för befattning med olika mängder cannabis respektive amfetamin. I tabellerna anges vidare det straffvärde som anges för motsvarande mängd i de aktuella och tidigare använda svenska rikt- respektive tabellvärdena.

¹³ När det gäller ecstasy bör framhållas att detta preparat har ansetts vara felaktigt värderat i farlighetshänseende i tabellvärdet för 2009 och att det i dag i farlighetshänseende jämföras med amfetamin.

¹⁴ LSD jämföras i farlighetshänseende med ecstasy, varför även LSD:s relativa farlighet i tabellvärdet för 2009 var felaktigt angett enligt nuvarande synsätt.

Cannabis – Straffvärde vid befattning med olika mängder

Mängd cannabis	Finsk rekommendation	Riktvärde 2013	Tabellvärde 2009
100 gram	60 dagar	1 mån	2 mån
500 gram	9 mån	4–5 mån ¹⁵	7 mån
1 kg	1 år	7 mån	1 år
3 kg	1 år 6 mån	1–2 år ¹⁶	2–3 år ¹⁷
10 kg	3 år	3 år	4–5 år ¹⁸
50 kg	5 år	4 år 6 mån ¹⁹	7 år ²⁰
100 kg	7 år	4 år 6 mån ²¹	9–10 år ²²

Om det handlar om befattning med mer än 100 kg cannabis kan straffvärdet i finsk rätt vara över sju års fängelse. I något skede används, enbart på grund av mängden cannabis, i finsk rätt maximistraffet på tio års fängelse.

Amfetamin – Straffvärde vid befattning med olika mängder

Mängd amfetamin	Finsk rekommendation	Riktvärde 2013	Tabellvärde 2009
10 gram	3 mån	1 mån	2 mån
50 gram	9 mån	4–5 mån ²³	7 mån
100 gram	1 år	7 mån	1 år
500 gram	2 år 4 mån	2 år	3 år
1,2 kg	4 år	3–4 år ²⁴	4–5 år ²⁵
2 kg	5 år	4 år	5–6 år ²⁶
4 kg	6 år 6 mån	4–5 år ²⁷	6–7 år ²⁸

¹⁵ Straffvärdet för befattning med 400 gram anges vara fyra månader och för 600 gram fem månader.

¹⁶ Straffvärdet för befattning med 2 kg anges vara ett år och för 5 kg två år.

¹⁷ Straffvärdet för befattning med 2,5 kg anges vara två år och för 5 kg tre år.

¹⁸ Straffvärdet för befattning med 8,5 kg anges vara fyra år och för 15 kg fem år.

¹⁹ Den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse anges till minst 40 kg.

²⁰ Straffvärdet för befattning med 47,5 kg anges till sju år.

²¹ Den övre gränsen för mängdrekvisitets betydelse anges till minst 40 kg. I hovrättspraxis har straffvärdet i ett fåtal fall i huvudsak enbart på grund av mängden bedömts vara högre än fyra år och sex månader (se bl.a. Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 27 augusti 2013 i mål B 1713-13 och den 29 augusti 2013 i mål B 1913-13).

²² Straffvärdet för befattning med 90 kg anges vara nio år och för 120 kg tio år.

²³ Straffvärdet för befattning med 40 gram anges vara fyra månader och för 60 gram fem månader.

²⁴ Straffvärdet för befattning med 1 kg anges vara tre år och för 2 kg fyra år.

²⁵ Straffvärdet för befattning med 850 gram anges vara fyra år och för 1,5 kg fem år.

²⁶ Straffvärdet för befattning med 1,5 kg anges vara fem år och för 3 kg sex år.

Vid befattning med mer än 5 kg amfetamin anses straffvärdet i finsk rätt enligt rekommendationen vara över sju års fängelse. I något skede används, enbart på grund av mängden amfetamin, i finsk rätt maximistraflet på tio års fängelse.

När det gäller *heroin* anses straffvärdet om det handlar om 1 kg eller mer närma sig maximistraflet om tio års fängelse. (Enligt det svenska *riktvärdet för 2013* når man taket för mängdrekvisitets betydelse när det gäller heroin vid fem år och sex månader motsvarande minst 700 gram. Straffvärdet för befattning med 900 gram heroin enligt *tabellvärdet för 2009* var nio års fängelse och för 1,2 kg tio års fängelse.)

Såvitt har kunnat utrönas finns ingen omfattande undersökning om hur slaviskt de finska domstolarna följer rekommendationen. År 2007 publicerades en undersökning kring Helsingfors hovrätts straffpraxis i grova narkotikabrott.²⁹ Slutsatsen blev att den viktigaste enskilda faktorn vid straffvärdebedömningen var mängden narkotika. Även andra faktorer som verksamhetens omfattning, utsträckning i tiden, graden av planmässighet, strävan efter ekonomisk vinning och gärningsmannens ställning i "brottsorganisationen" beaktades, men utan att få något större genomslag på straffvärdet. Av betydelse är också vilken halt verksam substans den aktuella narkotikan har, eftersom rekommendationen utgår från normalhalter.

Enligt en finsk advokat³⁰ verksam i Helsingfors är straffrekommendationen i allmänt bruk i domstolarna men de senaste åren har straffnivåerna enligt hans uppfattning sjunkit något, i vart fall i Helsingfors, och skiljer sig lite från de som anges i rekommendationen. Hans uppskattning är att straffnivåerna för hasch och amfetamin (vilket är de vanligast förekommande narkotikasorterna i Finland) har sänkts med omkring 20 procent i förhållande till de som anges i straffrekommendationen.

Enligt en finsk åklagare³¹ vid Åklagarämbetet i Västra Finland, som är specialiserad på narkotikamål, är det i "större" narkotikamål inte sällsynt att maximistraflet tio år döms ut för ett grovt narkotikabrott eller att det, om den tilltalade gjort sig skyldig till flera grova narkotikabrott, med tillämpning av de finska reglerna om flerfaldig

²⁷ Straffvärdet för befattning med 2 kg anges vara fyra år och för 5 kg fem år.

²⁸ Straffvärdet för befattning med 3 kg anges vara sex år och för 4,75 kg sju år.

²⁹ Kainulainen, Heini (toim.) 2007). Rangaistuskäytäntö törkeissä huumauserikoksissa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 79.

³⁰ Advokaten Pekka Ylikoski.

³¹ Häradsåklagare Markku Heikonen.

brottslighet döms ut 13 års fängelse. Hans uppfattning är vidare att om det i mål om narkotikasmuggling förekommer såväl en kurir som en tilltalad som har en mer central position i den organisation som står bakom smugglingen döms lindrigare straff ut för kuriren, men att den tidigare nämnda rekommendationen i stort följs. Enligt honom har det slutligen i Finland – även om den svenska Högsta domstolens praxisomläggning är känd även där – inte förekommit någon diskussion om huruvida det är lämpligt att låta mängden narkotika få vara så utslagsgivande vid rubricering och straffvärdebedömning som den i praktiken är i Finland, även vid straffvärden som närmar sig maximistraffet.

6.2.3 Norge

Straffbestämmelser

Bestämmelser om olovlig befattning med narkotika finns i norsk rätt i straffeloven³². Straffansvar för eget bruk och innehav av mindre mängder för eget bruk föreskrivs dock i en särskild lag.³³

Enligt § 162 första stycket straffeloven döms den som olovligen tillverkar, inför, utför, förvärvar, förvarar, överlämnar eller överlåter preparat som enligt lag är att anse som narkotika för *narkotikabrott* till böter eller fängelse i högst två år.

För *grovt narkotikabrott* döms enligt samma bestämmelses andra stycke till fängelse i högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas vilken sorts preparat det gäller, hur stor mängd det är fråga om och brottets karaktär.

Om brottet gäller en mycket stor mängd narkotika är straffskalan, enligt bestämmelsens tredje stycke, fängelse i lägst tre och högst 15 år. Vid särskilt försvårande omständigheter kan fängelse i upp till 21 år dömas ut.

Straffskalan för oaktsamt narkotikabrott är, enligt bestämmelsens fjärde stycke, böter eller fängelse i högst två år.

Av förarbetena till lagen framgår att särskilt försvårande omständigheter i första hand ska anses föreligga när gärningsmannen innehaft en betydande roll i en verksamhet som omsätter narkotika.

Om narkotikabrott har begåtts som ett led i en organiserad kriminell grups verksamhet kan, enligt § 60 a straffeloven, till det

³² Lov 1902-05-22 nr 10: Almindelig borgerlig Straffelov.

³³ Lov om legemidler m.v. (legemiddeloven) av 4. desember 1992 nr. 132.

maximistraff som följer av § 162 straffeloven läggs på upp till fem års fängelse. Straffet kan dock aldrig överstiga 21 års fängelse.

Vid flerfaldig brottslighet utgörs maximistrafte i norsk rätt av summan av de aktuella maximistraffen (§ 62 straffeloven). Om någon exempelvis har begått flera narkotikabrott av normalgraden är maximistrafte således fängelse i fyra år. Straffet kan dock aldrig överstiga 21 års fängelse. Vad som i detta avseende gäller för flerfaldig brottslighet gäller även vid återfall i brott (§ 61 straffeloven).

I Norge tillämpas som huvudregel *villkorlig frigivning* efter att två tredjedelar (dock minst 60 dagar) av ett utdömt fängelsestraff avtjänats. Det är också möjligt att döma till *villkorligt fängelse* (helt eller delvis), med en prøvotid på två–fem år.

Praxis

Straffnivåerna i Norge ligger generellt sett högt för narkotikabrott. Praxis visar att straffen i hög grad är beroende av vilken sort och mängd narkotika brottet avsett. Därutöver utgör gärningsmannens roll vid brottet och vad den straffbara handlingen syftat till betydelsefulla omständigheter. Ju mer central roll den tilltalade haft i hanteringen av ett narkotikaparti desto strängare straffas han eller hon. Vid smuggling straffas huvudmän och uppdragsgivare generellt strängare än den kurir som i praktiken fört narkotikan över landsgränsen. Enligt praxis bestraffas införsel, försäljning och tillverkning strängare än köp och förvaring. Köp för vidareförsäljning och i vinstsyfte bestraffas strängare än köp för eget bruk och vidareförsäljning i syfte att finansiera eget missbruk.

Som framgått delas narkotikabrott i norsk rätt in i fyra grader. Normalgraden har en straffskala från böter till fängelse i två år och vid grovt narkotikabrott är straffskalan fängelse i högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska, enligt lagtexten, särskilt beaktas vilken sorts preparat det gäller, hur stor mängd det är fråga om och brottets karaktär. I praxis är emellertid mängd och sort narkotika avgörande för bedömningen.

Gäller överträdelsen en särskilt stor mängd narkotika är straffskalan fängelse tre till 15 år och vid särskilt försvårande omständigheter kan fängelse i 21 år dömas ut. Som nämnts uttalas i förarbetena till lagen att särskilt försvårande omständigheter i första hand ska anses föreligga när gärningsmannen innehaft en betydande roll i en verksamhet som omsätter narkotika. Høysterett har

uttalat att det inte är tillräckligt att förfarandet har avsett en särskilt stor mängd narkotika för att den strängaste straffskalan ska bli tillämplig.³⁴ För detta krävs alltså att gärningsmannen har haft en speciell organisatorisk ställning i verksamheten.

Gränsen mellan normalgraden av brottet och grovt brott och gränsen mellan grovt brott med en straffskala upp till tio års fängelse och grovt brott med en straffskala på mellan tre och 15 års fängelse går i praxis vid följande mängder.

Nedre mängdgräns för grovt brott respektive för tillämpning av straffskalan 3–15 år

Preparat	Mängd (cirka) för grovt brott	Mängd (cirka) för tillämpning av straffskalan 3–15 år
<i>Cannabis</i>	1 kg	80 kg
<i>Amfetamin</i>	50 gram	3 kg
<i>Kokain</i>	50 gram	3 kg
<i>Heroin</i>	15 gram	750 gram

Förutom mängden narkotika har renhetsgraden betydelse i rubricerings- och straffvärdefrågan. Är renhetsgraden väsentligt lägre eller högre än vad som anses som normalt (för heroin, amfetamin och kokain anses den normala renhetsgraden vara 20–60 procent) får denna betydelse vid bedömningen av straffvärdet. Renhetsgraden får dock bara betydelse för rubriceringsfrågan i fall där denna mer extremt avviker från det normala, exempelvis om narkotikan har så låg renhetsgrad att den närmast inte ger något rus. I Norge görs i huvudsak ingen åtskillnad i straffvärdehänseende mellan befattning med amfetamin och kokain. Befattning med viss mängd kokain anses således i princip ha samma straffvärde som befattning med en lika stor mängd amfetamin.

För att exemplifiera den norska domstolspraxisen kan följande domar från Høyesterett refereras.

HR-2010-01536-A, dom den 15 september 2010

B hade fört in sammanlagt 8,8 kg kokain och A dels 4,8 kg kokain, dels 4 kg amfetamin. Båda hade haft centrala roller i en organiserad

³⁴ Se bl.a. Rt 2008 s. 1217.

distributionskedja. B stod högre upp i kedjan än A och hade en mer central roll i omsättningsverksamheten. För båda bestämdes straffet till sju års fängelse.

(Det svenska *riktvärdet för 2013* för kokain stannar på fem år och sex månader motsvarande minst 1,4 kg. I *tabellvärdet för 2009* uppnåddes maximistraffet tio års fängelse vid 2,4 kg kokain.)

HR-2010-01825-A, dom den 27 oktober 2010

Införsel av ett stort parti amfetamin. Införseln skedde som ett led i en verksamhet och till en kriminell organisation som de tilltalade inte var medlemmar i men väl medvetna om. Fem personer befanns skyldiga till införsel av 112 kg amfetamin. För de två som haft de mest framträdande rollerna bestämdes påföljden till fängelse i 15 år och för de övriga till fängelse i 13, 12 respektive 12 år. För en person som endast befattat sig med 40 kg amfetamin bestämdes straffet till fängelse i sju år. Domstolen beaktade i det fallet att det rört sig om återfall (försvårande) och medverkan under utredningen (förmildrande).

(Det svenska *riktvärdet för 2013* för amfetamin stannar på fem års fängelse motsvarande minst fem kg.³⁵ I *tabellvärdet för 2009* uppnåddes maximistraffet tio års fängelse vid 12 kg amfetamin.)

HR-2010-01966-A, dom den 17 november 2010

Införsel av 979 tabletter Subutex (à 8 mg) med avsikt att sälja tablett-erna på den illegala marknaden. Brottet var enligt domstolen jämförbart med införsel av 120 gram heroin. Straffet bestämdes mot den bakgrunden till fängelse i tre år och tre månader.

(Det svenska *riktvärdet för 2013* avseende befattning med 600 tabletter Subutex är 2 års fängelse och avseende 1 200 tabletter tre års fängelse. För befattning med 100 gram heroin gäller tre års fängelse. *Tabellvärdet för 2009* avseende befattning med 1000 tabletter Subutex var fyra års fängelse. För befattning med 85 gram heroin gällde fyra års fängelse och för 150 gram fem års fängelse.)

³⁵ En mängd om 112 kg innebär dock en mer än tjugo gånger så stor mängd som anges för det i doktrinen angivna straffvärdemässiga taket om fem års fängelse för amfetamin. När det gäller cannabis har underrätterna vid mängder på uppemot tio gånger så mycket som anges vara det straffvärdemässiga mängdtaket för cannabis, enbart på grund av mängden, varit beredda att gå över taket med ett år och sex månader, se Hovrättens över Skåne och Blekinge domar den 27 augusti 2013 i mål B 1713-13 och den 29 augusti 2013 i mål B 1913-13.

HR-2010-02172-A, dom den 17 december 2010

Införsel av 728,8 gram kokain genom att en kvinna tog sig genom tullen med dels en större ampull införd i underlivet, dels 49 mindre ampuller som hon svalt. Kvinnan var inte själv missbrukare. Motivet var att tjäna pengar. Enligt domstolen är det en utgångspunkt vid bedömningen av straffnivån för s.k. kurirbrott att 1 kg kokain motsvarar tre års fängelse. Straffvärdet för det aktuella brottet var enligt domstolen två år och sju-åtta månader. Bland annat på grund av medverkan under utredningen (kvinnan hade direkt erkänt och själv uppgett att hon svalt ett stort antal ampuller efter att den större ampullen upptäckts i tullen) bestämdes dock straffet till fängelse i två år.

(Det svenska riktvärdet för 2013 avseende befattning med 400 gram kokain är 4 års fängelse och avseende 800 gram fem års fängelse. *Tabellvärdet för 2009* avseende befattning med 600 gram kokain var sex års fängelse och avseende 950 gram sju års fängelse.)

HR-2011-00972-A, dom den 12 maj 2011

Fråga om befattning med 1 983 gram amfetamin. Den tilltalade kvinnan var tidigare ostraffad och narkotikamissbrukare. På uppdrag av sin f.d. fästman hade hon kört partiet från en plats till en annan och fick 7 500 norska kronor i ersättning. Påföljden bestämdes till 400 timmars samhällstjänst.

(Det svenska riktvärdet för 2013 avseende befattning med 2 kg amfetamin är 4 års fängelse. *Tabellvärdet för 2009* avseende befattning med 1,5 kg amfetamin var fem års fängelse och avseende 3 kg sex års fängelse.)

HR-2011-01286-A, dom den 28 juni 2011

Frågan i målet i Høyesterett gällde om den tilltalade i stället för fängelse skulle dömas till samhällstjänst på grund av lång handläggningstid av målet. Domstolen uttalade sig emellertid även om det aktuella brottets straffvärde. Den tilltalade, A, hade överlämnat cirka 5 kg hasch till en annan person. A hade själv mottagit narkotikapartiet samma dag. Anledningen till att A hade åtagit sig uppdraget var att han utlovats att han då skulle bli kvitt en skuld som han hade på 5 000 norska kronor. Enligt domstolen hade brottet ett straffvärde om ett år och sex månaders fängelse. Vid denna bedömning uttalade domstolen att det gällt en förhållandevis kortvarig och begränsad befattning med 5 kg hasch som kurir inom Norge.

(Det svenska riktvärdet för 2013 avseende befattning med 5 kg cannabis är två års fängelse. Tabellvärdet för 2009 avseende befattning med motsvarande mängd cannabis var tre års fängelse.)

HR-2011-01287-A, dom den 28 juni 2011

Målet gällde införsel av 5,1 kg marijuana till Norge från Sverige. Høyesterett uttalade att utgångspunkten vid påföljdsbestämningen i narkotikamål är vilken typ av preparat det är fråga om, vilken mängd det handlar om och på vilket sätt den tilltalade har befattat sig med narkotikan. Domstolen uttalade vidare att införsel av narkotika till landet som regel var att bedöma strängare än exempelvis förvaring eller transport inom landet. Enligt domstolen var utgångspunkten att straffvärdet för införsel av cirka 5 kg marijuana till landet var bortemot två års fängelse.

(Det svenska riktvärdet för 2013 avseende befattning med 5 kg cannabis är två års fängelse. Tabellvärdet för 2009 avseende befattning med motsvarande mängd cannabis var tre års fängelse.)

HR-2011-01692-A, dom den 28 juni 2011

Frågan i målet i Høyesterett gällde om den tilltalade, på grund av behov av rehabilitering, i stället för fängelse kunde dömas till samhällstjänst. Domstolen uttalade sig emellertid även om det aktuella brottets straffvärde. Den brottslighet som den tilltalade, A, gjort sig skyldig till som var styrande för straffvärdebedömningen var att han under cirka två veckors tid förvarat 15,3 kg hasch åt en vän

som var på resa. Mot bakgrund av att A enbart förvarat narkotikan och inte haft något vinstsyfte med befattningen bedömdes hans brottslighet ha ett straffvärde motsvarande fängelse två år och sju månader.

(Det svenska *riktvärdet för 2013* avseende befattning med 10 kg cannabis är tre års fängelse och avseende 20 kg fyra års fängelse. *Tabellvärdet för 2009* avseende befattning med 15 kg cannabis var fem års fängelse.)

HR-2011-01957-A, dom den 19 oktober 2011

Saken gällde införsel av 2 934 gram opium. Opium hade fram till dess att domen meddelades inte farlighetsgraderats i norsk rätt och någon ”etablerad straffnivå” fanns vid tiden för domen inte för preparatet. Brottet var enligt domstolen jämförbart med införsel av 105 gram heroin. Straffet bestämdes mot den bakgrunden samt med hänsyn till att det gällde införsel till landet (som enligt domstolen ska bestraffas strängare än köp och försäljning inom landet), att den tilltalade var huvudansvarig för införseln och att narkotikan var avsedd för vidareförsäljning, till fängelse i tre år och tre månader.

(Det svenska *riktvärdet för 2013* för opium stannar på fem år och sex månader motsvarande minst 2,1 kg. För befattning med 100 gram heroin anges tre års fängelse. *Tabellvärdet för 2009* avseende befattning med 2,7 kg opium var nio års fängelse. För befattning med 85 gram heroin angavs fyra års fängelse och för 150 gram heroin fem års fängelse.)

HR-2011-02385-A, dom den 21 december 2011

Målet gällde förvar av cirka 95 kg hasch. Den tilltalade, A, hade någon gång från februari/mars 2009 till den 2 april samma år på uppdrag av en annan person förvarat narkotikapartiet i sin lägenhet. Anledningen till att hon åtog sig förvaringen var att hon hade dålig ekonomi och problem med att betala tillbaka ett privat lån hon tagit om 5 000–6 000 norska kronor. Hon hade fått 16 000 norska kronor i ersättning för förvaringen. Under den tid som hon förvarade partiet kom hennes uppdragsgivare 20–25 gånger och hämtade delar av det. Enligt domstolen var straffvärdet för förvaringen omkring fyra års fängelse.

(Det svenska *riktvärdet* för 2013 för cannabis stannar på fyra år och sex månader motsvarande minst 40 kg. *Tabellvärdet* för 2009 för befattning med 90 kg cannabis var nio års fängelse.)

HR-2012-00430-A, dom den 27 februari 2012

Målet gällde införsel av cirka 940 gram kokain och 900 gram heroin. Den tilltalade A, hade rest med buss till Norge från Sverige och haft narkotikan i en ryggsäck som hon förde med sig. A hade själv berättat att hon gått med på att frakta narkotikan från Nederländerna till Norge mot en ersättning på 1 500 euro. Utgångspunkten vid påföljdsbestämningen var enligt domstolen att införseln av narkotikan hade ett straffvärde på omkring sju års fängelse. Med hänsyn till A:s personliga förhållanden och till att hon samarbetat med polisen bestämdes straffet till fyra års fängelse.

(Det svenska *riktvärdet* för 2013 för heroin stannar på fem år och sex månader motsvarande minst 700 gram. Riktvärdet för 2013 för befattning med 800 gram kokain anges vara fem års fängelse. *Tabellvärdet* för 2009 avseende befattning med 900 gram heroin var nio års fängelse. För befattning med 950 gram kokain gällde sju års fängelse.)

HR-2013-00947-A, dom den 3 maj 2013

Saken gällde förvärv och förvaring av cirka 150 gram amfetamin. Av amfetaminpartiet hade cirka 40 gram en låg renhetsgrad (åtta procent). Enligt domstolen bestraffades befattning med 100 gram amfetamin normalt med cirka ett års fängelse. Eftersom den tilltalade befattat sig med 150 gram amfetamin var utgångspunkten vid påföljdsbestämningen för hans del enligt domstolen något högre, nämligen fängelse omkring ett år och fyra månader. Mot bakgrund av att den tilltalade utan förbehåll erkänt brottet och med hänsyn till att delar av partiet haft en renhetsgrad under det normala bestämdes påföljden till ett års fängelse.

(Det svenska *riktvärdet* för 2013 avseende befattning med 140 gram amfetamin är nio månaders fängelse och avseende 160 gram tio månaders fängelse. *Tabellvärdet* för 2009 avseende befattning med 100 gram amfetamin var ett års fängelse och avseende 250 gram två års fängelse.)

6.3 Andra länder inom EU

6.3.1 Nederländerna

Straffbestämmelser

I Nederländerna finns bestämmelser om olovlig befattning med narkotika i "Opiumlagen" (*Opiumwet* eller *the Opium Act*). I lagen görs en distinktion mellan preparat som finns upptagna på två olika listor: "lista 1" och "lista 2", vilka är bilagda lagen. På lista 1 finns upptagna sådana preparat som anses som "tunga droger" ("hard drugs") och på lista 2 finns upptagna sådana preparat som anses vara "lätta droger" ("soft drugs"). Nederländerna är ett av få länder i världen som gör åtskillnad mellan preparat på detta sätt.

Som "lätt drog" räknas förutom cannabis bl.a. flunitrazepam (den verksamma substansen i Rohypnol) och buprenorfin (den aktiva substansen i bl.a. Subutex). Amfetamin, kokain, heroin, ecstasy, opium m.fl. preparat tillhör i nederländsk rätt kategorin "tunga droger".

Enligt artikel 2 i Opiumlagen är det olagligt att på olika sätt hantera (föra in eller ut, sälja, framställa, inneha, etc.) de preparat som finns upptagna på lista 1. I princip är motsvarande hantering av de preparat som finns upptagna på lista 2 olaglig enligt artikel 3. De flesta förfaranden med narkotika som är kriminaliserade i andra länder utgör således även brott i nederländsk rätt. Även försök och förberedelse till vissa gärningsformer är straffbart.

I artiklarna 10 och 11 i Opiumlagen anges att de förfaranden som enligt artiklarna 2 och 3 är olagliga ska straffas med fängelse eller böter upp till vissa nivåer. Enbart maximistraff och inte minimistraff anges således. Maximumstraffet för de olika gärningsformerna är följande.

**Maximumstraff för olika gärningsformer – Preparat enligt lista 1 –
"Tunga droger"**

<i>Typ av gärning</i>	<i>Maximumstraff (fängelse/böter)</i>
Införsel/utförsel	12 år och/eller 45 000 euro
Försäljning, transport eller framställning	8 år och/eller 45 000 euro
Försök eller förberedelse till införsel/utförsel, försäljning, transport eller framställning	6 år och/eller 45 000 euro
Penningtvätt	6 år och/eller 45 000 euro
Illegal framställning av och handel med narkotikaprekursorer	6 år och/eller 45 000 euro
Innehav	4 år och/eller 45 000 euro
Innehav för eget bruk	1 år och/eller 11 250 euro

Vid flerfaldig narkotikabrottslighet som gäller införsel eller utförsel av "tunga droger" är maximistraffet 16 års fängelse och/eller böter om 45 000 euro.

Maximumstraff för olika gärningsformer – Cannabis³⁶

<i>Typ av gärning</i>	<i>Maximumstraff (fängelse/böter)</i>
Införsel/utförsel	4 år och/eller 45 000 euro
Odling, försäljning, transport eller framställning	2 år och/eller 11 250 euro
Odling, försäljning, transport eller framställning i kommersiella syften	4 år och/eller 45 000 euro
Innehav av mer än 30 gram	2 år och/eller 11 250 euro
Försäljning, framställning eller innehav av mindre än 30 gram	1 månad och/eller 2 250 euro

I Opiumlagen anges inte vilka omständigheter som ska beaktas vid straffmätning inom den befintliga straffskalan för de olika gärningsformerna.

Eget bruk av narkotika är inte straffbart, oavsett om det rör sig om bruk av en "tung drog" eller en "lätt drog". Inte heller är det straffbart att odla cannabis för eget bruk så länge det rör sig om maximalt fem cannabisplantor. Som framgått är det dock generellt

³⁶ Maximumstraffen gäller i huvudsak även för andra preparat som finns upptagna på lista 2, men när det gäller cannabis finns ett särskilt maximistraff angivet för mängder upp till 30 gram.

straffbart att inneha narkotika i Nederländerna, men innehav av mindre mängder cannabis än 30 gram och mindre mängd än 0,5 gram av det som räknas som ”tyngre droger” synes inte straffas i praktiken.

I syfte att hålla framför allt ungdomar, som vill prova cannabis, borta från ”tyngre droger” tillåts i Nederländerna s.k. coffee shops, trots att alltså, som framgått, såväl innehav som försäljning av mindre mängder cannabis utgör ett brott enligt Opiumlagen. Enligt riktlinjer som har utfärdats av Åklagarmyndigheten i Nederländerna kommer inte åtal väckas mot dessa coffee shops så länge de efterkommer följande regler:

- de får inte sälja mer än 5 gram per person och dag,
- de får inte sälja ecstasy eller andra ”tunga droger”,
- de får inte göra reklam för droger,
- de måste se till att de inte stör sin omgivning, och
- de får inte sälja droger till någon under 18 år eller tillåta någon under 18 år att vistas i deras lokaler.

Enligt riktlinjerna får den som bedriver verksamheten, om reglerna följs, lagra upp till 500 gram cannabis utan att riskera åtal. Det innehav och den försäljning av cannabis som försiggår på en coffee shop utgör dock fortfarande ett brott.

I Nederländerna kan den dömda *friges villkorligt* efter att två tredjedelar av fängelsestraffet avtjänats, under förutsättning att påföljden som dömts ut är minst ett års fängelse. Det är också möjligt att döma till *villkorligt fängelse* (helt eller delvis), med en prøvotid om två år. Om villkorligt fängelse dömts ut delvis och en del av fängelsestraffet alltså ska avtjänas tillämpas inte villkorlig frigivning för den delen av det utdömda straffet.

Praxis

Vid straffmätningen i narkotikamål synes i Nederländerna stor vikt läggas vid sort och mängd narkotika. Till hjälp för åklagare och domare har utfärdats riktlinjer för vilka straff som är rimliga att yrka på och döma ut vid viss sort och mängd narkotika. För åklagare har till och med utformats ett speciellt datorprogram (BOS/Polaris) i vilket sort och mängd narkotika matas in och ett straffvärde

(i dagar) därefter fås fram. Mängden 2 kg kokain vid införsel till Nederländerna ger således exempelvis enligt programmet ett straffvärde om 1 047 dagar.³⁷

Av betydelse vid straffmätningen är dock om narkotikan enbart hanterats inom landet eller om den förts över landsgränsen. En gärning som inneburit att narkotikan förts över landsgränsen anses mer straffvärd än hantering inom landet, vilket också framgår av att maximistraffet för införsel och utförsel är högre än för annan form av hantering. Vidare är det vid straffmätningen av betydelse om gärningsmannen agerade ensam eller om han eller hon var del av en större organisation som transporterade och handlade med droger. Om de sist nämnda straffvärdehöjande faktorerna visats kan tänkas att straffet skulle bli omkring 25 procent högre än vad en bedömning baserad på enbart sort och mängd narkotika skulle utmynna i.

6.3.2 Spanien

Straffbestämmelser

I Spanien finns bestämmelser om olovlig befattning med narkotika i 368–378 §§ i den spanska strafflagen.³⁸

I lagen görs åtskillnad mellan ämnen och produkter som orsakar allvarliga skador på hälsan och sådana som inte anses göra det. Till den först nämnda kategorin räknas de flesta narkotiska preparat, däribland bl.a. heroin, kokain, LSD, amfetamin, och ecstasy. Till den sist nämnda kategorin räknas i princip enbart cannabis i olika former.

Enligt 368 § första stycket ska den som odlar, framställer eller bedriver handel med, eller på annat sätt understödjer eller underlättar olaglig konsumtion av toxiska läkemedel, narkotika eller psykotropiska ämnen, eller som innehar dem för sådana ändamål, om det handlar om ämnen eller produkter som orsakar allvarliga skador på hälsan, dömas till *fängelse tre–sex år* och böter på mellan en till tre gånger så mycket som värdet på den narkotika (eller annat ämne) som brottet avser. Gäller brottet inte ett ämne eller en produkt som orsakar allvarliga skador på hälsan ska dömas till

³⁷ En nederländsk åklagare skulle dock inte yrka på ett straff så precist bestämt i dagar utan enbart på ett straff bestämt i år och månader; 1 047 dagar är cirka två år och tio månader. Som jämförelse kan nämnas att det svenska riktvärdet för 2013 för kokain stannar på ett straffvärde om fängelse fem år och sex månader motsvarande en mängd om cirka 1,4 kg.

³⁸ Lag 10/1995, antagen den 23 november 1995, ändrad den 22 juni 2010 genom lag 5/2010.

fängelse ett-tre år och böter på mellan en till två gånger så mycket som värdet på den narkotika som brottet avser.

Enligt bestämmelsens andra stycke får en domstol utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket, på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller om det finns andra förmildrande omständigheter, döma till ett lägre straff än vad som anges i första stycket. Den tillämpliga straffskalan är då, om det handlar om ämnen eller produkter som orsakar allvarliga skador på hälsan, *fängelse ett år sex månader-tre år*, och om det inte handlar om sådana ämnen eller produkter, *fängelse sex månader-ett år*.

Att märka är att 368 § i princip enbart tar sikte på *handel* eller olika förfaranden *i syfte att bedriva handel* med narkotika och de andra ämnen som anges i bestämmelsen. Enligt praxis ska inte bestämmelsen tillämpas om det rör sig om en enstaka försäljning av så små kvantiteter som motsvarar en missbruksdos.³⁹ Förfaranden som inte träffas av 368 § är *straffria* i spansk rätt. Det är alltså inte straffbart att inneha narkotika för eget bruk, oavsett vilka mängder det handlar om, eller att vid något tillfälle sälja någon enstaka missbruksdos. En annan sak är givetvis att om innehavet avsett en större mängd är detta en omständighet som talar för att narkotikan innehafts i överlåtelsesyfte.

I 369 § räknas en rad omständigheter upp som, om de föreligger, medför att den tillämpliga straffskalan för förfarandena enligt 368 § i stället är *fängelse sex-nio år* om det gäller ämnen eller produkter som orsakar allvarliga skador på hälsan och *fängelse tre år-fyra år sex månader* om det gäller andra preparat. Fängelsestraffet ska dessutom, oavsett vilket sorts ämne det gäller, förenas med böter på mellan en till fyra gånger så mycket som värdet på den narkotika (eller annat ämne) som brottet avser. De omständigheter som räknas upp är bl.a. följande.

1. Om gärningsmannen är myndighetsanställd, statstjänsteman, praktiserande läkare, socialarbetare, lärare eller pedagog och gärningen begås vid utförandet av de uppgifter som följer av ämbetet eller yrket.
2. Om gärningen begås på en inrättning som är öppen för allmänheten av den som ansvarar för inrättningen eller någon anställd där.

---

³⁹ Detta har den spanska högsta domstolen klargjort i flera rättsfall och senast i ett avgörande den 14 november 2013 (målnummer 35/2013).

3. Om gärningsmannen förser personer under 18 år, psykiskt funktionshindrade eller personer som är föremål för avgiftning eller missbruksbehandling med narkotika.
4. Om mängden narkotika är synnerligen stor.
5. Om de substanser som avses i 368 § blandas upp, manipuleras, blandas samman eller blandas med andra substanser på ett sådant sätt att det innebär en ökad risk för skador på hälsan.
6. Om de handlingar som beskrivs i 368 § äger rum på utbildningsinstitutioner, militära centra, anläggningar eller enheter, inom fängelser, på avgiftnings- eller behandlingshem för missbrukare eller i dessa institutioners omgivningar.
7. Om gärningsmannen använder våld eller vapen för att begå brottet.

Enligt 369 § gäller vidare att om de gärningar som anges i 368 § begåtts av någon som tillhör en kriminell organisation är den tillämpliga straffskalan i stället *fängelse nio–tolv år* om det är fråga om ämnen eller produkter som orsakar allvarliga skador på hälsan och *fängelse fyra år sex månader–tio år* om det gäller andra preparat. Fängelsestraffet ska dessutom, oavsett vilket sorts ämne det gäller, förenas med böter på mellan en till fyra gånger så mycket som värdet på den narkotika som brottet avser.

Vidare gäller att om gärningsmannen inte enbart tillhör en kriminell organisation utan även innehar en central och ledande position i denna, är den tillämpliga straffskalan i stället *fängelse 12–18 år* om det är fråga om ämnen eller produkter som orsakar allvarliga skador på hälsan och *fängelse 10–15 år* om det gäller andra preparat.

I Spanien tillämpas som huvudregel *villkorlig frigivning* efter att två tredjedelar av ett utdömt fängelsestraff avtjänats. Det är också möjligt för en spansk domstol att på vissa villkor och under viss prövotid *suspendera fullgörelsen* av ett fängelsestraff. Som huvudregel gäller att straffet, vars fullgörelse skjuts upp, inte får vara längre än två år.

Praxis

Vid påföljdsbestämningen i narkotikamål i spansk rätt avgörs i praktiken först om det aktuella preparatet tillhör kategorin ”ämnen eller produkter som orsakar allvarliga skador på hälsan”, och därefter bestäms om den aktuella mängden är en ”synnerligen stor mängd narkotika”. Till sist tas hänsyn till övriga omständigheter vid gärningen.

En strängare straffskala gäller alltså i spansk rätt för narkotikabefattning som avsett en ”synnerligen stor mängd narkotika” (se 368 § punkten 5). För cannabisharts (hasch), marijuana och cannabisextrakt (hascholja) är den tillämpliga straffskalan då fängelse tre år–fyra år sex månader, medan för de flesta andra narkotiska preparat (amfetamin, kokain, heroin etc.) då gäller en straffskala på sex–nio års fängelse.

Vid mängdresonemang i spansk rätt utgår man aldrig från ett visst preparats normala renhetsgrad. En mängd narkotika av viss renhetsgrad, exempelvis en halt verksam substans om 20, 40 eller 80 procent, räknas alltid om till en mängd med hundra procentig renhetsgrad. Exempelvis anses ett parti kokain om 1 kg med en renhetsgrad om 50 procent således endast, vid mängdresonemang, utgöra 500 gram kokain.

I spansk praxis anses de mängder av olika preparat som anges i den följande tabellen utgöra en ”synnerligen stor mängd narkotika”. Att uppmärksamma är alltså att mängderna avser preparat med *en halt verksam substans om 100 procent*, vilket innebär att mängderna inte omedelbart går att jämföra med de svenska mängdgränser som framgår av rikt- och tabellvärden eftersom dessa bygger på en uppskattning av respektive preparats *normala renhetsgrad*.

**Mängdgräns för att fråga ska anses vara om en "synnerligen stor mängd"
(renhetsgrad om 100 procent)**

Typ av narkotika	"Synnerligen stor mängd"
<i>Hasch</i>	2,5 kg
<i>Marijuana</i>	10 kg
<i>Amfetamin</i>	90 gram
<i>Metamfetamin</i>	30 gram
<i>Kokain</i>	750 gram
<i>Metadon</i>	120 gram
<i>Heroin</i>	300 gram
<i>Ecstasy</i>	240 gram
<i>Rohypnol</i>	5 gram
<i>Tramadol</i>	200 gram

6.3.3 Tyskland

Straffbestämmelser

All illegal befattning med narkotika, undantaget konsumtion, är straffbart i Tyskland. Bestämmelser om olovlig befattning med narkotika finns i tysk rätt i lagen om handel med narkotika (Gesetz über den Verkehr mit Betäubungsmittel eller Betäubungsmittelgesetz [BtMG]).

Enligt § 29 (1) gör den sig skyldig till brott som bl.a. odlar, tillverkar eller handlar med narkotika eller, som utan syfte till handel, för in, för ut, säljer, tillhandahåller, annars bringar narkotika i handel, införskaffar eller utan tillstånd innehar narkotika. Straffet är böter eller fängelse från en månad upp till fem år.

Om brottet enbart gällt en liten kvantitet narkotika för gärningsmannens eget bruk kan domstolen, enligt § 29 (5) avstå från att ålägga gärningsmannen straff. Åklagaren kan även i en sådan situation avstå från att väcka åtal under förutsättning av att brottsligheten kan anses som ringa och det inte finns något allmänt intresse av att ålägga gärningsmannen ett straff (§ 31a).

Vissa av de uppräknade gärningsformerna i § 29 (1) kräver inte uppsåt utan är enligt § 29 (4) straffbara även vid oaktsamhet. Straffet är då böter eller fängelse upp till ett år.

Är brottet att anse som särskilt allvarligt är den tillämpliga straffskalan enligt § 29 (3) i stället fängelse i lägst ett och högst 15 år. Som särskilt allvarliga ska, enligt lagtexten, vanligtvis anses

sådana fall där gärningsmannen verkat på kommersiella grunder eller äventyrat flera människors hälsa.

I §§ 29a, 30 och 30a räknas upp vissa försvårande omständigheter som, om de föreligger, innebär att en annan straffskala än annars ska tillämpas.

Enligt § 29 (1) är den tillämpliga straffskalan fängelse i lägst ett och högst 15 år om narkotika tillhandahålls minderåriga eller om den otillåtna hanteringen av narkotika avser en inte ringa mängd. I mindre allvarliga fall är den tillämpliga straffskalan dock enligt § 29 (2) i stället fängelse i lägst tre månader och högst fem år.

Enligt § 30 (1) är den tillämpliga straffskalan fängelse i lägst två och högst 15 år om gärningsmannen illegalt odlat, producerat eller handlat med narkotika som medlem i en kriminell organisation som bildats i syfte att begå sådana brott upprepade gånger, om narkotika bjudits ut till minderåriga inom ramen för en kommersiell verksamhet, om gärningsmannen tillhandahållit en annan person narkotika för omedelbart bruk och därmed vårdslöst orsakat denna persons död, eller om gärningsmannen importerat narkotika i inte ringa mängd. I mindre allvarliga fall är den tillämpliga straffskalan dock enligt § 30 (2) i stället fängelse i lägst tre månader och högst fem år.

Enligt § 30a (1) är den tillämpliga straffskalan fängelse i lägst fem och högst 15 år om gärningsmannen som medlem i en kriminell organisation som bildats i syfte att begå sådana brott upprepade gånger illegalt i inte ringa mängd odlat, producerat, handlat med, importerat eller exporterat narkotika.

Samma straffskala gäller enligt § 30a (2) om gärningsmannen förmår en minderårig att illegalt handla med narkotika eller att importera, exportera, sälja eller på annat sätt förse marknaden med narkotika. Motsvarande gäller om gärningsmannen på olika sätt illegalt hanterat narkotika tillsammans med skjutvapen eller andra vapen.

I mindre allvarliga fall är den tillämpliga straffskalan för de i § 30a beskrivna gärningarna i stället fängelse i lägst sex månader och högst tio år (§ 30a [3]).

Försök till vissa av de angivna gärningsformerna är straffbart.

I BtMG finns således utpekade en rad omständigheter som, om de föreligger, leder till tillämpning av en viss straffskala. Inom ramen för den tillämpliga straffskalan bestäms påföljden enligt i den tyska strafflagen, Strafgesetzbuch (StGB), fastlagda förutsättningar. Enligt § 46 (1) StGB utgör gärningsmannens skuld grunden för påföljds-

bestämningen. Den verkan som påföljden kan förmodas få på gärningsmannens framtida liv i samhället ska beaktas.

Vid påföljdsbestämningen ska enligt § 46 (2) StGB domstolen väga förmildrande och försvårande omständigheter mot varandra. Därvid ska bl.a. särskilt beaktas gärningsmannens motiv och syften, tillvägagångssättet vid brottet och de följder som brottet har fått i den uträkning som dessa kan läggas gärningsmannen till last. När det gäller narkotikarelaterad brottslighet beaktas vid bestämningen av straffvärdet även narkotikans art, farlighet, mängd och halten verksam substans.

I Tyskland kan ett fängelsestraff på upp till två år dömas ut som *villkorligt*.

Praxis

I de straffbestämmelser som tidigare har beskrivits hänvisas i vissa fall till en viss mängd narkotika: ringa eller inte ringa mängd. Hur mycket som ska anses utgöra en ringa mängd eller en inte ringa mängd har konkretiserats i praxis.

När det gäller bestämmelsen om avstående från att väcka åtal när gärningen avsett innehav av en liten kvantitet narkotika för eget bruk har förbundsländerna inom ramen för sina befogenheter kring rättsliga åtgärder infört riktlinjer. Riktlinjerna innebär att gränsvärdet för en ringa mängd narkotika i de flesta fall ligger på maximalt sex gram, men i vissa fall på tio gram, beroende på vilken sorts narkotika det gäller.

6.4 Strafnivåer i olika typfall

För att få en uppfattning om vilka straff som i praktiken döms ut i de länder som omfattas av den komparativa jämförelsen har vi till representanter för de aktuella länderna ställt frågan vilket straff som sannolikt skulle dömas ut i respektive land i ett antal typfall avseende befattning med olika mängder *cannabis*, *amfetamin*, *kokain* och *heroin*.

Det bör framhållas att stor försiktighet bör iaktas med att dra för stora slutsatser av en sådan jämförelse, eftersom den inte bygger på verkliga fall där ett visst straff utdömts i domstol. Vidare bör erinras om det som vi i avsnitt 6.1 anfört om att en jämförelse

mellan olika länders lagstiftning och praxis inom ett visst rättsområde aldrig kan bli riktigt rättvisande eftersom varje land har sitt eget rättssystem. Av betydelse vid en jämförelse mellan straffnivåerna i olika länder är således bl.a. hur respektive lands straffskala för de narkotikarelaterade brotten förhåller sig till det landets straffskalor för andra allvarliga brott, vilka regler som gäller för villkorlig frigivning, villkorligt fängelse och åklagares åtalplikt och vilka principer som tillämpas vid konkurrens mellan flera brott. När det specifikt gäller reglerna om villkorlig frigivning tillämpas i Danmark, Norge och Nederländerna, liksom i Sverige, normalt villkorlig frigivning efter att två tredjedelar av straffet avtjänats. I Finland gäller detsamma om den dömda avtjänat ett fängelsestraff under den treårsperiod som föregick brottet och i annat fall tillämpas normalt villkorlig frigivning efter att hälften av straffet avtjänats. I Finland tillämpas även villkorligt fängelse vid strafftider upp till två år för förstagångsförbrytare. Även i Norge, Nederländerna och Tyskland kan villkorligt fängelse dömas ut. I Danmark kan en domstol suspendera fullgörelsen av ett straff. (Se närmare avsnitt 6.2 och 6.3 om reglerna för villkorlig frigivning m.m. i de olika länderna.)

När det gäller Danmark och Norge har frågeställningarna besvarats av deras motsvarigheter till den svenska Riksåklagaren (Rigsadvokaten respektive Riksadvokaten). Beträffande Finland har de besvarats av en häradsåklagare vid Åklagarämbetet i Västra Finland som är specialiserad på narkotikamål.⁴⁰ För Nederländernas del har de besvarats av en nederländsk åklagare som representerar landet inom Eurojust. För Tyskland har åklagare verksamma vid åklagarkammaren i Berlin svarat på frågeställningarna. När det gäller Danmark, Norge och Finland har korrektheten av de svar vi fått in dessutom stämts av med representanter för respektive lands advokatsamfund. När det gäller Spanien⁴¹ har vi valt att inte ta med de spanska värdena i jämförelsen, eftersom de spanska svaren har utgått från att den aktuella mängden narkotika har haft en halt verksam substans narkotika om 100 procent. Som framgått i avsnitt 6.3.2 utgår man vid mängdresonemang i spansk rätt aldrig från ett visst preparats normala renhetsgrad, utan en mängd narkotika av viss renhetsgrad räknas alltid om till en mängd med hundraprocentig

⁴⁰ När det gäller de svar vi fått från Finland bör påpekas att en finsk advokat, verksam i Helsingfors, uppgett att han anser att straffnivåerna numera i vart fall i Helsingfors ligger på något lägre nivåer än de svar vi fått utvisar.

⁴¹ För Spaniens del har de besvarats av en domare verksam vid en av landets motsvarigheter till hovrätt.

renhetsgrad. De spanska svaren har därmed inte omedelbart gått att jämföra med övriga länders eftersom man i dessa vid mängdresonemang utgår från att ett visst preparat har en ”normal renhetsgrad”.

Den fråga som vi ställt är vilken påföljd som sannolikt skulle dömas ut för någon som *smugglat in* olika mängder cannabis, amfetamin, kokain och heroin till landet och *inga andra omständigheter om gärningen framkommit än att personen transporterat narkotikan över landgränsen i bagageutrymmet på en bil* (alternativt, när det gäller mängder på mer än 100 kg, i lastutrymmet på en lastbil). Utgångspunkten har varit att gärningsmannen är en tidigare ostraffad, fullt frisk person i 30-årsåldern.

I de fall svenska värden anges bygger de på de nu använda svenska riktvärdena.⁴² De svenska värdena baseras alltså enbart på en straffvärdebedömning baserad på sort och mängd narkotika och skulle mot den bakgrunden kunna anses som mindre tillförlitliga. Eftersom det angivna typfallet emellertid utgörs av ett rent kurirfall där inga försvårande eller förmildrande omständigheter framkommit ger det svenska riktvärdet dock en förhållandevis god bild av vad påföljden skulle ha bestämts till om fallet hade prövats i en svensk domstol.

Cannabis

Frågorna gällande cannabis har avsett mängderna 1 kg, 5 kg, 100 kg och 1 000 kg. I svaren avseende 1 kg finns en spännvidd från två månader (Danmark) till två år (Tyskland). Det svenska riktvärdet för 2013 pekar avseende denna mängd på ett straffvärde om sju månader. Sverige, Norge och Finland ligger nära varandra straffvärdemässigt när det gäller mängderna 1 och 5 kg. När det gäller de större mängderna ligger Danmark och Nederländerna lägre än övriga länder, förmodligen på grund av att dessa länder i viss utsträckning har en annan syn på farligheten av cannabis än övriga länder. Vad beträffar den störst angivna mängden, 1 000 kg, är man i Finland och Tyskland uppe på nivåer på omkring tio års fängelse. Norge ligger ännu lite högre.

---

⁴² De värden som anges i Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte uppl. 2013, se även bilaga 3.

Amfetamin

Frågorna gällande amfetamin har avsett mängderna 100 gram, 500 gram, 10 kg och 100 kg. Svaren avseende 100 gram är i princip desamma för samtliga länder (sex till tolv månader) utom för Tyskland som ligger en bit högre (två år). Även svaren avseende 500 gram är likvärdiga för samtliga länder. De sannolika straffen ligger på denna mängdnivå på omkring två års fängelse (även i Sverige). För mängden 10 kg spänner svaren från som lägst fyra år (Tyskland) upp till nio år (Finland). Övriga länder, inklusive Sverige, ligger spridda däremellan. Vad beträffar den största mängden, 100 kg, synes man i Finland döma ut maximistraff (tio år) och i Danmark, Norge och Nederländerna döma ut straff överstigande tio års fängelse. I Tyskland ligger nivåerna något lägre.

Kokain

Frågorna gällande kokain har avsett mängderna 20 gram, 100 gram, 2 kg, 20 kg och 200 kg. I svaren avseende 20 gram finns en spannvidd från två månader (Nederländerna) till två år (Tyskland). När det gäller mängden 100 gram ligger nivån för Finland, Tyskland (och Sverige) på omkring två års fängelse, medan Danmark, Norge och Nederländerna ligger på omkring ett års fängelse. När det gäller mängden 20 kg ligger flera länder (Danmark, Finland och Norge) på en straffnivå på omkring tio års fängelse. Nederländerna och Tyskland ligger avseende denna mängd några år lägre. När det gäller den allra största mängden, 200 kg, synes i Finland maximistraffet tio år dömas ut. Straffen i Danmark, Norge, Nederländerna och Tyskland ligger ännu något eller några år högre vid så avsevärda mängder.

Heroin

Frågorna gällande heroin har avsett mängderna 10 gram, 50 gram, 1 kg, 10 kg och 100 kg. I svaren avseende 10 gram finns en spannvidd från tre månader (Danmark och Nederländerna) till två år (Tyskland). När det gäller mängden 50 gram anses straffvärdet i princip vara detsamma (omkring två år) i Finland, Norge och Tyskland (samt Sverige). Straffvärdet anses när det gäller denna mängd vara lägre i Danmark och Nederländerna (sex respektive åtta måna-

der). Värdena i samtliga jämförda länder, utom i Nederländerna som ligger betydligt lägre och i Tyskland som ligger något lägre, är tämligen likvärdiga när det gäller mängden 1 kg (omkring fem till sju års fängelse). När det gäller mängden 10 kg ligger flera länder (Danmark, Finland och Norge) på en straffnivå på omkring tio års fängelse. Nederländerna och Tyskland ligger avseende denna mängd några år lägre. När det gäller den allra största mängden, 100 kg, synes i Finland maximistraffet tio år dömas ut. Straffen i Danmark, Norge, Nederländerna och Tyskland ligger ännu något eller några år högre vid så avsevärda mängder.

Tillkommande omständigheter

Vi har vidare ställt frågan om svaret på den tidigare frågan skulle ändras om det i stället gällt någon som på samma sätt transporterat de angivna mängderna narkotika *inom landet* (dvs. inte hade fört narkotikan över landgränsen). Vi har därvid fått följande svar.⁴³

- I *Danmark* skulle påföljden som utgångspunkt inte ha bestämts annorlunda om det enbart rört sig om transport inom landet.
- I *Finland* är straffet detsamma oavsett om narkotikan har smugglats in i landet eller enbart befattats med inom landet.
- I *Norge* skulle straffen, om det enbart rört sig om transport inom landet, ha bestämts i det nedre skiktet av de ”normalstraffnivåer” som angetts för befattning genom insmuggling av de olika mängderna.
- I *Nederländerna* skulle straffen ha blivit lägre om det enbart rört sig om transport inom landet. Som framgått i avsnitt 6.3.1 är maximistraffet i Nederländerna högre för in- eller utförsel av narkotika än för försäljning, transport eller framställande av narkotika inom landet.
- I *Tyskland* skulle straffet ha blivit lägre än vad som tidigare angetts om det enbart rört sig om transport inom landet. Det är dock oklart hur mycket lägre.

Slutligen har vi frågat om svaret på frågorna skulle ändras om det framkommit att det var fråga om en *organiserad narkotikahandel*

---

⁴³ I sammanhanget kan nämnas att i Spanien är straffet detsamma oavsett om narkotikan har smugglats in i landet eller enbart befattats med inom landet.

och att personen i fråga intog en *central ställning* i organisationen och hade en betydande *del i vinsten* av verksamheten. Vi har därvid fått följande svar.

- I *Danmark* skulle påföljden som utgångspunkt inte ha bestämts annorlunda, dock anses det generellt vara en försvårande omständighet vid straffbestämningen i narkotikamål om verksamheten varit planlagd.
- I *Finland* brukar kuriren enligt praxis dömas lindrigare än personer som har en central ställning i narkotikaverksamheten. Oftast är det inte bevisat mer än att den tilltalade haft rollen som kurir och det döms då i enlighet med vad som tidigare har angetts för de olika preparaten och mängderna. Om brottet har begåtts av någon som varit medlem i en grupp som har organiserats för att begå allvarliga brott, kan straffet komma att skärpas med 20–30 procent, men ofta har man svårt att bevisa att så har varit fallet. En annan straffskärpningsgrund är att den brottsliga verksamheten har varit planmässig. I rättspraxis har dock krävts så mycket planmässighet för att straffskärpningsgrunden ska bli tillämplig att den ytterst sällan har använts.
- I *Norge* skulle straffen, vid de angivna tillkommande omständigheterna, normalt ha bestämts i det övre skiktet av de ”normalstraffnivåer” som angetts för befattnings genom insmuggling av de olika mängderna.
- I *Nederländerna* skulle, om det gick att visa att gärningsmannen var del av en större organisation som transporterade och handlade med droger, straffet kunna bli omkring 25 procent högre (eller ännu högre, beroende på vad som gick att visa om organisationen och gärningsmannens roll i den) än vad som tidigare angetts.
- I *Tyskland* skulle straffen, vid de angivna tillkommande omständigheterna, ha blivit högre än vad som tidigare har angetts. Det är dock oklart hur mycket högre.

6.5 Sammanfattande kommentar

En jämförelse mellan olika länders lagstiftning och praxis inom ett visst rättsområde kan aldrig bli riktigt rättvisande eftersom varje land har sitt eget rättssystem och det finns en rad olika parametrar

som inte kan beaktas vid en sådan jämförelse. Vid en jämförelse mellan de olika ländernas lagstiftning kan emellertid konstateras att endast Sverige och Finland har ett maximistraff om *tio års fängelse* för de narkotikarelaterade brotten om fråga är om ett brott. Övriga länder har högre maximistraff. I Danmark är maximistraffet *16 år*, i Norge *21 år*, i Nederländerna *tolv år* (gäller enbart vid införsel eller utförsel av narkotika och inte andra gärningsformer), i Spanien *18 år* (under förutsättning att den tilltalade innehar en central och ledande position i en kriminell organisation) och i Tyskland *15 år*. I sammanhanget bör dock påpekas att i svensk rätt utgör de allvarligaste fallen av grov narkotikabrottslighet inte sällan, mot bakgrund av hur våra straffbestämmelser är konstruerade, flera brott. Vad som anses utgöra ett respektive flera brott är emellertid inte en självklar fråga. Vid sådan flerfaldig narkotikabrottslighet kan i svensk rätt dömas ut *14 års fängelse*. Om det är fråga om såväl flerfaldig brottslighet som återfall kan straffet bestämmas till fängelse i *18 år*. I Norge kan straffet vid narkotikabrottslighet aldrig överstiga *21 års fängelse*. I Finland kan, vid flerfaldig narkotikabrottslighet, *13 års fängelse* dömas ut. Straffet kan i Finland aldrig bli högre än så vid narkotikabrottslighet, även om det också skulle vara fråga om återfall. I Danmark kan straffet vid flerfaldig narkotikabrottslighet bestämmas till högst *20 års fängelse*, vilket gäller även om det också skulle vara fråga om återfall i brott.

I samtliga länder synes sort och mängd narkotika spela stor roll vid såväl rubricering som straffmätning. I Spanien och Nederländerna görs redan i lagstiftningen skillnad mellan cannabis och annan typ av narkotika och olika straffskalor tillämpas beroende på vilken av dessa kategorier ett visst preparat tillhör. Andra omständigheter än sort och mängd anges som relevanta omständigheter att beakta vid rubricering och straffmätning även i de andra ländernas lagstiftning, men i praktiken synes sort och mängd vara den i stor utsträckning utslagsgivande faktorn. Särskilt i Finland synes mängdfaktorn få stort genomslag vid straffmätningen. Finsk praxis synes i stor utsträckning likna den straffmätningsspraxis som gällde i Sverige innan Högsta domstolen meddelade Mefedrondomen (NJA 2011 s. 357). När det gäller omständigheter, förutom sort och mängd narkotika, som anges som försvårande i de andra ländernas lagstiftning och som kan leda till tillämpningen av en strängare straffskala motsvarar de i stort sådana omständigheter som faller in under de särskilda kvalifikationsgrunder som i svensk rätt anges vid grovt narkotika- och narkotikasmugglingsbrott. Vid en jämförelse är de

svenska kvalifikationsgrunderna inte så detaljerat angivna som de som exempelvis förekommer i spansk och tysk rätt, men samma omständigheter som räknas upp i den spanska och tyska lagstiftningen har genom Högsta domstolens praxisbildning kunnat hänföras till de kvalifikationsgrunder som anges i de svenska straffbestämmelserna.

I Norge är den tillämpliga straffskalan, om brottet gällt en mycket stor mängd narkotika, fängelse i lägst tre och högst 15 år. För tillämpning av den strängaste straffskalan, som sträcker sig upp till fängelse i 21 år, krävs att någon annan försvårande omständighet än en mycket stor mängd narkotika tillkommit.

I Danmark, Finland och Spanien beaktas inte som en försvårande omständighet att narkotikan smugglats in i landet. I Norge tillåts det förhållandet att narkotikan smugglats in i landet påverka straffvärdet i skärpande riktning och i Nederländerna gäller en annan, strängare straffskala, om hanteringen gällt införsel eller utförsel.

Uppfattningen i de flesta länderna synes vara att straffnivåerna i respektive land generellt ligger högt för narkotikabrott och narkotikasmuggling i jämförelse med andra brott.

En jämförelse mellan straffnivåerna i de olika länderna i mer konkreta fall visar att straffnivåerna i de olika länderna ligger på ungefär samma nivå, med visst undantag för Nederländerna som, när det gäller mindre mängder narkotika, ligger på lägre nivåer. Några mer uppseendeväckande skillnader länderna emellan går därvid inte att se. För svensk del innebär detta att Sverige, efter Högsta domstolens praxisomläggning, straffvärdemässigt ligger i princip i linje med de andra länderna, i vart fall upp till de mängder som i riktvärdet för 2013 anges utgöra det straffvärdemässiga mängdtaket. Den slutsatsen kan mot den bakgrunden dras att Sverige, före praxisomläggningen, internationellt sett måste ha legat högre än andra länder i vart fall i sådana fall där det inte fanns andra omständigheter än sort och mängd narkotika att beakta.

När det gäller större mängder, dvs. så stora mängder att mängden som straffvärdehöjande faktor enligt de i litteraturen angivna riktvärdena för 2013 anses ha spelat ut sin roll, synes Sverige emellertid ligga straffvärdemässigt lägre än övriga länder. Högsta domstolens uttalanden om mängdrekvisitets betydelse på de högre straffnivåerna kan dock enligt vår uppfattning inte tolkas så att mängden vid ett visst givet straffvärde helt har spelat ut sin roll som straffvärdehöjande faktor. Av den hovrättspraxis som vi har gått igenom (se avsnitt 4.4) synes tingsrätter och hovrätter vidare,

när det rör sig om större mängder narkotika, i vissa fall döma ut straff som är högre än det i riktvärdet för 2013 angivna straffvärdemässiga mängdtaket. Genomgången av hovrättspraxisen visar dock att mängdtaken har fått ett starkt genomslag i underrettspraxis. Det måste därför konstateras att Sverige, just när det gäller hantering av större mängder narkotika, i viss utsträckning synes skilja ut sig i ett internationellt perspektiv. Inte i något annat land synes domstolar tillämpa ett straffvärdemässigt tak för mängdrekvisitets betydelse. I övriga länder synes i stället mängdfaktorn – även om det inte rör sig om alldeles särskilt stora mängder narkotika – tillåtas ha betydelse för straffvärdet även på de högre nivåerna. Vår uppfattning är att det finns mycket som tyder på att vi i dag i svensk rätt, när det gäller hantering av större mängder narkotika, ligger lägre straffvärdemässigt än samtliga de andra länder som vi har jämfört med.

Eftersom Sverige, liksom Finland, har ett lägre maximistraff än de övriga länderna kan dömas till längre straff i de andra länderna än i Sverige och Finland då fråga är om enbart ett brott, bl.a. när brottet består i hantering av mycket stora mängder narkotika. I sammanhanget bör dock på nytt erinras om att det i svensk rätt är relativt vanligt förekommande att ett och samma händelseförlopp är att bedöma som både grov narkotikasmuggling och grovt narkotikabrott och att ansvar ska dömas ut för båda brotten i konkurrens. Även vid grövre narkotikabrottslighet, som inte innefattat smuggling, kan det bli fråga om att döma ut ansvar för flera grova narkotikabrott i konkurrens. Vid sådan flerfaldig narkotikabrottslighet kan i svensk rätt dömas ut 14 års fängelse. Om det är fråga om såväl flerfaldig brottslighet som återfall kan straffet bestämmas till fängelse i 18 år. Som tidigare nämnts kan i Finland vid flerfaldig brottslighet dömas ut 13 års fängelse, men högre än så kan straffet aldrig bli, även om det också skulle handla om återfall i brott. I Norge är maximistraffet 21 års fängelse, oavsett om fråga är om ett brott, flerfaldig brottslighet eller återfall i brott. I Danmark kan straffet vid flerfaldig narkotikabrottslighet bestämmas till som högst 20 års fängelse. Straffet kan aldrig bli högre än så i dansk rätt, även om det också skulle vara fråga om återfall i brott.

7 Allmänna utgångspunkter för våra överväganden och förslag

7.1 Grundläggande principer för påföljdsbestämning

I vid mening har straffrätt något att göra både med prevention och med vedergällning. För att kunna skilja mellan vilka hänsyn som är av betydelse och när, är det av avgörande vikt att skilja mellan olika nivåer inom ett straffrättssystem. Enligt den dominerande uppfattningen inom doktrinen skiljer man mellan tre olika nivåer: (i) kriminalisering, (ii) konkret påföljdsbestämning i enskilda fall och (iii) verkställighet av påföljder (se bl.a. Asp, Ulväng & Jareborg, *Kriminalrättens grunder*, andra upplagan 2013 s. 30–36 och Borgeke, *Att bestämma påföljd för brott*, andra upplagan, 2012, s. 30–31).¹

Med en sådan utgångspunkt kan man säga att straffsystemets övergripande syfte är att från samhällets sida förhindra oönskade beteenden, dvs. att förebygga brott. Detta sker genom att man på förhand kriminaliserar visst beteende, vilket ger uttryck för allmänprevention i form av avskräckning. Samtidigt står det klart att bestraffning handlar om att beivra lagöverträdelser (vedergällning) som redan har begåtts genom att utdöma straff och andra påföljder. Även om ett straffsystem redan genom sin existens får antas ha allmänpreventiva effekter bör det i detta sammanhang framhållas att skillnader i straffnivå sannolikt har liten allmänpreventiv betydelse. Enligt doktrinen finns det inte några generella belägg för att skärpta straff eller en hög repressionsnivå avskräcker människor i allmänhet från att begå brott eller den som tidigare har begått brott

---

¹ De straffteoretiska grunderna för påföljdssystemet har tidigare beskrivits och diskuterats i flera lagstiftningsarbeten på straffrättens område, se bl.a. Fängelsestraffkommittén, *Påföljd för brott*, SOU 1986:13-15, som behandlas i prop. 1987/88:120, Straffsystemkommittén, *Ett reformerat straffsystem*, SOU 1995:91, som behandlas i prop. 1997/98:96, Straffnivåutredningens betänkanden, *Straffskalan för mord*, SOU 2007:90, och *Straff i proportion till brottets allvar*, SOU 2008:85, som behandlas i prop. 2008/09:118 respektive 2009/10:147, samt Påföljdsutredningen, *Nya påföljder*, SOU 2012:34.

från att fortsätta begå brott.² På denna domsnivå vilar systemet i stället på en slags vedergällningsprincip som ytterst har att göra med att fördelningen av straffansvar och bestraffning i det enskilda fallet måste rättfärdigas genom hänvisning till vad den enskilde, genom eget beteende, gjort sig förtjänt av. Verkställighet av påföljder vilar också på en idé om vedergällning, men systemet kan samtidigt anpassas utifrån intresset av humanitet och behovet av att främja den dömdes återanpassning till samhället (individualpreventiva skäl).

Den svenska regleringen av påföljdsbestämning vilar således på vissa grundläggande principer, som bygger på att straffet (oavsett form) ska bestämmas utifrån vad gärningsmannen förtjänar. Att utgå från att straff ska utmätas utifrån vad var och en förtjänar reflekterar en särskild rättviseuppfattning som innebär att människor ska behandlas lika. Vad som är av betydelse vid bestraffning i första hand är en (tillbakablickande) värdering av hur allvarligt ett brott anses vara. Brottets svårhet och gärningsmannens grad av klandervärdhet är på detta sätt det som ska utvärderas då man fastställer vad gärningsmannen förtjänar i termer av straff.

Påföljdssystemet innehåller också en humanitetsprincip, vilken syftar till att hålla repressionsnivån på en anständig nivå och minimera användningen av fängelsestraff. Detta tar sig främst uttryck i bestämmelsen i 30 kap. 4 § brottsbalken, enligt vilken rätten vid val av påföljd ska fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse, men också i de s.k. billighets-skälen i 29 kap. 5 § brottsbalken enligt vilka domstolen i lindrande riktning ska beakta skäl som anknyter till gärningsmannens person eller omständigheter som inträffat efter brottet.

7.2 Straffmätning och val av påföljd

De centrala reglerna för straffmätning och påföljdsval finns i 29 och 30 kap. brottsbalken. I det följande redogörs kortfattat för detta regelverk.

---

² Se bl.a. *Criminal deterrence and sentence severity – an analysis of recent research*, University of Cambridge, Institute of Criminology, Hart publishing, 2000, Britta Kyvsgaard (red.), *Hvad virker hvad virker ikke? Kunds-kapsbaseret kriminal-politik og praksis*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København, 2006, särskilt kap. 6 (Flemming Balvig), och Hanns von Hofer, *Brott och straff i Sverige, Historisk kriminalstatistik 1750–2010*, men även Jareborg och Zila, *Straffrättens påföljds-lära*, tredje upplagan, 2010, s. 77–79 och 84–86, Asp, Ulväng & Jareborg, *Kriminalrättens grunder*, andra upplagan 2013, s. 27–28 samt Borgeke, *Att bestämma påföljd för brott*, andra upplagan, 2012, s. 30–31, jfr även SOU 2014:18 s. 136–137.

Enligt 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Begreppet straffvärde (29 kap. 1 § brottsbalken) fungerar som en måttstock för att mäta och gradera vad någon förtjänar i termer av bestraffning. Straff ska i första hand utmätas utifrån hur allvarlig eller klandervärd brottsligheten – relativt sett – bedöms vara. Detta uttrycks ofta som att det ska råda proportionalitet mellan brottslighetens svårhet och straffet (proportionalitetsprincipen). Mer allvarliga brott ska bestraffas strängare än lindrigare brott och vice versa. Som en direkt följd av tanken att straff ska utmätas utifrån vad någon förtjänar i termer av bestraffning följer även en strävan att vid påföljdsbestämningen behandla alla utifrån enhetliga kriterier. Av detta följer att brottslighet som anses vara i lika grad klandervärd bör bestraffas på ett likartat sätt (ekvivalensprincipen). Principerna om proportionalitet och ekvivalens utgör utgångspunkter såväl vid utformning av straffskalor som vid straffmätning i domstol.

Utgångspunkten för straffmätning och påföljdsval är straffskalan för det aktuella brottet, eller vid flerfaldig brottslighet de olika brottsens straffskalor jämte bestämmelserna om gemensamt straff för flera brott i 25 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken avseende böter och i 26 kap. 2 § brottsbalken avseende fängelse. Lagstiftarens syn på hur allvarligt ett brott är uttrycks genom straffstadgandets straffskala där brottets abstrakta straffvärde³ anges. Gärningen ska alltså rubriceras före straffvärdebedömningen.

Den tilltalades tidigare brottslighet påverkar inte den tillämpliga straffskalan men i 26 kap. 3 § brottsbalken finns en bestämmelse som medger ett högre maximistraff i vissa återfallssituationer. Det finns också regler som innebär att den annars tillämpliga straffskalan får underskridas (se exempelvis 29 kap. 7 § brottsbalken).

Brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde bestäms inom ramen för den tillämpliga straffskalan. Vid bedömningen av straffvärdet ska enligt 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon har haft. Härvid ska särskilt beaktas

---

³ Man brukar dela upp straffvärdet i två delar: abstrakt straffvärde och konkret straffvärde. Det *abstrakta straffvärdet* motsvaras av straffskalan för det aktuella brottet. Det *konkreta straffvärdet* avser i stället den aktuella gärningen straffvärde.

om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.

I första hand ska bedömningen inriktas på att beakta betydelsen av det intresse eller värde som har kränkts eller hotats, närheten till en verklig kränkning av intresset eller värdet samt om gärningen förövats uppsåtligen eller av oaktsamhet (Jareborg och Zila, *Straffrättens påföljdslära*, tredje upplagan, 2010, s. 110). Samtliga de faktorer som anges i 29 kap. 1 § brottsbalken tar sikte på omständigheterna vid brottet. Andra omständigheter, såsom gärningsmannens person, vad som har inträffat efter brottet och eventuell tidigare brottslighet, saknar alltså betydelse i sammanhanget.

Vad som i enskilda fall anses utgöra skada (fara och kränkning) bestäms utifrån de omständigheter och rekvisit som utmärker en viss brottstyp (s.k. brottsinterna straffvärdefaktorer). Att mäta eller gradera skada blir således avhängigt vilken skada som anses vara relevant för den aktuella konkreta brottsligheten, vilket i sin tur är kopplat till det intresse eller det värde som kränks genom brottet. Endast relevanta (kvalitativa) skillnader bör återspeglas vid bedömningen av straffvärdet.

Vid straffvärdebedömningen är vidare "avståndet" mellan den brottsliga gärningen och den direkta skadan på ett intresse av betydelse. Konkret skada är mer straffvärd än fara för sådan skada, liksom orsakande av konkret fara är mer straffvärt än skapandet av risk (fara) för skada eller blotta överträdelsen av en aktsamhetsstandard som implicerar att risken är otillåten. Avståndet kan vidare spela roll såtillvida att försök, förberedelse eller stämpling till brott (23 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken) normalt alltid bedöms lindrigare än om brottet hade fullbordats. Likaså gäller att ansvar för medverkan till brott ska avse den skada som brottet (dvs. medverkansgärningen) har inneburit och inte den skada som gärningsmannen har orsakat. Detta får till följd att medverkan normalt åsätts ett lägre straffvärde än brott i gärningsmannaskap.

Ifråga om skuldrekvisitet är uppsåtliga gärningar alltid att anse som mer straffvärda än brott förövade av oaktsamhet.

Vid sidan av vad som anges i 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken finns i 29 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken angivet en rad typiska omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet (brottsexterna straffvärdefaktorer). Dessa utgör generella omständigheter som alltid anses påverka straffvärdet i försvårande eller förmildrande riktning oberoende av vilken brottstyp som straffvärdebedömningen avser. Genom de lagändringar som trädde i kraft den

1 juli 2010 ändrades de sistnämnda bestämmelserna på så vis att vissa kvalificerande rekvisit togs bort. Syftet var att de försvårande och förmildrande omständigheterna skulle ges större genomslag vid straffvärdebedömningen (prop. 2009/10:147 s. 28). Samma försvårande omständigheter som anges i 29 kap. 2 § brottsbalken kan förekomma som rekvisit i de enskilda straffbestämmelserna, t.ex. vid bedömningen av om ett brott ska anses som grovt eller inte. Om domstolen redan har beaktat en omständighet vid avgörandet av vilken svårhetsgrad brottet ska hänföras till måste domstolen ta ställning till om det finns ett s.k. övervärde som kan beaktas vid straffvärdebedömningen inom den tillämpliga straffskalan (Jareborg och Zila, *Straffrättens påföljdslära*, tredje upplagan, 2010 s. 111–112).

För att upprätthålla grundläggande krav på likabehandling är det inte tillräckligt att en beslutsfattare tillämpar samma kriterier i sin verksamhet. Bedömningen måste göras med hänsyn till hur liknande bedömningar har gjorts i andra likartade fall. Av definitionen i 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken framgår att straffvärdebedömningar ska göras med utgångspunkt i intresset av en enhetlig rättstillämpning.

Att i konkreta fall fastställa straffvärdet för ett brott handlar om att göra en värdering av hur klandervärd eller förkastlig viss brottslighet är i förhållande till annan. Vad man kan uttrycka är således relativa skillnader, vilka kan relatera till brott av liknande slag eller helt andra brottstyper. Som en utgångspunkt finns alltid straffskalan, vilken normalt sett är så vid att det finns ett betydande utrymme för att inom den rangordna olika gärningstyper i förhållande till varandra. Det är i princip omöjligt att ge generella riktlinjer för hur denna rangordning ska gå till. Som påpekats är det i första hand de brottsinterna omständigheterna som ska beaktas vid fastställandet av det konkreta straffvärdet. Därutöver kan endast vissa allmänna principer för straffvärdebedömningar ges.

Intresset av en enhetlig rättstillämpning ger vid handen att en utgångspunkt för alla straffvärdebedömningar är att jämföra det konkreta fall som man har att bedöma med andra liknande fall som tidigare har bedömts. En enhetlig rättstillämpning förutsätter således att lika fall behandlas lika. Endast om relevanta skillnader kan påvisas, bör straffvärdet avvika från etablerad praxis. Kunskap om straffvärdet för olika gärningstyper nås genom att domare eller andra beslutsfattare undersöker praxis, varvid i vart fall Högsta domstolens avgöranden är vägledande. Vid sidan härav finns sam-

manställningar av domstolspraxis som kan tjäna som jämförelse-material.

Vid jämförelser med andra brott är man i första hand intresserad av brott av samma slag. Att jämföra straffvärdet i ett konkret fall av ett visst slag med det för andra brott av annat slag kan fungera som en kontroll av om straffvärdet framstår som motiverat, men man kan inte generellt anta att det råder fullständig straffvärdemässig harmoni (ekvivalens) mellan olika brottstyper (se t.ex. NJA 2003 s. 295). Detta beror på att straffnivåerna (och straffskalorna) för respektive brottstyp har tillkommit under olika tidsepoker och utvecklats utifrån delvis olika värderingar och traditioner. Vissa brottstyper framstår i dagens samhälle som klart övervärderade i förhållande till den faktiska skada som brottsligheten orsakar. Det är således vanskligt att jämföra straffnivåerna för brott av olika slag. Att den skada som är tillräcklig för att motivera ett års fängelse vid t.ex. narkotikabrott är av viss dignitet utgör sålunda inget direkt argument för att omvärdera den skada som anses vara tillräcklig för motsvarande straffvärde vid misshandelsbrott, även om man skulle finna att den egentliga skadan är större eller mindre i det sistnämnda fallet. Misshandelsbrottet ska i första hand värderas utifrån hur andra liknande misshandelsbrott bedöms.

Straffvärdebedömningar ska alltid utgå från straffskalans minimum. Straffvärdet kan därefter öka under förutsättning att det finns omständigheter som talar för att det finns relevanta skillnader i jämförelse med de minst straffvärda fallen. Vad som utgör relevanta skillnader kan variera avsevärt mellan olika brottstyper. I vissa fall görs ingen egentlig differentiering mellan olika fall som är olika. Vid t.ex. grovt rattfylleri enligt 4 a § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott bedöms straffvärdet i de flesta fall till omkring fängelse i en månad oberoende av hur berusad föraren varit, hur lång sträcka fordonet framförts, var körningen ägt rum etc. En sådan tillämpning framstår som onyanserad. Vid andra brottstyper uttrycks skillnader i straffvärde så snart någon kvantifierbar skillnad kan identifieras. Så såg praxis beträffande t.ex. narkotikabrott och narkotikasmuggling ut fram till 2011 års ändring av praxis. En sådan praxis tenderar att lägga alltför stor vikt vid kvantitativa skillnader. Det bör här hållas i minnet att det finns begränsade möjligheter att mäta och gradera skillnader i klandervärdhet. Som ett mycket tydligt riktmärke gäller att skillnader i straffvärde bör återspegla kvalitativa skillnader i klandervärdhet. Endast om en skillnad i kvantitet ger uttryck för en större eller mindre grad av förkastlig-

het hos gärningen, bör detta komma till uttryck i ett annorlunda straffvärde. Det kan således sägas finnas en beaktansvärd skillnad mellan att stjäla egendom värd 2 500 kronor och att stjäla egendom värd 250 000 kronor. Däremot är det inte säkert att det finns någon avgörande skillnad mellan en stöld av egendom värd 250 000 kronor och en stöld av egendom värd 300 000 kronor.

Under förutsättning att viss slags brottslighet blir föremål för domstolars straffvärdebedömningar utvecklas normalt efter hand ett antal standardfall. Att man identifierar sådana innebär dels att olika typiska fall mellan vilka det anses finnas beaktansvärda skillnader kan hänföras till olika straffvärdenivåer, dels att man blir varse vilka typiska omständigheter som normalt påverkar bedömningen av en brottstyps grad av förkastlighet. Det utgör en viktig uppgift för alla rättstillämpare att klarlägga vilka dessa standardfall och standardfaktorer är, men det bör samtidigt hållas i minnet att värderingar av vad som utgör beaktansvärda kvalitativa skillnader i straffvärde kan variera med tiden.

Sedan straffvärdet har bestämts ska betydelsen av tidigare brottslighet (29 kap. 4 § brottsbalken), s.k. billighetsskäl (29 kap. 5 § brottsbalken) och den tilltalades ungdom (29 kap. 7 § brottsbalken) beaktas.

Utgångspunkten för val av påföljd är regleringen i 30 kap. 4 § brottsbalken. Av bestämmelsen framgår att rätten vid val av påföljd ska fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Därvid ska rätten beakta sådana omständigheter som anges i 29 kap. 5 § brottsbalken. De s.k. billighetsskälen ska således inte bara beaktas vid straffmätningen utan även vid påföljdsbestämningen. De skäl som får åberopas för fängelse anges uttömmande i 30 kap. 4 § andra stycket brottsbalken. Dessa skäl är brottslighetens straffvärde och art samt den tilltalades tidigare brottslighet. I förarbetena till bestämmelsen anges att det förhållandet att brottet eller brottsligheten har ett högt straffvärde ofta är ett avgörande skäl för att döma till fängelse. Det har inte ansetts lämpligt att ange en specifik gräns för hur högt straffvärdet ska vara för att motivera ett fängelsestraff. Som riktvärde anges dock att en presumtion för att fängelse bör ådömas föreligger för brott som vid straffvärdebedömningen anses medföra fängelse ett år eller mer (prop. 1987/88:120 s. 100).

Även brottets eller brottslighetens art kan alltså utgöra skäl för att välja fängelse som påföljd. I förarbetena hänvisas till att vissa brott enligt då gällande praxis av allmänpreventiva skäl ansetts

motivera fängelse, trots att de inte haft ett särskilt högt straffvärde. Även att brottsligheten blivit mer utbredd eller antagit mer elakartade former anfördes som skäl till att brottstypen med hänsyn till art borde föranleda fängelse (prop. 1987/88:120 s. 100). Att brottsligheten är svår att förebygga och upptäcka eller innefattar angrepp på den personliga integriteten är också omständigheter som kan utgöra skäl för att välja fängelse med hänsyn till brottslighetens art (Borgeke, *Att bestämma påföljd för brott*, andra upplagan, 2012, s. 262–263). I detta sammanhang bör poängteras att det inte är brottsrubriceringen som sådan som är avgörande för bedömningen av om brottslighetens art talar för fängelse. Inverkan av art kan vara olika stark inom ramen för en och samma brottsrubricering (se NJA 1999 s. 561).

Som skäl för fängelse kan slutligen den tilltalades tidigare brottslighet beaktas. I vilken utsträckning den tilltalades återfall utgör skäl för fängelse påverkas av tidsfaktorn, dvs. hur lång tid som förflutit mellan brotten, sedan den tidigare domen och sedan den tidigare påföljdens verkställighet. Även brottslighetens allvar och om det är fråga om likartad brottslighet har betydelse för om återfallet talar för en fängelsepåföljd.

Även om det finns skäl för att bestämma påföljden till fängelse kan domstolen med stöd av 30 kap. 7 eller 9 § brottsbalken i stället, med hänsyn till att det finns särskilda skäl, välja en villkorlig dom eller skyddstillsyn. Om det finns förutsättningar att kombinera en villkorlig dom eller skyddstillsyn med framför allt en föreskrift om samhällstjänst eller en skyddstillsyn med s.k. kontraktsvård innebär det att domstolen har större möjlighet att välja en icke frihetsberövande påföljd.

Om brottsligheten har ett straffvärde på fängelsenivå men det inte finns skäl att välja fängelse som påföljd, står påföljdsvalet i princip mellan villkorlig dom och skyddstillsyn.

Narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden har tidigare i rättspraxis i de flesta fall ansetts vara brott av sådan art att det finns en presumtion för att påföljden ska bestämmas till fängelse (se exempelvis NJA 1997 s. 522 där Högsta domstolen gjorde det generella uttalandet att narkotikabrott, som inte är ringa, är av sådan art att fängelse normalt ska väljas som påföljd). Genom Högsta domstolens senare domar har detta emellertid i viss mån ändrats. I Mefedrondomen II (NJA 2012 s. 650, se även avsnitt 4.3.2) uttalade Högsta domstolen att det i fråga om mindre allvarlig narkotikabrottslighet av normalgraden finns förutsättningar för att

döma till en icke frihetsberövande påföljd om förutsättningarna i övrigt för en sådan påföljd är uppfyllda. Det gäller framförallt enligt domstolen om brottet avser innehav för eget bruk. Som en allmän utgångspunkt bör enligt vad Högsta domstolen uttalade kunna gälla att skyddstillsyn eller villkorlig dom med dagsböter kan komma i fråga även vid straffvärden som motsvarar fängelse i en månad. Eftersom skyddstillsyn generellt anses vara en mer ingripande påföljd än villkorlig dom och en skyddstillsyn kan förenas med olika slags föreskrifter som kan ge påföljden ytterligare skärpa finns det enligt Högsta domstolen ett något större utrymme för att döma till skyddstillsyn.

Om straffvärdet är högre än en månad och det således finns skäl för fängelse (enligt 30 kap. 4 § andra stycket brottsbalken) kan vidare enligt Högsta domstolen i sist nämnda dom en icke frihetsberövande påföljd likväl komma i fråga, om den kan förenas med samhällstjänst. Som en allmän utgångspunkt bör enligt Högsta domstolen kunna gälla att villkorlig dom eller skyddstillsyn i förening med samhällstjänst, trots brottslighetens art, kan komma i fråga om det väsentligen gäller innehav av narkotika för eget bruk och straffvärdet inte är högre än att det motsvarar fängelse tre månader. Om det däremot gäller distribution av narkotika eller om straffvärdet är så högt att det motsvarar mer än fängelse tre månader bör brottets art i allmänhet enligt Högsta domstolen få ett sådant genomslag att påföljden bestäms till fängelse.

8 Överväganden och förslag

8.1 Inledning

I vårt uppdrag ingår att, med utgångspunkt i vår kartläggning och analys av praxis, överväga hur väl lagstiftningen för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott står sig i tiden och uppfyller sitt syfte och föreslå de författningsändringar som behövs för att åstadkomma en modern och ändamålsenlig reglering som är effektiv och trovärdig. Vi ska i det sammanhanget överväga vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Vi ska också ta ställning till om de straffskalor som i dag gäller för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling har en lämplig utformning eller om det finns skäl att dela upp dem genom att införa ett synnerligen grovt brott. Det står oss fritt att överväga även andra ändringar av straffskalorna i de aktuella straffbestämmelserna och att också identifiera och ta upp andra frågor som knyter an till uppdraget. Det övergripande syftet enligt direktiven är att den straffrättsliga regleringen tydligt ska ge uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på all illegal hantering av narkotika.

I det följande redovisar vi våra bedömningar och förslag i de frågor som vi i direktiven särskilt fått i uppdrag att överväga. Vi har inte identifierat några andra frågor med anknytning till uppdraget som vi funnit anledning att ta upp. I kapitel 7 har vi redovisat de allmänna utgångspunkter som vi grundat våra överväganden på.

8.2 Behov av ändrade straffskalor?

Bedömning: Straffskalorna för narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden och de ringa formerna av dessa brott bör inte ändras. Det finns dock skäl att överväga att dela upp straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling.

Utgångspunkter för bedömningen

Före juni 2011 gällde en straffmätningstradition som var utmärkande för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten och som innebar att påföljden i narkotikamål bestämdes i huvudsak med hänsyn till den sort och mängd narkotika som en gärning avsett. Rättstillämpningen var förutsebar och innebar enhetlighet i den mening att likartade straff dömdes ut för brott som avsåg samma sort och mängd narkotika. Den fick också till följd att hela straffskalan utnyttjades. Samtidigt innebar den att andra relevanta omständigheter som anges i lagtexten ofta lämnades obeaktade och inte avspeglade sig i reaktionen på brottet. Den praktiska tillämpningen innebar exempelvis att gärningar som, med hänsyn till gärningsmannens motiv eller delaktighet i narkotikabrottsligheten, var av olika svårhet ändå ofta straffades lika strängt. Den innebar vidare att det i vissa fall, om den hanterade mängden narkotika var tillräckligt stor, inte fanns något utrymme för egentlig straffmätning. Inte så sällan ansågs straffvärdet vid narkotikabrottslighet enbart på grund av den hanterade mängden narkotika vara tio års fängelse och vid flerfaldig narkotikabrottslighet 14 års fängelse. Enligt de tabellvärden som tillämpades angavs exempelvis straffvärdet, som utgångspunkt för en bedömning baserad på narkotikans sort och mängd, vara tio års fängelse om befattningen rört 12 kg amfetamin. För kokain uppnåddes maximistraffet enligt tabellvärdena vid 2,4 kg och för heroin vid 1,2 kg. Rättstillämpningen innebar alltså att maximistraff kom att dömas ut enbart mot bakgrund av mängdfaktorn, utan att det rörde sig om alldeles särskilt stora mängder narkotika eller att det fanns några egentliga kvalitativa skillnader mellan det aktuella brottet och andra brott som rört mindre mängder. Det förhållandet innebar att en av de viktigaste principerna för straffmätningen, proportionalitetsprincipen, urholkades. Det kom

alltså i vissa fall inte att råda proportionalitet mellan brottslighetens svårhet och straffet.

Brotten grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling utmärkte sig också genom att påföljden för dessa brott procentuellt sett oftare bestämdes till långa fängelsestraff i jämförelse med vad som skedde för andra brott med jämförbara straffskalor. Enligt statistik som inhämtades av Påföljdsutredningen inom ramen för den utredningens arbete framgår tydligt att straffnivåerna för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten tidigare generellt sett var betydligt högre än för andra brott och att straffskalorna för dessa brott tillämpades på ett annat sätt än vad som i allmänhet gäller (SOU 2012:34, del 3, s. 248–249).

Den statistik som Påföljdsutredningen tog fram (se SOU 2012:34, del 3, s. 249) visar till exempel för år 2009 att det i mål om grov narkotikasmuggling i 75 procent av fallen¹ dömdes till ett längre fängelsestraff än fyra år. I 26 procent av fallen bestämdes påföljden till ett fängelsestraff som var längre än nio år. För de grova narkotikabrottens del var andelen fängelsestraff som översteg fyra år 43 procent. I tolv procent av fallen bestämdes påföljden till ett längre fängelsestraff än nio år. Det kan jämföras med straffnivåerna för t.ex. dråp och grovt rån, som har straffskalor med samma straffmaximum som grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. När det gällde dråp avsåg år 2009 knappt fyra procent av det totala antalet domar på fängelse ett fängelsestraff som var längre än nio år. För brottet grovt rån översteg fängelsetidens längd samma år inte i något fall sex år.²

Genom Mefedrondomen, som Högsta domstolen meddelade den 16 juni 2011, inleddes en omläggning av den förutvarande praxisen för påföljdsbestämningen i narkotikamål. Omläggningen innebär att andra omständigheter än sort och mängd narkotika ska få ett större genomslag vid straffmätningen. Av vår genomgång av denna dom och de efterföljande domarna från Högsta domstolen i avsnitt 4.3 kan man enligt vår mening i huvudsak dra följande slutsatser.

Bedömningen av såväl till vilken grad ett narkotikabrott eller narkotikasmugglingsbrott ska hänföras som straffvärdet ska ske med beaktande av samtliga de omständigheter som är av betydelse. Vid en given sort är mängden narkotika endast *en* faktor bland andra som ska inverka på bedömningen. Sort- och mängdfaktorn kan i

¹ Av det totala antalet meddelade domar under året med påföljden fängelse.

² Enligt statistik som Påföljdsutredningen inhämtat från Brå.

praktiken tillåtas bilda utgångspunkt för bedömningen, men bedömningen får inte stanna där. Beteckningen grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling är avsedd för de allvarligaste gärningarna, sådana som ingår i en yrkesmässig eller organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinningssyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende. I rubricerings- och straffvärdefrågan ska bedömningen ske med beaktande av den roll som den tilltalade har haft när det gäller narkotikahandlingen. Mängden narkotika bör som *enda* faktor i vissa fall kunna motivera att ett narkotikarelaterat brott bedöms som grovt och bör även kunna ligga till grund för ett straff som är klart högre än minimistraffet för grovt brott. *Enbart* mängden bör dock *i allmänhet* inte föranleda bedömningen att straffvärdet motsvarar ett fängelsestraff som sträcker sig mer än några år över minimistraffet för grovt brott (mängdens betydelse tillåts dock variera något med preparatets farlighet).³ Smuggling av narkotika över en gräns kan generellt anses ha ett högre straffvärde än befattningsmed narkotika inom landet. Vid flerfaldig brottslighet då fråga är om missbruksrelaterade brott avseende narkotika med starka tidsmässiga samband finns det vid bedömningen av den sammantagna brottslighetens straffvärde skäl för en betydande avvikelse från vad som skulle följa av en ren kumulation av straffvärdet för brotten.

Domarna från Högsta domstolen har fått till följd att de mängder som krävs för grovt brott är fördubblade i de nya riktvärdena för en bedömning av straffvärdet utifrån enbart sort och mängd narkotika i jämförelse med de tabellvärden som tidigare användes.⁴ Någon egentlig förändring har inte skett i riktvärdena såvitt avser var gränsen mellan normalgraden av narkotikabrott eller narkotikasmuggling och ringa brott dras.

Vår genomgång av domar från hovrätterna för 2013 i avsnitt 4.4 visar på i huvudsak följande. Högsta domstolens nya påföljdspraxis i narkotikamål har fått genomslag i hovrätts- och tingsrättspraxis. Såväl tingsrätterna som hovrätterna redovisar i sina domskäl vid sidan av sort och mängd narkotika andra omständigheter som anses vara av betydelse i främst straffvärdefrågan, men även i viss utsträckning i rubriceringsfrågan, i vart fall gäller detta vid brottslighet som har ett straffvärde överstigande någon månads fängelse. Trots detta bedöms det slutliga straffvärdet i de flesta fall ändå vara

---

³ Se NJA 2012 s. 144 p. 18.

⁴ Detta gäller för de preparat som inte också har omvärderats i farlighetshänseende, dvs. således för exempelvis amfetamin, cannabis, heroin, kokain, kat, opium, Subutex och svamp.

i linje med vad som följer av det preliminära nya riktvärdet utifrån en bedömning baserad enbart på sort och mängd narkotika. I stor utsträckning synes alltså de förmildrande och försvårande omständigheterna, i den mån det finns några, ”ta ut” varandra så att man straffvärdemässigt till slut ändå hamnar på det preliminära riktvärdet baserat på sort och mängd. En mer differentierad straffvärdebedömning vid hantering av samma sort och mängd narkotika förekommer dock i mål där det finns flera tilltalade som medverkat på olika sätt. Det slutliga straffvärdet bedöms då ofta vara lite under, i linje med, och lite över riktvärdet för de olika tilltalade. I vissa fall avviker det slutliga straffvärdet dock från riktvärdet i större omfattning.

Hovrätterna och tingsrätterna tillämpar i stor utsträckning de straffvärdemässiga mängdtak som angetts i litteraturen. Taken har således fått ett starkt genomslag i underrättspraxis. Endast i fall där det handlat om mycket stora mängder narkotika förekommer det att straffvärdet bedöms vara högre än vad som anges som tak i riktvärdet för 2013. I några fall har straffvärdet således bedömts vara över fem eller sex års fängelse, trots att det till synes handlat om kurirer där i huvudsak inga andra omständigheter än det förhållandet att den tilltalade smugglat in narkotikan i landet visats, dvs. sådana fall i vilka Högsta domstolen genom uttalandena i Cannabis-smugglingsdomen (NJA 2012 s. 535) accepterat att sorten och mängden narkotika får bli avgörande både för bedömningen av till vilken grad av brottet gärningen hör och för straffvärdet.

Det sagda innebär att fängelsestraffen vid grovt brott i de allra flesta fall har blivit lägre än de straff som tidigare, dvs. före praxisomläggningen, dömdes ut vid hantering av motsvarande sort och mängd narkotika. Det finns emellertid exempel även på motsatsen, dvs. att fängelsestraffet, mot bakgrund av att vissa försvårande omständigheter visats och beaktats, blivit längre med den nya praxisen än om de tidigare tillämpade tabellvärdena skulle ha använts.

När det gäller den statistik från Brå som vi redovisat i kapitel 5 bör framhållas att den enbart sträcker sig fram till och med år 2012.⁵ Som vi redogjort för i avsnitt 4.4.1 är det vår uppfattning att en ny praxis för påföljdsbestämningen i narkotikamål, mot bakgrund av att Högsta domstolens vägledande domar på området meddelats efter hand, inte kan förväntas ha ”satt sig” förrän på senhösten 2012. Det är därför osäkert om de straffnivåer som framgår av den stati-

⁵ Som vi nämnt i avsnitt 5.1.2 publiceras den officiella lagföringsstatistiken för år 2013 inte förrän den 28 maj 2014, varför vi inte har kunnat ta med den i redovisningen.

stik som vi kunnat få tillgång till återspeglar dagens rättstillämpning.

Av den statistik från Brå och Kriminalvården som vi redovisat kan emellertid, med den nyss nämnda reservationen för statistiken från Brå, i korthet följande sägas. Narkotikabrottens andel av den totala straffmassan⁶ har sjunkit från 25 procent år 2003 till 14 procent år 2012. Anledningen till detta är främst att de genomsnittliga fängelsestiderna för grova narkotikabrott har blivit kortare. Sedan år 2010 har de genomsnittliga fängelsestiderna emellertid blivit kortare för såväl narkotikabrott och narkotikasmuggling av normalgraden som för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. En del av de brott som tidigare skulle ha lagförts som grovt narkotikabrott synes numera lagföras som brott av normalgraden. När det gäller straffnivåerna har det för grovt narkotikabrott skett en andelsförskjutning där de längre fängelsestraffen, sex år eller längre, under senare år står för en mindre andel av påföljderna och de kortaste fängelsepåföljderna står för en allt större andel. Denna utveckling påbörjades redan år 2008. På samma sätt som när det gäller de grova narkotikabrotten har det när det gäller de grova narkotikasmugglingsbrotten skett andelsförskjutningar med högre andel kortare fängelsestraff och lägre andel långa fängelsestraff. Förändringsprocessen mot kortare fängelsepåföljder kan iakttas redan i början av den granskade perioden 2008–2012. Andelen längre fängelsepåföljder, åtta år och däröver, har emellertid minskat drastiskt åren 2011–2012 för de grova narkotikasmugglingsbrotten.

När det gäller antalet personer som har intagits i anstalt då huvudbrottet⁷ varit grovt narkotikabrott har antalet blivit färre sedan år 2009. Både åren 2009–2010 och 2011–2012 handlar det om relativt kraftiga minskningar i antal. Sedan år 2007 har antalet intagningar i anstalt i de fall huvudbrottet varit narkotikasmuggling⁸ ökat. Sedan år 2011 har dock ökningstakten avtagit. Antalet personer som har intagits i anstalt för att avtjäna ett fängelsestraff överstigande sex år för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling har sjunkit under flera år i följd. Särskilt påtaglig är minskningen åren 2012–2013.

---

⁶ Som har förklarats i avsnitt 5.1.2 menas med straffmassa summan av den totalt utdömda strafftiden i samtliga fängelsedomar som avsett ett specifikt brott.

⁷ Som har förklarats i avsnitt 5.1.1 redovisas i de fall flera brott ingick i domen i statistiksammanhang ofta endast det brott som hade den strängaste straffskalan, det s.k. huvudbrottet.

⁸ Statistiken avser såväl brott av normalgraden som grovt brott.

I kapitel 6 har vi redovisat ett relativt omfattande komparativt material. Som vi inledningsvis ger uttryck för i kapitlet måste försiktighet iakttas då man jämför olika länders straffrättsliga reglering och praxis på narkotikabrottslighetens område med varandra, eftersom det finns en rad olika parametrar som det är omöjligt att ta med vid en sådan jämförelse. Med reservation för detta kan dock i huvudsak följande slutsatser dras av det komparativa materialet.

Av de länder som ingått i jämförelsen är det endast Sverige och Finland som har ett maximistraff om tio års fängelse för denna typ av brottslighet. Övriga redovisade länder har högre maximistraff. I sammanhanget måste dock beaktas att i Sverige kan vid flerfaldig narkotikabrottslighet dömas ut 14 års fängelse och om det är fråga om såväl flerfaldig brottslighet som återfall kan straffet bestämmas till fängelse i 18 år. I Finland kan, vid flerfaldig narkotikabrottslighet, 13 års fängelse dömas ut, men straffet kan aldrig bli högre än så vid narkotikabrottslighet, även om det också skulle vara fråga om återfall. I Norge och Danmark kan straffet vid narkotikabrottslighet aldrig överstiga 21 respektive 20 års fängelse.

Sorten och mängden narkotika synes i samtliga av de redovisade länderna spela stor roll i rubricerings- och straffvärdefrågor. I Danmark och Finland synes andra omständigheter än sort och mängd (även på de högsta straffnivåerna) i praktiken inte spela så stor roll vid rubricering och straffvärde och inte heller om fråga är om smuggling in i landet eller om hantering inom landet. I Norge, Nederländerna, Spanien och Tyskland synes andra omständigheter än sort och mängd beaktas i större utsträckning och få ett större genomslag vid bedömning av rubricering och straffvärde än i de övriga länderna.

I sådana fall där sorten och mängden narkotika är helt avgörande för straffvärdet, eftersom andra försvårande eller förmildrande omständigheter inte visats, ligger Sverige straffvärdemässigt i linje med de andra länderna upp till de mängder som i litteraturen ansetts utgöra det straffvärdemässiga taket. Vid vissa mängder av vissa sorters narkotika ligger Sverige straffvärdemässigt högre än flera av de andra länderna. Det gäller även vid en jämförelse med de nordiska länderna.

Det nyss sagda får sägas innebära att den nya svenska straffvärdepraxisen ligger mer i linje med de flesta andra ländernas praxis än vad den tidigare svenska praxisen gjorde, i vart fall när det handlar om hantering av narkotika upp till vissa större mängder.

När det gäller mycket stora mängder narkotika synes i de andra länderna dömas ut straff som närmar sig deras respektive maximistraff även i rena kurirfall. Högsta domstolens uttalanden har uppfattats så att domstolen avsett att det ska finnas en fast straffvärdemässig gräns för mängdrekvisitets betydelse, som inte kan överträdas annat än i fall som uttrycks vara ”alldeles extrema”. Vår uppfattning är att Högsta domstolens uttalanden inte nödvändigtvis behöver ges den generella innebörden. Något auktoritativt uttalande om straffvärdemässiga mängdtak finns inte. Vår genomgång av hovrättspraxis har emellertid visat att underrätterna inte annat än i undantagsfall dömer ut högre straff än vad de tak för mängdrekvisitets betydelse som uttryckts i litteraturen anger. Praxisen i narkotikamål är dock fortfarande under utveckling. Det går mot bakgrund av vad som nu anförts inte med säkerhet att säga att den nya svenska straffvärdepraxisen, som innebär en nedtoning av mängdrekvisitet, medfört att vi när det gäller större mängder narkotika ligger påtagligt lägre straffvärdemässigt än de övriga länderna. I sammanhanget bör även påpekas att en stor mängd narkotika kan utgöra ett starkt bevisfaktum för att brottet utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt. Mot bakgrund av att de straffvärdemässiga mängdtaken fått ett så starkt genomslag i underrättspraxis är det emellertid vår uppfattning att det finns mycket som tyder på att vi i dag i svensk rätt, när det gäller hantering av större mängder narkotika, ligger lägre straffvärdemässigt än de andra länder som vi har jämfört med.

Skälen för bedömningen

Straffskalornas generella utformning

Enligt 29 kap. 1 § brottsbalken, som innehåller den grundläggande bestämmelsen om straffvärdet som utgångspunkt för straffmätningen, ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp

på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Bestämmelsen ger uttryck för principerna om proportionalitet och ekvivalens.

Som nämnts i avsnitt 7.2 ändrades bestämmelserna om omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet i sak den 1 juli 2010. Förutom att de objektiva omständigheter som är kännetecknande för de allvarliga våldsbrotten lyftes fram inom ramarna för de angivna allmänna straffvärdeomständigheterna, slopades ordet *särskilt* före uppräknningen av omständigheter i syfte att ytterligare betona principerna om proportionalitet och ekvivalens och klargöra att *endast* de angivna omständigheterna får beaktas av domstolen (prop. 2009/10: 147 s. 13 och 40). I tidigare förarbeten till den grundläggande bestämmelsen uttalades nämligen att uppräknningen av omständigheter inte var uttömmande utan endast angav de viktigaste momenten. Det nämndes därvid särskilt att även allmänpreventiva överväganden kunde påverka utfallet av straffvärdebedömningen och att domstolarna kunde väga in faktorer som att brottsligheten blivit mer utbredd eller antagit mer elakartade former (prop. 1987/88:120 s. 37 och 80). Numera är uppräknningen av straffvärdeomständigheter i 29 kap. 1 § brottsbalken dock alltså *uttömmande*.

Enligt vår uppfattning innebär det nyss sagda att det även vid utformningen av straffskalor och bedömningen av ett brotts abstrakta straffvärde⁹ enbart är principerna om proportionalitet och ekvivalens som hänsyn kan tas till. De argument för straffskärpning och en höjning av maximistrafet för narkotikabrott och narkotikasmuggling som i tidigare förarbeten förts fram mot bakgrund av att straffen för motsvarande brott är högre eller har skärpts i andra länder kan därför inte längre anses gångbara (se prop. 1969:13 s. 8 och 1972:67 s. 27, jfr även SOU 1986:14 s. 146). Det förhållandet att maximistrafet, som vi tidigare har redovisat, är högre i bl.a. Danmark, Norge, Nederländerna, Tyskland och Spanien utgör därmed inte någon grund för att föreslå ett högre maximistraf för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten, i vart fall om förslaget inte samtidigt kan motiveras enligt proportionalitets- och ekvivalensprinciperna.

Det bör i sammanhanget betonas att de svenska straffskalorna står väl i överensstämmelse med de som föreskrivs i Rådets rambeslut 2004/757/RIF av den 25 oktober 2004 om minimibestäm-

⁹ Som vi nämnt i avsnitt 7.2 brukar man dela upp straffvärdet i två delar: abstrakt straffvärde och konkret straffvärde. Det *abstrakta straffvärdet* motsvaras av straffskalan för det aktuella brottet. Det *konkreta straffvärdet* avser i stället den aktuella gärningen straffvärde.

melse för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel, vars syfte är att närma medlemsstaternas lagstiftning till varandra när det gäller olaglig narkotikahandel och därmed möjliggöra en samlad insats på unionsnivå i kampen mot olaglig narkotikahandel. Vidare bör erinras om att vi gjort bedömningen att de svenska straffnivåerna ligger i linje med de som gäller i de andra länder som vi jämfört med, i vart fall när det gäller hantering upp till vissa större mängder narkotika.

I svensk rätt utgör dessutom de allvarligaste fallen av grov narkotikabrottslighet inte sällan, mot bakgrund av hur våra straffbestämmelser är konstruerade, flera brott. Det är relativt vanligt förekommande att ett och samma händelseförlopp är att bedöma som både grov narkotikasmuggling och grovt narkotikabrott och att ansvar ska dömas ut för båda brotten i konkurrens. En förutsättning för detta är dock att gärningsmannen tagit viss befattning med narkotikan efter att den smugglats in i landet. Vid grövre narkotikabrottslighet, som inte innefattat smuggling, kan det även bli fråga om att döma ut ansvar för flera grova narkotikabrott i konkurrens, om befattningen kan sägas ha utgjort flera gärningar (se närmare om konkurrens vid narkotikabrottslighet, avsnitt 4.2). Vid sådan flerfaldig narkotikabrottslighet kan i svensk rätt dömas ut 14 års fängelse. Om det är fråga om såväl flerfaldig brottslighet som återfall kan straffet bestämmas till fängelse i 18 år. I sådana fall ligger Sverige nära eller över de högsta straff som vid motsvarande förhållanden kan dömas ut i de övriga nordiska länderna (i Finland, Danmark och Norge är vid dessa förhållanden maximistraffet 13, 20 respektive 21 års fängelse).

När det gäller narkotikabrott och narkotikasmuggling finns vissa svårigheter att definiera den skada, kränkning eller fara som brotten innebär. Inte sällan framhålls dessa brotts samhällsfarliga och allmänfarliga karaktär. De har därför i vissa sammanhang betraktats som brott mot allmänheten. I Fängelsestraffkommitténs betänkande *Påföljd för brott* jämförs narkotikabrotten med brottet spridande av gift eller smitta i 13 kap. 7 § brottsbalken, eftersom narkotikabrotten innebär hantering och spridande av farliga droger, varigenom befolkningen utsätts för fara till liv och hälsa (SOU 1986:14 s. 182 och 272).

I samma betänkande anför emellertid också att det finns skäl att se narkotikabrotten som riktade mot person. Genom överlåtelse av narkotika utsätter man, enligt resonemanget, annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, varför narko-

tikabrotten kan jämföras med brottet framkallande av fara för annan i 3 kap. 9 § brottsbalken (SOU 1986:14 s. 182).

När det gäller den skada, kränkning eller fara som narkotikabrotten utgör kan vidare nämnas att regeringen i den proposition i vilken föreslogs att riksdagen skulle godkänna EU:s rambeslut om minimibestämmelser för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel, uttalade att "[d]en olagliga narkotikahandeln utgör ett allvarligt globalt problem och är på europeisk nivå ett stort hot mot såväl EU-medborgarnas hälsa, säkerhet och livskvalitet som mot medlemsstaternas lagliga ekonomi, stabilitet och säkerhet" (prop. 2003/04:147 s. 16).

Även om den skada, kränkning eller fara som narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten innebär gör att det finns skäl att sortera in dem under såväl de allmänfarliga brotten som brotten mot liv och hälsa är det enligt vår mening svårt att argumentera för att ett narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott skulle kunna anses lika allvarligt som mord. Mord innebär att uppsåtligen beröva en annan människa den mest grundläggande rättigheten, rätten till liv, under omständigheter som inte framstår som klart förmildrande (då ansvar för dråp i stället kan aktualiseras). Minimistraffet för mord är tio års fängelse. Mot den bakgrunden är det inte förenligt med principerna om proportionalitet och ekvivalens att höja maximistraffet för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling.

Eftersom våra direktiv anger att det står oss fritt att överväga de ändringar av straffskalorna för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten som behövs för att åstadkomma en ändamålsenlig reglering bör nämnas att vi anser att en sänkning av maximistraffen för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten är uteslutet, eftersom det väl kan tänkas så allvarliga narkotika- och narkotikasmugglingsbrott som motiverar tio års fängelse eller, vid flerfaldig sådan brottslighet, 14 års fängelse. Straffskalan måste vara utformad på ett sådant sätt att den medger en adekvat bedömning av straffvärdet även vid de mest allvarliga narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. Det tidigare nämnda EU-rambeslutet föreskriver även att ett maximalt fängelsestraff om minst tio år ska kunna dömas ut för vissa narkotikarelaterade brott.

Som framgår i det följande är det vår uppfattning att det inte finns fog för att säga att straffnivåerna för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten generellt blivit för låga. Det finns således inte skäl att höja minimistraffet för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten i syfte att åstadkomma en allmänt

skärpt syn på dessa brott. En höjning av minimistraffet för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten skulle vidare innebära att de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten fick ett högre minimistraff än exempelvis våldtäkt, vilket enligt vår mening inte vore rimligt ur ett straffvärdeperspektiv.

Med ett oförändrat minimistraff för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten finns inte heller skäl att överväga att ändra maximistraffet för normalgraderna av brotten. Inte heller finns det skäl att göra ändringar i de ringa brotten straffskalor.

Straffskalorna för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten är enligt vår uppfattning generellt ändamålsenligt utformade och tillräckligt vida för att möjliggöra differentierade bedömningar. Motsvarande gäller för normalgraderna och de ringa formerna av brotten. Sammanfattningsvis finns det således inte skäl att förändra straffskalornas yttre ramar.

Straffnivåerna

Vår genomgång av hovrättspraxisen visar att, utöver sort och mängd narkotika, lyfts försvårande och förmildrande omständigheter fram i domarna. I domskälen förs ett resonemang om de omständigheter som framkommit och vid bedömningen av straffvärdet görs en helhetsbedömning av samtliga omständigheter. Trots detta visar genomgången att de försvårande och förmildrande omständigheter som framkommit i ett narkotikamål i stor utsträckning "tar ut varandra", så att det slutliga straffvärdet ofta bedöms vara i paritet med det riktvärde som följer av en bedömning baserad enbart på sort och mängd narkotika. Att det slutliga straffvärdet bedöms vara i princip detsamma som det preliminära riktvärdet, baserat enbart på sort och mängd narkotika, behöver inte innebära att rättstillämpningen i ett enskilt fall varit felaktig. Vår uppfattning är emellertid att de enskilda förmildrande och försvårande omständigheterna generellt borde tillmätas större vikt i praxis. Det förhållandet att det samtidigt finns två förmildrande och två försvårande omständigheter innebär inte med automatik att dessa bör ta ut varandra så att det slutliga straffvärdet bedöms motsvara det preliminära straffvärdet baserat enbart på sort och mängd narkotika. Förmildrande och försvårande omständigheter som förekommit inom ramen för samma gärning bör rimligtvis tillmätas olika tyngd vid bedömning av rubricering och straffvärde. Det går inte

att på förhand slå fast hur olika omständigheter bör viktas i förhållande till varandra. Det är en fråga för rättstillämpningen. I sammanhanget bör framhållas att praxis när det gäller bl.a. denna fråga fortfarande är under utveckling.

Av hovrättspraxisen går emellertid att utläsa att det i mål som rört flera tilltalade, vilka medverkat till gärningen i olika omfattning och på olika sätt, ofta görs en åtskillnad mellan dessa olika gärningsmän vid bedömningen av straffvärdet. Vår uppfattning om rättsläget före Mefedrondomen är att straffvärdet för sådana gärningsmän i större utsträckning än i dag skulle ha bedömts vara detsamma och motsvarat det som följde av det dåvarande tabellvärdet baserat på sort och mängd narkotika. Straffvärdebedömningen i narkotikamål har alltså, åtminstone i sist nämnt hänseende, blivit mer nyanserad och mer lik den som sker vid andra typer av brott.

När det gäller straffnivåerna för narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten är det vår uppfattning att det inte finns fog för att säga att dessa generellt blivit för låga efter praxisomläggningen i juni 2011. De straff som i svensk rätt döms ut för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott ger alltså uttryck för en sträng syn på narkotikabrottsligheten. Vid en jämförelse med andra brott med i huvudsak motsvarande straffskalor som narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten kan nämligen konstateras att straffnivåerna för de narkotikarelaterade brotten fortfarande ligger högt, såväl när det gäller normalgraden av brotten som när det gäller de grova brotten. Vidare kan konstateras att straffskalans hela spännvidd alltså utnyttjas när det gäller narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. Den slutsatsen kan dras inte bara av Brå-statistiken, vilken, som vi tidigare anfört, bör läsas med försiktighet eftersom den endast sträcker sig till och med år 2012, utan även av genomgången av hovrättsdomarna för år 2013. Vid en internationell jämförelse ligger straffnivåerna inte heller generellt lägre i Sverige än i andra länder. Detta gäller emellertid enbart vid hantering av mängder upp till de straffvärdemässiga mängdtak som kommit att tillämpas i underrättspraxis. Vid hantering av större mängder än vad taken anger synes Sverige ligga straffvärdemässigt lägre än övriga länder som vi jämfört med.

Som vi tidigare har beskrivit har, mot bakgrund av hur Högsta domstolens uttalanden i bl.a. Nittiosjukilosdomen (NJA 2012 s. 144) och Cannabissmugglingsdomen (NJA 2012 s. 535) har uppfattats, i litteraturen angetts straffvärdemässiga tak för betydelsen av mängden narkotika. De angivna mängdtaken har, som vidare har

beskrivits, fått ett starkt genomslag i underrättspraxis. Vår uppfattning är att när det gäller större mängder narkotika riskerar taken att leda till att straffvärdet i vissa fall sätts för lågt. Som vi har angett i avsnitt 7.2 bör visserligen en skillnad i kvantitet komma till uttryck i ett annorlunda straffvärde endast om skillnaden samtidigt ger uttryck för en större eller mindre grad av förkastlighet hos gärningen. Är skillnaden i den hanterade mängden narkotika tillräckligt stor innebär detta dock även en skillnad i kvalitet. En strikt tillämpning av mängdtaken leder mot den bakgrunden till att rättstillämpningen blir onyanserad och att samma straffvärde åsätts gärningar som, mot bakgrund av hur stor mängd narkotika som hanterats, är av olika allvar.

Det Högsta domstolen uttalade i Cannabissmugglingsdomen var att mängdrekvisitet, även ensamt, i vissa fall borde kunna motivera att ett narkotikabrott skulle bedömas som grovt och att det även borde kunna ligga till grund för ett straff som var klart högre än minimistraflet för grovt narkotikabrott. Enbart mängden borde dock *i allmänhet* inte, enligt Högsta domstolen, föranleda bedömningen att straffvärdet motsvarade ett fängelsestraff som sträckte sig mer än några år över minimistraflet för grovt brott. Högsta domstolen framhöll dock att den betydelse som tillmättes mängden narkotika måste tillåtas variera något med preparatets farlighet.

I Nittiosjukilosdomen uttalade Högsta domstolen att den slutsats som kunde dras av Cannabissmugglingsdomen var att mängden, när det gällde olaglig hantering av cannabis, om det inte rörde sig om alldeles extrema fall, inte i sig *borde* kunna föranleda ett så strängt straff som fängelse i fem år. Vidare uttalade Högsta domstolen att det förhållandet att domstolen angett ett tak för betydelsen av mängden narkotika inte innebar att det skulle ske en linjär straffmätning upp till denna punkt. Ju högre upp i straffskalan man kom för grovt narkotikabrott desto mer trädde, enligt domstolen, sådana omständigheter som yrkesmässighet, organisationsgrad, vinningssyfte och hänsynslöshet vid spridningen av narkotikan alltmär i förgrunden. På motsvarande sätt, anförde Högsta domstolen, minskade därmed självfallet betydelsen av sort och mängd, låt vara att en stor mängd i sig kunde tala för att det hade rört sig om en yrkesmässig och organiserad verksamhet. Mängden fick också, enligt domstolen, en dominerande betydelse i de fall det saknades andra omständigheter som var värda att beakta vid bedömningen av ett brotts svårhet.

Högsta domstolens uttalanden i Cannabissmugglingsdomen och Nittiosjukilosdomen har således i litteraturen uppfattats som att domstolen satt upp fasta straffvärdemässiga tak för betydelsen av mängden narkotika som endast kan överträdas i "alldeles extrema fall". Vilka dessa tak bör vara vid hantering av olika sorters narkotika har därefter angetts i litteraturen. Vår uppfattning är att uttalandena i de två domarna inte ger tillräckligt stöd för en tillämpning av sådana straffvärdemässiga mängdtak. Högsta domstolen uttalar visserligen att domstolen själv angett "ett tak" för betydelsen av mängden narkotika, men använder sig samtidigt av ordval som "bör" och "i allmänhet". Vad Högsta domstolen avser med begreppet "tak" eller vad som i så fall bör kunna gälla vid hantering av andra sorters narkotika än cannabis har inte närmare berörts i domstolens avgöranden. Vår uppfattning är därför att det utifrån de domar som har meddelats av Högsta domstolen inte går att finna tillräckligt stöd för att slå fast att det finns generella straffvärdemässiga tak för mängdrekvisitets betydelse. Att mängden narkotika inte skulle få beaktas vid straffvärdebedömningen inom ramen för den tillämpliga straffskalan för grovt brott mer än upp till fyra och ett halvt, fem eller fem och ett halvt års fängelse finns det vidare inte något stöd för vare sig i lagtexten eller i förarbetena till de gällande straffbestämmelserna.

Vår genomgång av hovrättspraxisen visar emellertid att såväl tingsrätterna som hovrätterna i stor utsträckning tillämpar de straffvärdemässiga tak som i litteraturen angetts för mängdrekvisitets betydelse. Vid hantering av större mängder narkotika (tio gånger så mycket som anges som tak i riktvärdet för 2013 och i vissa fall mindre) är underrätterna dock i vissa fall beredda att, enbart på grund av mängden, gå över det straffvärdemässiga taket.¹⁰

Domstolarna bedömer alltså inte lika ofta som tidigare straffvärdet ligga på den övre delen av straffskalan för grovt brott enbart utifrån ett mängdresonemang, om det inte handlar om verkligt stora mängder narkotika. Vi anser att det är värdefullt att det skett en nyansering av straffvärdebedömningen och att de övre delarna av straffskalan för grovt brott ska användas för de allvarligaste brotten. Den förutvarande praxisen utgick i stor utsträckning från tabeller där straffvärden ändå upp till maximistraffet tio års fängelse angavs för viss mängd narkotika. Detta innebar att om ett narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott avsett en tillräckligt stor mängd narko-

¹⁰ Jämför även de slutsatser som dras av Bob Nilsson Hjorth i *Svallvågor efter HD:s nya narkotikapraxis*, SvJT 2014 s. 154–156.

tika, uppnåddes straffmaximum i straffskalan redan med hänsyn till mängden, trots att det inte rört sig om verkligt stora mängder och det inte fanns några egentliga kvalitativa skillnader i förhållande till andra brott som åsattes ett lägre straffvärde. Det innebar i sin tur att det i en sådan situation inte fanns något utrymme för egentlig straffmätning vid den grövsta brottsligheten och att proportionalitetsprincipen förlorade sin betydelse. Eftersom straffmaximum redan var nått enbart på grund av mängden var det helt enkelt inte möjligt att straffvärdebedöma andra relevanta omständigheter såsom gärningsmännens olika roller och inblandning i brottslig verksamhet.

Det finns således enligt vår uppfattning inte anledning att kritisera de resonemang som ligger bakom de nuvarande straffnivåerna. De övre delarna av straffskalorna för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten bör enligt vår mening användas för sådana fall av narkotikabrottslighet i vilka man kan tala om brottslighet som har präglats av en betydande farlighet eller hänsynslöshet. I första hand handlar det här, såsom har anförts i förarbetena till de aktuella bestämmelserna, om den grupp brottslingar som själva inte är beroende av narkotika men som för egen vinnings skull hänsynslöst utnyttjar andras okunnighet eller beroende i en verksamhet som sker yrkesmässigt och som kalkylerar med ett tänkbart straff närmast som en företagsmässig riskfaktor (prop. 1980/81:76 s. 207).

Enligt vår uppfattning är det rimligt att sorten och mängden narkotika tillmäts minskad betydelse och att andra straffvärdepåverkande omständigheter ges en mera framskjuten plats när det gäller den grövre brottsligheten. Som vi tidigare har nämnt anser vi emellertid att det varken i lagtext eller i förarbeten finns stöd för en tillämpning av de straffvärdemässiga tak för betydelsen av mängden narkotika som angetts i litteraturen och befästs av underrätterna.

De i litteraturen angivna straffvärdemässiga mängdtaken har i viss utsträckning bidragit till utvecklingen av en mer rimlig påföljdspraxis i narkotikamål på så sätt att en linjär straffmätning utifrån mängden narkotika inte längre sker ända upp till maximistraffet. Samtidigt har de gett upphov till att det i praktiken i dag finns en särskild straffskala med visst maximistraff inbyggt i straffskalan för de grova brotten för brott där den enda straffvärdepåverkande omständigheten som går att styrka är sorten och mängden narkotika. En sådan ”straffskala i straffskalan” finns det inte stöd för i lagtexten. De straffvärdemässiga mängdtaken har även gett upphov till vissa tröskeffekter. Tröskeffekter kan synas

oönskade, men är enligt vår uppfattning i viss utsträckning i och för sig oundvikliga om man vill undvika en rättstillämpning som lägger alltför stor vikt vid kvantitativa skillnader. Som vi gett uttryck för i avsnitt 7.2 bör en skillnad i kvantitet nämligen komma till uttryck i ett annorlunda straffvärde endast om den ger uttryck för en större eller mindre grad av förkastlighet hos gärningen.

Det är emellertid vår uppfattning att det inte är lämpligt att sätta upp ett fast straffvärdemässigt tak för mängdrekvisitets betydelse och att på förhand ange att faktorn sort och mängd narkotika inte i sig bör kunna föranleda ett visst straff inom den tillämpliga straffskalan. Som vi tidigare har gett uttryck för framstår en sådan rättstillämpning, på samma sätt som en linjär straffmätning utifrån enbart mängden narkotika, som onyanserad. En skillnad i kvantitet, dvs. en skillnad i mängd narkotika, kan nämligen innebära att det även föreligger en skillnad i kvalitet. Vår uppfattning är således att mängden narkotika bör ha en avtagande effekt på straffvärdet och att andra straffvärdepåverkande omständigheter bör ges större tyngd när det gäller den grövre brottsligheten, men att detta samtidigt inte innebär att sort- och mängdfaktorn helt kan tillåtas ha spelat ut sin roll vid ett visst straffvärde. En gärning som innefattat hantering av 25 kg amfetamin är helt enkelt normalt mer förkastlig än en gärning som innefattat hantering av 5 kg amfetamin, om övriga straffvärdepåverkande omständigheter är likvärdiga. Samtidigt behöver en gärning som avsett 10 kg amfetamin, enbart på grund av den hanterade mängden narkotika, inte vara mer förkastlig än en gärning som avsett 5 kg amfetamin. Någon beaktansvärd skillnad i kvalitet finns nämligen rimligen inte mellan hanteringen av de sist nämnda mängderna (jfr exemplen med stöld av egendom till olika belopp i avsnitt 7.2). Den jämförande studie som vi gjort av hur straffmätningen görs i vissa andra utvalda länder visar även att straffvärdet tillåts stiga till relativt höga nivåer enbart på grund av en ökad mängd hanterad narkotika och att straffvärdet, då hanteringen gällt mycket stora mängder narkotika, bedöms närma sig respektive lands maximistraff. Inte i något av de länder som vi har jämfört med synes det finnas ett tak för när faktorn sort och mängd narkotika anses ha spelat ut sin roll som straffvärdepåverkande omständighet.

Sammanfattningsvis är det alltså vår mening att straffvärdebedömningen i narkotikamål generellt har blivit mer nyanserad och mer lik den som sker vid andra typer av brott och att de nuvarande straffnivåerna allmänt sett är rimliga. Vi anser dock att det inte är

lämpligt att sätta upp en gräns för när sorten och mängden narkotika inte längre kan och får beaktas som en straffvärdepåverkande omständighet, trots att den innefattar en kvalitativ skillnad i straffvärdehänseende. Sådana straffvärdemässiga tak skapar inläsnings-effekter och motverkar i praktiken den större nyansering vid straffmätningen som har eftersträvat med praxisomläggningen. Upp till taken sker nämligen relativt ofta en tämligen linjär straffmätning, medan det sedan blir helt stopp.

Vår uppfattning är således att det inte finns skäl att göra ändringar i straffskalorna i syfte att generellt åstadkomma en förändrad straffnivå, men att sort- och mängdfaktorn måste tillåtas få genomslag även på de högre straffnivåerna. Mot den bakgrunden finns det skäl att göra ändringar i syfte att göra lagstiftningen tydligare och för att klargöra att hantering av en mycket stor mängd narkotika i sig kan innebära att den övre delen av den nuvarande straffskalan för grovt brott bör tillämpas.

En uppdelning av straffskalan för grovt brott?

Vi har tidigare gjort bedömningen att det inte finns skäl att förändra straffskalornas yttre ramar för narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten.

Straffskalan för grovt narkotikabrott respektive grov narkotikasmuggling är emellertid relativt vid och spänner från två till tio års fängelse. De grova brotten omfattar en mängd olika typer av förfaranden av varierande grad av allvar.

Enligt vår uppfattning går det att skilja ut vissa förfaranden som är så allvarliga att de bör straffmätas på den övre delen av den nuvarande straffskalan för grovt brott. Bland dem hör vissa förfaranden som avsett hantering av mycket stora mängder narkotika.

Mot den bakgrunden finns det enligt vår mening skäl att överväga att dela upp straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling i två. Lagstiftningen skulle därmed kunna bli tydligare och innebära att det skapas förutsättningar för domstolarna att göra en riktig och differentierad bedömning av straffvärdet utifrån samtliga de straffvärdepåverkande omständigheter som förekommit. En uppdelning av straffskalan i två skalor skulle således medföra både att det skapas utrymme för att på grund av sort- och mängdfaktorn tillämpa den strängare straffskalan för grovt brott och att det skapas möjlighet att inom ramen för den

skalan låta sort- och mängdfaktorn få ett genomslag på straffvärdet. En konsekvens av detta är att straffnivån för vissa gärningar som avsett hantering av mycket stora mängder narkotika skulle komma att höjas. Vi återkommer till förslag i den delen i avsnitt 8.4.

8.3 Behov av ändrade kvalifikationsgrunder för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling?

Bedömning: De särskilda kvalifikationsgrunderna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling bör inte ändras. Det saknas emellertid skäl att i lagtexten särskilt erinra om att bedömningen av om ett narkotikabrott är grovt ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Förslag: Den erinran om att bedömningen av om ett narkotikabrott är grovt ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet som finns i 3 § narkotikastrafflagen ska utgå.

Skälen för bedömningen och förslaget

I 3 § narkotikastrafflagen och i 6 § tredje stycket smugglingslagen anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Vid sidan av mängden narkotika anges om brottet utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt eller om det på annat sätt varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. I narkotikastrafflagen föreskrivs vidare att bedömningen ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Urvalet av de särskilda kvalifikationsgrunderna markerar lagstiftarens syn på hur olika gärningar inom brottstypen bör rangordnas i svårhetshänseende och på hur tillämpningsområdet för det grova brottet lämpligen bör avgränsas. Om det uttryckligen anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt anses lagstiftningen normalt leda till bättre förutsebarhet och till större enhetlighet i rättstillämpningen (se bl.a. prop. 2011/12:109 s. 16).

Gradindelningsfaktorer som uttryckligen anges i lagtext har generellt ett betydligt större genomslag än sådana straffvärdefaktorer som anges i 29 kap. 2 § brottsbalken. Genom att kvalifikationsgrunder anges kan man få till stånd ett utvidgat tillämpningsområde för grova brott och man kan därigenom säkerställa att försvårande omständigheter får ett mer tydligt genomslag. Avsikten med en uppräkningslista av kvalificerande omständigheter är dock inte att det endast är de omständigheter som lyfts fram i bestämmelsen som ska beaktas eller att förekomsten av de uppräknade omständigheterna alltid ska leda till en användning av den strängare straffskalan. En helhetsbedömning ska göras av samtliga omständigheter i det enskilda fallet, varvid såväl förmildrande som försvårande omständigheter ska beaktas.

En uppräkningslista av kvalificerande omständigheter kan dock leda till att det i praktiken krävs att någon sådan omständighet föreligger för att brottet ska betecknas som grovt. Domstolarna blir helt enkelt försiktiga med att kvalificera ett brott som grovt om inte någon av de omständigheter som räknas upp i den aktuella bestämmelsen föreligger (trots att det anges i lagtexten att omständigheterna endast ”särskilt ska beaktas”). Visst stöd för en sådan tillämpning finns också i Högsta domstolens praxis (se t.ex. NJA 1999 s. 25). Mot den bakgrunden kan det finnas skäl att säkerställa att de omständigheter som räknas upp inte är för snävt, specifikt eller detaljerat angivna. I annat fall finns risk för att bestämmelsen tillämpas för restriktivt. Det kan alltså i viss utsträckning vara lämpligt att kvalifikationsgrunderna är relativt vida, men samtidigt inte heller för vida eftersom det då finns en risk för att det grova brottet kommer att omfatta fall som inte bör straffmätas inom den strängare straffskalan. Vidare bör inte alltför många särskilda omständigheter som ska beaktas räknas upp i en enskild paragraf, eftersom det då finns en risk för att betydelsen av särskilda omständigheter urvattnas. Uppräkningen av omständigheter får alltså inte skapa en alltför kasuistisk lagstiftning (jfr SOU 2013:85 s. 266).

Som framgått av vår genomgång av Högsta domstolens domar avseende påföljdsbestämningen i narkotikamål från juni 2011 och därefter, har Högsta domstolen lämnat anvisningar för enligt vilka grunder narkotika- och narkotikasmugglingsbrottets rubricering och straffvärde bör bedömas samt, med utgångspunkt i förarbetena till de aktuella bestämmelserna, klargjort vad som typiskt sett utmärker brott som bör bedömas som grova.

Vår uppfattning är att de nuvarande vedertagna kvalifikationsgrunderna för grovt brott när det gäller narkotika- och narkotikasmyggingsbrotten väl fångar in de fall som bör förbehållas rubriceringen grovt brott. Några av kvalifikationsgrunderna förekommer även i andra straffbestämmelser med gradindelade brott och de är, enligt vår uppfattning, varken för vida, detaljerade eller kasuistiska.

Kvalifikationsgrunderna har dessutom visat sig fungera även när samhället förändrats. En sådan omständighet som att narkotikan sålts till vem som helst via internet, och därmed gjorts lättåtkomlig för unga missbrukare, har exempelvis i Högsta domstolens nya praxisbildning bidragit till att kvalificera brottet som grovt, eftersom en sådan försäljning ansetts ge uttryck för hänsynslöshet (se Internetförsäljningsdomen, NJA 2011 s. 799, p. 10). Samma omständighet har av samma skäl i hovrättspraxis inneburit att straffvärdet bedömts vara betydligt högre än vad som följer av en bedömning baserad enbart på sort och mängd narkotika (se exempelvis Svea hovrätts dom den 25 juni 2013 i mål B 4203-13).

När det gäller kvalifikationsrekvisiten för grovt brott kan vi inte heller se att det finns ett behov av att ytterligare förtydliga dem. Den nuvarande lagstiftningen ger, sammantaget med den senaste tidens vägledande domar från Högsta domstolen, tillräcklig vägledning för domstolarna.

I detta sammanhang finns skäl att anmärka att Utredningen om skärpta straffrättsliga åtgärder mot organiserad brottslighet har i uppdrag att bl.a. överväga om det för några brott som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet finns skäl att införa omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt eller se över eller komplettera befintliga omständigheter (dir. 2013:19 och 2013:112). Genom samråd med den utredningen, som ska redovisa sitt uppdrag senast den 29 augusti 2014, har vi fått information om att vår ståndpunkt när det gäller kvalifikationsrekvisiten för de grova narkotika- och narkotikasmyggingsbrotten inte kommer i konflikt med de förslag till lagändringar som utredningen förmodligen kommer att föreslå.

Slutligen vill vi även framhålla följande. Högsta domstolen inledde sin omläggning av påföljdspraxisen i narkotikamål i juni 2011 genom Mefedrondomen (NJA 2011 s. 357). Därefter har Högsta domstolen meddelat ytterligare 17 domar, av vilka tolv har refererats som vägledande, på samma tema. Den sista av dessa domar meddelades i april 2013 (Haltdomen, NJA 2013 s. 321). Som vi har redovisat i avsnitt 4.4.1 är det vår uppfattning att man först på sen-

hösten 2012 med någon grad av säkerhet kan säga att en ny praxis i narkotikamål ”satt sig”, även om underrätterna redan hösten 2011 tagit intryck av de domar som Högsta domstolen vid den tidpunkten hunnit meddela.

Efter att Mefedrondomen, eller i vart fall efter att några av de domar som följde på denna dom, meddelats föranleddes polis, tull och åklagare att i viss utsträckning förändra sitt arbetssätt i syfte att kunna klarlägga andra för straffvärde- och rubriceringsfrågan relevanta omständigheter än sort och mängd narkotika. Även domstolarna fick i större utsträckning än tidigare bedöma andra omständigheter än sort och mängd narkotika och vid straffvärdebedömningen vikta dessa i förhållande till varandra. Praxisomläggningen fick även betydelse för det sätt på vilket offentliga försvarare för sina klienters talan. Vår genomgång av domar från Högsta domstolen och hovrätterna visar att det nu har utvecklats en ny tämligen sammanhållen praxis för påföljdsbestämningen i narkotikamål där omständigheter vid sidan av sort och mängd narkotika bedöms och värderas vid rubricering och straffvärdebedömning. Denna praxis har haft omkring två år på sig att utvecklas.

Som vi tidigare redovisat anser vi inte att det finns sakliga skäl för att ändra kvalifikationsgrunderna för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling. Om kvalifikationsgrunderna för grovt brott nu så kort tid efter praxisomläggningen skulle ändras ser vi emellertid även, mot den nyss nämnda bakgrunden, en risk för att lagstiftningen motverkar sitt syfte och bidrar till att det på nytt skapas ett oklart rättsläge.

I 3 § andra stycket narkotikastrafflagen erinras särskilt om att bedömningen av om ett narkotikabrott är grovt ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet. Motsvarande erinran finns inte i 6 § smugglingslagen. Detta förtydligande tillägg infördes på inrådan av Lagrådet vid lagändringar 1981 (prop. 1980/81:76). En erinran om detta i lagtexten är, mot bakgrund av hur lagtexten i övrigt är utformad, överflödigt och framstår i dag som inkonsekvent vid en jämförelse med andra moderna straffbestämmelser i vilka anges särskilda kvalifikationsgrunder. Vi föreslår mot den bakgrunden att detta förtydligande utgår ur lagtexten. Liksom tidigare och i enlighet med vad som i allmänhet gäller ska domstolens bedömning ändå grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

8.4 Straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling delas upp

Förslag: Straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling, som är fängelse i lägst två och högst tio år, delas upp. För grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling döms till fängelse i lägst två och högst sju år. För narkotikabrott eller narkotikasmugglingsbrott som är att anse som synnerligen grovt döms till fängelse i lägst sex och högst tio år.

Bedömning: Det finns inte skäl att på motsvarande sätt dela upp straffskalan för olovlig befattning med narkotikaprekursorer.

Skälen för förslaget och bedömningen

Utgångspunkter

Som vi har redovisat i avsnitt 8.2 är det vår uppfattning att det finns skäl att överväga att dela upp straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling och att införa en särskild straffskala för de brott som är att anse som synnerligen grova. De nuvarande straffskalorna för grovt brott är tämligen vida och det går att skilja ut vissa särskilt allvarliga gärningar som bör straffmätas på den övre delen av den nuvarande straffskalan för grovt brott.

En motsvarande förändring genomfördes år 2010 avseende de allvarligaste misshandelsbrotten. Straffskalan för grov misshandel, som är fängelse i lägst ett och högst tio år, delades då upp och för misshandelsbrott som är att anse som synnerligen grovt döms nu till fängelse i lägst fyra och högst tio år. För annan grov misshandel döms till fängelse i lägst ett och högst sex år.¹¹ Det synnerligen grova brottet gavs inte någon egen brottsbeteckning. De särskilda kvalifikationsrekvisiten för grov misshandel lämnades i sakligt hänseende oförändrade. Omständigheterna som särskilt infördes för att beaktas vid bedömningen av om en grov misshandel ska hänföras till straffskalan för det synnerligen grova brottet är av

¹¹ Utredningen om skärpta straff för allvarliga våldsbrott har i betänkandet *Straffskalorna för allvarliga våldsbrott* (SOU 2014:18) föreslagit att minimistraffet för grov misshandel höjs till fängelse i ett år och sex månader och att minimistraffet för synnerligen grov misshandel höjs till fem års fängelse.

samma slag som kan kvalificera en misshandel som grov och är försvårande i relation till de omständigheterna (prop. 2009/10:147 s. 18). Syftet med den ändrade straffskalan var att höja straffnivån för de allvarligaste fallen av grov misshandel.

Avsikten med vårt förslag om en uppdelad straffskala är emellertid inte att generellt påverka straffnivån för de allvarligaste narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. Meningen är att göra lagstiftningen tydligare och att skapa förutsättningar för domstolarna att fullt ut, inom ramen för respektive straffskala, beakta samtliga för straffvärdet relevanta omständigheter. En sådan omständighet är sorten och mängden narkotika. Enligt vår uppfattning kommer straffnivån för vissa gärningar som avsett hantering av mycket stora mängder narkotika därmed att höjas. En uppdelning av straffskalan innebär att lagstiftningen i stort bättre harmonierar med den nya praxis för påföljdsbestämningen i narkotikamål som växt fram sedan juni 2011, men innebär även ett förtydligande av att den övre delen av den befintliga straffskalan för grovt brott bör tillämpas om gärningen avsett en mycket stor mängd narkotika.

Syftet är att den svenska lagstiftningen tydligt ska ge uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på all illegal hantering av narkotika och att de svenska straffnivåerna ska vara i paritet med de som gäller i andra länder vid en internationell jämförelse.

Vilka brott bör anses som synnerligen grova?

När det gäller frågan om det bör anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett grovt narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott ska hänföras till straffskalan för det synnerligen grova brottet har vi gjort följande överväganden.

Om särskilda kvalifikationsgrunder anges bör dessa vara av samma slag som kan kvalificera ett narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott som grovt och vara försvårande i relation till de omständigheterna.

Vid bedömning av om ett narkotikabrott är grovt ska särskilt beaktas om det har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett en särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. De särskilda kvalifikationsrekvisiten för grovt narkotikasmuggling överensstämmer i allt väsentligt med vad som gäller för grovt narkotikabrott.

Med verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt avses, som framgår av ordalydelsen, någon form av organiserad narkotikahandel som bedrivits i vinstsyfte. När det gäller begreppet ”särskilt stor mängd narkotika” har i litteratur och praxis angetts riktvärden för när mängden narkotika av viss sort är så stor att brottet som utgångspunkt är att betrakta som grovt. Faktorer som kan medföra att ett narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott bedöms som grovt, med hänvisning till att brottet varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, är att det aktuella preparatet varit särskilt farligt eller att fråga har varit om systematiskt bedriven överlåtelse till skolelever eller annan ungdom eller till intagna på kriminalvårdsanstalter eller behandlingshem för missbrukare.

De fall av de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten som ska träffas av straffskalan för det synnerligen grova brottet bör vara sådana som kan sägas vara synnerligen grova. Till dessa måste främst anses höra fall i vilka gärningsmannen haft en central roll i en organisation som i stor skala i vinstsyfte bedrivit handel med narkotika och gärningsmannen därmed hänsynslöst utnyttjat andras beroende för att själv bereda sig vinning. Detsamma gäller fall där man i övrigt kan tala om brottslighet som har präglats av en verkligt betydande farlighet eller hänsynslöshet. Som fall av det senare slaget kan tänkas sådana där missbrukare i viss omfattning bjudits på en ny sorts narkotika i syfte att få till stånd en fortsatt och ökad efterfrågan av den nya sorten eller där minderåriga med viss frekvens bjudits på narkotika. Vidare kan tänkas fall där gärningsmannen uppsåtligen i viss omfattning bjudit ut narkotika som genom sin sammansättning är farligare än annan narkotika exempelvis eftersom koncentrationen av den verksamma substansen är extremt hög eller narkotika som är verksam i extremt små doser. Som ytterligare fall som bör kunna träffas av straffskalan för det synnerligen grova brottet är sådana där den hanterade mängden narkotika framstår som mycket stor.

Mot den bakgrunden har vi övervägt att som exemplifierande kvalifikationsgrunder – var för sig eller tillsammans – för bedömningen av om brottet är att hänföra till straffskalan för det synnerligen grova brottet ange om

- brottet har utövats i organiserad form i syfte att i stor skala bedriva handel med narkotika,
- brottsligheten har bedrivits i vinstsyfte och varit ägnad att ge en stor vinst,

- gärningsmannen har haft en central eller på annat sätt avgörande roll vid genomförandet av brottet och haft del i vinsten av verksamheten,
- brottet har avsett en synnerligen stor mängd narkotika,
- brottet annars varit av synnerligen farlig eller hänsynslös art.

Omständigheten att verksamheten har bedrivits i vinstsyfte och varit ägnad att ge en stor vinst kan i och för sig redan anses omfattas av omständigheten att brottet har utövats i organiserad form i syfte att i stor skala bedriva handel med narkotika, varför det kan vara överflödigt att peka ut vinstsyfte särskilt. Oavsett detta är det vår uppfattning att de omständigheter som anges i de första tre redovisade punkterna ovan och som tar sikte på dels brottslighetens organisation och syfte, dels gärningsmannens roll i brottsligheten – under förutsättning att de läses tillsammans – väl fångar in en stor del av just de fall som bör anses som synnerligen grova.

Samtidigt kan det finnas en del fall där inte samtliga dessa omständigheter går att styrka men väl någon av dem, och där brottet ändå är av sådant allvar att det bör anses som synnerligen grovt. Det kan exempelvis vara så att det står klart att brottet utövats i organiserad form i syfte att i stor skala bedriva handel med narkotika, och att det även står klart att gärningsmannen haft insikt i och en mindre del i vinsten av verksamheten men det samtidigt inte är visat att gärningsmannen intagit en central eller mera avgörande roll vid brottets genomförande. Mot bakgrund av den försiktighet som domstolar har att kvalificera ett brott som tillhörande en viss grad om inte någon av de omständigheter som räknas upp i den aktuella bestämmelsen föreligger, finns det, om de nu diskuterade kvalifikationsgrunderna införs och görs kumulativa och inte alternativa, en risk för att ett sådant fall kommer att straffmätas på den lägre delen av straffskalan för grovt brott och att ett för lågt straff därmed utmätas. Om de nu aktuella kvalifikationsgrunderna i stället görs alternativa eller i övrigt mjukas upp i syfte att fånga upp exempelvis ett sådant fall som nyss redogjorts för, finns samtidigt en risk för att fall som inte bör straffmätas på straffskalan för det synnerligen grova brottet kommer att göra det.

Vad beträffar den ovan övervägda kvalifikationsgrunden ”synnerligen stor mängd narkotika”, kan följande anföras. Att ta upp mängdfaktorn som en särskild kvalifikationsgrund för det synnerligen grova brottet skulle kunna medföra den risken att denna

faktor återigen tilläts spela en helt avgörande roll för straffvärdebedömningen inom ramen för det grova brottet och att det enbart på grund av mängden narkotika – trots att denna inte varit mycket stor – skulle komma att dömas ut straff som närmar sig maximistraffet för grovt brott. Detta skulle i sin tur kunna leda till att det inte fanns utrymme att beakta andra försvårande omständigheter inom ramen för den befintliga straffskalan. En sådan rättstillämpning vore inte att eftersträva.

Den sort och mängd narkotika som en gärningsman har befattat sig med är emellertid en faktor som är viktig vid bedömningen av rubriceringsfrågan och för straffvärdebedömningen i narkotikamål. Om befattningen avsett en stor mängd narkotika kan mängden visserligen utgöra ett starkt bevisfaktum för att brottet har utövats i organiserad form i större skala och att gärningsmannen haft större insyn och varit mer delaktig i denna organisation än han eller hon vill tillstå. Samtidigt finns det fall i vilka gärningsmannen befattat sig med mycket stora mängder narkotika, men där det samtidigt inte går att slå fast att han eller hon haft någon större insikt eller roll i den organisation som ligger bakom verksamheten. I sådana fall, då det alltså handlar om mycket stora mängder narkotika, bör det enligt vår mening finnas utrymme att enbart på grund av mängden narkotika tillämpa straffskalan för det synnerligen grova brottet.

Som vi har angett i avsnitt 8.2 är det vår uppfattning att mängden narkotika i princip bör ha en avtagande effekt på straffvärdet och att andra straffvärdepåverkande omständigheter bör ges större tyngd när det gäller den grövre brottsligheten, men att detta inte innebär att sort- och mängdfaktorn kan tillåtas ha helt spelat ut sin roll vid ett visst straffvärde. Normalt måste det nämligen anses mer klandervärdigt att exempelvis smuggla in 4 kg heroin i landet än att smuggla in 400 gram heroin. Detta synsätt innebär emellertid inte att vi skulle avse att öppna för en rättstillämpning som på nytt skulle medföra en linjär straffmätning utifrån mängden narkotika ända upp till maximistraffet och därigenom innebära att det inte fanns utrymme att beakta andra försvårande omständigheter inom ramen för den befintliga straffskalan. Som vi tidigare har angett måste en skillnad i kvantitet motsvara en skillnad i kvalitet för att ett högre straffvärde ska kunna motiveras.

Vad vidare gäller de ovan övervägda kvalifikationsgrunderna som tar sikte på att brottet avsett en ”synnerligen stor mängd nar-

kotika” eller annars varit av ”synnerligen farlig eller hänsynslös art” kan följande anföras.

De nuvarande kvalifikationsgrunderna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling fångar, som vi anförde i avsnitt 8.3, väl in de fall som bör förbehållas rubriceringen grovt brott och straffmätas inom ramen för detta brotts nuvarande straffskala. De fall som bör straffmätas på den övre delen av den nuvarande straffskalan för grovt brott är, som vi inledningsvis nämnt, sådana där omständigheterna vid brottet är av samma slag som kvalificerar ett narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott som grovt men är försvårande i relation till de omständigheterna. Att enbart byta ut de förstärkande orden för vissa av de angivna omständigheterna i kvalifikationsgrunderna för grovt brott mot ännu mer förstärkande ord för det synnerligen grova brottet gör emellertid inte lagstiftningen tydligare. Att ange ”synnerligen stor mängd narkotika” och ”synnerligen farlig eller hänsynslös art” som kvalifikationsgrunder för det synnerligen grova brottet, samtidigt som ”särskilt stor mängd narkotika” och ”särskilt farlig eller hänsynslös art” kvarstår i uppräkningsordet av omständigheter att särskilt beakta vid bedömningen av om brottet är grovt, anser vi alltså inte vara eftersträvävärt, eftersom dessa förstärkande ord i sig inte leder till i detta avseende önskvärd tydlighet.

I svensk straffrätt är det vanligt att det, vid gradindelade brott, anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av till vilken grad brottet ska hänföras. Att uttryckligen ange dessa omständigheter anses, som tidigare anförts, normalt leda till bättre förutsebarhet och till större enhetlighet i rättstillämpningen. Vi delar generellt den uppfattningen, under förutsättning att kvalifikationsgrunderna utformas på lämpligt sätt. Som vi anförde i avsnitt 8.3 får de omständigheter som räknas upp inte vara för snävt, specifikt eller detaljerat angivna. De får inte heller vara för vida eller för många.

Mot bakgrund av vad vi har anförde anser vi att den lämpligaste lösningen när det gäller det synnerligen grova brottet är att låta motsvarande kvalifikationsgrunder gälla för detta som för det grova brottet. De omständigheter som anges att särskilt beakta vid bedömningen av om brottet är grovt står sig nämligen väl även vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt. Är de angivna omständigheterna tillräckligt försvårande är brottet att hänföra till straffskalan för det synnerligen grova brottet. I sammanhanget bör understrykas att åklagaren har bevisbördan för kvalificerande om-

ständigheter och för att omständigheterna är täckta av gärningsmannens uppsåt.

Straffskalan för det synnerligen grova brottet bör mot bakgrund av kvalifikationsgrunden ”större omfattning eller yrkesmässigt” kunna tillämpas om brottet har ingått som ett led i en organiserad verksamhet som syftar till att i stor skala handla med narkotika och gärningsmannen intagit en central eller på annat sätt viktig ställning i den organisation som ligger bakom brottet eller haft en viktig roll vid brottets genomförande. Den omständigheten att brottsligheten har ingått som ett led i en större verksamhet med visst syfte måste vara täckt av gärningsmannens uppsåt, vilket innebär att gärningsmannens roll och ställning i organisationen och vid brottsligheten är av betydelse. Gärningsmannen kan således exempelvis ha varit med om att planlägga gärningen och fått del i vinsten av verksamheten. Även i övrigt bör graden av vinning och vinstsyfte särskilt kunna beaktas inom ramen för denna kvalifikationsgrund.

En brottslighet som den som huvudgärningsmannen i Internetförsäljningsdomen (NJA 2011 s. 799) gjort sig skyldig till och som av Högsta domstolen bedömdes ha ett straffvärde om sju års fängelse, skulle exempelvis kunna vara att anse som ett synnerligen grovt narkotikabrott. I det fallet hade gärningsmannen varit huvudman för narkotikahandeln och organiserat verksamheten, verksamheten hade varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika, gärningsmannens enda avsikt hade varit att tjäna pengar, han hade i syfte att minska riskerna för sig själv begränsat sin egen praktiska delaktighet till inköp och i stället engagerat andra och överlåtit åt dem att fysiskt hantera narkotikan genom att uppdra åt dem att hämta, förvara och distribuera den till köparna och han hade bestämt vinstfördelningen och själv tagit största vinsten.

Gärningsmän som intar en central eller på annat sätt viktig ställning i en organisation som handlar med narkotika anlitar inte sällan andra personer för att i praktiken utföra själva gärningen. Varje medverkande i exempelvis en smuggling av narkotika till Sverige från ett annat land är naturligtvis nödvändig för brottets genomförande men den medverkande som enbart varit ansvarig för den fysiska befattningen med narkotikan bör som utgångspunkt inte dömas för synnerligen grovt brott med stöd av kvalifikationsgrunden ”större omfattning eller yrkesmässigt”. Dessa personer saknar helt enkelt oftast tillräcklig kännedom om och tillräckligt inflytande i den organisation som ligger bakom brottsligheten. Högsta domstolens uttalanden om hur bedömningen av kurirens

gärning ska bedömas är här av fortsatt relevans (se Cannabis-smugglingsdomen, NJA 2012 s. 535, p. 12–19).

I vissa fall bör mängden narkotika, mot bakgrund av kvalifikationsgrunden ”särskilt stor mängd narkotika”, som enda faktor kunna utgöra grund för att anse brottet som synnerligen grovt. Till skillnad från vad som i dag i stor utsträckning gäller i tings- och hovrättspraxis, ska alltså det förhållandet att brottet avsett en mycket stor mängd narkotika i sig kunna innebära att ett straff om sex års fängelse eller mer utmätts (se närmare nedan om den föreslagna straffskalan för brott som anses som synnerligen grova).

Frågan om hur stora mängder narkotika det ska vara fråga om för att brottet ska anses som synnerligen grovt bör överlåtas till domstolarnas praxisbildning. Av den hovrättspraxis som redovisats i avsnitt 4.4 och i bilaga 4 går att utläsa att mängder på omkring tio gånger så mycket eller mer som de mängder som i litteraturen ansetts utgöra det straffvärdemässiga taket i vissa fall inneburit att ett straff på sex års fängelse eller mer dömts ut. Det går emellertid inte att säga att det är uteslutet att mindre mängder än så, enbart med hänvisning till mängden, skulle kunna innebära en tillämpning av straffskalan för det synnerligen grova brottet. Inte heller är det givet att de mängder som i hovrättspraxis inneburit att den övre delen av straffskalan för grovt brott tillämpats är tillräckliga för att brottet ska anses som synnerligen grovt. Vilka mängder som ska krävas för att det ska bli fråga om ett synnerligen grovt brott kan vidare inte läggas fast en gång för alla, utan kan komma att ändras över tid, i takt med att praxis utvecklas och brottsligheten förändras.

Det som är väsentligt att betona är dock att omständigheten sort och mängd narkotika inte vid någon given mängd eller vid ett visst givet straffvärde kan sägas ha helt spelat ut sin roll, även om mängden narkotika bör ha en avtagande effekt på straffvärdet och andra straffvärdepåverkande omständigheter bör ges större tyngd när det gäller den grövre brottsligheten. En mycket stor mängd narkotika kan således innebära att brottet är att bedöma som synnerligen grovt. En stor mängd narkotika kan även innebära att brottet förvisso inte är att bedöma som synnerligen grovt, men väl som grovt med ett straffvärde som närmar sig den överlappande delen av straffskalan för brott som bedöms som synnerligen grova. Uppdelningen av straffskalan medför att för brott som bedöms som grova, men inte som synnerligen grova, ökar utrymmet att beakta sorten och mängden narkotika och att på grund av sort- och

mängdfaktorn utnyttja hela intervallet två till sex års fängelse (se nedan om de föreslagna straffskalorna).

När det gäller fall som på grundval av kvalifikationsgrunden ”särskilt farlig eller hänsynslös art” skulle kunna vara att anse som synnerligen grova hänvisas till de exempel som vi inledningsvis redogjort för i detta avsnitt. Det handlar här således om fall där en gärningsman hänsynslöst i någon omfattning utnyttjat andra personers utsatthet i syfte att själv bereda sig vinning. När det gäller smuggling av narkotika in i landet kan vidare tänkas vissa fall som på grund av att transporten skett med en särskild förslagenhet anses vara av så farlig art att brottet är att bedöma som synnerligen grovt (jfr Högsta domstolens uttalanden i Cannabissmugglingsdomen, NJA 2012 s. 535, p. 17).

I sammanhanget bör framhållas att vid bedömningen av om ett brott är att anse som synnerligen grovt måste hänsyn tas till samtliga relevanta omständigheter, och även till sådana som inte särskilt anges i anslutning till det grova brottet.

Straffskalorna m.m.

Med den avgränsning av tillämpningen för det synnerligen grova brottet som vi redogjort för är det vår uppfattning att straffskalan för narkotikabrott och narkotikasmuggling som är synnerligen grovt respektive synnerligen grov bör sträcka sig från sex till tio års fängelse. Ett minimistraff på sex år återspeglar väl på en lägsta nivå hur allvarliga dessa brott är.

När det gäller frågan om straffskalorna för brott som bedöms som synnerligen grovt respektive grovt narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott bör vara överlappande, och i så fall hur mycket, kan följande anföras. Det finns inget absolut krav på att det ska finnas en överlappning av straffskalorna för olika svårhetsgrader, men straffskalorna har regelmässigt utformats på ett sådant sätt och det måste anses vara ett avsteg från hävdvunnen lagstiftningsteknik att föreslå straffskalor som går kant i kant (jfr SOU 2014:7 s. 54). Anledningen till att det finns skäl att ha överlappande straffskalor är att inte alla faktorer som påverkar straffvärdet, eller i övrigt straffets längd, påverkar gradindelningen. Exempel på faktorer som påverkar straffvärdet eller straffmätningen i övrigt, men inte gradindelningen, är att gärningsmannen har ett sådant överskjutande uppsåt som avses i 29 kap. 2 § 1 brottsbalken eller att fråga är om

ett sådant återfall som motiverar straffskärpning enligt 29 kap. 4 § brottsbalken. Straffskalorna för brott som bedöms som synnerligen grovt och annat grovt narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott bör mot den bakgrunden vara något överlappande. Samtidigt bör undvikas en situation där det redan i förväg är givet att stora delar av straffskalan i praktiken aldrig kommer till användning (jfr SOU 2014:7 s. 55–56 och 2014:18 s. 142–143). Vår uppfattning är att det inte är motiverat med mer än ett års överlappning (jfr Ulväng, *Påföljdskonkurrens – Problem och principer*, 2005, s. 163, Borgeke, *Att bestämma påföljd för brott*, andra upplagan 2012, s. 143–144, och SOU 2014:18, s. 38–39, med där gjorda hänvisningar).

Mot den angivna bakgrunden anser vi att straffskalan för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten bör sträcka sig från två till sju års fängelse. Enligt den nuvarande strukturen i brottsbalken används vid angivande av minimi- och maximistraff på straffnivåerna två års fängelse och däröver endast jämna tal för att ange antal års fängelse. Motsvarande gäller i specialstraffrätten. På senare tid har emellertid ifrågasatts om de straffnivåer som har tillämpats ger lagstiftaren tillräckligt utrymme att värdera ett brotts straffvärde i förhållande till andra brottstyper. Det har därvid uttalats att det bör vara möjligt att kunna välja även andra nivåer för minimistraffen än vad som tidigare använts (se regeringens direktiv till Utredningen om skärpta straff för allvarliga våldsbrott, dir. 2013:30 s. 4). Vår uppfattning är att det sagda även har bäring på maximistraffen. Något hinder mot att föreslå ett maximistraff på sju års fängelse anser vi mot den bakgrunden inte finnas.

Avsikten är således att det synnerligen grova brottets straffskala ska tillämpas för de svåraste brotten. För de brott som bedöms som synnerligen grova kommer en parallellitet att uppnås med den nuvarande straffskalan för dråp.¹² För grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling uppnås ingen direkt parallellitet med straffskalor för andra brott. En jämförelse kan emellertid göras med straffskalorna som gäller för t.ex. grovt koppleri, mordbrand, all-

¹² Utredningen om skärpta straff för allvarliga våldsbrott har emellertid i betänkandet *Straffskalorna för allvarliga våldsbrott* (SOU 2014:18) föreslagit att minimistraffet för dråp höjs till fängelse i åtta år. Straffskalan för dråp skulle enligt förslaget alltså vara lägst åtta och högst tio år. Samtidigt föreslås att det införs en särskild bestämmelse om dråp under förmildrande omständigheter med en straffskala om fängelse i högst åtta år. Även om förslagen skulle genomföras anser vi den av oss föreslagna straffskalan för de synnerligen grova narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten vara rimlig, bl.a. mot bakgrund av att minimistraffet för de narkotikarelaterade brott som bedöms som synnerligen grova alljämt kommer att vara högre än minimistraffet för sådan misshandel som bedöms som synnerligen grov, vilket enligt utredningens förslag föreslås vara fem års fängelse.

mänfarlig ödeläggelse, grov mened och grovt övergrepp i rättssak, vilka är fängelse i lägst två och högst åtta år. Med hänsyn till vad som gäller om olika gärningars relativa proportionalitet anser vi det vara en rimlig avvägning.

När det gäller den tillämpliga straffskalan vid flerfaldig brottslighet innebär våra förslag att om ett grovt narkotika- eller narkotikasmugglingsbrott inte bedöms som synnerligen grovt är maximistraffet sju års fängelse, vilket innebär att straffet vid flerfaldig brottslighet som högst kan bestämmas till nio år. Om brottet i stället är att bedöma som synnerligen grovt kan vid flerfaldig brottslighet det gemensamma straffet som högst uppgå till fängelse i 14 år (se 26 kap. 2 § andra stycket brottsbalken).

Vi anser inte att det finns tillräckliga skäl för att utöver den särskilda straffskalan för synnerligen grovt brott kategorisera narkotikabrott och narkotikasmuggling som är synnerligen grovt respektive synnerligen grov och att ge brotten särskilda brottsbeteckningar (jfr prop. 2009/10:147 s. 19). Även för andra gradindelade brott med viss brottsrubricering förekommer skilda straffskalor utan att varje grad getts en egen rubricering (jfr bl.a. misshandelsbrott som är att anse som synnerligen grovt, 3 kap. 6 § brottsbalken). En annan sak är att gradindelningen och straffskalorna innebär att narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott som bedöms som synnerligen grova kommer att utgöra egna brotstyper. Det förhållandet att regeringen i prop. 2013/14:226 *Skärpningar i vapenlagstiftningen* har föreslagit att brottsrubriceringen *synnerligen grovt vapenbrott* införs för de grövsta vapenbrotten ändrar inte vår uppfattning när det gäller de synnerligen grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten.

Olovlig befattning med narkotikaprekursorer

När straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling nu föreslås delas upp skulle kunna övervägas att på motsvarande sätt dela upp straffskalan för olovlig befattning med narkotikaprekursorer. Det brottet infördes emellertid i narkotikastrafflagen så sent som 2006, ytterst få domar avseende brottet har meddelats sedan det infördes och straffskalan för de brott av detta slag som bedöms som grova spänner enbart mellan fängelse sex månader och sex år. Mot den bakgrunden ser vi inte något behov av

att föreslå en motsvarande uppdelning av straffskalan för olovlig befattningsmedel med narkotikaprekursorer.

Konsekvenser för annat än straffmätningen

En uppdelning av straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling får också andra konsekvenser än sådana som är hänförliga till straffmätningen, bl.a. när det gäller möjligheterna att tillgripa vissa straffprocessuella tvångsmedel.

Om minimistraffet för narkotika- och narkotikasmugglingsbrott som är synnerligen grovt sätts till sex års fängelse innebär det bl.a. att 28 kap. 2 a § rättegångsbalken blir tillämplig och att det finns lagligt stöd för att utföra en husrannsakan i transportmedel på viss plats om det finns särskild anledning att anta att en person som ska gripas, anhållas eller häktas för ett sådant brott kan komma att passera platsen. Straffskalan för det synnerligen grova brottet innebär vidare att 23 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken blir tillämplig och att personer som befunnit sig inom ett område i anslutning till den plats där ett synnerligen grovt narkotikabrott eller en synnerligen grov narkotikasmuggling nyligen har förövats blir skyldiga att följa med till förhör. I jämförelse med vad som gäller i dag, nämligen att den som befunnit sig på platsen där brottet har förövats har en sådan skyldighet, får polisen alltså en mer vidsträckt möjlighet att ta med personer till förhör.

Förslagen har även betydelse för tillämpningen av hemlig rumsavlyssning. Genom att det för de synnerligen grova brotten föreskrivs en straffskala med ett straffminimum om fängelse i sex år får hemlig rumsavlyssning användas vid förundersökning som rör ett sådant brott (se 2 § 1 lagen [2007:978] om hemlig rumsavlyssning). Redan i dag finns emellertid en sådan möjlighet när det gäller de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten om det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fyra års fängelse (se 2 § 2 k och l samma lag).

Ett minimistraff om fängelse i sex år innebär vidare att det för narkotikabrott och narkotikasmuggling av den mest kvalificerade graden kan dömas till ansvar efter svensk lag och vid svensk domstol även för brott som har begåtts utanför Sverige av personer som inte är svenska medborgare eller har någon annan anknytning hit (se 2 kap. 3 § 7 brottsbalken). För sådana brott finns det inte heller något krav på dubbel straffbarhet och det föreligger inte hinder

mot att döma till en påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är stadgat för brottet enligt lagen på gärningsorten (se 2 kap. 2 § andra och tredje stycket brottsbalken).

Uppdelningen av straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling får även betydelse för frågan om preskription av brott. Med nuvarande straffskala innebär regleringen i 35 kap. 1 § brottsbalken att påföljd inte får dömas ut för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling om inte den misstänkte har häktats eller fått del av åtal för brottet inom 15 år från den dag då det begicks. En preskriptionstid om 15 år gäller alltså i dag för samtliga fall av grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling. Våra förslag innebär att preskriptionstiden för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling som inte bedöms som synnerligen grovt brott sänks till tio år. Vår uppfattning är att den sänkta preskriptionstiden inte medför några konsekvenser i praktiken. För narkotikabrott och narkotikasmuggling som bedöms som synnerligen grovt brott kommer att gälla samma preskriptionstid som i dag, dvs. 15 år (se 35 kap. 1 § första stycket brottsbalken).

Den skärpta synen på narkotikabrottsligheten som kommer till uttryck genom en uppdelning av straffskalan för grovt brott och en särskild straffskala för de brott som bedöms som synnerligen grova, innebär således i viss utsträckning att brottsbekämpande myndigheters tillgång till tvångsmedel ökar och att beivrandet av den grävsta narkotikabrottsligheten underlättas. De konsekvenser av att en uppdelning av straffskalorna görs som här redogjorts för bedömer vi som rimliga och följdriktiga.

9 Konsekvenser av förslagen

9.1 Inledning

Enligt 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474) ska varje utredning beräkna och redovisa i vad mån dess förslag

- påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda,
- innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt,
- har betydelse för den kommunala självstyrelsen, brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, eller
- har betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

När det gäller förslag som innebär kostnadsökningar och intäktsminskningar för det allmänna, dvs. staten, kommuner eller landsting, åligger det utredningen att i sådant fall också föreslå en finansiering.

Våra förslag innebär att straffskalan för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling delas upp. När det gäller förslagen finns skäl att redovisa vilka ekonomiska konsekvenser för rättsväsendet och vilken betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet som vi bedömer att de kan få. I övrigt har förslagen ingen betydelse för de många övriga angivna intressen, vilka enligt kommittéförordningen ska beaktas i utredningssammanhang.

De ekonomiska effekterna, liksom betydelsen för brottsprevention, redovisas i följande avsnitt.

9.2 Ekonomiska konsekvenser

Bedömning: Om våra förslag genomförs, kommer de att medföra ökade kostnader för Kriminalvården. De ekonomiska konsekvenserna uppstår emellertid först på längre sikt. Våra förslag leder inte till några kostnadsökningar för rättsväsendet i övrigt.

Vi har lämnat förslag om att dela upp straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. Någon förändring av minimi- eller maximistraffen för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten har vi inte föreslagit.

Syftet med de föreslagna ändringarna är att göra lagstiftningen tydligare och att skapa förutsättningar för domstolarna att göra en riktig och differentierad bedömning av straffvärdet utifrån samtliga de straffvärdepåverkande omständigheter som förekommit. Avsikten är inte att generellt skärpa straffen för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten. Våra förslag innebär emellertid att straffen kommer att skärpas för vissa gärningar som avsett hantering av mycket stora mängder narkotika, dels för att vissa av dessa gärningar kommer att anses som synnerligen grova och straffmätas på straffskalan för det synnerligen grova brottet, dels för att vissa av dessa gärningar kommer att åsättas ett högre straffvärde inom ramen för det grova brottets straffskala.

Ett genomförande av våra förslag kommer alltså att leda till längre fängelsestraff för vissa dömda som hanterat mycket stora mängder narkotika och därmed medföra ökade kostnader för Kriminalvården. Hur stora kostnadsökningarna blir är beroende av flera olika faktorer. Den sammantagna effekten av våra förslag beror till stor del på hur domstolarna tillämpar lagstiftningen. Det är därför inte möjligt att på förhand bedöma exakt hur stora straffskärpningarna kommer att bli. Av samma skäl är det inte heller möjligt att precisera kostnader för förslagen och när i tid kostnader uppstår för Kriminalvården.

Om det emellertid skulle bli så att genomsnittsstraffet höjs med två år för 20 procent av de som döms för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling bedöms kostnaderna för Kriminalvården, utifrån hur många som i dag döms för dessa brott, totalt inte

överstiga 100 miljoner kronor per år.¹ Hade kostnaderna uppstått i dag bedöms dessa ha rymts inom befintligt anslag.

Eftersom våra förslag inte förväntas leda till att fler personer döms för narkotikabrott och narkotikasmuggling utan till att ett antal av de som i dag döms för dessa brott kommer att dömas till längre fängelsestraff uppstår kostnadsökningarna emellertid först på längre sikt. De ekonomiska konsekvenserna av de ändrade straffnivåerna för vissa av de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten kan beräknas få genomslag tidigast först tre år efter det att lagstiftning och praxis har ändrats.² Fullt genomslag kan de beräknas få först ytterligare ett par år därefter.

Den nya lagstiftningen kan inte komma att medföra annat än ett begränsat behov av information, utbildning, ändring i handböcker och liknande för övriga myndigheter inom rättsväsendet. Vi bedömer därför att våra förslag inte kommer att leda till några egentliga kostnadsökningar för rättsväsendet i övrigt.

9.3 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Bedömning: Våra förslag kan antas medföra vissa positiva effekter framför allt för det brottsförebyggande arbetet.

En uppdelning av straffskalan i ett grovt brott och ett synnerligen grovt brott med en särskild straffskala för de brott som bedöms som synnerligen grova innebär en markering från samhällets sida av att viss narkotikabrottslighet är av sådant allvar att ett straff om minst sex års fängelse bör dömas ut.

En grundtanke bakom att kriminalisera ett visst beteende är att kriminaliseringen ska påverka människor på sådant sätt att de inte begår brott, dvs. att den ska ha en allmänpreventiv verkan. Allmänpreventionen sägs verka genom avskräckning och genom moralbildning eller moralförstärkning.

Generellt är det dock svårt att härleda effekter av detta slag till en specifik lagändring, eftersom det kan finnas andra förändringar i samhället som kan påverka brottsutvecklingen. Det finns emeller-

¹ Beräknat utifrån att kostnaden för ett fängelseår normalt beräknas uppgå till en miljon kronor.

² Beräknat utifrån att den som döms till längre än en månads fängelse blir föremål för villkorlig frigivning efter två tredjedelar av tiden.

tid anledning att anta att den skärpta syn på narkotikabrottsligheten som ett införande av en särskild straffskala för de brott som anses vara synnerligen grova innebär kan få viss positiv inverkan på brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Den allvarigare inställningen från samhällets sida på den grövsta narkotikabrottsligheten bör ge en signal till myndigheter och andra aktörer i samhället att prioritera åtgärder som syftar till att förebygga och bekämpa sådan brottslighet. En särskild straffskala för de brott som bedöms som synnerligen grova innebär även i viss utsträckning att brottsbekämpande myndigheters tillgång till tvångsmedel ökar när det gäller dessa brott och att beivrandet av den grövsta narkotikabrottsligheten därmed underlättas.

10 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

10.1 Ikraftträdande

Förslag: De föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2015.

Skälen för förslaget

De lagändringar som vi föreslår bör träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarande, fortsatt beredning inom Regeringskansliet, inhämtande av Lagrådets yttrande och riksdagsbehandling bör de nya bestämmelserna kunna träda i kraft den 1 juli 2015.

10.2 Övergångsbestämmelser

Bedömning: De föreslagna lagändringarna kräver inte några särskilda övergångsbestämmelser.

Skälen för bedömningen

Av 2 kap. 10 § regeringsformen framgår att det inte får dömas ut en svårare brottspåföljd för en gärning än vad som var föreskrivet när den begicks. En liknande bestämmelse finns i Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), där det i artikel 7 första punkten andra meningen föreskrivs att det inte

får mätas ut ett strängare straff än vad som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks.

Den nu beskrivna principen har kommit till uttryck i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (BrP). Enligt paragrafens andra stycke ska straff bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Denna bestämmelse anses generellt tillämplig inom straffrätten om inte något annat har föreskrivits beträffande en viss författning.

En konsekvens av våra förslag till ändringar i narkotikastrafflagen och smugglingslagen är att straffen kommer att skärpas för vissa gärningar som avsett hantering av mycket stora mängder narkotika. Någon annan övergångsbestämmelse än regleringen i 5 § BrP är emellertid inte nödvändig. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs därför inte.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

3 § Är brott som avses i 1 § första stycket att anse som grovt, döms för grovt narkotikabrott till fängelse i lägst två och högst sju år. Vid bedöm-
ande av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har utgjort ett led i
en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt,
avsett en särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig
eller hänsynslös art.

*Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms till fängelse i lägst sex och
högst tio år.*

Paragrafen har ändrats genom att straffskalan för grovt narkotika-
brott, som tidigare var fängelse i lägst två och högst tio år, har
delats upp. Dessutom har språkliga och redaktionella ändringar
gjorts. Ändringen har behandlats i avsnitt 8.4.

Enligt *första stycket* döms för grovt narkotikabrott till fängelse i
lägst två och högst sju år. Uppräkningen av omständigheter som
särskilt ska beaktas vid bedömning av om ett narkotikabrott är
grovt har utan ändring i sak flyttats från det tidigare andra stycket
till första stycket. Den erinran om att bedömningen ska grundas på
en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet som
tidigare fanns i det förutvarande andra stycket har utgått. Liksom
tidigare och i enlighet med vad som i allmänhet gäller ska dom-
stolens bedömning emellertid grundas på en sammanvägning av
omständigheterna i det särskilda fallet. Maximistraffet för grovt
narkotikabrott enligt stycket har, mot bakgrund av uppdelningen
av straffskalan, ändrats till fängelse i sju år. Det nya maximistraffet
får betydelse för tillämpningen av bl.a. bestämmelserna om gemen-
sam straff vid flerfaldig brottslighet och om preskription, se 26 kap.
2 § andra stycket och 35 kap. 1 § första stycket brottsbalken.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms enligt *andra stycket* i stället till fängelse i lägst sex och högst tio år. Minimistraffet innebär bl.a. att det finns universell jurisdiktion för brottet, se 2 kap. 3 § 7 brottsbalken, och i viss utsträckning större möjligheter till tvångsmedel jämfört med brott enligt första stycket, se t.ex. 28 kap. 2 a § och 23 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken.

Andra stycket omfattar sådana fall av narkotikabrott som avses i första stycket när omständigheterna vid brottet är starkt försvårande. Avsikten är att straffskalan för det synnerligen grova brottet ska förbehållas sådan narkotikabrottslighet som vid en helhetsbedömning av gärningsmannens roll och verksamhetens beskaffenhet kan sägas ha präglats av en betydande hänsynslöshet (se uttalanden i prop. 1980/81:76 s. 207–208 och 211–212 om vilka fall som utgör den allvarligaste narkotikabrottsligheten).

Ett brott bör mot bakgrund av kvalifikationsgrunden ”större omfattning eller yrkesmässigt” exempelvis kunna bedömas som synnerligen grovt om brottet har ingått som ett led i en organiserad verksamhet som syftar till att i stor skala handla med narkotika och gärningsmannen intagit en central eller på annat sätt viktig ställning i den organisation som ligger bakom brottet eller annars haft en viktig, eller i vart fall inte perifer, roll vid brottets genomförande. Gärningsmannen kan därvid exempelvis ha varit med om att planlägga gärningen och fått del i vinsten av verksamheten. Även i övrigt bör graden av vinning och vinstsyfte särskilt kunna beaktas inom ramen för denna kvalifikationsgrund. Det ska i sammanhanget vara fråga om ett förfarande som förutsatt viss samordning och planering. Det behöver emellertid inte handla om en strukturerad eller varaktig sammanslutning av flera personer. Ofta torde emellertid brott av den här typen ha engagerat fler personer än gärningsmannen. Vidare torde det inte sällan vara fråga om gränsöverskridande förfaranden där ansvar för narkotikasmuggling samtidigt aktualiseras eftersom utgångspunkten är att det rört sig om en kommersiell hantering av viss omfattning som syftar till att sprida stora kvantiteter narkotika på den illegala marknaden. Vid bedömningen av om brottet är att hänföra till *andra stycket* mot bakgrund av den nu aktuella kvalifikationsgrunden är således verksamhetens omfattning och inriktning av stor betydelse, vilken kan återspeglas av vilken sort och mängd narkotika det varit fråga om, antalet personer som har engagerats i verksamheten, kundkretsens storlek och sammansättning, hur länge verksamheten har pågått och hur stor vinst den har genererat. De kvalificerande omständig-

heterna måste vara täckta av gärningsmannens uppsåt för att kunna beaktas. Förutom att gärningsmannens roll och inblandning i brottsligheten är av självständig betydelse kan därför hans eller hennes delaktighet vara av stor betydelse för frågan om vilken insyn han eller hon haft i den organisation som ligger bakom brottsligheten.

Det torde sällan vara aktuellt att på grund av den nu aktuella kvalifikationsgrunden bedöma ett brott som synnerligen grovt om en gärningsman har intagit en underordnad och osjälvständig roll. En person som enbart på uppdrag av annan och i enlighet med givna instruktioner vid ett enstaka tillfälle mot viss ersättning transporterat narkotika från viss plats till annan eller på annat sätt enbart tagit fysisk befattning med narkotikan får som regel anses ha haft en för osjälvständig och utbytbar roll för att brottet ska anses som synnerligen grovt enligt denna kvalifikationsgrund. Sådana personer saknar dessutom oftast insyn i och kunskap om den organisation som står bakom brottsligheten.

I vissa fall bör mängden narkotika, mot bakgrund av kvalifikationsgrunden "särskilt stor mängd narkotika", som enda faktor kunna utgöra grund för att anse brottet vara synnerligen grovt. Sort- och mängdfaktorn bör ha en avtagande effekt på straffvärdet och andra straffvärdepåverkande omständigheter bör ges större tyngd när det gäller den grövre brottsligheten. Omständigheten mängd narkotika har emellertid inte vid någon given mängd eller vid ett visst givet straffvärde spelat ut sin roll som omständighet att beakta vid bedömningen av inom vilken straffskala brottet ska straffmätas och vid straffvärdebedömningen. En mycket stor mängd narkotika kan således innebära att brottet är att bedöma som synnerligen grovt, varvid straffmätningen ska ske inom ramen för det synnerligen grova brottets straffskala.

Det är inte lämpligt att på förhand slå fast vilka mängder narkotika det ska vara fråga om för att brottet på grund av denna omständighet ska anses som synnerligen grovt. Det måste emellertid handla om sådana mängder att mängden framstår som stor vid en jämförelse med de mängder som i senare praxis i huvudsak enbart på grund av mängdfaktorn ansetts ha ett straffvärde på omkring fem års fängelse. En tillämpning av straffskalan för det synnerligen grova brottet med hänsyn till mängden narkotika förutsätter att den skillnad i kvantitet – dvs. skillnaden i mängd narkotika – som föreligger mellan gärningen och gärningar som är att hänföra till den mindre stränga straffskalan för grovt brott samtidigt motsvarar en beaktansvärd skillnad i kvalitet. Frågan om hur

stora mängder narkotika det ska handla om för att brottet ska bedömas som synnerligen grovt på grund av mängden narkotika överläts till domstolarnas praxisbildning.

En mycket stor mängd narkotika kan naturligtvis även utgöra ett bevisfaktum för att brottet har haft viss struktur, omfattning och inriktning och att det därmed har utövats i organiserad form i syfte att i stor skala bedriva handel med narkotika. Det förhållandet att en person, som till synes enbart har haft rollen som transportör, anförtrotts en mycket stor mängd narkotika av utomordentligt stort värde kan också utgöra en indikation på att han eller hon har haft insyn eller ekonomiska intressen i den verksamhet som brottet utgjort en del av.

I de flesta fall av narkotikabrottslighet finns emellertid andra relevanta faktorer att beakta vid rubricering och straffvärdebedömning än enbart sort- och mängdfaktorn. Bedömningen av om brottet är att anse som grovt eller synnerligen grovt ska grundas på en sammanvägning av samtliga relevanta omständigheter i det särskilda fallet. Motsvarande gäller vid straffvärdebedömningen inom ramen för den tillämpliga straffskalan.

Om hänsynlösheten eller farligheten gått påtagligt utöver vad som gäller för att brottet med hänvisning till visad särskild farlighet eller hänsynlöshet enligt första stycket ska bedömas som grovt, kan brottet vara att bedöma som synnerligen grovt. Av betydelse vid denna bedömning är bl.a. preparatets farlighet och till vilken målgrupp preparatet bjudits ut eller varit avsett för. Om narkotika inte bara överlåtits till ungdomar utan tillvägagångssättet vid överlåtelsen dessutom präglats av större förslagenhet skulle brottet kunna vara att anse som synnerligen grovt. Så skulle exempelvis kunna vara fallet om narkotika i viss omfattning tillhandahållits till ungdomar utan betalning i syfte att skapa en ny kundkrets eller om narkotika bjudits ut och försålts på en webbplats som ofta besöks av ungdomar. Vidare skulle brottet kunna vara att bedöma som synnerligen grovt om missbrukare i viss omfattning bjudits på en ny sorts narkotika i syfte att få till stånd en fortsatt och ökad efterfrågan av den nya sorten eller om gärningsmannen uppsåtligen i viss omfattning bjudit ut narkotika som genom sin sammansättning är farligare än annan narkotika exempelvis eftersom koncentrationen av den verksamma substansen är extremt hög eller narkotika som är verksam i extremt små doser.

Det bör betonas att inte endast de omständigheter som lyfts fram i bestämmelsen om grovt brott ska beaktas vid bedömningen

av om ett brott är att anse som synnerligen grovt utan att en helhetsbedömning ska göras av samtliga omständigheter i det enskilda fallet, varvid även sådana omständigheter som inte anges särskilt i anslutning till det grova brottet ska beaktas. Vidare bör framhållas att förekomsten av en av de uppräknade omständigheterna, även om den framstår som försvårande, inte med automatik innebär att brottet är att bedöma som synnerligen grovt. En nyanserad och samlad bedömning av samtliga relevanta omständigheter som framkommit måste göras, såväl vid bedömningen av till vilken straffskala som brottet är att hänföra, som vid den efterföljande bedömningen av straffvärdet.

11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

6 § Om en gärning som avses i 3 § gäller narkotika, döms för narkotikasmuggling till fängelse i högst tre år.

Om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms för grov narkotikasmuggling till fängelse i lägst två och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett en särskilt stor mängd narkotika, om gärningen ingått som ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, eller om verksamheten eller gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

Om brottet är att anse som synnerligen grovt, döms till fängelse i lägst sex och högst tio år.

Paragrafen har ändrats genom att straffskalan för grov narkotikasmuggling, som tidigare var fängelse i lägst två och högst tio år, har delats upp. Dessutom har språkliga ändringar gjorts. Ändringen i paragrafen, som motsvaras av ändringar som har gjorts i 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), har behandlats i avsnitt 8.4.

Inga ändringar har gjorts i *första* och *andra stycket*, vilka innehåller bestämmelser om straff för narkotikasmuggling av normalgraden respektive ringa brott.

Enligt *tredje stycket* döms för grov narkotikasmuggling till fängelse i lägst två och högst sju år. Uppräkningen av omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömning av om ett narkotikasmugglingsbrott är grovt har inte ändrats i sak. Maximistraffet för grov narkotikasmuggling enligt detta stycke har, mot bakgrund av upp-

delningen av straffskalan, ändrats till fängelse i sju år. Det nya maximistraffet får betydelse för tillämpningen av bl.a. bestämmelserna om gemensamt straff vid flerfaldig brottslighet och om preskription, se 26 kap. 2 § andra stycket och 35 kap. 1 § första stycket brottsbalken.

Om brottet är att anse som synnerligen grovt, döms enligt *fjärde stycket*, som är nytt, i stället till fängelse i lägst sex och högst tio år. Minimistraffet innebär bl.a. att det finns universell jurisdiktion för brottet, se 2 kap. 3 § 7 brottsbalken, och i viss utsträckning större möjligheter till tvångsmedel jämfört med brott enligt tredje stycket, se t.ex. 28 kap. 2 a § och 23 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken.

Fjärde stycket omfattar sådana fall av narkotikasmuggling som avses i tredje stycket när omständigheterna vid brottet är starkt försvårande. Som har anförts vid 3 § narkotikastrafflagen är avsikten att straffskalan för det synnerligen grova brottet ska förbehållas sådan narkotikabrottslighet som vid en helhetsbedömning av gärningsmannens roll och verksamhetens beskaffenhet kan sägas ha präglats av en betydande hänsynslöshet. De fall som är avsedda att hänföras till det synnerligen grova brottets straffskala motsvarar i sak de som har angetts i kommentaren till 3 § andra stycket narkotikastrafflagen. Det hänvisas därför till vad som i övrigt har anförts vid denna paragraf. När det mer specifikt gäller smuggling bör emellertid anföras att vissa fall av smuggling av narkotika in i landet som på grund av att transporten skett med en särskild förslagenhet och där tillvägagångssättet innebär att det är mycket svårt att upptäcka smuglingen med de hjälpmedel som brottsbekämpande myndigheter har till sitt förfogande (röntgenutrustning, scanners, narkotikasökhundar, snabbtester etc.) skulle kunna anses vara av så farlig art att brottet är att bedöma som synnerligen grovt. Som exempel på sådan smuggling från det verkliga livet kan bl.a. nämnas fall där narkotika blandats ut med cementpulver, där narkotika blandats ut och fästs på den hårdplast som en resväska var gjord av, där kläder impregnerats med narkotika och där narkotika blandats ut i schampo, andra vätskor eller i en legal produkt i pulverform. Ett annat exempel på särskild förslagenhet vid smuggling, som skulle kunna innebära att fråga är om ett synnerligen grovt brott, är där transporten sker av anställda i transportnäringen, exempelvis om anställda på en flygplats plockar undan väskor innehållande narkotika så att de inte genomgår normal tullhantering.

Det bör påpekas att även andra omständigheter än de som anges i tredje stycket kan beaktas vid bedömningen av om ett narkotika-

smugglingsbrott är att anse som synnerligen grovt om de talar i starkt försvårande riktning. Domstolen ska göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

Kommittédirektiv 2012:29

En översyn av narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten

Beslut vid regeringssammanträde den 30 maj 2013

Sammanfattning

En särskild utredare ska överväga och föreslå de ändringar som behövs för att åstadkomma en modern straffrättslig reglering för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott som tydligt ger uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på all illegal hantering av narkotika.

Utredaren ska

- kartlägga och analysera praxis,
- ta ställning till vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt,
- överväga behovet av förändringar med avseende på gradindelningen av narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott, samt
- även i övrigt överväga behovet av förändringar i straffskalorna för dessa brott.

Uppdraget ska redovisas senast den 27 juni 2014.

Behovet av en översyn

Utgångspunkter

Den svenska restriktiva narkotikapolitiken – som innebär en nolltolerans mot droger – ligger fast. Den övergripande målsättningen, som kommer till uttryck i regeringens samlade strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (prop. 2010/11:47), är ett samhälle fritt från narkotika. Narkotikamissbruk och illegal narkotikahandel utgör allvarliga hot mot samhället och ska med kraft bekämpas inom alla samhällsområden.

Kampen mot narkotikan och dess skadeverkningar är ett långsiktigt arbete som är högt prioriterat av regeringen. Den straffrättsliga regleringen har en central roll i narkotikabekämpningen. Strafflagstiftningen ska ge uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på den illegala narkotikahandlingen och tydligt förmedla samhällets avståndstagande.

Samhället och brottsligheten har förändrats

I narkotikastrafflagen (1968:64) föreskrivs straffansvar för narkotikabrott. Kompletterande straffbestämmelser om narkotikasmuggling finns i lagen (2000:1225) om straff för smuggling (smugglingslagen). Även om narkotikastrafflagen har ändrats sedan den tillkom 1968, bl.a. när det gäller straffskalorna och det kriminaliserade området, har det inte gjorts någon samlad straffrättslig översyn av lagen under de senaste decennierna.

Under samma tid har mycket i samhället förändrats. Ett exempel är användningen av internet, som har inneburit nya möjligheter att förmedla och söka efter information. Ett annat exempel är den ökade rörligheten av människor och varor över landgränser, inte minst till följd av Sveriges medlemskap i EU.

Förändringarna i samhället har påverkat narkotikabrottsligheten och förutsättningarna för den. I takt med utvecklingen har utbudet av droger ökat, sett både till mängd och till variation. Teknikutvecklingen har varit gynnsam för den illegala narkotikahandeln och inneburit förenklade sätt för förmedling och distribution av droger.

Den olagliga narkotikahandeln äventyrar såväl människors hälsa och livskvalitet som staters lagliga ekonomi, stabilitet och säkerhet.

Den alstrar även annan, ofta grov, brottslighet och utgör en bas för organiserad brottslighet.

För att på ett trovärdigt sätt kunna möta de problem som narkotikabrottslighet för med sig måste det straffrättsliga regelverket vara effektivt och ha en ändamålsenlig utformning. Enligt regeringen är en grundläggande förutsättning att det ger uttryck för den stränga syn på illegal narkotikahantering som framhållits ovan. Det är därför angeläget att en särskild utredare ges i uppdrag att göra en översyn av den straffrättsliga reglering som gäller för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott, för att säkerställa att den uppfyller dessa krav och står sig väl i tiden.

Praxis har förändrats

Praxis har sedan länge stor betydelse för påföljdsbestämningen i narkotikamål (dvs. mål om narkotikabrott eller narkotikasmugglingsbrott). Tidigare har påföljderna i narkotikamål bestämts på ett förhållandevis schablonmässigt sätt och i stor utsträckning grundats på värden angivna i tabeller. Den mängd och sorts narkotika som en gärning har avsett har i princip varit utslagsgivande för brottets rubricering och straffvärde. Påföljden – samhällets reaktion på brottet – har alltså i huvudsak bestämts utifrån dessa två faktorer.

Genom Högsta domstolens dom av den 16 juni 2011 (NJA 2011 s. 357) inleddes en omläggning av denna praxis. Rättsutvecklingen har inneburit en genomgripande förändring av hur påföljdsbestämningen i narkotikamål sker i praktiken. Avgörandena har väckt olika frågeställningar, bl.a. om hur lagstiftningen förhåller sig till praxis, och kan i vissa avseenden sägas ha gett upphov till ett oklart rättsläge.

Som framhållits ovan ligger den svenska restriktiva narkotikapolitiken fast. Den stränga synen på illegal narkotikahantering ska avspeglats i strafflagstiftningen men också i de straff som döms ut för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott. Mot den bakgrunden finns det skäl att låta en särskild utredare kartlägga och analysera praxis samt överväga behovet av lagändringar till följd av rättsutvecklingen.

Uppdraget att se över den straffrättsliga regleringen för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott

En kartläggning och analys av praxis

Grundläggande och viktiga principer för påföljdsbestämningen är att lika stränga straff ska följa på lika svåra brott och att svårare brott ska straffas strängare än lindrigare brott. Det utdömda straffet ska alltså spegla hur allvarligt ett brott är i förhållande till andra brott av samma och olika slag. Principernas genomslag förutsätter att straffen varierar med hänsyn till omständigheter i det enskilda fallet och att hela straffskalans utrymme tillvaratas.

Före juni 2011 gällde en straffmätningstradition som var utmärkande för narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten och som innebar att påföljden i narkotikamål bestämdes i princip enbart med hänsyn till den mängd och sorts narkotika som en gärning avsett. Rättstillämpningen var förutsebar och innebar enhetlighet i den mening att likartade straff dömdes ut för brott som avsåg samma sorts och mängd narkotika. Samtidigt innebar det att andra relevanta omständigheter som anges i lagtexten lämnades obeaktade och inte avspeglade sig i reaktionen på brottet. Den praktiska tillämpningen innebar t.ex. att gärningar som med hänsyn till gärningsmännens motiv eller delaktighet i narkotikahandeln var av olika svårhet ändå ofta straffades lika strängt.

I domarna från juni 2011 och framåt har Högsta domstolen framhållit betydelsen av att samtliga omständigheter i det enskilda fallet beaktas i narkotikamål på samma sätt som görs i brottmål i allmänhet. Genom att ta avstånd från den tidigare straffmätningstraditionen har Högsta domstolen på ett genomgripande sätt förändrat praxis och grunderna för hur påföljdsbestämningen sker i narkotikamål. Förändringen – som saknar samband med någon ändring av lagstiftningen – har varit omdiskuterad, bl.a. med hänsyn till att resultatet i vissa fall blivit att lägre straff dömts ut för brott än om enbart mängd och sorts narkotika hade beaktats. Det har också ifrågasatts vilka omständigheter som, vid sidan av mängd och sorts narkotika, bör tillmätas betydelse vid påföljdsbestämningen och hur olika omständigheter bör viktas i förhållande till varandra. Rättsläget kan, åtminstone i vissa avseenden, beskrivas som oklart. Utredaren ska därför

- kartlägga gällande praxis i narkotikamål och
- analysera hur rättstillämpningen har utvecklats sedan juni 2011.

En översyn av den straffrättsliga regleringen

Strafflagstiftningen ska vara tydlig och bidra till en förutsebar rättstillämpning som uppfyller kraven på enhetlighet, konsekvens och proportionalitet. För att straffsystemet ska vara trovärdigt måste straffbestämmelserna vara konstruerade så att de uppfyller sitt syfte och fungerar effektivt.

Genom lagstiftningens utformning kommer lagstiftarens syn på olika förhållanden till uttryck. Till exempel visar urvalet av omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt vilka fall lagstiftaren ser särskilt allvarligt på. Vidare speglar straffskalans utformning brottets s.k. abstrakta straffvärde, dvs. hur allvarlig den aktuella brottstypen anses vara i förhållande till andra brottstyper.

Det får inte råda någon tvekan om att den straffrättsliga regleringen både bidrar till bekämpandet av illegal narkotikahandling och tydligt markerar samhällets avståndstagande. Såväl strafflagstiftningen som de straff som döms ut för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott ska därför ge uttryck för en sträng syn på sådan brottslighet.

När det gäller narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten har förändringarna i samhället och av den aktuella brottsligheten medfört att lagstiftningen kan behöva anpassas för att uppfylla ovan nämnda krav. Även utvecklingen i praxis innebär att regelverket kan behöva förändras, t.ex. för att lämna ytterligare vägledning åt rättstillämpningen när det gäller vilka omständigheter som i allmänhet ska anses vara försvårande eller förmildrande.

Utredaren ska därför, med utgångspunkt i sin kartläggning och analys av praxis,

- överväga hur väl lagstiftningen står sig i tiden och uppfyller sitt syfte samt
- föreslå de författningsändringar som behövs för att åstadkomma en modern och ändamålsenlig reglering som är effektiv och trovärdig.

Utredaren ska också beskriva den straffrättsliga reglering som gäller för motsvarande brott i de nordiska länderna och några andra med Sverige jämförbara länder, och jämföra denna med den svenska ordningen. Det gäller både straffbestämmelsernas utformning och hur de tillämpas i praktiken vid utdömande av straff.

Det ingår i utredarens uppdrag att särskilt överväga de frågor som beskrivs nedan. Utredaren får också identifiera och ta upp andra frågor som knyter an till uppdraget. De lagändringar som föreslås ska ge uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på den illegala narkotikahandlingen.

De särskilda kvalifikationsgrunderna

I 3 § narkotikastrafflagen och i 6 § tredje stycket smugglingslagen anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Vid sidan av mängden narkotika anges att brottet utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt eller att det på annat sätt varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Vidare föreskrivs att bedömningen ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Enligt tidigare praxis har emellertid mängd och sorts narkotika i princip varit helt avgörande för rubriceringsfrågan. Rättstillämpningen har alltså i detta avseende inte fullt ut stämt överens med lagtexten. Den har inte heller stämt överens med de för påföljds-systemet grundläggande principerna om proportionalitet och lika-behandling, eller med hur påföljdsbestämningen sker i brottmål i allmänhet.

Högsta domstolen har i domarna från juni 2011 och framåt lämnat anvisningar för hur straffbestämmelserna bör tillämpas och enligt vilka grunder brottets rubricering och straffvärde i allmänhet bör bedömas. Högsta domstolen har också, med utgångspunkt i förarbetena till narkotikastrafflagen, uttalat sig om vad som typiskt sett utmärker brott som bör bedömas som grova. Som angetts ovan har domarna ifrågasatts, bl.a. med hänsyn till att de inneburit att den mängd narkotika som en gärning har avsett inte längre är utslags-givande för straffnivån. Det har också diskuterats vilka konsekvenser en sådan rättstillämpning får för narkotikabekämpningen.

Urvalet av de s.k. särskilda kvalifikationsgrunderna markerar lagstiftarens syn på hur olika gärningar inom brottstypen bör rang-

ordnas i svårhetshänseende och på hur tillämpningsområdet för det grova brottet lämpligen bör avgränsas. Om det anges uttryckligen vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt blir lagstiftningen mer informativ och ger bättre vägledning för den som ska tillämpa den. Om brottsligheten, eller synen på brottsligheten, mer varaktigt förändras kan även kvalifikationsgrunderna behöva ändras så att tillämpningsområdet stämmer överens med lagstiftarens syn på vilka fall som bör förbehållas rubriceringen grovt brott och straffmätas inom ramen för den strängare straffskalan. Lagstiftningen kan också behöva ändras om den inte innebär tillräcklig vägledning för domstolarna.

Mot denna bakgrund ska utredaren

- överväga vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt och
- lämna förslag till de författningsändringar som behövs.

Särskilt om straffskalornas utformning

Utgångspunkten för bedömningen av en gärnings straffvärde är den straffskala som gäller för den aktuella brottstypen. Straffskalorna utgör lagstiftarens anvisning om hur allvarligt det finns anledning att se på den aktuella brottsligheten. En brottstyp som i allmänhet är att betrakta som mer allvarlig än en annan brottstyp ska således styras av en strängare straffskala än den senare. Det är också viktigt att straffskalorna är utformade så att de täcker samtliga fall av det aktuella brottet. Det måste vara möjligt att anpassa straffet efter de omständigheter som finns i det enskilda fallet så att ett svårare brott kan bestraffas strängare än ett lindrigare brott. Straffskalorna måste därför ha viss spännvidd. Alltför vida straffskalor kan dock leda till en otydlighet om hur den aktuella straffbestämmelsen är avsedd att tillämpas, särskilt när det gäller hur olika gärningar ska straffmätas i förhållande till varandra.

Straffskalorna för narkotikabrott respektive narkotikasmuggling föreskriver fängelse i högst tre år. Om det är fråga om grovt brott ska fängelse i lägst två och högst tio år dömas ut. I det senare fallet är det alltså fråga om en relativt vid straffskala. Såsom straffbestämmelserna är utformade omfattas ett flertal olika gärningsformer av tillämpningsområdet. Detta ställer vissa krav på straffskalans utformning.

Högsta domstolens avgöranden har inneburit ett förändrat rättsläge, som utredaren ska kartlägga och analysera. Det ingår också i utredarens uppdrag att överväga vilka s.k. särskilda kvalifikationsgrunder som bör anges för de grova brotten. För att den straffrättsliga regleringen, och de straff som döms ut för narkotikabrott och narkotikasmugglingsbrott, tydligt ska ge uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på illegal narkotikahantering finns det skäl att även överväga förändringar av straffskalorna för de aktuella brotts typerna. Det kan exempelvis övervägas om de bör delas upp genom att ett synnerligen grovt brott införs.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om de straffskalor som i dag gäller för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling har en lämplig utformning eller om det finns skäl att dela upp dem genom att införa ett synnerligen grovt brott och
- vid behov lämna förslag till författningsändringar.

Det står utredaren fritt att överväga även andra ändringar av straffskalorna i de aktuella straffbestämmelserna som behövs för att uppfylla ovan nämnda krav och åstadkomma en ändamålsenlig och trovärdig reglering. Utredaren ska beakta Sveriges internationella åtaganden och eventuella begränsningar i fråga om straffskalornas utformning som kan följa av dessa.

Arbetets bedrivande och redovisning av uppdraget

Under genomförandet av uppdraget ska utredaren samråda med myndigheter och organisationer i den utsträckning som utredaren finner lämpligt.

Utredaren ska hålla sig informerad om och vid behov beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, utredningsväsendet och EU.

Förslagets konsekvenser ska redovisas enligt 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474).

Uppdraget ska redovisas senast den 27 juni 2014.

(Justitiedepartementet)

Tabell för straffvärde utifrån enbart narkotikans sort och mängd 2009 ("Tabellvärde 2009")

Straffvärde (mån)	Amfetamin (g)	Cannabis (g)	Ecstasy (tabl)	GHB (cl)	Heroin (g)	Kat (kg)	Kokain (g)	Opium (g)	Rohypnol (tabl)	Subutex (tabl)	Sevamp (g)
0,5			3	4,5	0,05-0,09		0,6-0,99	0,16-0,29	16-19	3-4	6-9
1	5	50	4	6	0,1	4	1	0,3	20	5-6	10
2	10	100	8	12	0,5	8	2	1,5	40	10	20
3	15	150	12	18	1	12	3	3	60		30
4	20	200	16	24	2	16	4	6	80		40
5	30	300	24	36	3	24	6	9	120		60
6	40	400	32	48	4	32	8	12	160	50	80
7	50	500	40	60	5	40	10	15	200		100
8	60	600	48	72	6	48	12	18	240		120
9	70	700	56	84	7	56	14	21	280		140
10	80	800	64	96	8	64	16	24	320		160
11	90	900	72	108	9	72	18	27	360		180

Straffvärde (år)	Amfetamin (g)	Cannabis (kg)	Ecstasy (tabl)	GHB (l)	Heroin (g)	Kat (kg)	Kokain (g)	Opium (g)	Robypnol (tabl)	Subutex (tabl)	Swamp (kg)
1	100	1	80	1,2	10	80	20	30	400	120	0,2
2	250	2,5	200	3	25	200	50	75	1 000	300	0,5
3	500	5	400	6	50	400	100	150	2 000	600	1
4	850	8,5	680	10,2	85	680	170	255	3 400	1 000	1,7
5	1 500	15	1 200	18	150	1 200	300	450	6 000	2 000	3
6	3 000	30	2 400	36	300	2 400	600	900	12 000		6
7	4 750	47,5	3 800	57	475	3 800	950	1 425	19 000		9,5
8	6 750	67,5	5 400	81	675	5 400	1 350	2 025	27 000		13,5
9	9 000	90	7 200	108	900	7 200	1 800	2 700	36 000		18
10	12 000	120	9 600	144	1 200	9 600	2 400	3 600	48 000	15 000	24

Värdena i tabellen är hämtade från Borgecke och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, fjärde uppl. 2009. Värdena för *Subutex* var 2009 i viss mån osäkra och på vissa straffvärdenivåer angavs ett "cirka värde" avseende mängden tabletter.

Tabell för straffvärde utifrån enbart
narkotikans sort och mängd 2013
("Riktvärde 2013")

Straffvärde (mån)	Amfetamin (g)	Cannabis (g)	Ecstasy (g)	GHB (cl)	Heroin (g)	Kat (kg)	Kokain (g)	Opium (g)	Robyprinol (tabl)	Subutex (tabl)	Sevamp (g)
0,5	5	50	5	50	0,05	4	0,6	0,16	250	4	6
1	10	100	10	100	0,1	8	1	0,3	500	10	10
2	15	150	15	150	0,5	12	3	1,5	750	20	30
3	25	250	25	250	1	20	5	3	1 250	40	50
4	40	400	40	400	4	32	8	12	2 000	60	80
5	60	600	60	600	6	48	12	18	3 000	80	120
6	80	800	80	800	8	64	16	24	4 000	100	160
7	100	1 000	100	1 000	10	80	20	30	5 000	120	200
8	120	1 200	120	1 200	12	96	24	36	6 000	140	240
9	140	1 400	140	1 400	14	112	28	42	7 000	165	280
10	160	1 600	160	1 600	16	128	32	48	8 000	190	320
11	180	1 800	180	1 800	18	144	36	54	9 000	215	360

Straffvärde (år)	Amfetamin (g)	Cannabis (kg)	Ecstasy (g)	GHB (l)	Heroin (g)	Kat (kg)	Kokain (g)	Opium (g)	Robypnol (tabl)	Subutex (tabl)	Svamp (kg)
1	200	2	200	20	20	160	40	60	10 000	240	0,4
2	500	5	500	50	50	400	100	150	25 000	600	1
3	1 000	10	1 000	100	100	800	200	300	50 000	1 200	2
4	2 000	20	2 000	200	200	1 600	400	600	100 000	2 400	4
4,5		40				3 200					
5	5 000		5 000	500	400		800	1 200	250 000	4 800	10
5,5					700		1 400	2 100		8 400	

Tabellen är uppställd i enlighet med en tabell framtagen i november 2012 av en arbetsgrupp för narkotikapraaxis vid Hovrätten över Skåne och Blekinge, tillsatt i september 2011 inför ett regionalt praxismöte. Värdena i tabellen överensstämmer med de som finns i Borgeke, Månsson och Sterzel, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, femte uppl. 2013, förutom vad avser mängderna för svamp på straffvärdenivåerna tio och elva månader, vilka synes ha blivit felaktigt angivna i den nämnda boken. Värdena för *amfetamin* gäller även *syntetiska katinoner*, *mefedron* och *MDPV*. Vad avser mängderna för *ecstasy* anges de i gram i stället för som i tabellen från 2009 i bilaga 2 i tabletter. Vid omvandling av gram till tabletter multipliceras med 10 om var och en av tableterna innehåller en missbruksdos (0,1 gram).

Hovrättspraxis 2013

I uppställningarna nedan används följande förkortningar.

dgr	dagar
Gbg	Göteborg
Gh	Göta hovrätt
g nb	grovt narkotikabrott
g ns	grov narkotikasmuggling
Hbg	Helsingborg
HNN	Hovrätten för Nedre Norrland
hr	hovrätt
HSB	Hovrätten över Skåne och Blekinge
HVS	Hovrätten för Västra Sverige
HÖN	Hovrätten för Övre Norrland
mht	med hänsyn till
mån	månad/månader
nb	narkotikabrott (av normalgraden)
ns	narkotikasmuggling (av normalgraden)
rel.	relativt
rubr.	rubricering
Sh	Svea hovrätt
Sthlm	Stockholm
sv	straffvärde
tr	tingsrätt
tt	tilltalad
åkl.	åklagare

Cannabis

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Gh	B 1741-13	2013-11-19	30,28	Förvärv och innehav i överlåtelsesyfte	Nb	14 dgr	Överlåtelsesyfte
HSB	B 1598-13	2013-11-05	50,8	Innehav	Nb	14 dgr	Innehav för eget bruk
HVS	B 2160-13	2013-05-31	59,4	Innehav	Nb	14 dgr	Anges inte
HSB	B 212-13	2013-03-04	75,95	Innehav	Nb	21 dgr	Anges inte
HNN	B 978-12	2013-02-12	100	Förvärv, delvis i överlåtelsesyfte, överlåtelse av en mindre del	Nb	2 mån	Anges inte
Sh	B 456-13	2013-09-23	102	Förvar	Nb	1 mån	Anges inte
Sh	B 4793-13	2013-08-29	102	Innehav	Nb	1 mån	Anges inte
HSB	B 1471-13	2013-10-02	102,41	Smuggling	Ns	1 mån	Narkotikan avsedd för eget bruk
HSB	B 1138-13	2013-10-10	108	Innehav	Nb	1 mån	Andra faktorer än sort och mängd narkotika finns inte
Sh	B 4562-13	2013-09-06	119,2	Innehav	Nb	1 mån	Anges inte
HSB	B 2881-12	2013-02-05	125	Smuggling	Ns	2 mån	Narkotikan avsedd för försäljning, narkotikahandlingen inte samband med finansiering av eget missbruk

¹ Omständigheter (förutom sort och mängd) som beaktats vid bedömning av rubricering och straffvärde.

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
HSB	B 2037-13	2013-12-17	125	Innehav	Nb	1 mån	Anges inte
HVS	B 2631-13	2013-06-05	150,74	Innehav	Nb	2 mån	Inte innehav väsentligen för eget bruk utan narkotikan förvärvats i inte oväsentlig del i överlåtelsesyfte
HSB	B 2711-12	2013-04-24	168,6	Innehav	Nb	2 mån	Innehav för eget bruk
HSB	B 1302-12	2013-02-20	178,14	Smuggling	Ns	2 mån	Tt inte den som fört narkotikan över landgränsen men deltagit i planeringen och förpackningen av narkotikan samt i övrigt varit delaktig i smuglingen
HSB	B 787-13	2013-07-30	195	Smuggling	Ns	2 mån	Narkotikan avsedd för eget bruk
HSB	B 150-12, B 1976-12	2013-02-12	197,28	Smuggling	Ns	2 mån	Narkotikan avsedd för eget bruk
Gh	B 1597-13	2013-10-23	250,57	Framställning och innehav	Nb	2 mån	Vissa delar av cannabisväxten generellt mer eller mindre oanvändbara för missbruk, THC-halten kan ha varit låg
Gh	B 3018-12	2013-03-13	274,5	Framställning och överlåtelse av mindre del	Nb	4 mån	Tt framställt cannabisen, överlätit en del av den och tänkt sälja av det av partiet som fanns kvar, ingen dokumentation om THC-halt
HSB	B 1816-13	2013-10-15	295,26	Smuggling	Ns	3 mån	Anges inte
Gh	B 1847-13	2013-12-02	393,44	Förvärv och innehav, delvis i överlåtelsesyfte	Nb	4 mån	Befattning delvis i överlåtelsesyfte

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
HVS	B 2903-13	2013-06-28	487,2	Förvar	Nb	4 mån	Enbart förvaring av narkotikan, varken innehaft narkotikan för egen räkning eller i försäljningssyfte
Gh	B 3362-12	2013-04-09	498	Framställning och innehav	Nb	2 mån	Narkotikan avsedd för eget bruk, THC-halt enbart högst 2 % i huvuddelen av partiet
HNN	B 550-12	2013-03-19	518	Innehav, förvärv, förpackande och transport	Nb	5 mån	Narkotikan inte avsedd enbart för eget bruk, direkt vinstsyfte och avsikt att sälja till en större krets av personer dock inte visat, inte uteslutet att en del av narkotikan var beställd av annan person, handlandet föranletts av eget missbruk och behov av att finansiera det
HSB	B 3318-12	2013-02-14	550,2	Smuggling	Ns	6 mån	2 tt som själva planerat resan, inhandlat cannabisen och fört narkotikan över gränsen med avsikt att själva sälja narkotikan, ingen åtskillnad gjord mellan de båda tt vid bedömningen av sv
HVS	B 1742-13	2013-09-16	627	Förvar, i huvudsak inte för eget bruk	Nb	5 mån	Tt förvarat narkotikan mot ersättning med insikt om att den skulle kunna komma att paketeras om och överlåtas, dock inte fråga om någon betydande ersättning, något mer betydande bidrag till hanteringen av narkotikan eller någon organiserad narkotikahandling, samband med tt:s eget missbruk

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Sh	B 9783-13	2013-12-18	677	Framställning och innehav	Nb	5 mån	I vart fall 105 gram av den framställda cannabisen avsedd för missbruk, THC-halten inte uppmätt, varför den kan ha varit låg
HSB	B 231-13	2013-10-10	776,5	Förvar	Nb	6 mån	Befattningen ingått som ett led i någon annan persons narkotika-hantering, hanteringen i viss mån organiserad, vilket tt insett, tt inget eget missbruk, tt inte enbart förvarat utan även packat om narkotikan, tt inte gjort någon vinning genom hanteringen
HVS	B 3780-12	2013-06-02	822	Innehav och förvar	Nb	6 mån	2 tt, inte skäl att straffvärdemässigt särskilja dem, överlåtelsesyfte med innehavet, i vart fall en av de tt skulle få ekonomiskt utbyte av hanteringen, ingen av de tt ledande roll i eller ens någon närmare kännedom om organisationen kring narkotikan, ev. låg THC-halt
HSB	B 1522-12	2013-01-17	865	Framställning	Nb	1 mån	Troligtvis låg THC-halt, inget som talade för att cannabisen skulle överlätas
HSB	B 20-13	2013-02-07	871,54	Smuggling	Ns	6 mån	Ren kurir

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
HSB	B 1652-13	2013-07-25	972,5	Smuggling	Ns	6 mån	4 tt (ingen särskilnad mellan dem vid bedömningen av sv), inte klarlagt vad narkotikan skulle användas till, om någon av de tt haft en mer framträdande roll i smugglingen eller om någon av dem skulle få en större förtjänst än de andra
HSB	B 2415-12	2013-03-06	1 000,8	Smuggling	Ns	7 mån	Anges inte (2 tt ingen särskilnad vid bedömningen av sv)
Sh	B 2556-13	2013-04-11	1 089	Smuggling	Ns	7 mån	Kurir, transporterat narkotikan över flera länders gränser och slutligen in i Sverige, dock inte framkommit att tt haft vetskap om den ev. organisation som kan ha legat bakom transporten eller vilka övriga personer som varit inblandade, inte framkommit att någon större ersättning skulle utgå
HSB	B 1145-13	2013-10-17	1 248	Befattning genom anskaffande och överlämnande till annan person	Nb	8 mån	Narkotikan enbart hanterats inom Sveriges gränser, tt inte att bedöma som huvudman för narkotikahandlingen, narkotikan inte avsedd för eget bruk, särskilt hög THC-halt (26–29%)
HVS	B 1170-12	2013-06-04	1 330	Anskaffande, innehav med överlåtelse-syfte och överlåtelse av viss del	Nb	10 mån	Handlingen av narkotikan (förmodligen innehavet i överlåtelse-syfte och den delvisa överlåtelsen)

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Sh	B 1517-13	2013-03-26	1 384	Innehav och överlåtelse av 744 g	Nb	10 mån	Anges inte
Sh	B 4290-13	2013-06-12	1 430	Smuggling	Nb	9 mån	Kurir, smuggling av narkotika över landets gränser visst högre sv än transport inom landet, narkotikan smugglats på ett förslaget sätt (tt svalt narkotikan), tt inte själv narkotikamissbrukare, tt fått blygsam ersättning i förhållande till den risk han tagit, inte framkommit att tt haft någon närmare kännedom om i vilket sammanhang smugglingen skett, hur verksamheten varit upplagd eller i vilken omfattning den skett, tt inte tagit några egna initiativ utan enbart agerat enligt givna instruktioner
HSB	B 1849-12	2013-01-29	1 451	Framställning	Nb	4 mån	Förhållandevis låg renhetsgrad (THC-halt mellan 1–2 %)
HÖN	B 93-13	2013-03-05	1 562,5	Innehav eller förvar och överlåtelse	Nb	1 år	Inget eget missbruk, aktiv och central roll genom att ha tillhandahållit narkotika för överlåtelse av hög kvalitet (THC-halt på 17 resp. 23 %)
HSB	B 1962-13	2013-09-17	1 751,22	Smuggling	Ns	10 mån	Anges inte
Gh	B 330-13	2013-06-17	1 884,65	Framställning och innehav	Nb	6 mån	Odling för eget bruk, osäkert hur stor del av narkotikan som kunde användas

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Sh	B 471-13	2013-09-06	2 700	Framställning och innehav	Nb	1 år 4 mån	Tt gemensamt och i samförstånd med 2 andra odlat cannabis, odlingen bedrivits med ekonomiskt vinstsyfte, avsikten var att framställa mer cannabis än som faktiskt skett, en del av den framställda cannabisen låg THC-halt
HVS	B 4281-13	2013-12-02	3 006	Transport och innehav i överlåtelse-syfte	Nb	1 år 3 mån	3 tt (särbehandlas inte i straffvärdehärseende), transport Malmö-Gbg gemensamt och i samförstånd, inrikes transport av inte helt kortvarigt slag, de tt missbrukar inte själva narkotika, inte framkommit att de tt själva säljer narkotika
HÖN	B 93-13	2013-03-05	3 123,5	Innehav och förvar	Nb	1 år 6 mån	Anges inte
Gh	B 1617-13	2013-07-24	3 857	Förvärv, transport och innehav i överlåtelse-syfte	G nb	2 år	2 tt (särbehandlas inte i straffvärdehärseende), ingen engångsföreteelse utan handlandet utgjort ett led i en större verksamhet, narkotikan avsedd för vidareförsäljning, vinningssyfte
HVS	B 3874-13	2013-09-24	5 000	Innehav och transport	G nb	2 år	Ren kurir (Hbg-Gbg)

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Sh	B 11622 -12	2013-02- 15	5 000	Framställning	G nb	2 år 2 mån	3 tt, alla lika delaktiga, väl organiserad verksamhet som pågått under längre tid (i vart fall knappt ett år) i en för ändamålet anpassad lokal, bedrivits med avancerad utrustning och kunnat – sett över tid – producera stora mängder narkotika
HSB	B 952- 13	2013-05- 15	5 294	Transport och innehav	G nb	2 år	Hantering under en rel. begränsad tid, transport enbart inom landet, tt dock agerat självständigt under den tid innehavet pågick och med viss bestämdhet för att genomföra det uppdrag om förvaring och transport han fått

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
HVS	B 3368- 13	2013-08- 23	6 105	Smuggling	G ns	2 år	4 tt, samtliga kurirer, var och en hade svält ca 1,5 kg cannabis, mht mängden narkotika, hur den var förpackad, tillvägagångssättet vid den långväga transporten (Malaga–Gbg) klarlagt att de tt:s befattning utgjort ett led i en internationell narkotikahandel med viss grad av organisation, flera personer inblandade i narkotikahandeln, de 4 tt dock enbart kurirer, deras grad av delaktighet och insikt i organisationens uppbyggnad och omfattning begränsad, utsatt sig själva för stor fara vid transporten, rel. liten ersättning

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Sh	B 4203- 13	2013-06- 25	6 300	Olika former av hantering	G nb	4 år 6 mån	Den tt hade hanterat olika mängder cannabis vid skilda tillfällen. Det ansågs utrett att han sammanlagt sålt 2,4 kg cannabis (drygt 400 försäljningar à 5–6 gram), köpt och smugglat in 1,7 kg cannabis från Danmark, framställt och innehaft 100 g marijuana, överlåtit eller försökt överlåta drygt 100 gram cannabis och innehaft 2 kg cannabis. Hovrätten lade ihop mängderna, utgick från en hantering om 6,3 kg cannabis och synes ha bedömt det vara ett brott. Tt använt sig av ett sofistikerat och effektivt försäljningssätt: sålt narkotikan via internet på en webbplats där köparnas och säljarnas identiteter var dolda, betalningar gjorts anonymt och narkotikan sålts till vem som helst (dvs. även kunnat säljas till ungdomar), hanteringen varit av särskilt farlig och hänsynslös art, omfattande och välorganiserad handel, tt missbrukar inte själv narkotika, handeln bedrivits i vinstsyfte, tt haft planer för en fortsatt och utvidgad handel
HSB	B 1752- 13	2013-08- 02	8 202	Smuggling	G ns	3 år	Tt betraktar sig själv som ägare till narkotikan

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
HÖN	B 271-13	2013-05-23	9 675	Div. åtgärder som varit ägnade att främja narkotikahandel	G nb	3 år	Tt uppdragit åt annan att förvara narkotikapartiet, överlämnat 10 000 kr till annan för att betala en kurir för transport och vid genomförandet av transport och förvaring av partiet stått i förbindelse med kuriren via mobiltelefon
HVS	B 1343-13	2013-03-14	9 915,32	Transport och innehav	G nb	3 år	Inga särskilt försvårande omständigheter utöver att narkotikan inte varit avsedd för eget bruk, inte heller några förmildrande omständigheter
HNN	B 949-13	2013-09-26	11 200	Framställning	G nb	2 år	Odling i stort utrymme med avancerad utrustning, narkotikan avsedd inte enbart för eget bruk utan även för överlåtelse, rel. låg THC-halt, avsikt att framställa cannabis med god kvalitet
HSB	B 2292-13	2013-10-17	11 900	Smuggling	G ns	3 år	Kurir, varken försvårande eller förmildrande omständigheter
HSB	B 3413-12	2013-02-28	13 900	Smuggling, innehav, transport m.m.	G nb, G ns	4 år	5 tt, nu aktuella 2 tt tillsammans varit initiativtagare till smuglingen och haft de ledande rollerna i hanteringen av narkotikan, syftet med narkotikahandeln var att tjäna pengar, inget samband med eget missbruk

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
HSB	B 3413- 12	2013-02- 28	13 900	Smuggling, innehav, transport m.m.	G nb, G ns	3 år 6 mån	5 tt, nu aktuell tt inte deltagit i förberedelserna av smugglingen, men haft direktkontakt med leverantören i Holland och spelat en central roll vid genomförandet av leveransen
HSB	B 3413- 12	2013-02- 28	13 900	Smuggling, innehav, transport m.m.	G nb, G ns	3 år 6 mån	5 tt, nu aktuell tt haft en mer begränsad och underordnad roll än vissa andra, dock deltagit i planering av smugglingen, haft den uttalade uppgiften att skaffa fram pengar för att kunna betala narkotika-transportören, i Sverige varit delansvarig för narkotikans distribuering, vissa missbruksproblem men inte dragits in i hanteringen p.g.a. sitt missbruk
HSB	B 3413- 12	2013-02- 28	13 900	Smuggling, innehav, transport m.m.	G nb, G ns	3 år	5 tt, nu aktuell tt haft ett rent transportuppdrag inom Sverige som utförts mot viss ersättning, rel. begränsad befattning med narkotikan (viss oklarhet ang. sv, påföljden bestämd till 2 år 6 mån efter att men av utvisning p.g.a. yrkesutövning beaktats)

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Gh	B 1150- 13	2013-06- 28	13 977, 93	Framställning	G nb	3 år	2 tt, industriell verksamhet, en person (nu aktuell tt) anställd på heltid för att sköta odlingen, verksamheten bedrivits långsiktigt och varit i en expansionsfas, delar av beslagtagna plantor avsedda att växa upp till större mängder, endast vissa delar av plantorna avsedda för missbruk, nu aktuell tt inte haft någon roll i planerandet och finansieringen eller det ursprungliga iordningställandet av odlingslokalerna eller i övrigt haft en ledande roll, tt:s arbete dock varit en avgörande förutsättning för att odlingen kunnat genomföras och tt var utlovad en del av den förväntade vinsten

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattnings	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Gh	B 1150-13	2013-06-28	13 977,93	Framställning	G nb	3 år	2 tt, industriell verksamhet, en person anställd på heltid för att sköta odlingen, verksamheten bedrivits långsiktigt och varit i en expansionsfas, delar av beslagtagna plantor avsedda att växa upp till större mängder, endast vissa delar av plantorna avsedda för missbruk, nu aktuell tt varit delaktig i alla moment som krävts för odlingens genomförande utom själva vården av växterna, kan ha funnits andra personer som haft en mer ledande funktion än tt
HSB	B 195-13	2013-02-18	14 810	Smuggling	G ns	3 år 6 mån	2 tt, organiserad narkotikasmuggling med internationell karaktär, de båda tt:s inblandning i smuglingen varit planerad och involverat hela kedjan av händelser från packning till transport, inte huvudmän men deras medverkan varit avgörande för brottsplanens utförande, inte särskilda vid bedömningen av sv
HSB	B 523-13	2013-04-04	16 346	Smuggling	G ns	3 år 6 mån	Kurir, utfört transporten mot betalning och agerat för egen vinnings skull
HSB	B 1755-13	2013-09-30	19 000	Smuggling	G ns	3 år 9 mån	2 tt, likgiltighetsuppsåt till vad de transporterade, båda tt lika delaktiga, inte särskilda vid bedömningen av sv

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Gh	B 350-13	2013-04-23	19 037,90	Framställning och innehav	G nb	4 år	3 tt, industriell verksamhet, stora ekonomiska investeringar, en person anställd på heltid för att sköta odlingen, inte samband med eget missbruk, syftat till att ge en betydande ekonomisk vinst, syftet varit att framställa ännu större mängder än de beslagtagna, nu aktuella 2 tt tillsammans startat verksamheten, men kan finnas andra personer som haft en mer ledande funktion än dessa 2 tt, en del av partiet kan ha haft låg THC-halt
HSB	B 3402-12	2013-02-08	23 000	Smuggling	G ns	4 år	2 tt (ingen särskilnad vid bedömningen av sv), båda kurirer, transporterat narkotikan rel. lång sträcka genom Europa och passerat flera gränser, aktiva på det sätt som förutsätts i kurirfallen, transporten utmärker sig inte från andra av motsvarande slag

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
Sh	B 7471- 13	2013-10- 11	97 000	Smuggling och transport	G ns, G nb	8 år	4 tt, nu aktuell tt haft en mkt viktig roll i planeringen och genomförandet av smuglingen och varit den avgörande länken mellan leverantören i Nederländerna och mottagaren i Sverige, haft en mer central och framträdande roll i narkotikahandlingen än övriga tt, narkotikan inte till någon del avsedd för eget bruk
Sh	B 7471- 13	2013-10- 11	97 000	Smuggling och transport	G ns, G nb	7 år	4 tt, nu aktuell tt haft en mindre framträdande roll i narkotikahandlingen än en annan av de tt men hans inblandning inte begränsad till enbart någon enstaka avgränsad åtgärd utan initialt och fortlöpande tagit aktiv del i planeringen av brottet, narkotikan inte till någon del avsedd för eget bruk
Sh	B 7471- 13	2013-10- 11	97 000	Smuggling och transport	G ns, G nb	7 år	4 tt, nu aktuell tt haft en mindre framträdande roll i narkotikahandlingen än en annan av de tt men hans inblandning inte begränsad till enbart ngn enstaka avgränsad åtgärd utan fortlöpande tagit aktiv del i planeringen av brottet, narkotikan inte till någon del avsedd för eget bruk
HVS	B 4369- 13	2013-11- 29	186 500	Smuggling, innehav och transport	G ns, G nb	4 år 6 mån	Kurir, inga betydelsefulla omständigheter vid sidan av sort och mängd narkotika framkommit

Cannabis							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattnig	Rubr.	Sv	Omständigheter ¹
HSB	B 1751-10	2013-11-21	230 000	Smuggling	G ns	5 år	Kurir, ("mycket stor mängd"), smuglingen utgjort ett led i en internationell organiserad verksamhet av stor omfattning, vilket tt varit införstådd med
HSB	B 1713-13	2013-08-27	375 000	Smuggling	G ns	6 år	Kurir, ("synnerligen stor mängd"), ingen beaktansvärd förmildrande omständighet, narkotikapartiets mycket höga värde indikerar att det rör sig om ett led i en omfattande och systematiskt organiserad verksamhet, om narkotikan förts in i landet kunde den ha bidragit till att sprida missbruk i landet
HSB	B 1913-13	2013-08-29	395 000	Smuggling	G ns	6 år	Tt endast agerat som chaufför, den stora mängden, sättet som narkotikan var förpackad på och omständigheterna kring tt:s uppdragsgivare innebär dock att tt förstått att han deltagit i en internationell yrkesmässig och organiserad brottslighet, att brottsligheten varit ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika och att en försäljning av narkotikan skulle ha gett en betydande vinst, tt fått ersättning för uppdraget

Amfetamin

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HVS	B 5342-12	2013-03-11	5,61	Innehav	Nb	14 dgr	Anges inte
HVS	B 4262-13	2013-12-03	20,8	Innehav	Nb	3 mån	Anges inte, framgår dock att innehavet hade samband med eget missbruk
HSB	B 2601-12	2013-01-14	24,8	Innehav	Nb	3 mån	Anges inte
Gh	B 2695-12	2013-04-02	26,94	Innehav	Nb	3 mån	Innehav för eget bruk
HVS	B 4780-12	2013-04-16	27,31	Innehav	Nb	3 mån	Narkotikan inte enbart avsedd för eget bruk utan även delvis innehafvs i överlåtelssyfte
HVS	B 3290-13	2013-11-20	41,21	Förvärv och innehav, delvis i överlåtelssyfte	Nb	3 mån	Låg koncentration i viss del av partiet
Gh	B 1244-13	2013-07-05	45,8	Innehav	Nb	4 mån	Narkotikan lägre amfetaminhalt än normalt, men inte en speciellt låg halt
Sh	B 6453-12	2013-02-19	47,91	Innehav	Nb	4 mån	Amfetaminet innehafvs för eget bruk (liten mängd cannabis innehafvs med överlåtelssyfte)

² Omständigheter (förutom sort och mängd) som beaktats vid bedömning av rubricering och straffvärde.

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
Gh	B 715-13	2013-05-07	90	Innehav	Nb	5 mån	2 tt, nu aktuell tt enbart förvarat partiet för annans räkning, ingen administrativ befattning med narkotikan och innehavet inte utgjort del av en större verksamhet, inte gjort någon egentlig ekonomisk vinning utan hanteringen kopplad till eget missbruk
HNN	B 1285-13	2013-12-18	107	Innehav (viss del), annan befattning (viss del)	Nb	6 mån	Tt innehaft 32,8 g amfetamin för eget bruk och tagit befattning med ytterligare 73,9 g (som tillhörde en besökare till honom) genom att försöka dölja narkotikan för polisen
Gh	B 715-13	2013-05-07	150	Förvärv, innehav och överlåtelse till viss del	Nb	1 år	2 tt, nu aktuell tt:s brottslighet innefattat åtminstone 10 överlåtelser om totalt ca 40 g för att ge inkomst, syftet var fortsatt försäljning, brottsligheten koppling till eget missbruk, försäljning enbart till vänner och bekanta, befattningen alltså inte led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt
HVS	B 4713-12	2013-02-13	182,7	Förvar	Nb	6 mån	Förvaring under kort tid (ca 30 min) för annan persons räkning
HSB	B 3527-12	2013-01-24	488,98	Innehav	G nb	2 år	En större del av narkotikan innehafts i överlåtelssyfte

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HSB	B 712-13	2013-04-15	520,71	Innehav	G nb	2 år	Tt:s närmare roll i narkotikahandlingen inte klarlagd, mot bakgrund av mängden måste innehavet dock ha utgjort ett led i narkotikahandling av större omfattning syftande till försäljning
HVS	B 4849-13	2013-12-04	522,79	Innehav i överlåtelsesyfte	G nb	2 år 2 mån	Innehav i överlåtelsesyfte
HVS	B 4777-12	2013-02-04	640	Innehav, transport, förvar och ompackning	G nb	2 år 3 mån	Narkotikan inte enbart avsedd för eget bruk, tt innehaft narkotikan under ett antal dagar, transporterat den en inte obetydlig sträcka och förpackat om den, rel. låg renhetsgrad (huvuddelen av partiet renhetsgrad på 17–18 procent)
HSB	B 2111-13	2013-10-04	682,1	Förvärv i överlåtelsesyfte	G nb	2 år 6 mån	Anges inte
HNN	B 501-13	2013-06-28	824	Förvärv i överlåtelsesyfte	G nb	2 år 6 mån	Flera tt, nu aktuell tt medverkat på ett aktivt och avgörande sätt i narkotikabrottsligheten, dock inte gett intryck av att vara organisatör eller någon person med inflytande i narkotikakretsar, mot den bakgrunden sv avgjort utifrån mängden narkotika

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HSB	B 2111-13	2013-10-04	862,6	Överlåtelse av viss del, förvaring av resterande del	G nb	2 år 10 mån	Av partiet om 862,6 g som tt förvarat har tt överlåtit 682,1 g till annan, tt dömd för överlåtelse av 682,1 g och för förvaring av den överskjutande delen av det totala narkotikapartiet upp till 862,6 g, inga andra omständigheter anges
Gh	B 1673-13	2013-07-24	896,65	Innehav och transport	G nb	2 år 6 mån	Inga förmildrande eller försvårande omständigheter
HVS	B 2955-13	2013-07-26	965	Mottagande, innehav och transport	G nb	3 år	4 tt, nu aktuell tt motagit, innehaft och transporterat narkotikan för annans räkning
HVS	B 2955-13	2013-07-26	965	Förvärv	G nb	3 år 6 mån	4 tt, nu aktuell tt förvärvat narkotikan i överlåtelssyfte och varit drivande i narkotikaffären, sv motsvarade enligt domstolen "upp mot tre och ett halvt års fängelse"
HVS	B 2955-13	2013-07-26	965	Förvärv	G nb	3 år	4 tt, nu aktuell tt överlåtit narkotikan och haft, eller i vart fall avsett att ha, ekonomiskt utbyte av brottet, sv översteg enligt domstolen 3 års fängelse, men tr dömt till 3 års fängelse och åkl. hade inte överklagat

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HVS	B 2955-13	2013-07-26	965	Förmedlat kontakt mellan säljare och köpare	G nb	2 år	4 tt, nu aktuell tt förmedlat kontakt mellan säljare och köpare av narkotikan, vilket varit ägnat att främja narkotikahandel, hans roll varit mindre framträdande, sv för hans del var enligt domstolen "något över straffminimum för grovt narkotikabrott"
HVS	B 5069-12	2013-01-14	971,96	Innehav och överlåtelse till viss del	G nb	3 år	Tt innehaft narkotikan för annans räkning, innehavet dock ett led i en yrkesmässig hantering, narkotikan avsedd för överlåtelse, tt:s avsikt med innehavet varit att göra en stor och snabb affär (skulle få ersättning med 100 g amfetamin, värt 30 000–40 000 kr), tt själv amfetaminmissbrukare
HSB	B 262-13, B 293-13	2013-03-21	2 299,2	Innehav	G nb	4 år	3 tt, inte innehav för eget bruk, försäljningssyfte inte bevisat, inte utslutet att narkotikan förvarats för annans räkning, ingen skillnad i sv mellan de 3 tt
Gh	B 1558-13	2013-07-12	2 302,59	Innehav och förpackande	G nb	4 år 8 mån	Narkotikan i allt väsentligt avsedd att säljas i större eller mindre partier, tt varit ett led i den verksamheten, inte klarlagt att tt haft någon framträdande ställning men hans inblandning har i och med att han förpackat om narkotikan varit annan än passiv och okvalificerad

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HÖN	B 160-13	2013-04-29	2 547	Innehav och försök till överlåtelse	G nb	3 år 6 mån	Amfetaminet av låg, men inte extremt låg renhetsgrad (8 %), flera tt, nu aktuell tt central roll i den narkotikaaffär som var tänkt att genomföras
HÖN	B 160-13	2013-04-29	2 547	Innehav och transport	G nb	2 år 6 mån	Amfetaminet av låg, men inte extremt låg renhetsgrad (8 %), flera tt, nu aktuell tt agerat som kurir i den narkotikaaffär som var tänkt att genomföras och transporterat narkotikan mellan Västerås och Umeå, tt inte tagit egna initiativ utan endast agerat utifrån givna instruktioner
HÖN	B 160-13	2013-04-29	2 547	Befordran av vederlag för narkotikan och transport	G nb	2 år	Amfetaminet av låg, men inte extremt låg renhetsgrad (8 %), flera tt, nu aktuell tt medverkat vid transport av narkotikan och befordrat vederlag för del av partiet, hans delaktighet varit av mindre omfattning än övriga tt
HSB	B 1549-13	2013-07-17	4 500	Smuggling	G ns	4 år 6 mån	"Vanlig" kurir, inte visat att tt:s agerande på annat sätt än vad som i princip alltid är fallet vid kurirhantering avseende narkotika utgjort ett led i en organiserad verksamhet som bedrivits i vinstsyfte, inga särskilt försvårande eller förmildrande omständigheter

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HSB	B 3025- 13	2013-12- 20	7 660,7	Transport och innehav	G nb	5 år	2 tt (särbehandlas inte i straffvärdehänseende), transporterat och innehaft narkotikan inom Malmö viss dag, inga omständigheter framkommit som utgör skäl för att bestämma sv annorlunda än vad som följer av sort och mängd
Sh	B 8549- 13	2013-11- 14	8 915	Smuggling	G ns	5 år	Kurir, narkotikan var gömd i ett särskilt iordningsställt lönnutrymme i tt:s personbil, tt saknat kännedom om hur den bakomliggande organisationen har varit upplagd och vilken omfattning den haft, tt enbart handlat i enlighet med mottagna instruktioner, tt fört narkotikan över landsgränsen, måste ha förstått att fråga var om organiserad brottslighet av allvarligt slag, förfaringssättet med specialpreparerad bil präglad av viss förslagenhet, tt utlovats en inte obetydlig ersättning (3 000 euro), sammantaget straffvärdet det samma som motiveras av sort och mängd

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HSB	B 2947- 13	2013-12- 20	9 045	Transport och överlämnande	G nb	5 år	Tt transporterat narkotikan från Sthlm till Malmö där han överlämnat den till annan person, uppenbart att hanteringen varit arrangerad av en organiserad kriminell verksamhet, att narkotikan skulle distribueras vidare och att tt insett detta, dock inte utrett att tt intagit någon mera central roll i denna organisation eller att han fått någon mer betydande del av vinsten av organisationens verksamhet
HVS	B 2674- 13, B3040 -13	2013-07- 08	10 000	Innehav och transport	G nb	6 år	Tt tagit emot narkotikan, förvarat den i en rygsäck med avsikt att transportera den med tåg från Varberg till Gbg, yrkesmässig hantering, den påbörjade transporten ett nödvändigt led i distributionen av narkotikan, tt:s hantering inget samband med eget missbruk

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
Sh	B 7155- 13	2013-08- 30	12 460	Smuggling	G ns	5 år	2 tt, nu aktuell tt deltagit i lastningen av narkotikan gömd i byggmaterial i en skåpbil och sedan transporterat narkotikan till Sverige från Litauen, transporten skett i de båda tt:s gemensamägda skåpbil, brottslighet som har internationella förgreningar i Litauen och Norge, inte framkommit annat än att de båda tt haft rollen som rena kurirer och erhållit en mycket blygsam ersättning
Sh	B 7155- 13	2013-08- 30	12 460	Smuggling	G ns	5 år	2 tt, nu aktuell tt träffat överenskommelse om att transportera narkotikan från Litauen till Norge via Sverige och skött kontakterna med andra personer i narkotikahandlingen samt bokat färjebiljetter, transporten skett i de båda tt:s gemensamägda skåpbil, brottslighet som har internationella förgreningar i Litauen och Norge, inte framkommit annat än att de båda tt haft rollen som rena kurirer och erhållit en mycket blygsam ersättning
Sh	B 6523- 13	2013-08- 28	13 000	Smuggling	G ns	5 år	Inte framkommit hur narkotikahandlingen varit organiserad, om tt haft någon annan roll än den som kurir och vilka tt:s motiv för smugglingen varit

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
Sh	B 3126- 13	2013-05- 07	16 763	Smuggling	G ns	6 år	Transport av stor mängd narkotika från Lettland till Sverige, tt därmed delaktig i en organiserad och mycket allvarlig narkotikabrottslighet av internationell karaktär, tt kan inte anses ha haft en passiv eller helt okvalificerad roll i organisationen, agerandet hade kunnat leda till en omfattande spridning av narkotika, inga omständigheter runt den tt:s person eller agerande som skulle kunna ses som förmildrande
HVS	B 2046- 13	2013-05- 06	20 000	Förvar	G nb	5 år	2 tt, inga andra omständigheter framkommit än att de båda tt under slutet av nov till början av dec 2012 förvarat narkotikan i ett vindsförråd, ingen skillnad i sv mellan de båda tt

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HSB	B 2033- 13	2013-10- 09	155 400	Förvärv i överlåtelsesyfte, smuggling, försök till överlåtelse av viss mindre del	G nb, g ns, försök till g nb	10 år	Flera tt (se efterföljande referat), nu aktuell tt intagit en central ställning i organisationen, den hanterade mängden narkotika "synnerligen stor" (partiet motsvarade 1,5 miljon missbruksdoser), narkotikapartiets höga värde tyder på att det rör sig om ett led i en omfattande och systematiskt internationellt organiserad verksamhet, om införseln hade lyckats skulle den ha bidragit till att sprida missbruk i landet, vilket samtliga tt haft klart för sig, inga beaktansvärda förmildrande omständigheter, nu aktuell tt döms, förutom för förvärv och insmuggling av det stora narkotikapartiet för att ha försökt överlåta 1,97 kg av det
HSB	B 2033- 13	2013-10- 09	155 400	Smuggling och transport	G nb, g ns	7 år	Flera tt (se utgångspunkten för resonemanget föregående referat), nu aktuell tt i Holland lastat och gömt narkotikan i annan last, därefter transporterat narkotikan i kartonger i lastbil till Hbg, där han var med och lastade över kartongerna från lastbilen till en medtt:s taxibil (se nedanstående referat), nu aktuell tt inte enbart haft rollen som underordnad kurir

Amfetamin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ²
HSB	B 2033- 13	2013-10- 09	155 400	Transport och förvar	G nb	7 år	Flera tt (se utgångspunkten för resonemanget de två föregående referaten), nu aktuell tt tillsammans med medtt i Hbg lastat över kartongerna med amfetamin från lastbilen som förde narkotikan in i Sverige till sin taxibil, varefter han transporterat hela partiet till sin bostad i Hbg där han förvarat det fram till polisens tillslag några dagar senare, nu aktuell tt vidare transporterat del av partiet (1,97 kg) från Hbg viss väg mot Malmö

Kokain

Kokain							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ³
Sh	B 11484-12	2013-04-12	1,34	Innehav	Nb	1 mån	Anges inte
HSB	B 1603-13	2013-11-22	2,17	Innehav	Nb	1 mån	Innehav för eget bruk
Sh	B 8310-13	2013-10-23	6,36	Innehav	Nb	3 mån	Inga faktorer som vid sidan av sort och mängd påverkar sv
Sh	B 2946-13	2013-11-06	94,3	Innehav, delvis i överlåtelsesyfte	Nb	1 år 8 mån	Narkotikan innehafts i huvudsak för eget bruk
HSB	B 2597-13	2013-12-02	99,95	Transport och innehav	G nb	2 år	4 tt, nu aktuella 3 tt, vilka inte särskilts vid bedömningen av sv, har tagit emot narkotikan och gemensamt och i samförstånd transporterat narkotikan inom Sverige och här innehaft den, inga omständigheter förutom sort och mängd narkotika att beakta
Sh	B 7691-13	2013-09-19	134,24	Innehav, delvis i överlåtelsesyfte	G nb	2 år	Tt innehaft narkotikan för annans räkning, hanteringen varit tillfällig och förhållandevis kortvarig, tt fick 10,5 g av kokainet i present, narkotikan han fick tänkte han ge till sina kompisar eftersom han inte själv missbrukar, tt:s roll i spridningen av narkotikan varit begränsad

³ Omständigheter (förutom sort och mängd) som beaktats vid bedömning av rubricering och straffvärde.

Kokain							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattnig	Rubr.	Sv	Omständigheter ³
HSB	B 2283-13	2013-09-30	277,25	Innehav	G nb	3 år	Tt ensam eller gemensamt och i samförstånd med annan innehav narkotikan, ingen särskilt försvårande omständighet vid innehavet
Sh	B 6557-13	2013-08-20	339,47	Innehav	G nb	4 år	Förhållandevis kvalificerad delaktighet i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning i vinningssyfte: narkotikan hade innehavts i avföringsluktande sväljkapslar som innehållit mer kokain än vad som är brukligt i sista säljledet, vilket talade för att tt:s roll i hanteringen inte varit den avslutande sista länken när narkotikan ska säljas till brukarna utan högre upp i kedjan
Sh	B 7386-13	2013-09-12	343	Smuggling	G ns	3 år 6 mån	Tt haft kokainet gömt i ett par specialpreparerade skor som han bar på sig, inte framkommit annat än att tt endast agerat som kurir, inga andra relevanta omständigheter framkommit varför sv får bestämmas utifrån sort och mängd narkotika
Sh	B 7320-13	2013-09-16	392	Transport och förvar	G nb	3 år 6 mån	Tt haft en begränsad kurirroll med avsikt att transportera narkotikan från Sverige till Finland

Kokain							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattnings	Rubr.	Sv	Omständigheter ³
HVS	B 1401- 13	2013-03- 08	396,85	Smuggling	G ns	4 år	Tt deltagit i en organiserad handel med narkotika, men tt ingen närmare kännedom om verksamheten, fört kokain över gränsen till Sverige, narkotikan inte avsedd för eget bruk, tt utfört brottet mot betalning även om fråga om begränsad ersättning i förhållande till den risk som han tagit, tt genomfört smugglingen på ett avancerat och svårupptäckt sätt genom att han svält narkotikan (40 kapslar), framstår som tt blivit utnyttjad och inte agerat självständigt
Sh	B 2296- 13	2013-05- 02	397	Smuggling	G ns	3 år	Verksamhet som bedrivits i större omfattning, tt smugglat in narkotikan genom att ha en förpackning med kokain i sitt underliv, dels 28 kapslar med kokain i sin kropp, vilka hon svält, tt haft underordnad roll som kurir, tt inte haft någon kännedom om hur brottsligheten varit upplagd eller vilken omfattning den haft, tt mht sin utsatta sociala situation blivit utnyttjad, kokainet låg renhetsgrad (14–16 procent)

Kokain							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattnig	Rubr.	Sv	Omständigheter ³
HSB	B 1508-13	2013-07-11	410	Smuggling	G ns	3 år 6 mån	2 tt, båda kurirer, som gemensamt smugglat in narkotikan i en väska som låg i den bil i vilken de färdades, tr dömt till 3 år 6 mån, åkl. inte klagat, hovrätten fann inte skäl att "frånga tingsrättens bedömning av sv i sänkande riktning", ingen skillnad mellan de båda tt vid bedömningen av sv
HSB	B 1303-13	2013-06-19	493,7	Smuggling	G ns	4 år	Tt hade åtagit sig att smuggla narkotika och låtit en för honom helt okänd person placera ett reservhjul innehållande narkotikapartiet i en hyrbil
HSB	B 2545-13	2013-11-14	1 331,7	Smuggling	G ns	5 år 4 mån	Kurir, särskilt hög halt kokain (ca 80 %)
HVS	B 4368-13	2013-12-03	2 058,69	Bearbetning och innehav	G nb	6 år	2 tt som tagit emot ca 1 kg kokain och bearbetat det så att mängden kommit att fördubblas i syfte att narkotikan skulle få större spridning, vilket beaktades som försvarande, saknades utredning om att hanteringen varit ett led i en större organisation och att de båda tt skulle ha haft en viktig roll i en sådan organisation

Kokain							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ³
HVS	B 3396- 13	2013-09- 26	3 000	Mottagande, förvar och transport	G nb	4 år	Flera tt, nu aktuell tt tagit emot, förvarat och transporterat narkotikan från Malmö till Gbg mot ersättning, inte lika central roll i brottsligheten som andra tt, men hans delaktighet viktig för brottets genomförande
HVS	B 3396- 13	2013-09- 26	3 000	Förvärv i överlåtelsesyfte	G nb	6 år 6 mån	Flera tt, nu aktuella 2 tt tillsammans varit huvudmän i narkotikaaffären, dessa båda tt intagit framskjutna ställningar i en välorganiserad narkotikahandel och använt en annan tt som kurir, brotten skett i organiserad form, narkotikahandeln ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika, hanteringen styrts av eget vinstintresse, ingen skillnad vid bedömningen av sv avseende dessa 2 tt

Kokain							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattnig	Rubr.	Sv	Omständigheter ³
HVS	B 3501- 13	2013-09- 24	200 800	Smuggling och förvar	G ns, G nb	10 år	Tt svarade för att låta smuggla kokainpartiet från Peru till Gbg i en av tre containrar innehållande en last av bariumsulfat med ett lastfartyg och till att där- efter ha förvarat det i containern i Ggb:s hamn, avsikten var att narkotikapartiet skulle nå mottagare i Tyskland, gärningarna ingått som led i en internationell verksamhet som be- drivits i större omfatt- ning, inte visat att tt varit den som förvärvat narkotikan i Peru

Heroin

Heroin							
Hr	Mål	Dag för dom	Mängd (gram)	Typ av befattning	Rubr.	Sv	Omständigheter ⁴
HSB	B 842-13	2013-10-15	0,21	Innehav	Nb	1 mån	Anges inte
HSB	B 1735-13	2013-07-10	1,29	Smuggling	Nb	3 mån	Narkotikan avsedd för eget bruk
Sh	B 1890-13	2013-04-09	48,8	Innehav, delvis i överlåtelsesyfte	Nb	1 år 10 mån	Narkotikan innehafts delvis i överlåtelsesyfte
HVS	B 1593-13	2013-04-02	101,3	Förvar och transport	G nb	2 år	Utredningen som lagts fram säger ingenting om den tt:s roll i den organiserade narkotikahandling som det måste vara fråga om mht preparat och mängd, inget som pekar på att tt tagit en mer aktiv del i narkotikahandlingen än att han, mot ett mindre arvode, befattat sig med narkotikan enbart för transport och leverans
HVS	B 1171-13	2013-02-11	980	Smuggling	G ns	5 år	Tt haft rollen som kurir, inget tyder på att tt på annat sätt var involverad i den brottsliga verksamheten, narkotikan inte avsedd för eget bruk, narkotikan förts in från ett annat land till Sverige på ett förslaget sätt (tt hade svält narkotikan)

⁴ Omständigheter (förutom sort och mängd) som beaktats vid bedömning av rubricering och straffvärde.

Statens offentliga utredningar 2014

Kronologisk förteckning

---

1. Vissa bostadsbeskattningsfrågor. Fi.
2. Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten. S.
3. Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga. S.
4. Det måste gå att lita på konsumentskyddet. Ju.
5. Staten får inte abdikera – om kommunaliseringen av den svenska skolan. U.
6. Män och jämställdhet. U.
7. Skärpta straff för vapenbrott. Ju.
8. Översyn av statsskuldspolitiken. Fi.
9. Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningssystemet. S.
10. Ett steg vidare – nya regler och åtgärder för att främja vidareutnyttjande av handlingar. S.
11. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2014. Forskningsdebatt, alternativ och beslutsfattande. M.
12. Utvärdera för utveckling – om utvärdering av skolpolitiska reformer. U.
13. En digital agenda i människans tjänst – en ljusnande framtid kan bli vår. N.
14. Effektiv och rättssäker PBL-överprövning. S.
15. Investeringsplanering för försvarsmateriel
En ny planerings-, besluts- och uppföljningsprocess. Fö.
16. Det ska vara lätt att göra rätt
Åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. A.
17. Genomförande av Seveso III-direktivet. Fö.
18. Straffskalorna för allvarliga våldsbrott. Ju.
19. Yrkeskvalifikationsdirektivet – ett samlat genomförande. U.
20. Läkemedel för särskilda behov. S.
21. Bredband för Sverige in i framtiden. N.
22. Genomförande av EU:s nya redovisningsdirektiv. Ju.
23. Rätt information på rätt plats i rätt tid. Del 1, 2 och 3. S.
24. Olycksregister och djupstudier på transportområdet. N.
25. Internationella rättsförhållanden rörande arv. Ju.
26. Tillträde till COTIF 1999. Ju.
27. Svensk veteranpolitik. Ett ansvar för hela samhället. + Bilagor. Fö.
28. Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser. A.
29. Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor. Ju.
30. Jämställt arbete? Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet. A.
31. Visselblåsare
Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. A.
32. Jordbruks- och bostadsarrende – några frågor om arrendeavgift och besittningsskydd. Ju.
33. Från hyresrätt till äganderätt. Ju.
34. Inte bara jämställdhet
Intersektionella perspektiv på hinder och möjligheter i arbetslivet. A.
35. I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler. M.
36. Frågor om följerrätt och om museernas kopiering. Ju.
37. De svenska energimarknaderna – en samhällsekonomisk analys. Fi.
38. Tillväxt och värdeskapande
Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring. L.
39. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt
Bättre juridiska förutsättningar för samverkan och service. N.
40. Neutral bolagsskatt – för ökad effektivitet och stabilitet. Fi.

41. Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering. A.
42. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2013. M.
43. Synnerligen grova narkotikabrott. Ju.

Statens offentliga utredningar 2014

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Det ska vara lätt att göra rätt
Åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. [16]
- Lösamt arbete
– familjeansvarets fördelning och konsekvenser. [28]
- Jämställt arbete? Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet. [30]
- Visselblåsare
Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. [31]
- Inte bara jämställdhet
Intersektionella perspektiv på hinder och möjligheter i arbetslivet. [34]
- Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering. [41]

Finansdepartementet

- Vissa bostadsbeskattningsfrågor. [1]
- Översyn av statsskuldspolitiken. [8]
- De svenska energimarknaderna
– en samhällsekonomisk analys. [37]
- Neutral bolagsskatt – för ökad effektivitet och stabilitet. [40]

Försvarsdepartementet

- Investeringsplanering för försvarsmateriel
En ny planerings-, besluts- och uppföljningsprocess. [15]
- Genomförande av Seveso III-direktivet. [17]
- Svensk veteranpolitik. Ett ansvar för hela samhället. + Bilagor. [27]

Justitiedepartementet

- Det måste gå att lita på konsumentskyddet. [4]
- Skärpta straff för vapenbrott. [7]
- Straffskalorna för allvarliga våldsbrott. [18]

- Genomförande av EU:s nya redovisningsdirektiv. [22]
- Internationella rättsförhållanden rörande arv. [25]
- Tillträde till COTIF 1999. [26]
- Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor. [29]
- Jordbruks- och bostadsarrende
– några frågor om arrendeavgift och besittningsskydd. [32]
- Från hyresrätt till äganderätt. [33]
- Frågor om följerätt och om museernas kopiering. [36]
- Synnerligen grova narkotikabrott. [43]

Landsbygdsdepartementet

- Tillväxt och värdeskapande
Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring. [38]

Miljödepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2014. Forskningsdebatt, alternativ och beslutsfattande. [11]
- I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler. [35]
- Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2013. [42]

Näringsdepartementet

- En digital agenda i människans tjänst
– en ljusnande framtid kan bli vår. [13]
- Bredband för Sverige in i framtiden. [21]
- Olycksregister och djupstudier på transportområdet. [24]
- Så enkelt som möjligt för så många som möjligt
Bättre juridiska förutsättningar för samverkan och service. [39]

Socialdepartementet

Framtidens valfrihetssystem

– inom socialtjänsten. [2]

Boende utanför det egna hemmet

– placeringsformer för barn och unga. [3]

Förändrad assistansersättning

– en översyn av ersättningsystemet. [9]

Ett steg vidare – nya regler och åtgärder för

att främja vidareutnyttjande av handlingar. [10]

Effektiv och rättssäker PBL-överprövning.

[14]

Läkemedel för särskilda behov. [20]

Rätt information på rätt plats i rätt tid.

Del 1, 2 och 3. [23]

Utbildningsdepartementet

Staten får inte abdikera

– om kommunaliseringen av den svenska skolan. [5]

Män och jämställdhet. [6]

Utvärdera för utveckling – om utvärdering

av skolpolitiska reformer. [12]

Yrkeskvalifikationsdirektivet – ett samlat

genomförande. [19]